(2)

Uenerabilis inceptoris fratris Gulielmi de villa Hocchā Anglie: achademie Nominalium Principis Summule in lib. Phyſicorum adſunt.

¶ Cum grā vt patet in ſuis priuilegijs.

¶ Laus deo optimo maximoq̨.

¶ Frater Auguſtinus Fiuizanenſis ſtudioſo lectori. S. P. D.

GUlielmi cognomento Occham in phyſicam Ariſtote-
lis auſcultationem cōmentarios: an̄ quidem impreſſos
nuper vero ꝙ̃ diligētiſſime fieri a me potuit emenda-
tos in publicaꝫ vtilitatem emittimus. Non dubito qn
opus hoc vel breuitate: vł acumine ꝓbari tibi in ꝑmis
poſſit: cuꝫ precipue ipſe autor ſi quādo alias: in hac certe parte nihil
ferme reliquerit: quod diligentem lectorem erudire poſſit. Accipies
igitur illos vt dixi emēdatiſſimos: accipies vtiliſſimos deniqꝫ accu-
tiſſime ꝛ conſcriptos: quippe quos Gulielmus ipſe eo ſtudio elabo-
rauit: vt in alijs ingenij ſui preſtantiſſimi monumentis certare cum
alijs in hoc ſecuꝫ voluerit. Et neſcio ſane an vt in alijs omnibus om
nes: ſic hoc in opere ſeipſum vicerit. Uale.

Excuſatio Lazari.

Si quid forte tuos offendet lector ocellos
Nō mihi mendoſo grāmate verſus eat
Emendare vellis: nam non me Lazarus iſtis
Confecit mendis Bibliopola tuus
Sed turbata magis preſſoris inertia quando
Sera dedit laſſas artibus hora manus.

¶ Index eorum que continentur in prima pte huius ſumme philoſophie.

In capite primo.

1 Scientia nālis ē vna vnitate ordinis. folio pmo col. pma.
2 Phyloſophie naturalis nō eſt vnum ſbm. fo.j.col.2.
3 Scia nālis hʒ duas cās tm̄. fo.j.col.4.
4 Scia nālis eſt ſpeculatiua p maiori pte i'ſ capite hʒ pleraqʒ de praxi. fo.2.col.j.
5 Demonſtrationes nāles ſunt p pluri q2 et non propter quid. fo.2.col.4.
6 Sex ptes phie enumerātur. fo.2.col.4.
7 Mām eſſe pbatur ⁊ foꝛam. fo.3.col.j.
8 Quō materia ⁊ forma ſe habeāt ad generationem fo.3.col.2.
9 Quod puatio n on ſit quid diſtinctum a priuato. fo.3.col.3.
x Quid ſit puatio. fo.3.col.4.
11 Quam diſtōem hēat puatio a materia ⁊ forma. fo.4.col.pma.
12 Duo tm̄ ſunt pncipia rerum nālium ſm rem. fo.4.col.3.
13 Soluūtur dubitatiōes q̄ ſunt ꝯ cōcluſionem ſupra poſitam. fo.4.col.4.
14 Quō pnᵃnālium ſint tria. fo.5.col.2.
15 Materia eſt res actualiter exn̄s in reruʒ natura. fo.5.col.3.
16 Probatur ſupioꝛ ꝯº. fo.5.col.4.
17 Materia eſt in generabilis ⁊ incoꝛruptibilis. fo.6.col.3.
18 Mā eſt vna numero i oibus. fo.6.col.4.
19 Quō mā ſe hēat ad q̄titateʒ. fo.7.col.j.
20 Quō mā ſit cognoſcibilis. fo.7.col.2.
21 Forma quid ſit. fo.7.col.3.
22 Quō foꝛa ⁊ mā pncipiēt res. fo.7.col.4
23 Quō hec duo ſe habent ad generationem. fo.7.col.4.
24 Qō de forme inchoatione. fo.8.col.j.
25 Forma totius deſtruitur. fo.8.col.3.
26 Forma artis nō diſtiguitur realr a re naturali. fo.9.col.pꝛima.

Index in ſdam ptem ſūme.

In Capite primo.

1 Cauſa materialis que dicatur ⁊ quot modis. fo.9.col.3.
2 Cauſa formalis qd ſit. fo.9. col. quarta.
3 Cauſa efficiens qd ſit. fo.10.col.pma.
4 Cā finalis qd ſit quō cauſet. fo.10.col.2.
5 Impugnatur q̄dam diſtinctio d cā finali ſcientiarum. fo.10.col.4.
6 Nālia agere pp finē pbatur. fo.11.col.j.
7 Modi cārum narrātur q ſunt capitales q2 quedam propinquioꝛ ⁊ quedam remotioꝛ. fo.11.col.2.
8 Cauſaꝝ quō q̄dam ſit per accn̄s ⁊ q̄dam per ſe. fo.11.col.3.
9 Quō cārum q̄dam in actu ⁊ quedam in potentia. fo.12.col.pma.
x Quō cauſarum q̄dam ſit vl'is ⁊ quedam particularis. fo.12.col.2.
11 Fortuna quid ſit. fo.12.col.3.
12 Caſus quid ſit. fo.12.col.4.
13 An idem poſſit poni ſub diuerſis generibus cauſarum. fo.13. col.pma.

Index in tertiam partem.

In Capite primo.

1 Quod motus ſit i quattuoꝛ generibus. fo.13.col.2.
2 Mutatio non eſt res diſtincta a quolibet ſucceſſiuo ſm rem. folio .13.col.3.
3 Mutatio qd ſit. fo.13.col.4.
4 Soluūtur obiectiones que ſiunt contra terminiſtas. fo.14.col.2.
5 Qō motus nō ſit res realr diſtincta a re permanente. fo.14.col.4.
6 Motus qd ſit oñditur. fo.15.col.j.
7 Soluuntur inſtantie contra opinionem Occham. fo.15.col.3.⁊.4.
8 Generatio qd ſit explanatur. fo.16.col.j.

9 Motus localis qbus nōibus appelletur ⁊ quotuplex ſit. fo.16.col.3.⁊.4.
x Quid p motum localem acqratur in eo qđ mouetur. fo.17.col.pma.
11 Quō omnia corpora ſm locum moueri poſſint. fo.17.col.2.
12 Augmentatio ⁊ diminutio qd ſit ⁊ quō fiat ſine acqſitōe noue ſbe. fo.17.col.3.4.
13 De augmētatione que ſit cum additiōe noue ſbe. fo.18.col.pma.
14 Alterationū diuiſio ponit. fo.18.col.j.
15 Qđ ad figurā n̄ ſit alteratio ⁊ quō figura nō ſit res diſticta a figurato. fo.18.col.3.
16 Soluuntur obiectiones contra ſuperius dicta. fo.19.col.pma.
17 Quod ſm habitus ſpirituales non ſit alteratio. fo.19.col.2.
18 Quod ſm habitus corporeos non ſit alteratio. fo.19.col.4.
19 Qđ ad ea q̄ in aia itellectiua ſuſcipiūtur non ſit alteratio. fo.19.col.4.
20 Qđ ad hītꝰ aie n̄ ſit alteratio. fo.20.col.2.
21 Quō audienda ſit phi ſnia dicētis intellectum non alterari. fo.20.col.4.
22 Quō poſſit pbari alteratio ſm q̄litates ſenſibiles eſſe. fo.20.col.4.
23 Qđ ad ſbam nō ſit motus. fo.21.col.2.
24 Qđ ad rl'onez nō ſit motꝰ. fo.21.col.4.
25 Qđ i actiōe l' paſſiōe n̄ ſit motꝰ. fo.22.c.j.
26 Quod in quattuor vltimis predictis nō ſit motus. fo.22.col.2.
27 Quod actio ⁊ paſſio non ſint res diſtincte ab agentibus ⁊ paſſis. fo.22.col.3.
28 Quid ſit quies. fo.22.col.4.
29 Quis motus dicat vnus. fo.22.col.4.
30 Qui motus alteri ꝯrietur. fo.23.col.j.
31 Quis motus altero velocior dici poſſit. folio. 23.col.2.
32 Quis motus naturalis ⁊ quis violētus. folio 23.col.3.

Index in quartam partem.

In Capite primo.

1 Quod inſtans non ſit res realis vt qdā credunt. fo.23.col.4.
2 Quod tempus non diſtinguatur realiter a qualibet re pmanente. fo.24.col.j.
3 Quid ſit ipm tps. fo.24.col.2.⁊.3.
4 Ponitur ratio qua probatur diffinitio temporis. fo.24.col.4.
5 Quō tps ſit ⁊ quō nō ſit. fo.24.col.4.
6 Cui motui nō ꝯueniat tps. fo.25.col.j.
7 Quē motum inſeq̄tur tps. fo.25.col.2.
8 Quid ſit inſtans. fo.25.col.2.⁊.3.
9 Obicitur contra determinata de tempore. fo.25.col.3.⁊.4.
x Soluūtur obiecta. fo.26.col.j.
11 Soluūtur rationes. fo.26.col.2.3.⁊.4.
12 Soluūtur rationes ꝯtra dicta đ inſtanti. folio 27.col.j.⁊.2.
13 Que nō mēſurant tpe. fo.27.col.3.⁊.4.
14 Que tpe menſurētur. fo.28.col.j.
15 Quam menſuram habeant perpetua. folio .28.col.2.
16 Quō tps reſpiciat aiam. fo.28.col.3.
17 Quomodo tempus eſt: ſit cauſa corruptionis. fo.28.col.4.
18 Quod locus ſit in rex nā. fo.28.col.4.
19 Enumerantur ſuſpitiones de loco. folio .29.col.prima.
20 Quid ſit locus. fo.29.col.2.3.⁊.4.
21 Inſtantie ponunt contra determinationem. fo.30.col.j.2.⁊.3.
22 Solutio quomodo locus ſit immobilis. folio 30.col.4.

¶ Finis huius tabule.

¶ Laus deo optimo maximoq̄.

Sūmule Magiſtri Guilielmi de villa Ocham Anglici ordinis minorum in libros phyſicorum.

Proemium.

Studioſiſſime ſepius q rogatus a fratis q̄plurib⁹: q rñſiōes q̄s circa difficilia nālis ſcie ſoleo q̄rentib⁹ de mei igenij paruitate diſſerere ſibi aſſerūt complacere ⁊ arbitrant̄ ſufficē: vt eas in vnā ſūmulā recollectas veſtigijs Ariſto. inherēdo lr̄is cōmendarē. quoꝝ ſtudio me cogit ſincera dilectio deſeruire. Op⁹ magnū: ⁊ q̄d vires meas excedit aggrediar. ⁊ q̄cq̄d mihi videat̄ iux̄ pn̄ˢ Ariſto. in phīa nāli eē dicēdū ſcribēdo memorie cōmēdabo. Unde nouerint vniuerſi hoc opuſculū inſpecturi. ꝙ nō q̄cq̄d iuxta veritatē theologicā ſeu catholicā teneo firma fide. Sed q̄cq̄d ſm̄ itētionē Ariſt. vt mihi videt̄ eſſe dicēdū ſtilo rudi ⁊ inculto curabo petētibus apire. q̄uis ptractāda omnia inferius que veritati chriſtiane fidei non repugnent putem eſſe vera. tamen vniuerſa que doctrine romane eccleſie cōtradicunt tan̄q̄ falſa reputo reſpuenda. quare ⁊c̄.

Capitulum primum.

Solent ante pambula indagare ſapientes: ante ſcie ingreſſū de ipſis ſciētijs aliq̄ quapropter circa phiam nālē iſta p ordinē ſunt ptractāda. Primo de ei⁹ vnitate. Scōo de ſubiecto. Tertio de cauſis. Quarto cui pti ſupponat̄ phie: practice an ſpeculatiue. Circa pᵐ dico ꝙ hec ſcia ſm̄ intētionem Ariſto. nō eſt vna vnitate nūali per carētiā partiū ſpecie diſtinctarū. lʒ poſſit dici vna numero vnitate cuiuſdā collectiōis vel aggregatiōis. Ad cui⁹ euidentiā eſt ſciēdū ꝙ vnū numero ad pn̄s pōt capi dupliciter. Uno° ſtricte vel ꝓprie. ⁊ tūc dr̄ vnum numero illud q̄d eſt per ſe vnū. ſ. ſimplex vt de⁹ vel intelligētia vel cōpoſitū. cui⁹ ptes ſunt mā ⁊ forma. vt hō vel ignis vel illud cuius ptes ſunt ſolo nūo diſtincte ⁊ nō ſunt alteri⁹ rōnis. ⁊ ſic iſta albedo eſt vna nūo. ⁊ ſic de ſingulis. Scōo mō capit̄ vnum nūo large ⁊ iꝓprie. pro illo q̄d eſt vnū aggregatiōe multoꝝ diſtinctoꝝ. ſiue ſpē ſiue ſolo nūo. dūtamen nō faciant vnū per ſe. q̄ño aceruus lapidū pōt dici vnus nūo. qꝛ eſt vnus aceru⁹ ⁊ nō plures acerui. Et iſto mō exponit Ariſto. 3° phiſ. ⁊ ſic pōt dici ꝙ hec dom⁹ eſt vna nūo. ⁊ hoc regnum eſt vnū nūo. ⁊ hic populus eſt vnus nūo: qꝛ lʒ ſint plures hoies. nō tñ ſunt pl'es populi. Et iſto ſcōo mō ſcia nālis eſt vna nūo ⁊ non pmo mō. Q̄d aūt non ſit vna nūo pmo mō. pʒ per hoc: qꝛ vna ps adiſcit̄ ante aliā. in tātū ꝙ habita vna

[Margin: Que ſit ſie nāl' nitas.]

[Margin: Unum nūo ml' plicit']

[Margin: Textu mēn. 38.]

pte circa aliā ꝯtingit errare. ita ꝙ hec ſcia ſtat cū errore circa vnā ꝯclōnē ⁊ ſtat cū veritate circa aliam. q̄d nō eſſet poſſibile ſi noticie duaꝝ ꝯcluſionū eſſent vna nūo pmo mō capiendo vnū nūo. Iſta ratio ꝯfirmat̄ ſic. Illa que ꝯriant̄ pmo duobus ꝯrijs nō ſunt eiuſdē ſpēi ſpāliſſime. ſed duob⁹ erroꝛib⁹ duaꝝ ꝯriaꝝ vliū ꝯriant̄ pmo noticie ſubcōtrariarum. ergo ille due noticie ſubcōtrariarū nō ſunt eiuſdē ſpēi ſpāliſſime. Scōo ſic. cauſe eiuſdē ſpēi ſpāliſſime eque intēſe pn̄t imediate in effect⁹ eiuſdē ſpēi ſpāliſſime. ſed ſcia vnius ꝯclōnis quātūcunq̄ intēdat̄ non pōt in actū circa aliā ꝯclōnē imediate. ergo iſte due noticie nō ſunt eiuſdē ſpēi ſpāliſſime. Tertio act⁹ diſtincti ſpē hn̄t habit⁹ diſtinctos ſpē correſpōdētes eis. ſed act⁹ circa diſtinctas ꝯclōnes diſtinguunt̄ ſpē. g° ⁊ habit⁹. Quarto ſic. ſi nō obſtāte diſtinctione actuū poſſet habit⁹ gn̄at⁹ ex illis actib⁹ eē eiuſdē ſpēi ſpāliſſime. tūc periret oīs via ad ꝓbandum diſtinctionē quorūcūq̄ habituū intellectualiū. Dicere eñi ꝙ metaphiſica ⁊ logica ſunt vnus habit⁹ nūo. q̄d argumentat̄ ex hoc ꝙ poſt logicā adiſcit̄ metaphiſica. eſt incōueniēs. Dico ergo ꝙ ſicut act⁹ diſtinguuntur ita ⁊ habit⁹ ex eis gn̄ati diſtinguunt̄. Propter q̄d dico ꝙ ſicut alius eſt act⁹ quo ꝯſidero vnā ꝯclōnē ⁊ alius eſt act⁹ q̄ ꝯſidero aliā. ita ⁊ habit⁹ corn̄dēs eſt alius. ⁊ hoc eſt q̄d dicit Ariſto. 3° de aīa. ꝙ ſcie ſecātur queādmodum ⁊ res ideſt ſi res de q̄bus ſunt ſcie ſunt diſtincte ſpē. ⁊ ipſe ſcie diſtinguent̄ ſpē. Sic ergo dico ꝙ ſcia nālis non eſt vna nūo pmo° ſed 2°°: qꝛ eſt vna vnitate collectiōis vel ordinis. oēs. n. ptes iſtius ſcie hn̄t determinatū ordinē inter ſe q̄lē nō habent cū logica. nec cū morali phīa. nec cū aliq̄ alia ſcia. ꝓpter q̄d dicunt̄ vna ſcia. ſicut multi hoies dicūtur vnus ppl's. ꝓpter deteriatū ordinē iter ſe. ⁊ multi hoies ad vnū regē dn̄r vnū regnū numero q̄re ⁊c̄.

[Margin: Textu mmen. 38.]

Capitulum ſecundū.

Secundo videndū eſt de ſbō huius ſcie. Circa q̄d dico ꝙ iſtius ſcie totalis nō eſt vnū ſbm ꝓciſe. ſed diuerſaꝝ partiū diuerſa ſunt ſubiecta ſm̄ ꝙ diuerſe ſūt ꝯclōnes habētes diuerſa ſbta. Un̄ ſciēdū eſt ꝙ nihil eſt ſbm niſi q̄d eſt ſbm ꝯclōnis. vn̄ dr̄ cōiter ꝙ illud eſt ſbm de q̄ ꝓprietates ⁊ paſſiones oñdunt̄ vel demonſtrant̄. ibi ergo ſunt diuerſa ſbta. de q̄bus diuerſe ꝓprietates ⁊ paſſiones demōſtrant̄. ſed manifeſtū eſt ꝙ in ſciētia nāli de diuerſis ſubiectis diuerſe ꝓprietates ⁊ paſſiones demōſtrant̄. ergo in ſcia nāli ſunt diuerſa ſubiecta. Preterea hoc pʒ ex cōi mō aſſignandi ſubiecta. nā cōiter aſſignat̄ aliud ſbm libri phiſicoꝝ. aliud libri de aīa. ⁊ ſic de alijs. ergo hn̄t diuerſa ſubiecta. Uerūtamē hoc nō obſtāte ꝙ diuerſarū partiū diuerſa ſunt ſubiecta. tñ inter oīa illa eſt aliq̄d pᵐ ſbm. ⁊ ſm̄ diuerſas pmitates pn̄t aſſignari diuerſa ſubiecta pma. vn̄ aliq̄d ſbm dicit̄ pus alio pmitate pdicationis. Aliq̄d dicit̄ pus pmitate pfectionis. Aliq̄d dr̄ pus pmitate totalitatis. Primū ſbm pmitate pdicatiōis ſcie nālis inter oīa ſubiecta pōt dici ens nāle.

[Margin: Phie ſbm nō eſt vnū]

cōprehēdēdo ſub ente nāli tam ſimplicia ꝙ̄ cōpoſita de q̄bus tractat phīa nālis. ¶ Primū ſbm ꝓmitate pfectionis eſt illud qđ ſigt̄ entia pfectiora. de quibus p ſe tractat phīa nālis qđcunq; ſit illud. ſed primuȝ ſbm primitate totalitatis nullū hȝ qđ pȝ. qꝛ nullum ſbm cuiuſcūq; ꝯclōnis ſigt̄ aliqđ vel aliqua. qđ vel que includit tanq̄ partes oīa ꝯſiderata in iſta ſcia niſi forte dicatur ꝙ mundus ſit tale totuȝ. Sed forte obijcies ꝯ̄ pdicta. prīo qꝛ oēs auctores cuiuſlibet ſcie aſſignant vnū ſbm. Scđo. qꝛ ſi ens naturale. ſꝫ pdicta qđ comprehēdit oīa ſit primū ſbm huius ſcie naturalis. ⁊ ſbm methaphyſice comprehendit̄ ſub ente naturali. ſeqt̄ ꝙ ſbm ſcie methaphyſice erit ſub ſubiecto ſcie naturalis. ⁊ p ꝯñs ſcia erit ſb ſcia. ¶ Ad primum dr̄ ꝙ auctores frequēter loquunt̄ de primis ſubiectis ſciaruȝ. ⁊ coiter de primis ſubiectis primitate ꝑtionis vel totalitatis. In logica primū ſbȝ inter oīa dr̄ ſillogiſmus. non qꝛ ſit ſbm cuiuſlibet partis logice. ¶ Manifeſtum eſt eni ꝙ nō eſt ſbm libri ꝑmentornm nec pyer. ſed qꝛ ſyllogiſmus oīa alia cōprehēdit deteriata in logica tanquaȝ partes. ideo eſt primū primitate totalitatis. ¶ Silr̄ ens aſſignatur primum ſbm methaphyſice. qꝛ eſt primuȝ primitate ꝑtiōis ad oīa alia ſubiecta. cum tñ non ſit ſbm cuiuſlibȝ partis quia non eſt ſbm illius partis que eſt de ſba. nec illius partis que eſt de ſba ſeparata. Sed forte dices. ſi aliquod eſt ſbm primuȝ alicuius ſcie. ſeqtur ꝙ illud ſit ſbm illius ſcie. ¶ Reſpōdeo ⁊ dico ꝙ itellectis añte ⁊ ꝯſequente ſub bona intelligentia. nō valet ꝯña iſta. ſicut non ſeqt̄. iſte eſt primus rex mundi. ergo iſte eſt rex mundi. qꝛ añs eſt veꝝ ⁊ ꝯñs falſum. cū tñ ſit rex vnius partis mundi. ſic eſt de multis alijs ꝙ tales cōſequentie nō valent. ¶ Ad ſcđm dico ꝙ poſſibile eſt ꝙ ſbm ſcie ſit ſub ſubiecto ſcie. ⁊ tñ ſcia non eſt ſub ſcia. ⁊ ideo concedo ꝙ ſbm ſcie methaphyſice eſt ſub ſubiecto ſcie naturalis. ⁊ tñ ſcia methaphyſice nō eſt ſub ſcia naturali. imo concedo ꝙ aliqđ idem eſt ſbm methaphy. vel partis methaphyſice ⁊ ſciētie nālis vl̄ partis ſcie nālis. Sed ſi querat̄ quō ergo ſcie iſte diſtinguunt̄ vel ſunt diuerſe ſi hñt idem ſbm. ¶ Dico ꝙ ad diſtinctionē ſciarū ſufficit frequenter diſtinctio paſſionū. vnde qꝛ alie paſſiones de eodē demonſtrātur in ſcia naturali ⁊ in methaphyſica. iō ſunt diſtincte ſcie non obſtāte idētitatis ſubiecti. ſicut qñq; pōt contingere ꝙ eedē paſſiones demonſtrant̄ de diuerſis ſubiectis. ⁊ tunc nō obſtāte identitate paſſionū poterunt eſſe diuerſe ſcie. ꝓpter diuerſitatē ſubiectorū. ⁊ cā huius eſt. qꝛ identitas vel diuerſitas ſcie nō tm̄ dependet ex idētitate vel diuerſitate ſbi. ſed etiā ex identitate vel diuerſitate ꝑti. ⁊ hoc eſt ꝙ aliq volūt dicere forte: ꝙ de eodē ſubiecto ſub eadē rōne nō pñt eē diſtincte ſcie. Si eni intelligāt p eandē rōnē ideȝ ꝑtum vt ſit iſte ſenſus. de eodē ſubiecto ⁊ ꝑto nō ſunt diſtincte ſcie: veꝝ dñt. ſi aūt intelligant p eandē rōnē aliqđ a parte ſubiecti: nō aūt a parte ꝑti nō dicūt veꝝ. ¶ Et ſi dicas ꝙ ſm Ari. ſicut prius allegatū eſt: ſcie ſecantur ⁊c̄. ergo de eadem re non pñt eſſe diſtincte ſcie. ¶ Dico ꝙ ꝯña non valet. vñ ſignanter dicit Ari. ꝙ ſcie ſecantur quēadmodū ⁊ res. qꝛ ad diuerſitatē rerum ſigt̄arum p ſubiecta ſeqt̄ diſtinctio ſciaꝝ. ⁊ non ecōuerſo. de eodē eni ſubiecto ꝓpter diuerſitatē paſſionum dr̄ataꝝ pñt eſſe ſcie diſtincte. ¶ Sed adhuc oritur dubitatio. De q̄bus eſt ſcia nālis an ſit de reb⁹ ꝯtingētib⁹ ⁊ corruptibilib⁹. vl̄ de neceſſarijs. (Q̄ő de q̄bus ſit ſcia nālis) ¶ Ad hoc dico ꝙ ſcia naturalis eſt tam de reb⁹ nec̄ijs. ſicut de corporib⁹ celeſtib⁹ ꝙ̄ etiaȝ de corruptibilib⁹. ſicut de iſtis inferiorib⁹ ſm ꝙ ſūt partes hui⁹ ſcie diſtincte. ¶ Sed ꝯ̄ hoc videt̄ eē intētio Ari. primo poſterioꝝ. (T.ↄ.7.) vbi vult ꝙ ſcia eſt de neceſſarijs ⁊ ꝑpetuis ⁊ de incorruptibilib⁹. ¶ Ad hoc dico breuiter ꝙ nō eſt intētio Ari. primo poſte. ꝙ ſp res ſigt̄e p ſbm ꝯclōnis ſcite ſint nec̄ie qualitercūq; ꝯſiderentur. qꝛ ꝯſideratio intellectus nihil facit ad hoc ꝙ res ſit nec̄ie vel contingens. Sed intelligit ꝙ ꝯclōnes ſcite in quacunq; ſcia ſunt nec̄ie ⁊ ꝑpetue ⁊ incorruptibiles. hoc eſt. ꝙ nunq̄ pñt eſſe falſe. ſed ſp ſunt vere ſi forment̄. ¶ Unde ſciendū eſt. ſicut de eiſdē teris poſſunt formari ꝓpōnes vere ⁊ falſe ꝯtingentes ⁊ nec̄ie. poſſibilis ⁊ ipoſſibiles. Silr̄ de eiſdem teris pñt formari ꝓpōnes ſcibiles ⁊ nō ſcibiles. nulla variatione facta circa res. ⁊ iō nō obſtante ꝙ res ſigt̄e ſint ſimpl̄r ꝯtingentes ⁊ corruptibiles ⁊ nullo mō nec̄ie nec icorruptibiles: tñ de eiſdem. i. de teris ſig̃ntibus ipſas vel ſupponētib⁹ p ipſis rebus pñt formari ꝓpōnes ſcibiles ⁊ nec̄ie. ſicut frequētius ꝓpō de ineſſe eſt ꝯtingēs. ⁊ de poſſibili ex eiſdem teris eſt nec̄ia q̄ntūcunq; res ſigt̄e ſint eedē. ſicut hec eſt cōtingens. omne corpus mouet̄. ⁊ hec eſt neeceſſariaomne corpus poteſt moueri.

Capitulum. tertium.

t **Ertio** vidēdū eſt de cauſis iſti⁹ ſcie. Et dico ꝙ capiēdo ſtricte h⁹ nomen cā. ſicut accipit. P. ſcđo phy. ⁊ q̄nto metha. iſtius ſcie nō ſūt niſi due cāe. (Textu ꝯmen. 28. T.ↄ.1.) ſ. efficiens ⁊ finalis. cuius rō eſt. qꝛ ſic capiēdo cām. nulla res ſimplex nō cōpoſita ex mā ⁊ formu hȝ plures cās q̄ duas. qꝛ res ſimplex non hȝ materiā neq; formā. qđ pȝ ex hoc. qꝛ ſi ſit res ſimplex aut ē abſtracta a materia ⁊ p ſe ſubſiſtēs. ⁊ de tali manifeſtū eſt ꝙ nō hȝ materiā nec formā. aut eſt res alteri inherēs. ⁊ tunc eſt q̄dā forma nō hñs aliā formā. aut eſt ps alicuius cōpoſiti. ⁊ tūc eſt materia vl̄ forma. ⁊ p ꝯñs nō eſt hñs materiā vel formaȝ. Si. n. ſit materia lȝ hēat formā. nō tñ hȝ eam ſicut cām. qꝛ forma nō eſt cā materie ſed cōpoſiti ſm Auic. nec hȝ materiā ſicut cāȝ. ſꝫ eſt ipſamet materia. Si aūt ſit forma. tūc nō hȝ materiam ſicut cām nec hȝ formā. manifeſtū eſt: cuȝ ſit forma. Patet ergo ꝙ nulla res ſimplex hȝ materiā ⁊ formā tanq̄ cās ſuas. ſed iſta ſcia eſt ſimplex cū ſit accñs. ergo ⁊c̄. ¶ Et ſi dicas. iam dictū eſt prius ꝙ iſta ſcia eſt cōpoſita. ergo nō eſt ſimplex. ¶ Dico ꝙ nō eſt compoſita p ſe. qđ reqrit̄ ad hoc ꝙ aliqđ hēat materiā ⁊ formā. ſed eſt cōpoſita ex collectione ⁊ aggregatiōe quadā. ꝓpter qđ dicendū eſt. ꝙ iſta ſcia non hȝ niſi duas cauſas. qꝛ ois cā aut eſt extrinſeca aut intrinſeca. Si ſit extrinſeca ſic eſt efficiēs ⁊ finis. Si intrinſeca. ſic eſt materia ⁊ forma. Sed iſta ſcia non hȝ

materiā

materiã ⁊ formã tanq̃ cauſas intrinſecas. q2 tunc cõponerent ex eis. ergo nõ h3 niſi cauſas extrinſecas. ſ. efficientẽ ⁊ finalẽ. ¶ Dicendũ eſt ergo ꝙ hec ſcia ꝓprie loquẽdo cum ſit accidẽs nõ h3 niſi ſolã cãm efficientem que eſt intellect⁹ ſm aliquos. vel obiectũ ſm alios. vel notitia terioꝝ incõplexa ſm quoſdã vel aliqua iſtaꝝ ſimul. vel aliqd aliud. de qbus opinionib⁹ nõ eſt modo dicendũ. ¶ Finis aũt iſtius ſcie eſt illud ꝓpter qđ intentũ addiſcitur ⁊ ꝓducit iſta ſcia ſine quo nõ eſſet iſta ſcia. Hec dicta ſũt de cauſis iſtius ſcie ſtricte ⁊ ꝓprie loquẽdo de cauſa. ſ. ꝓ illo a quo depẽdet in eẽ vł in fieri. Iſtis tñ nõ obſtãtib⁹ aſſignant q̃ttuor cauſe iſtius ſcie: ſicut cuiuſlibet alteri⁹. ſicut cã materialis iſtius ſcie eſt res de qua tractat hec ſcia que res tñ nõ eſt ꝓprie materia. cum res nunq̃ poſſit eẽ ſine ſua materia. põt tñ iſta ſcia eẽ ſine tali re. ſicut ꝓpõ neceſſaria põt formari de re nõ exiſtẽte. Cã formalis aſſignat modus ꝓcedẽdi: q tñ non eſt ꝓprie cã formalis: cum nõ ſit aliqua res alia ab iſta ſcia: ſed eſt tm̃ ipſe partes ſcie ſic ordinate. Cauſa efficiẽs aſſignat doctor primo docens ſciam iſtam. ¶ Cauſa finalis aſſignatur illud ꝓpter qđ addiſcens eam vel ſtudẽs in ea d3 ſm rectã rõnẽ eam addiſcere. q̃uis qñq3 ex puerſitate vel neceſſitate vel alia de cauſa aliquẽ aliũ finẽ intendat. vt notum eſt omnibus. quare ⁊c̃.

¶ Capitulum quartum.

Quarto querit an iſta ſcia ſit pratica vel ſpeculatiua. Ad qđ dico ꝙ iſta ſcia vel tota vel maxima pars eſt ſpeculatiua. ¶ Ad cuius euidentiã videndum eſt p̃io. qd eſt praxis ⁊ qd notitia practica. ex qbus patebit intentu3. Eſt aũt praxis a qua dr̃ notitia practica: opõ exiſtens in noſtra poteſtate. Iſta deſcriptio ꝓbari nõ põt: ſicut nec ſignificatio alicui⁹ vocabuli. ſed ꝯſiderantib⁹ modũ loquẽdi auctoꝝ clara eſt. oẽs enim capiunt praxim a qua dr̃ notitia practica ꝓ actu humano. vocantes actũ humanũ actũ exiſtente3 in hõis poteſtate. ꝓpter qđ diuidũt praxi3 in praxim ſimplr̃. ⁊ in eupraxim. ſicut p3 p̃io eth. ꝓ hoc inuẽtes praxim virtuoſam ⁊ vitioſam. Opatio aũt vitioſa ⁊ virtuoſa nõ eſt niſi opatio exiſtens in noſtra poteſtate. ⁊ quel3 opatio exñs in nr̃a poteſtate eſt praxis. Notitia vel ſcia practica eſt notitia vel ſcia que eſt de noſtris opationibus. capiẽdo opatiões tam ꝓ opationibus q̃ ſunt in noſtra poteſtate q̃ pro opationib⁹ q̃ opate ſũt a nobis. ſicut ſunt dom⁹ ⁊ alia opa mechanica. iſta aũt deſcriptio ponit ab Ari. p̃io ſue methaphy. vbi ꝓ hoc diſtinguit ſcias ſpeculatiuas a practicis. q2 ſpeculatiue ſunt ille q̃ ſunt de his q̃ nõ ſunt de opib⁹ nr̃is. ⁊ practice ſũt ille q̃ ſũt de his q̃ ſunt opa noſtra. ¶ Ex iſto p3. ꝙ ſcia nãlis vel tota vel ꝓ maiori pte eſt ſpeculatiua ⁊ nõ practica. q2 ꝓ maiori pte vł tota eſt de illis q̃ nõ ſunt opa noſtra. ſicut ſũt. terra. celũ. elemẽta. ⁊ corpora celeſtia de qbus tractat. Ar vero tractat de aliqb⁹ opib⁹ noſtris. cuiuſmodi ſunt intellectiões ⁊ ſenſatiões de qb⁹ tractat in lib. de aia ⁊ d̃ ſenſationib⁹ que qñq3 ſunt in poteſtate nr̃a: virtute cuius notitie citius ⁊ facili⁹ vel meli⁹ p̃nt elici tales act⁹

Praxis quid ſit

Ca. p°.

T. c. 28 Secũdi de aĩa vſq ad finem tertij

q̃tũ ad iſtã partẽ ſcia nãlis eſt pactica. ¶ Sed forte obijcies cõtra predicta p̃io ꝙ praxis nõ conuenienter deſcribitur. q2 ſi ſic ſequeretur ꝙ pura ſpeculatio eſſet praxis. cum ſit in noſtra poteſtate. ⁊c̃. Secundo ſequeretur ꝙ logica. rethorica. grãmatica. eſſent ſcientie practice. cum iſte ſint de vocibus que ſunt in noſtra poteſtate. Tertio ſequit ꝙ aliqua ſcientia ſpeculatiua eſſet ſub practica. vel econuerſo. q2 aliquando opa noſtra cõtinẽtur ſub ſubiecto alicuius ſcie ſpeculatiue. ⁊ per conſequẽs ſcientia ſub ſcia. ¶ Ad primum iſtoꝝ concedo ꝙ pura ſpeculatio eſt praxis ſicut illa que eſt in noſtra poteſtate. Unde ſi ſit aliquãdo ſpeculatio aliq̃ que non ſit in noſtra poteſtate illa non eſt praxis. Ex quo ſequitur. ꝙ eadem operatio numero vel ſpecie quandoq3 eſt praxis quãdoq3 non eſt praxis. ſicut locutio in furioſo nõ eſt praxis. ſed in vtente ratione eſt praxis. Similiter ſpeculatio vel cognitio prima precedens omnem actum voluntatis non eſt praxis. ſed ſi mediante actu voluntatis illa eadem conſeruetur. tunc erit praxis. Quod autẽ ſpeculatio ſit praxis oſtendo. primo quia operatio reſpectu cuius poteſt eſſe electio ⁊ conſilium. eſt praxis. ſed pura ſpeculatio eſt talis. quia reſpectu eius poteſt eſſe electio ⁊ conſilium. poteſt enim aliquis deliberare ⁊ conſiderare an ſit ſpeculandum vel dormiendum vel aliud faciendum. ⁊ poſt conſiderationem poteſt eligere ſpeculari. ergo illa ſpeculatio erit praxis. ¶ Item illa ſpeculatio eſt praxis que poteſt fieri recte ⁊ non recte. virtuoſe vel vitioſe. huiuſmodi eſt aliqua ſpeculatio. aliquis enim ſpeculatur vitioſe aliquis virtuoſe. ¶ Preterea. illa opatio de qua eſt notitia practica eſt praxis. ſed de ſpeculatione eſt notitia practica. ergo ſpeculatio eſt praxis. maior eſt manifeſta. minor probatur. quia notitia dictans eſſe ſpeculandum ⁊ ſpeculationem eſſe eligẽdam eſt veritas conformiter ſe habens appetitui recto. ergo eſt practica. ¶ Ad ſecundam rationem concedo ꝙ grãmatica. rethorica. logica. ſunt vere ſcientie practice. ita vere ſicut artes mechanice ſũt practice. ¶ Ad cuius euidentiam eſt notandum. ꝙ duplex eſt notitia practica. vna dictatiua. que. ſ. aliquid eſſe eligendum dictat: vel dimittendum. ⁊ ſic prudentia ⁊ moralis philoſophia eſt practica. Alia eſt notitia practica tm̃ oſtenſiua. que. ſ. docet qualiter res poteſt fieri vel debeat fieri ſi aliquis vellet eam facere. non tamẽ dictat eam eſſe faciendam vel fiendam. ⁊ ſic artes mechanice ſunt practice. nunq̃ enim ars hedificatiua dictat quod eſt hedificandum. ſed tm̃ docet ꝙ ſi aliquis vellet hedificare debet ex talibus ⁊ taliter hedificare. ⁊ iſto ſecũdo modo capiendo notitiam practicam. grãmatica. rethorica. logica. ſunt notitie practice ⁊ non primo modo. Nunq̃ enim logica dictat ꝙ eſt ſyllogizandum ſed docet ꝙ ſi quis velit ſyllogizare: debet primo premittere maiorem. ſecundo minorem. tertio concluſionem. eadem ratio eſt de grãmatica ⁊ rethorica. Sed ſi dicas contra. quia notitia practica eſt directiua noſtri opis. ſ3 logica eſt vniuerſalis notitia non directiua noſtri operis. ergo non

dſcribit diffinitõ praxis

Contra ſcotum

eſt practica. Dico ꝙ talis noticia eſt directiua nr̃i operis. nõ tñ ſine volitione ꝯtingēte. ſed ipſa ꝯcurrente eſt directiua ⁊ dirigit opus nr̃m. Vñ manifeſtũ ē ꝙ ſi logic⁹ voluerit citius ⁊ meli⁹ ſyllogizabit ꝗ̃ nõ logicus. quãtũcũq bñ vellet ſyllogizare. ¶ Ad 3m dico ꝙ nõ eſt icõueniēs ꝙ ſbm ſcie practice ſit ſub ſbo ſpeculatiue. ⁊ ꝙ ſcia practica ſit ſub ſcia ſpeculatiua. ſicut ſcia nãlis eſt ſubalternata aſtrologie. ⁊ muſica ſubalternat̃ ariſmetrice. ¶ Et ſi dicas cõcluſiones ⁊ ꝑn ſcie ſubalternate depēdēt ex ꝑncipijs ſcie ſubalternãtis. ſed ex ꝑncipijs ſpeculatiuis nõ eliciunt̃ niſi ꝯcľones ſpeculatiue. ergo noticia practica nõ eſt ſubalternata notitie ſpeculatiue. ¶ Dico ꝙ frequētius ꝯcluſio practica dependet ex ꝑncipijs ſpeculatiuis. vñ frequēter vna ꝑmiſſarũ in ſyllo practico eſt pure ſpeculatiua. ſʒ ſemp aliq̃ ꝑmiſſarũ eſt practica. ſicut hic eſt ſylls practic⁹. parētes ſunt honorãdi. iſti ſunt parētes. ergo ⁊c̃. ⁊ tñ minor eſt ſpeculatiua. ⁊ ſic de multis alijs. ergo ⁊c̃. Sʒ forte dices ꝙ ſm iſta cũ notitia practica ſit tã ꝑmiſſaꝝ ꝗ̃ ꝯcľonũ. notitia practica erit reſpectu puri ſpeculabilis. q2 reſpectu vni⁹ premiſſe pure ſpeculatiue. Itē ſequit̃ ꝙ de eodē ſbo eēt ſcia ſpeculatiua ⁊ practica. q2 de hoie eſſet ſcia pratica q̃ ſcit̃ ꝙ hõ eſt diligēdus ſm ꝓdicta. ⁊ manifeſtũ eſt ꝙ de hoie eſt ſcia ſpeculatiua. ergo ⁊c̃. ¶ Ad ꝑm iſtoꝝ dico ꝙ notitia capit̃ dupľr ſicut ſcia. vno⁹ pro notitia q̃ ꝓciſe cognoſcit̃ vna ꝯcľo. quõ dr̃ ꝙ ſcia eſt effect⁹ demõſtrationis. i. notitia vel ſcia ꝯcľonis eſt effectus cauſatus a notitia ꝑmiſſaꝝ. ⁊ ſic notitia practica non eſt pure ſpeculabilis. Alio⁹ capit̃ notitia ſicut ⁊ ſcia pro vna aggregatiõe multoꝝ hñtiũ determinatũ ordinē. ſicut dicim⁹ ꝙ ſcia nãlis hʒ diſputare ꝯ̃ recipiētes ſua ꝑn ⁊ nõ ꝯ̃ negãtes. ⁊ ſic capiēdo notitiã practicã pro notitia cõprehēdēte totã notitiã requiſitã ad notitiã ꝯcľonis practice. ꝯcedēdũ eſt ꝙ notitia practica eſt reſpectu pure ſpeculabilis. ſed tunc iꝓprie capit̃ notitia practica. vñ ꝯcedēdũ eſt ꝙ proprie capiēdo notitiã practicã pro illa notitia que non eſt formaľr ſpeculatiua ſm nullã partem nec eq̃liter nulla notitia practica eſt pure ſpeculabilis. ⁊ iõ ſic capiēdo notitiã practicã: notitia practica non eſt cõcluſionis ⁊ ꝑmiſſaꝝ. ſed eſt ipſius ꝯcľonis ⁊ effect⁹ notitie ꝑmiſſarũ. ¶ Ad 2m dico ꝙ de eodē ſbo põt eſſe notitia ſpeculatiua ⁊ practica ꝓp diuerſitatē paſſionũ demõſtrabiliũ de eodē. cũ enim diuerſitas ſciaꝝ nõ tñ depēdeat ex diuerſitate ſboꝝ. ſed etiam ꝑ̃ſoꝝ poſſibile eſt ꝙ ꝓpter diuerſitatē de eodē. ꝙ de illo ſint diuerſe ſcie quarũ vna ſit ſpeculatiua ⁊ alia practica. ſi. n. ſit vna paſſio ſignſ opus nr̃m: iſta notitia q̃ ſcit̃ ꝯcľo in q̃ demſtrat̃ illa paſſio de ſbo erit practica. ſi aũt paſſio nõ ſignificet opus nr̃m ꝯcľo ſcita nõ erit practica ſʒ ſpeculatiua. Manifeſtũ eſt. n. ꝙ medicina eſt ſcia practica. que tñ eſt de corpe humano tanꝗ̃ de ſbo partiali. de quo multe paſſiones demõſtrant̃ q̃ ſignt̃ opa nr̃a ⁊ ita de hoie eſt ſcia practica. de q̃ tñ eſt ſcia ſpeculatiua. ¶ Siľr agricultura aſſignat diuerſas rõnes de terra. de quib⁹ eſt ſcia ſpeculatiua. ⁊ ſiľr alie artes mechanice aſſignãt diuerſas rõnes de reb⁹ nãlib⁹ de qbus ſũt ſcie ſpeculatiue. ſiľr prudētia q̃ dirigit̃ vita humana. de talib⁹ ⁊ alijs rebus nãlib⁹ diſtincte paſſiones cognoſcunt̃: de qbus etiã ſũt ſciētie ſpeculatiue. ideo ꝯcedēdũ eſt ꝙ de eodem ſbo ꝓpter diuerſitatē paſſionũ demõſtrabiliũ põt eſſe tam ſcia ſpeculatiua ꝗ̃ practica. quare ⁊c̃.

¶ Capi. quintum.

b **His viſis** videdũ eſt de mõ ꝓcedēdi. ꝯſiderãdi ⁊ demſtrãdi in hac ſcia. Circa qđ dico eē ſciēdũ. ꝙ lʒ i hac ſcia ſint demſtrationes ꝓp qd ſicut in ceteris ſciētijs. tñ ordine doctrine q̃ icipe dʒ a notiorib⁹ ⁊ faciliorib⁹ cõitati cui tradēda eſt ſcia. ꝓcedēdũ eſt ab effectu ad cãm. ⁊ cõiorib⁹ ⁊ facilioribus ad min⁹ cõia. i. a ꝓpõnib⁹ hñtibus terios magis cões ad ꝓpões hñtes terios min⁹ cões. nõ qn ꝑ⁹ itellectuʒ a q̃cunq ſit ſingulare. ſʒ q2 nullũ ſingulare imo forte nec ſingularia alicu⁹ ſpēi ꝑmo ſunt intellecta a tota cõitate hũana q̃ dʒ doceri. ſʒ tñ aliq̃ ſunt vni genti ⁊ alia alteri gēti. ſʒ ſm cões ꝯcept⁹ ſunt nota toti cõitati. Nã illi ꝯcept⁹ ſunt noti cuilʒ gēti. ſicut aliq̃ gens hʒ notitiaʒ leonis ⁊ nõ equoꝝ. aliq̃ aũt hʒ notitiam equoꝝ ⁊ nõ leonũ. ⁊ tñ tam iſti ꝗ̃ illi hñt cõem ꝯceptũ. ſ. ꝯceptũ aĩalis. ⁊ iõ q̃ vult tradere notitiam ꝑfectã ⁊ cõpletaʒ de aĩalib⁹ dʒ incipe ab hoc cõi: aĩal: demonſtrando de eo ſuas ꝓprietates anteꝗ̃ deteriet de eqs ⁊ leonib⁹. Et iõ iter paſſiones ꝑus dʒ ꝯcludere q̃ facili⁹ a tota cõitate pñt ſciri. ⁊ poſtea alias q̃ difficili⁹ cognoſcunt̃. ⁊ tñ hoc nõ obſtãte ꝑm cognitum a q̃cũq ē ſingulare. nec aliqs põt ꝑus cognoſcere vľe ꝗ̃ pticulare. lʒ forte ve ꝑus cognoſcit̃ notitia ꝯfuſa ꝗ̃ diſtincta. Sʒ quõ hoc hēat vitatē i tractatu de aĩa ⁊ alijs itelligibilib⁹ appebit. nec obſtat ꝙ dic̃ Ariſt. ꝑ⁹ phiſ. ꝙ pueri appellãt oẽs hoies pr̃es ⁊c̃. Nam Ariſt. loqt̃ur ibi de pueris q̃ nõ hñt cognitionē itellectiuã ſed tñ ſenſitiuã q̃ nõ eſt vliũm ſʒ ſingulariũ. quēadmodũ agnus ſequit̃ oēm ouem. ⁊ poſtea diſcernit. ⁊ tñ nullũ vľe cognoſcit. ¶ Ex quo pʒ: ꝙ ex iſta auctoritate nõ plus habet̃ ꝗ̃ ꝙ intellect⁹ eſt ꝑus vliũ ꝗ̃ ſingulariũ. Dico g⁹ ꝙ ſic itellect⁹ de multis ꝑus hʒ cognitionē impfectã ⁊ ꝯfuſaʒ. ita ſenſus ꝑ⁹ habet cognitionē impfectã ⁊ confuſam ⁊ poſtea diſtinctã cognitionē vniuſ ab alio. ꝓpterea ſequit̃ ꝙ facilius habētur per cognitionē imperfectam ſingularium conceptus cões ꝗ̃ particulares ſiue proprij ⁊ iõ a talib⁹ ordine doctrine eſt incipiēdum. q̃re ⁊c̃.

Textu cõmenti quinti

¶ Capitulum ſextum.

Gñalis diuiſio phie nãlis

c **Orum** q̃ ſũt q̃dã ſũt ſimplicia q̃dã cõpoſita. Simplicia vo q̃dã carēt oĩ cõpoſitiõe ptiũ q̃rũcũq. cuiuſmodi ſũt ſbe abſtracte itellectuales. ſ. itelligētie. cuiuſmodi ſũt ēt oẽs itellectiões. oĩa accñtia aĩe itellectiue ſi ipſa ſit idiuiſibilis: ſicut mľti ponũt eē de itentione Ariſt. ¶ Quedã aũt ſimplicia dñr nõ ꝑ carentiã ptiũ q̃rũcũq. ſʒ ꝑ carētiã ptiũ diſſiliũ: ⁊ alteri⁹ rõnis. cuiuſmodi ſũt oĩa corpa celeſtia ſm intētionē Ariſt. ⁊ oĩa accñtia ⁊ ꝑ mã ⁊ forã q̃libet. Talia eni quoꝝ q̃libet eſt ꝑ ſe vnũ. lʒ ſint cõpoſita ex ptibus

ſimilib⁹

ſimilibus ⁊ eiuſdē rōnis. tñ nō ſunt cōpoſita ex his que faciūt vnū per ſe. nec ex ptibus alterius rationis ſicut celū cōponitur ex partib⁹ que nō differunt ratione. nō tñ componiť ex mā ⁊ forma. nec ex illis q̄ faciunt per ſe vnū. Compoſitoꝝ autē: q̄dam ſunt cōpoſita per ſe: quedā per accñs. q2 aliquod compoſitū eſt vnū per accñs cuiuſmodi ſunt iſta. domus lectus ⁊ ſilia. Aliq̄d cōpoſitū eſt p ſe vnū. ſicut ignis. aer. lapis. homo. aial. quorū quodlibʒ eſt cōpoſitū ex mā ⁊ forma que nō ſunt eiuſdē rationis. ſed plus diſtinguunť ſm ſuas naturas vł eēntias quas habēt: q̄ homo ⁊ aſinus. Compoſitoꝝ āt taliū quedā ſunt animata vt planta: ⁊ aial. quedā inanimata. vt lapis. aer. Animatorum quedā ſunt aiata aia ſenſitiua q̄dam nō. Aiatorū aia ſenſitiua quedā ſunt animata aia rationali. vt hō. quedā nō vt aialia bruta. ¶ Juxta p̄dictam diſtinctionem accipiēde ſunt partes iſti⁹ tractatus. ¶ Prima ps erit de ꝯditionibus cōibus ⁊ magis notis oiū nāliū. ¶ 2a erit de corpib⁹ celeſtib⁹ ⁊ eoꝝ ꝓprietatib⁹. ¶ Tertia erit de corpib⁹ inaiatis ⁊ eorum paſſionibus. ¶ Quarta docebit de corpore animato anima rationali ⁊ actibus eius. ¶ Quinta erit de ceteris aialibus ⁊ eorum proprietatibus. ¶ Sexta erit de plantis.

Capitulum vij.

OMne compoſitū cōponiť ex ptibus ſine q̄bus eſſe nō pōt: ⁊ depēdet ex cauſis ſine quib⁹ vna pars cōpoſiti alteri nō vnitur. cū ergo ſcia nālis habeat cōſiderare de cōpoſitis. ſeqtur q ad ꝯſiderationē ei⁹ pertinēt ptes ꝯpoſiti ⁊ cāe eiuſdē. iſte āt partes cōponentes per ſe. ſunt mā ⁊ forma. que vocanť pricipia ⁊ cāe ei⁹. Ad naturalē ergo phiā ſpectat docere taʒ de mā q̄ de forma. ¶ Circa āt māʒ ⁊ formā multa ſunt inquirēda. Primo dōm eſt q ſint a poſteriori q2 a priori hoc ꝓbare nō poſſum⁹. q āt ſint. ⁊ q ſint diſtincta. ꝓbatur per nālēʒ gñationē. Uidemus eniʒ iſta corpa nāliter gñari ⁊ corrūpi. ſicut aialia. plāte ignis. ⁊ aer. ⁊ hmōi. que q̄nq3 gñanť ⁊ q̄nq3 corrūpunť. ſed nihil gñatur ex nihilo. ergo oi generationi aliquid p̄ſupponiť. Jſtud aūt p̄ſuppoſitū nō pōt eſſe aliq̄d p̄ſuppoſitū extrinſecū totaliter diſtinctū a gñato. Si eni eſſet aliquod extrinſecū totalr diſtinctū a gñato. pp ipſum nō diceret generatū nō fieri ex nihilo. ſicut ſi igni p̄ſupponiť terra totalr diſticta ab igne ꝓpter terrā nō diceret ignis ex nihilo non generari. pʒ ergo cū oē gñatū nō fiat ex nihilo q in oi gñatione ⁊ gñato p̄ſupponiť aliq̄d quod nō eſt totaliter diſtinctū a gñato. ¶ De quo querendū eſt. an illud ſit ipſum gñatū. an ps ei⁹. ex quo nō eſt totalr diſtinctū a gñato. non pōt dici q ſit ipſum gñatū q2 tūc ideʒ p̄ſupponeret ſibiipſi. ⁊ ſic ante gñationeʒ eſſet gñatum. relinqtur ergo q illud p̄ſuppoſitū generato ſit pars gñati. ſi aūt ſit ps. ergo eiuſdeʒ gñati eſt alia ps componens cum illa pte que ſupponiť. cuiuſlʒ ergo gñati ſunt due ptes q̄rum vna p̄ſupponiť gñationi. que vocať mā. alia que nō preſupponiť. que vocatur forma. Ad gñationem naturalem ergo opʒ ponere mām ⁊ formā q ſint, ⁊ q diſtinguanť. ¶ Jſta ergo

Mām ēē pbať

ratio fundať ſuper hoc principio. ex nihilo nihil fit. q̄d phi poſuerūt tanq̄ principiū ꝯceſſū ab oibus. ⁊ per ſe notū. pp q̄d circa ꝓbationē illius nullus inſiſtebat. Uerūtñ hoc nō obſtāte ꝑſuadebo q ex nihilo nihil fit. ſed primo videndū eſt quomō phi intelligūt iſtam ꝓpōnē ſcʒ ex nihilo nihil fit. ¶ Circa q̄d eſt ſciendū q tūc eſt nihilo dicit aliq̄d fieri. ſ. q̄ñ nec io effectui nihil p̄ſupponiť tanq̄ pars vel ſbm illius effectus quātūcunq3 aliquid p̄ſupponať eidem tanq̄ cā efficiēs. vnde ſi ſol mō eſtuaret calorem ſuū ſine oi ſbto ꝟ diceret facere calorem ex nihilo quātūcunq3 illi effecti. ſ. calori aliquid preſupponiť. ſ. ſol caleſaciens. q2 cū ſol nō p̄ſupponať illi calori tanq̄ ps vel ſbm illius caloris. iō diceret calor fieri de nihilo. ꝓbare ergo q nihil pōt fieri niſi ei aliquid p̄ſupponiť tanq̄ pars vel ſbiectum eius eſt probare q ex nihilo nihil fit. Q̄d autē nihil poſſit fieri niſi ei p̄ſupponať aliq̄d tanq̄ pars vel ſbm ꝓbo per experiētiā. Uidemus. n. q nūq̄ aliquid fit niſi aliq̄d p̄cedēs deſtruatur vel corrūpať ſicut corrupta terra vel ligno gñatur ignis. Silr corrupto igne gñatur aer. vel aliq̄d fit in aliquo. nullo deſtructo ſicut ſol illuminat aerē nullo alio deſtructo vel corrupo. Similiter ſenſatio fit in viſu ſine cuiuſq3 rei deſtructione. Si āt aliquid fit in aliquo ſine oi deſtructione rei. manifeſtū eſt q illi effectui aliq̄d p̄ſupponiť tanq̄ ſbʒ. ⁊ per ꝯñs nō fit ex nihilo. ſic accipiēdo fieri ex nihilo. Si aūt aliquid fiat alio deſtructo adhuc fit de aliquo ⁊ non de nihilo. ꝓbo. q2 ſi aliq̄d fit deſtructo alio. ita q nūq̄ fieret niſi illd deſtrueret. ſicut ad ſenſū videm⁹ ignē nunq̄ fieri de nouo niſi aliquo alio corrupto ⁊ deſinente eſſe. tunc querēdū eſt. an illud ſcōm ſe totū deſtruať. ita q nihil ei⁹ remaneat in igne gñato. aut aliquid remanet i igne gñato. q̄d opʒ ibi dare ſi remanet. q2 alibi remanere nō pōt. ¶ Si det 2m q aliq̄d remanet in igne generato. certū eſt q illud remanēs nō eſt ipſe ignis. ergo eſt pars ignis ⁊ habeť propoſitum. ſ. q igni gñato aliquid p̄ſupponiť tanq̄ pars. Si āt nihil illius deſtructi remanet. ergo ita indifferenter poterit iſte ignis fieri ſine deſtructione illius. ſicut per deſtructionē. cuius oppoſitū per experiētiā pʒ. ꝓbo ꝯñam. ois effect⁹ pōt ſufficiēter fieri ex ſuis cauſis q̄ñ ſūt debito mō diſpoſite ⁊ approxiate ⁊ nullum eſt impedimētū mediū nec aliq̄d agens fortius vt agens in ꝯriū. Sed illa pars illius deſtruēdi. nec eſt cā ignis ꝓducēdi p ſe nec eſt impedimētū mediū nec agens fortius in ꝯriū. ergo ita indifferēter poteſt fieri ſine deſtructione eius ſicut ad deſtructionē eiuſdeʒ. q̄d tñ ad ſenſū apparet falſū.

Nihil fieri ex nihilo

Capi. viij.

OStenſo q mā ⁊ forma ſunt res poſitiue ⁊ q ſunt diſtincte. Vidēdū eſt q̄mō ſe habēt ad gñationē rei nālis. Ponit aūt Ariſt. q ſunt p̄ncipia rei naturalis tam in fieri q̄ in eſſe. eo eni q ſunt ptes rei gñate ſunt p̄n ei⁹ tam in eē q̄ in fieri. q2 res nō pōt fieri nec eſſe ſine ſuis ptibus eēntialib⁹ cuiuſmodi ſūt mā ⁊ forma mā aūt ſic eſt p̄ncipiū gñationis ſiue rei in eſſe ſiue q̄ñ res fit. q prius priuať forma q̄ dʒ ac

p⁹ phi. t. c. 64

Q̄d priuatio ſit p̄ncipium rer nālium

cipere ⁊ poſtmodū recipit formā ⁊ iformat ea. ac cū ea ꝯſtituit totū cōpoſitū gñatum. ꝑꝑ qḋ nō ſolū mā ⁊ forma ponunt pn^a gñationis nālis. ſed etiā priuatio ponit tertiū principiū cuiuſlꝫ gñationis nālis ⁊ artificialis. qḋ ex hoc ꝓbat. qꝛ pn^a ſunt ꝯria. ſed iſta ꝯrietas nō pōt eē ſine priuatione. vel niſi ſm priuationē ⁊ hitū. ergo pn^a ſe hñt ſicut priuatio ⁊ hit^9. ⁊ ꝑ ꝯñs priuatio eſt pn^m. Qḋ āt principia ſint ꝯria pꝫ ꝑ inductionē: qꝛ cū nō indifferēter ex qlibet fit qḋlibet. ſed ſolum fit ꝯrium ex ꝯrio. ſicut pꝫ inductiue. ergo pncipia ſunt ꝯria. Opꝫ aūt ſcire ꝙ priuatio hic large accipit pro ꝯrio ⁊ priuatione large ſumpta. vñ vnum ꝯrioꝝ dr priuatio alterius ꝑꝑ repugnantiā formalē vnius ꝯrij ad reliquū. ⁊ ſic capiēdo priuationē priuatio ponit pncipiū. qḋ ꝓbat ſic. Naꝫ ſi aliqd gñat aut materia ꝓhabet formā generati aut non ꝓhabet eā. Si ꝓhabet eā: ergo ante gñationē eſt generatū. qḋ eſt impoſſibile. ſi aūt nō prehabet eā. ergo priuat ipſa forma. ergo ſine ꝑuatione nō eſt gñatio. iſta ergo ſunt pncipia. materia. forma. priuatio. vñ iſta in diffōne exprimēte qd nois gñationis ⁊ gñati debēt poni: vt gñatio ſic diffiniat.

Diffinitio gñationis ¶ Gñatio eſt exiſtentia rei cui^9 materia prius fuit priuata forma quā nūc ꝑ^9 habet. ita ꝙ iſta tria materia forma ⁊ priuatio ponūtur in diffōne tam gñationis ꝙ̄ gñati. ⁊ ꝑꝑ hoc dñr pncipia. Pro nūc aūt cā efficiēs ⁊ finalis nec ponūtur nec dicunt pncipia. put nūc vtimur iſto noie pncipium. qꝛ nō ponunt in diffōne exprimēte qd nois gñationis ⁊ generati.

Cap. ix.

Huius nois priuatō mltiplicitas

Viſo ꝙ materia ⁊ forma ⁊ priuatio ſūt principia gñationis ⁊ gñati. vidēdum eſt de ſingulis ⁊ primo de priuatiōe. Circa qḋ eſt ſciendū. ꝙ hoc nomē. priuatio. a diuerſis in diuerſis locis multipliciť accipitur. Uno modo dicit priuatio forma expellenda qñ alia forma introducit. ⁊ ſic vna forma cōtraria eſt priuatio alterius. ⁊ etiā vna forma ſbſtālis que nō pōt ſtare cum alia in eadem materia eſt priuatio alterius. ⁊ ſic albedo eſt priuatio nigredinis. ⁊ ecōuerſo. Similiter forma ſbſtālis ignis eſt priuatio forme ſbſtālis aeris. ⁊ ecōuerſo. ¶ Alio mō capit priuatio ꝑ ſbtō. vt hoc nomē. priuatio. ſm iſtā acceptionē. ⁊ hoc nomē. ꝑuatum ſignificēt oīno idē ⁊ de ſe inuicē pñtur. vt dicit Ari. primo phi. (t. ꝯ. 61.) Nā opꝫ aliqd ſubijci ei quod fit. ⁊ hoc ſi numero eſt vnum. ſpecie āt nō vnū. Specie enim dico ⁊ rōne nō idem. Et poſtea ſubdit. Et oino materia eſt numeralis. hoc eni magis aliqd ꝙ̄ priuatio. ⁊ nō ſm accidēs ex ipſo fit qḋ fit. Priuatio āt ⁊ ꝯrietas ſm accñs eſt. Quare poſtea ſubdit. Quare nec pla ꝯrioꝝ ſunt pn^a qdāmō. ſꝫ duo vt eſt dicē duo nūo. nec iterū penit^9 duo ꝑꝑ illud quod alterum eſt eſſe ipſis: ſed tria alterū enim eſt eſſe hoi. ⁊ non muſico ⁊ infigurato ⁊ eri. ¶ Ex qbus verbis ſequitur ꝙ ſubiectū ⁊ priuatio ſunt vnum numero. ſimiliter ſbm ⁊ priuatum ſunt vnū numero. ergo priuatio ⁊ priuatum ſunt vnū numero priuatio ergo ſm iſtam acceptionē ⁊ pro eodē ſupponit. ⁊ idē ſignificat ꝙ hoc nomē priuatū. ⁊ ideo ſicut hoc nomē. priuatū capit pro ſubiecto. ita ⁊ hoc nomen priuatio capit pro ſubiecto. ⁊ ideo nō obſtante ꝙ hoc nomē. priuatū. ſtet ⁊ ſupponat pro ſubiecto. vt hec ſit concedenda. ſbm eſt priuatū. tamen alia eſt diffinitio ſubiecti ⁊ priuati. i. iſtoꝝ terioꝝum ſubiectū ⁊ priuatū. ſic non obſtante ꝙ ſubiectū ⁊ priuatio ſint vnū numero. ita ꝙ ſbm ſit priuatio ⁊ priuatio eſt ſubiectū. tñ iſtoꝝ noīum. ſ. ſbꝫ ⁊ priuatio. ſunt diſtincte diffinitiōes exprimentes qd nois. Et hoc eſt qḋ dicit Ari. ꝙ ſunt vnū numero. ſꝫ nō ſpecie. i. rōne vel diffinitione. qꝛ philoſophus capit rōnem pro diffinitione. ⁊ eſſe. capit etiā pro rōne. ¶ Et hic eſt aduertendū. ꝙ in iſta ꝓpōne. ſubiectum ⁊ priuatio ſunt vnū numero ⁊ tñ differunt rōne. que eſt vna copulatiua. cuius vtriuſqꝫ partis ſubiectū eſt hoc totū. ſubiectū ⁊ priuatio. ꝙuis cā breuitatis nō exprimat ſbm bis. ſ. hoc totū. ſbm ⁊ priuatio. tñ ſbꝫ ⁊ priuatio diuerſimode ⁊ equoce capiunt in pria parte copulatiue ⁊ in alia. nā in iſta parte ſubiectū ⁊ priuatio ſunt vnū numero. ſubiectū accipitur ſignificatiue ⁊ pro re importata. ſed in iſta parte ſubiectū ⁊ priuatio differunt ratione ſubiectum ⁊ priuatio accipitur aliter ⁊ equiuoce. ſ. pro ipſis terminis ſignificantibus ⁊ ſupponentibus pro aliqua re ſicut in talibus hō ⁊ album ſunt idem realiter ⁊ differunt rōne. Nā in prima parte ſbm capitur ſignificatiue pro re pro qua ſupponit. In ſecunda parte capitur ſubiectum pro iſtis terminis. quia ipſi termini habent diuerſas diffinitiones. Et ſi dicatur ꝙ diffinitiones nō ſunt nominū vel terminoꝝ. ſed rerū. ¶ Dōm eſt. ꝙ lꝫ hoc nomen diffinitum ſtet frequenter pro illo cuius eſſe ꝑ diffinitionem exprimitur. tamen in multis locutionibus ſtat pro termino vel pro nomine. ſicut in prio phyſi. in proemio dicitur. Suſtinent aūt hoc quodā modo nomina ad rationē. Volēs ꝙ nomina ſint diffinita. ⁊ conſequenter dicitur. ꝙ diffinitio ſignificat idem explicite quod diffinitum ſignificat implicite. in qua ꝓpoſitione diffinitū non ſtat niſi pro termino vel pro voce. ſic ergo dōm eſt. ꝙ iſtorum terminoꝝ ſcꝫ ſubiectum ⁊ priuatio. diuerſe ſunt diffinitiōes exprimentes quid nominis quantūcunqꝫ hec ſit vera. ſbm ⁊ priuatio ſunt vnū numero. ¶ Tertio mō accipit hoc nomē priuatio. pro noie ꝑuatiuo ſꝫ ꝙ dr in ꝑmētis. ꝙ vnū gen^9 oppōnis eſt ꝑuatio ⁊ hitus. vbi capit ꝑuatio. ꝑ noie ꝑuatiuo. ⁊ hitus. ꝑ noie poſitiuo ſicut hoc nomē. oppō. ⁊ hoc nom. oppoſitū. ⁊ hoc nomē. ꝯdictoriū. accipit ꝑ noie. ¶ Quarto mō accipit hoc nomē. ꝑuatio. nō ꝓprie ꝑ ſubiecto. ſꝫ magis vt tota oꝛō transferat in aliā oꝛonē ⁊ huic noi. ꝑuatio. diuerſa vocabula aliaꝝ partiū corrñdeāt. ſic cū dr. a ꝑuatiōe ad hitū ipoſſibil' ē regreſſio. cui^9 itellect^9 nō dꝫ eē ꝙ regreſſio ſit ipoſſibilis ab aliq̄ vno vel plurib^9 q̄ vel qḋ iportat ꝑ hoc nomē. ꝑuatio. ſꝫ itellect^9 ē iſte. ꝙ poſt ꝙ̄ aliqd ꝑuatū eſt aliq̄ nō pōt ad illud regredi. ⁊ ſic capit h^9 nomē ꝑuatio. i mltis locis vt ſp tales ꝓpōnes trāſferant i aliā ⁊ exponant ꝑ eas.

Capitulum decimum.

Remiſſa diſtinctione ꝑdicta de hoc noie. priuatio. Videdum

eſt

Quid ſit priuatio que eſt p̄n^m

eſt quō priuatio ponēda eſt principium generationis naturalis. ¶ Primo tamen oſtendendū eſt q priuatio non eſt aliqd imaginabile extra aiam diſtictum a mā ⁊ forma ⁊ cōpoſito. ſed qcquid eſt itelligibile in re extra qñ res generat. vel eſt mā vel forma vel compoſitū. niſi forte velis dicere q vltra iſta eſt accñs. de quo manifeſtū eſt q non eſt priuatio que eſt p̄n^m generationis ſbe. Quod aūt priuatio nō ſit aliqd diſtinctū a mā ⁊ forma ⁊ cōpoſito. Primo pbandū eſt p rōnem. Scdō p auctoritatē. Per rōnem ſic. ¶ Primo: qr ſi priuatio eſſet aliqd diſtinctū a p̄dictis oporteret q eēt in mā ſm q illi ponūt priuationē diſtigui a mā ⁊ forma. ſed priuatio nō eſt in mā cuʒ reſpectu diſtincte forme ſit diſtincta priuatio. ſed ſm ſic ponētes pro eo q vna priuatio auferk ſine alia ſm hoc q vna forma inducit ſine alia. ſequeret q in mā eſſent tales res infinite. qō eſt abſurdū. qr nulla infinitas in finitoꝝ ſm ſe diſtinctoꝝ non facientiū vnuʒ p ſe eſt in reꝝ natura. ¶ Scdō ſic. ſi priuatio eſſet in mā. cum nulla priuatio ſit materie coeterna. ſeqꝪ q aliqñ materia priuabit vna priuatione. qua adueniēte mā ipſa priuatione priuabit. ⁊ ita adueniēte forma nō tm̄ expelleret forma. ſed etiā induceret priuatio priuationis p̄cedentis. qō non videt intelligibile. ¶ Tertio ſic. ſi priuatio diſtingueret extra aiam a mā ⁊ forma ⁊ cōpoſito. tunc aut eſſe nihil. ⁊ hoc nō. qr qō nihil ē a nihilo diſtinguit: qr idem ⁊ diſtinctū ſunt differētie entis. Aut aliquid. ⁊ ſi ſic. ergo priuatio eſſet forma qr nulla res eſt in mā niſi forma. Sed forte dices q priuatio nō eſt aliqd poſitiuum ſed negatiuū ⁊ eſt in mā tanq̄ negatiuuʒ. ⁊ non tanq̄ poſitiuū. Sed hoc nō valet. qr quero. aut priuatio eſt aliqd. aut oino nihil. ſi eſt aliqd: pcedunt argumenta prioꝝ. ſi oino nihil. ergo nota eſt in mā. qr illud quod oino nihil eſt: in nullo eſt. impoſſibile eſt. n. q illud qō oino nihil eſt ſit in aliquo. ¶ Ex quo vlterius ſeqꝪ q priuatio nō eſt principiū generationis: qr qō oino nihil eſt nullius eſt principiū. ¶ Dicendū eſt ergo q priuatio nō eſt aliqd in reꝝ nā extra aiam quomōcunqꝫ diſtinctū a mā ⁊ forma. ſʒ priuatio q̄ eſt reꝝ vel eſt mā ſm vnaʒ ſigtionē. vel eſt forma expellenda ſm aliā ſigtionē.

Capitulum vndecimum.

Quō diſtinguat priuatio a mā ⁊ forma

1 Am videndū eſt quō priuatio eſt principiuʒ diſtinctū a duob⁹. ſ. a mā ⁊ forma. cū Ariſto. ponat tria p̄n^a. ſ. māʒ formā. ⁊ priuationē. Si autē priuatio capitur p forma expellēda. facile eſt videre quō pōt eē p̄n^m gñationis nālis. nō qdem p ſe ſed p accidēs. ſʒ talis priuatio non ſit p̄n^m cuiuſlibet gñatiōis. qr quedam eſt gñatio vbi nulla forma expellit. ſed tm̄ itroducit. ⁊ de gñatione qdem accidētali hoc manifeſtū eſt. ſicut in illuminatiōe aeris ⁊ ſenſatiōe ⁊ in multis alijs. Sed de gñatione ſbe eſt magis dubiuʒ qō tm̄ loco ſuo declarabit. In gñatione vero que eſt cū alterius forme expulſione. forma abiecta poteſt dici p̄n^m gñationis. nō qr ſit cauſa vel pars gñatiōis realis extra aiam vel generati: ſed qr expulſione illius incipit gñatio eſſe. ita ⁊ q ipſa expulſa tūc primo eſt gñatio ⁊ tunc primū eſt gñatum. Et ſi talis generatio diſtincta ꝯ generationē que pōt eſſe ſine forme expulſiōe. dʒ diffiniri in diffōe eius exprimēte qd nois ponet nomen forme expellende ſiue expulſe. ⁊ ita foret p̄n^m non p ſe qdem conſtituens eſſentiam generati: ſed p accidens precedens neceſſario generatū. ⁊ tanq̄ aliqd recipiendū in diffōne exprimente qd nois eius. ¶ Si autē capit priuatio pro ſubiecto. facile eſt videre quō eſt principium ex quo ſbm eſt principiuʒ. Sʒ habet difficultatē quō eſt tertium p̄n^m diſtinctū a materia ⁊ forma. ¶ Circa quod dicēdū eſt q nō eſt imaginandum q preter formā expellendā ſit a parte rei aliquod tertiū quocūqꝫ modo diſtinctuʒ a materia ⁊ forma quod ſit tertiū principium. ſiue p ſe ſiue p accidens. nec hoc intēdit Ariſto. ponens tria p̄n^a ſicut apparebit. ſed a parte rei ſūt duo quoꝝ vnum. ſ. ſbʒ primo priuatur forma neceſſario. ⁊ poſtea hʒ eam. quod qdem ſbm eſt ex hoc in potentia. qr neceſſario ad hoc q ſit ſubiectū generationis reqritur q primo priuetur forma ⁊ poſtea habeat eam. ⁊ ideo eſt noiabile duobus noibus. ſicut poſitio ⁊ priuatio habentibus diuerſas diffōnes que noia duo vna cū noie forme debent cadere in diffinitiōe gñationis ⁊ gñati. ita q de tribus noibus non ſynonimis. quoꝝ quodlibet debet poni in diffinitione generatiōis ⁊ generati. predicetur vero hoc nomen principiū. vñ qlibʒ talis eſt vera. materia eſt principiū. forma eſt principiū. priuatio eſt principiū. ¶ Sed forte dices q Ari. nō loquitur de nominibus. ſed de rebus ſignificatis p nomina. nō ergo ſunt tantū tria nomina. ſed erunt tria preter nomina que ſunt principia. ¶ Preterea. nullum nomen eſt principiū generatiōis rei naturalis. ergo nō ſunt tria principia. pter trinitatem nominum. ¶ Dōm eſt q Ariſto. in phia ſua naturali ⁊ in alijs ſcientijs ſepe loqtur de nominibus pro noibus. q̄tūcunqꝫ ſit phus realis. ⁊ hoc qr ſepe propoſitiones in quibus noia predicantur de noibus pro noibus. conuertuntur in propoſiti in quibus oēs termini ſumuntur ſigtiue. ſicut iſte due conuertunt. aial predicatur de hoie. ⁊ homo eſt aial. ⁊ ſicut iſte due. album p̄tur de corpore. ⁊ corp⁹ eſt albū. Silr iſte ꝯuertunt. p̄n^m p̄tur de ſbto priuato. ⁊ forma ⁊ ſbʒ eſt p̄n^m. ⁊ priuatum eſt p̄n^m. ⁊ forma eſt p̄n^m. ⁊ iō cū logica p̄ſupponat oi ſcie reali nō eſt incōueniens q phs in ſcia nāli vtat aliquo terio logicali ⁊ aliq̄ ppōne ꝯuertibili cuʒ vna ppōne vl' plurib⁹ in qua vel qbus oēs teri ſumūt ſigtiue. ⁊ ſic eſt in ppoſito. ¶ Ad ſcōʒ dōm: q Ari. nō cōcedit abſolute q ſint. 3. p̄n^a ſed dicit q ſūt quodāmō duo ⁊ quodāmō tria. p hoc volēs innuere q a parte rei vere ⁊ realr nō ſunt niſi due res q̄ ſūt p̄n^a: ⁊ tm̄ de trib⁹ noib⁹ habentib⁹ diuerſas diffōnes p̄tur vere hoc nomen p̄n^m. ſʒ duo iſtoꝝ noium ſupponāt p eodē. ⁊ hoc eſt qō dicit Ari. p°. phy. Qō ſbm ⁊ op^m nūero qdē vnū: ſpē aūt duo hoc eſt ſbm ⁊ op^m. i. priuatio vere ſūt vnū numero ⁊ realr. tm̄ ſpē. i. rōne vel diffōne iſti teri. ſbm ⁊ oppoſitū. ſunt duo. ſ. hñt duas diffōnes diſtictas. ⁊ h° ē qō ipſe ꝯcludit. ¶ Quare neqꝫ plura ꝯrioꝝ ſunt principia quodāmō. ſʒ duo t.c.67.

vt est dicere duo nũo: nec iterũ penitus duo ꝓpter il
lud ꝙ alterũ est esse ipsis ẜm tria. alterũ enim est esse
hõi ⁊ nõ musico ⁊ ifigurato ⁊ eri. hoc est q̃dãmõ nõ
sunt pl'a p̃nª q̃ p̃nª ꝯtria sed duo: q: s. plures res ex
aiam nõ sunt p̃nª q̃ ille pro qbus noia ꝯtria suppo
nunt. Sicut nõ sunt plures res q̃ sint p̃nª ꝯtria q̃ ille
pro qbus supponũt ista noia. s. ꝑuatuz ⁊ forma: que
supponũt pro mã ⁊ forma: q̃ sunt p̃nª. ⁊ ita tm̃ sunt
duo p̃nª idest res sunt tm̃ due que sũt p̃nª g̃natiõis:
⁊ tñ nõ obstãte ꝙ nõ sint plures res q̃ due nũo. P̃n
cipia tñ sunt nõ penitꝰ duo ꝓpter illud qḋ est esse alte
rũ ipsis idest nota tm̃ de duobꝰ vere p̃dicat̃ hoc no
men p̃nᵐ: sed etiã de plibus ꝓpter diuersas diffõnes
ꝯuenietes illis de qbus vere p̃dicat̃ hoc nomẽ p̃nᵐ
sicut alia est diffõ hois: alia non musici: quãtũcunq3
homo ⁊ nõ musicus sint idem realiter ⁊ nõ distincta
Similiter alia est diffinitio ⁊ infigurati: quãtũcunq3
es ⁊ infiguratũ sint vnũ ⁊ idem realiter. ⁊ ꝓpter tales
diuersas diffõnes põt dici ꝙ quodammodo sunt tria
principia lz realiter non sint nisi duo p̃ncipia ⁊c.

Capitulum. xij.

s D euidentiã intẽtionis p̃dicte q̃ est Arist. vt mihi vr̃ sunt aliq̃ p̃notãda ⁊ aliq̃ ꝓbanda ex dictis eius. ¶ Est aũt notandum ꝙ Aristo. ⁊ alij auctores sepe ponũt actũ exercitũ pro signato ⁊ sepe ecõuerso: sicut qñ dr̃: hõ est p̃mo risibilis: ponit̃ actꝰ exercitꝰ pro actu signato. s. pro isto: de hoie p̃mo p̃dicat̃ risibile: nõ qdẽ pro se sz pro singularibꝰ eius: sic est in ꝓposito. nã iste est actꝰ exercitus: tria sũt p̃nª: ⁊ tñ ponit̃ pro isto actu signato. de tribꝰ vere predicat̃ p̃nᵐ. ¶ Scḋo notãdũ ꝙ Arist. per diuersa esse intelligit diuersas diffõnes exprimẽtes rem ⁊ cõuertibiles cũ diuersis noibus. que qñq3 supponũt ⁊ stãt pro eadẽ re: sicut per diuersa esse hominis ⁊ nõ musici intelligit diuersas diffõnes cõuertibiles cũ istis noibus homo nõ musicũ: que supponũt pro eodẽ: q: idẽ est hõ ⁊ nõ musicum. ¶ Tertio est notãdũ. ꝙ Aristo. per distingui spẽ nõ intelligit distinctionẽ specificã aliquarũ rerũ ex aiam: sed p distingui spẽ intelligit distingui rõne. i. diffõne qḋ nõ ẽ aliud q̃ hẽre diuersas diffões: dicẽte eo sic allegatũ est supra spẽ ⁊ rõne nõ idem dico: vbi capit rõnẽ pro diffõne. ¶ Quarto notãdũ est ꝙ lz sint diuerse diffõnes. poterũt tñ de eodẽ v̇ificari. q̃uis illḋ nõ sit p̃ᵐ diffinitũ per vtraq3 istarum. ⁊ iõ lz hois ⁊ nõ musici sint diuerse diffõnes. tñ vtraq3 poterit de hoie v̇ificari: ⁊ ꝓpter hoc dicit Aristo. ꝙ ẜbm si sit vnũ nũo. tñ est spẽ duo. i. lz ẜbm nõ sit nisi vna res tm̃. tñ diuerse diffõnes sig̃nt ipsam: ⁊ p̃dicant̃ de eiꝰ noie. ¶ Istis visis ostẽdo ꝙ de intẽtione Aristo. est ꝙ nõ sunt nisi duo p̃nª a pte rei. Primo sic. Aristo. dicit ꝙ ẜbm ⁊ oppm̃ sunt vnũ nũo: sicut hõ ⁊ nõ musicũ sunt vnuz nũo. Tunc quero aut inter ẜbm ⁊ oppm̃ extra aiam est aliqua diuersitas vel distinctio aut nulla: si nulla habet̃ ꝓpositũ ꝙ a parte rei nulla est diuersitas p̃ncipioꝝ nisi materie ⁊ forme. ⁊ ideo nõ sunt extra aiam nisi duo principia. Si aũt inter ẜbm ⁊ oppositum est aliq̃ distinctio ex pte rei. aut ergo oppm̃ est aliqḋ vel nihil. si nihil gº nõ est vnũ nũo cum eo qḋ est ens: q: ens ⁊ nõ ens nõ sunt vnũ nũo. Si autẽ est aliqd. aut ergo est ẜba: aut accñs. si ẜba ⁊ est distinctũ. ergo sũt ibi due distincte ẜbe: qḋ est manifeste fl̃m: q: illa ẜba alia a mã nec pt dici mã nec foꝛa nec cõpositũ. Sil'r hoc posito seq̃ret̃ ꝙ ẜbm ⁊ oppm̃ nõ sunt vnũ nũo. Si aũt est accñs ergo nõ sunt vnũ nũo: q: soꝛs ⁊ sua albedo nõ sunt vnũ nũo: cũ plus distinguant̃ q̃ soꝛ. ⁊ plato qui nõ sunt vnũ nũo. ¶ Et si dicat̃ ꝙ Arist. in pluribꝰ locis dicit ẜbm ⁊ accñs sunt vnũ nũo. Dicendũ ꝙ Ari. ibi nõ accipit accñs ꝓ re iherẽte alijs: sed accipit accñs pro re p̃bili ꝯtingẽter ⁊ accipit actũ exercitũ ꝓ actu signato. vt iste sit sensus. de ẜbo ⁊ accidẽte p̃bili ꝯtingẽter p̃dicat̃ vnũ nũo sic dicendo. hõ ⁊ albũ sunt vnuz nũo. Et talia exª ponit Aristo. ⁊ nunq̃ dicit ꝙ hõ ⁊ albedo sunt vnũ nũo. Sic ergo patet ꝙ inter ẜbm ⁊ oppm̃ nulla penitꝰ est distinctio ex aiam: vel sequeret̃ ꝙ nõ sunt vnum nũo: sed sunt vnũ nũo ẜm Aristo. ergo nulla penitꝰ est ibi distinctio: ⁊ p ꝯñs a pte rei nõ sunt nisi duo principia. ¶ Preterea phs exẽplificat de hoie ⁊ non musico: de ere ⁊ infigurato: sz hõ ⁊ nõ musicũ nullo mõ sunt distincta: nec etiaz es ⁊ infiguratum: ergo nec ẜbm ⁊ oppm̃. ꝓbatio añtis: q: arguit̃ syllogistice sic. nullus hõ distinguit̃ ab hoie: nõ musicũ est hõ. ergo nõ musicũ nõ distinguit̃ ab hoie. Simil'r nullũ est distinguitur ab ere infiguratũ est es. ergo infiguratũ nõ distinguit̃ ab ere. ¶ Preterea si ẜbm ⁊ oppm̃ sunt distincta. aut ergo ẜbm ⁊ oppm̃ supponũt pro re sig̃ta per ipsa: aut pro seipsis. si pro se: tũc nõ sunt vnũ nũo. si pro re: eadẽ est res pro q̃ supponũt. gº nõ sunt distincta ⁊ per ꝯñs ꝓpter ẜbm ⁊ oppm̃ nõ est ponẽda aliq̃ pluralitas principioꝝ a pte rei. ⁊ ita a pte rei non sunt nisi duo p̃nª. Qḋ etiã pz ꝑ Ari. vbi dicit ꝙ sufficiẽs erit alterum ꝯrioꝝ facere abñtia ⁊ p̃ñtia mutatione. ¶ Ex quo arguit̃ sic. ex sola abñtia rei nõ sequit̃ aliqua pluralitas in mã vel ex p̃ñtia forme nõ sequit̃ nisi pluralitas mãe ⁊ foꝛe. ergo cũ foꝛa ꝑ sui abñtiam ⁊ p̃ñtiã faciat sufficiẽter mutationẽ. ad mutationem nulla req̃rit̃ plur̃itas. nisi ꝙ p̃mo forma nõ sit p̃ñs mãe ⁊ postea fiat p̃ñs eidẽ. ista ergo duo sufficiũt ad mutationẽ. s. mã ⁊ foꝛa. vt p̃mo mã careat forma ⁊ postea habeat eã. pz ergo ex v̇bis phi ꝙ pro eodem vtunt̃ istis duobus vocabulis. s. priuatio ⁊ ꝑuatũ.

Capitulum. xiij.

q Q Voniã solo dubioꝝ est v̇itatis declaratio subiũgẽde sũt aliq̃ obiectiões ꝯ dicta ad ꝓbãdũ ꝙ nõ est de intẽtione Aristo. negare distinctionez a pte rei inter ẜbm ⁊ ꝑuationẽ. qḋ ꝓbat̃. Primo sic. nihil est in seipso: priuatio est in mã. ergo priuatio non est mã. ¶ Preterea nihil subijcit̃ sibiip̃i: sed materia subijcitur priuationi. ergo ⁊c. minor patet. naz dicit Aristo. ꝙ oportet subijci aliqd contrarijs. ergo mã nõ est ꝑuatio cui subijcit. ¶ Tertio sic. ẜm Aristo. materia manet siue subiectũ. priuatio aũt nõ manet. ergo nõ est idẽ: q: manẽs ⁊ nõ manẽs non sunt idez.

¶ Quarto

Marginalia:

Textu c. 67.

tm̃ duo esse p̃nª rer nãliũ realia extra animaz

5º methaphi. t. c. 7.

pº phi. t. c. 68

Rõnes qbꝰ ꝓbatur ꝑuatõez realit' distingui a materia

pº phi. t. c. 64

t. c. 79

¶ Quarto ſic. per Cōmētatorē in diuerſis locis priuatio corrumpitur in aduentu forme: ſed materia ſine ſubiectū nō corrūpitur in aduentu forme. ergo nō ſunt t.c. 67 idem. ¶ Quinto ſic. Ariſt. ponit ꝙ priuatio eſt prīncipiū ꝑ accñs ⁊ nō per ſe. quo dato q̄ro pro quo ſtat ibi ly priuatio: aut pro ſubiecto vel materia: aut ꝓ voce aut pro aliquo alio a parte rei. ſi pro ſubiecto vel pro materia falſuȝ dicit: q2 mā nō eſt principium per accidens: ſed per ſe. ſi pro voce falſum dicit: q2 illud nomē nec per ſe nec per accidēs eſt principiū. ſi pro aliquo alio a parte rei: habetur propoſitum ꝙ eſt oīno aliquod aliud a mā qḋ eſt principiū tertiū. ¶ Pro iſtis ſciendū eſt ꝙ Ariſto. ⁊ Augu. frequēter vtunt ſermōib⁹ improprijs ⁊ figuratiuis ⁊ topicis: ſicut cōmuniter dicit ꝙ ſmones autētici ſumēdi ſunt in ſenſu in quo fiūt ⁊ nō in ſenſu quē faciunt. ⁊ ideo plus attendēda eſt eoꝝ intētio q̄ eoꝝ verba. imo frequenter eoꝝ verba ſunt exponēda: que niſi in bono ſenſu exponant falſa ſunt ſimplr. talis aūt expoſitio faciēda in auctorib⁹ extrahenda eſt ex dictis autenticis. ⁊ partim ex euidēti ⁊ manifeſta rōne. ⁊ ideo eſt dicendū ꝙ Ariſto. multos ſermones ponit iꝓprios de priuatiōe. ⁊ ideo ſunt exponēdi.

Diſſolutio rationū ¶ Ad iſta ergo dico ⁊ pmo ad primuȝ qñ dicitur. nihil eſt in ſeipſo ꝙ hoc eſt verū ſm ꝓprietatem verboꝝ: ſed qñ dicit. priuatio eſt in materia. iſta nō eſt vera: niſi bene intelligatur vt iſte ſit ſenſus. materia eſt ꝓuata. vnde per tales propoſitiōes. materia habet priuationē: materia eſt ſub priuatione. in materia eſt priuatio: ſemꝑ dꝫ intelligi iſta materia eſt priuata forma quā non habet. ¶ Ad ſecūdū dico quādo dicit ꝙ ſm phm oportet aliquis ſubijci cōtrarijs. Dicendū eſt ꝙ qñ cōtrariuȝ eſt forma contraria vel repugnās forme expellēde. tūc verū eſt ſicut ſonat ꝙ aliqd ſubijcitur cōtrarijs. quādo aūt nulla forma expellit: tūc nō eſt verū ſicut ſonat: ſed debet intelligi ſic. ꝙ materia primo priuatur forma ⁊ poſtea informatur ea. ⁊ hoc ſufficit ad mutationeȝ. Aliter poteſt dici ad iſtas duas obiectiones. ¶ Ad primā. ꝙ priuatio eſt in materia per ꝑdicationē ⁊ nō per realē inexiſtentiā: q2 hec eſt vera. mā eſt priuata. ¶ Ad ſecūdā. ꝙ aliquid ſubijcitur cōtrarijs per predicationē. ita ꝙ iſte ſunt ſucceſſiue vere. materia eſt priuata. materia eſt informata. quaruȝ veritas cauſatur ex hoc ꝙ mā primo caret forma ⁊ poſtea hēt eam. vñ ponatur ꝙ materia nihil habeat penitus. ſ. ꝙ nō habeat formā ⁊ poſtea habeat eaȝ. vere primo eſt priuata forma ⁊ poſtea eſt iformata ea. Et ita ad mutationeȝ nihil reqritur: niſi ꝙ materia ꝑexiſtens primo nō hēat formā ⁊ poſtea habeat formā. ⁊ per ꝯſequēs nō oportet ponere aliquod tertiū diſtinctum ab eis. ¶ Ad tertiū dicendū. ꝙ ideo dicit Ariſto. ꝙ priuatio nō manet: q2 adueniente forma falſum eſt dicere ꝙ ſubiectū ſit priuatuȝ: nec materia dicitur ampli⁹ priuata illa forma: ſed illud qḋ prius erat priuatū tūc vere manet non priuatū ⁊ ꝙ hec ſit intētio Ariſto. pꝫ: q2 ſicut dicit ꝙ priuatio ſiue oppoſitū nō permanet. ita dicit ꝙ nō muſicū ⁊ in muſicū non permanēt adueniēte muſica. ⁊ tamē manifeſtū eſt ꝙ oīno res que fuit nō muſicū ꝑmanet. vñ iſte idē qui prius erat nō muſicus ſi nō eſt muſicus ꝑmanet: lꝫ hec tūc nō ſit vā ꝑmanet nō muſicū. Uult ergo Ari. dicere ꝙ adueniēte forma hec eſt vā. ſbm ꝑmanet ⁊ nō iſta. permanet ꝓuatū vel ꝑmanet nō muſicū: nō q2 aliqd qḋ prius erat ſit corruptū: ſed q2 illud ſbm qḋ prius erat priuatū ⁊ carēs muſica nūc nō eſt priuatū ſꝫ eſt hñs muſicā. ¶ Ad 4m dicēdum. ꝙ hec eſt metaphorica locutio: ꝓuatio corrūpitur in aduētu forme: que tñ vā eſt ſub itellectu Cōmen. qui eſt iſte. ſbm ceſſat ꝓuari foꝛa in aduētu forme. ⁊ ꝯſilr debeāt intelligi auctoritates Cōmen. que ſonāt priuationē eſſe in mā. ꝓuationē fieri vel corrūpi: q2 per oēs tales ⁊ ꝯſiles nō intelligitur niſi ꝙ mā qñq3 eſt ꝓuata forma ⁊ qñq3 nō eſt ꝓuata foꝛa iſta. ¶ Ad vltimū dicēdū eſt ꝙ Ari. nō intēdit negare iſtā priuationē ꝑ ſe pnm. ſi ſic ſicut pa facie ſonat intelligatur ſuppoſito ꝙ hoc nomē ꝓuatio ſtet ⁊ ſupponat pro mā: q2 iſte ſylls eſt bon⁹. hec mā eſt per ſe pnm. priuatio eſt hec mā. ergo ꝓuatio eſt ꝑ ſe pnm. Sed intelligit phs ꝙ hec eſt ꝑ accñs ⁊ nō per ſe. priuatio eſt pnm. qḋ qdem verū eſt. naȝ ſi hec eſſet per ſe. priuatio eſt pnm: hoc nomē priuatio nō ſignificaret negatiue illud qḋ eſt pnm per ſe cuiuſmodi ē forma. Dicēdū eſt ergo ꝙ hec eſt ꝑ accñs ⁊ non per ſe. priuatio eſt pnm: ⁊ hoc q2 priuatio ſignt formā non exiſtentē que tñ eſt pnm per ſe. ⁊ que non pōt eſſe pnm niſi qñ exiſtit. ¶ Sed queres forte ſi priuatio eſt pnm qūo hec eſt vera. priuatio eſt pnm: aut qñ priuatuȝ eſt: aut qñ priuatū nō eſt nō pōt dari pm. nam tūc hec eſſet falſa. priuatio eſt pnm: q2 ſequitur. priuatio eſt pnm. ergo mā eſt priuata: ſed ꝯñs tūc eſt falſuȝ. ergo ⁊ añs: nec pōt dari ſcōm: q2 nihil eſt pncipiuȝ nō entis. ergo priuatio nō eſt pnm anteq̄ pricipiatū ſit. Dicendū ꝙ iſta pōt ꝓcedi abſolute ꝓuatio ſiue priuatū eſt pnm qñ principiatuȝ nō eſt ſub bono ſenſu vel intellectu iſto. ſ. ſbm ꝓuatur forma q̄ poſtea informabitur. vt iſta ꝓpō. priuatio eſt pnm: equalet iſti de futuro que eſt expreſſa ⁊ pro tanto dicatur pnm per accñs ꝓpter cauſaȝ prius dictā: q2 ipſa non eſt vera ſi intelligatur mere de pñti. ſ. qñ principiatū eſt. ⁊ cū dꝫ nihil eſt pnm nō entis verū eſt ꝑ ſe tñ ꝑ accñs ſub bono ſenſu vel intellectu prius dato aliqd pōt eſſe pnm nō entis. hoc eſt dictu aliqd pōt eſſe priuatū aliq̄ forma que nō eſt: quā imediate poſt habebit cū q̄ faciet per ſe vnum compoſitum.

Caplm. xiiij.

Videndū eſt iam de nūo principioꝝ quot ſunt: ⁊ itēdo hic loq de mā ⁊ forma ꝑciſe: q2 ex dictis apparebit qd ꝓportionabilr ē dicēdū de priuatione. Dico ergo ꝙ lꝫ phs ponat tria pna aliquo mō ⁊ quodāmō tñ duo. non tñ intelligit hoc ſicut pa facie ſonat: ⁊ ſicut moderni intēdūt. nō eni vult ꝙ aliqua duo que ſunt ſint pa pna cuiuſlibet gñationis ⁊ gñati: lꝫ ponatur ꝙ ſint aliq̄ prīna poſteriora primis ꝑncipijs. Sꝫ intelligit ꝙ cuiuſlibet gñatiōis ⁊ gñati ſunt duo prīna prima ꝑ ſe. ſ. mā ⁊ forma: tñ diuerſorū gñatoꝝ ſunt diuerſa prīna prima. ita ꝙ cuiuſlibet gñati ſunt duo prīna. ſ. mā ⁊ forma illius gñati. ⁊ iō Quo ꝗ ſit ꝙ omniuȝ gñabilium ſint duo pricipia tm̄

ſunt alia prīn^a prima iſtius gn̄ati ⁊ alia illius. ita ꝙ al
terius ⁊ alterius gn̄ati ſunt alia ⁊ alia prīn^a p̄^a. lȝ ſi
cut poſt dicet idem eſt p̄n^m q̄n̄q̄ diuerſoꝝ principia
toꝝ ſeu gn̄atoꝝ ſibiīuicē ſuccedentiū. Sed q̄n̄o di
cit tūc Ariſto. ꝙ ſunt duo prīn^a tm̄. Dicēdū ꝙ iſta ē
v̄a. cuiuſlȝ gn̄ationis vni^9 ſunt duo prīn^a tm̄: q̄r q̄li
bet ſingularis eſt v̄a. ſ. iſti^9 gn̄ationis ſunt duo prīn^a
tm̄. ⁊ illius gn̄atiōis ſunt duo prīn^a tm̄. ⁊ ſic de ſin
gulis. ⁊ tn̄ cū hoc ſtat ꝙ ſint pl̄a p̄n^a ſimpl̄r q̄ꝫ duo:
q̄r q̄t ſunt gn̄ata ſimul exn̄tia tot ſunt ⁊ plura prīn^a:
q̄r. ſ. in duplo plura ſunt prīn^a ꝑ ſe: ⁊ hec eſt intentio
phī. Aliter eſt dicēdū ⁊ reddit in idē: ꝙ tm̄ ſunt duo
gn̄a principioꝝ ꝑ ſe. ſ. m̄a ⁊ forma. ita ꝙ quodlibet
principioꝝ ꝑ ſe vel eſt m̄a vel forma: tn̄ iſta gn̄a non
ſunt prīn^a rerū ex̄: ſed ſunt noīa cōia ad prīn^a rerū. q̄
variant ſicut ⁊ gn̄ata. Et p̄bo ꝙ quot ſunt gn̄ata tot
ſūt ⁊c̄. q̄r prīn^a ꝑ ſe aut ſunt ſingularia aut vl̄ia. ſi ſin
gularia manifeſtū eſt ꝙ alia foꝛa ſingularis eſt i vno
ꝯ reales gn̄ato ⁊ alia in alio. ergo q̄t ſunt gn̄a tot ſunt foꝛe in
eis. que ſunt ꝑ ſe prīn^a coꝝ. Si dicat ꝙ illa ꝑ ſe prīn^a
prima ſunt quedā vl̄ia cōia ſingularib^9. Contra ſm̄
t. c. 48 Ariſto. 7° metaphy. nullū vl̄e eſt ſb̄a. ergo nullū
vl̄e eſt prīn^m per ſe alicuius ſingularis. ¶ Preterea
lȝ m̄a prima que eſt primū prīn^m p̄cedat gn̄atum. tn̄
forma que eſt prīn^m primū nō p̄cedit gn̄atū. ergo nō
eſt prīn^m illud vl̄e. Itē forma que eſt primum p̄n^m
per ſe alicuius gn̄ati hēt eſſe per gn̄ationē. ergo non
p̄cedit: ſed vl̄e p̄cedit: ergo ⁊c̄. ¶ Item ſm̄ ponētes
ſic. circa prima prīn^a eſt mutatio per ſe: ſed ponētes
vl̄ia extra dicūt ꝙ ſȝ vl̄ia nō eſt mutatio niſi ꝑ accn̄s.
ergo prima prīn^a nō ſunt vl̄ia. ¶ Dicēdū eſt ergo ꝙ
cū ph̄us ex intētione reprobet illā opinionē q̄ ponit
vl̄ia eſſe ſubſtātias. Seq̄tur ꝙ reprobāda eſt opinio
ponēs vl̄ia eſſe prīn^a ſubarū. ¶ Dicēdū eſt ergo ꝙ
prīn^a nō ſunt vl̄ia: ſed ſunt ſingularia q̄ pl̄a ſunt nūo
in diuerſis. ita ꝙ hec foꝛa iſtius gn̄ati eſt primū p̄n^m
iſtius gn̄ati: ⁊ illa foꝛa alterius gn̄ati eſt prīn^m illi^9. ⁊
ſic eſt de m̄a: q̄r alia eſt p̄^a m̄a mea ⁊ alia eſt p̄^a m̄a
tua. ⁊ ſic de alijs: tn̄ ad quācunq̄ gn̄ationē ſufficiūt
duo prīn^a prima. ſ. m̄a ⁊ foꝛa. Sed ad diuerſaȝ gn̄a
tionē reqrit diuerſa m̄a ſi ſimul ſit cū alia gn̄atiōe ⁊
diuerſa foꝛa ſi ſimul ſunt gn̄ationes. ¶ Sic ergo pȝ
logice loquēdo ꝙ iſta eſt ꝯcedēda. cuiuſlibet gn̄atio
nis ⁊ gn̄ati ſunt tm̄ duo prīn^a. ſ. m̄a ⁊ foꝛa: q̄r q̄libet
ſingularis eſt v̄a: ſed iſta eſt falſa. tm̄ duo ſunt prīn^a
cuiuſlibet gn̄ationis: q̄r quelibet ſingularis exponē
tis affirmatiue eſt falſa. Cap^lm. xv.

hic agit de m̄a q̄ ad ei^9 eē

I Am dicēdū eſt de m̄a ⁊ foꝛa in ſpāli qd ſunt.

⁊ de ꝓprietatib^9 earū. Et p̄io de m̄a circa
quā eſt ſciēdū ꝙ m̄a eſt q̄dā res actualiter
exn̄s in reruȝ n̄a que eſt in po^a ad oēs formas ſb̄ales
nullā h̄n̄s nec̄io ſemꝑ ſibi inherentē ⁊ inexiſtentem.
Sed q̄cūq̄ forma ſubſtātiali data ipſa m̄a pōt ea pri
uari ⁊ pōt eā habere ſm̄ q̄ꝫ agēs q̄n̄q̄ cauſat eam in
m̄a q̄n̄q̄ nō cauſat. ⁊ iō nō eſt imaginandū ꝙ m̄a ſit
qd i po^a tm̄ de ſe. ſ. ad eſſendū ad modū quo albedo
futura eſt tm̄ in po^a. Sȝ m̄a eſt v̄e actu ex ſeipſa. ita
ꝙ ꝑ nullā v̄tutē pōt eſſe in po^a ad eſſe in reꝝ n̄a. ſ. ſꝑ
eſt actu in rerū natura. lȝ ſemꝑ ſit in po^a ad formā q̄
priuat imo ipſa eſt de ſe ingn̄abilis ⁊ icorruptibilis:
q̄ ꝑ nullā po^m pōt nō exiſtere. ⁊ iō eē ſuū ꝓpriū nō
hȝ a foꝛa: ſed eſt q̄dā entitas indiſtincta a q̄dā eē: q̄ꝫ
eſſe vel entitas priuat alio eſſe ſiue alia entitate quam
hȝ recipe. ſ. foꝛa. ita ꝙ nihil recipit p̄ter formā: neq̄
imaginādū eſt ꝙ foꝛa aliqd aliud a ſe cauſet in mate
ria q̄ſi materia recipiat a foꝛa q̄dā eſſe mediū inter
materiā ⁊ formā: ſȝ materia recipit ipſaȝ formā ⁊ eē
q̄ꝫ eſt real̄r foꝛa ⁊ nihil aliud recipit. ⁊ iſte due enti
tates p̄tiales faciūt vnū totū vl̄ magis ꝓprie loquēdo
ſūt due p̄tes vni^9 entis ſeu eē totalis: q̄ꝫ eſt cōpoſituȝ
ex illis ⁊ m̄a recipit ſucceſſiue diuerſas foꝛas ⁊ diuer
ſa eē foꝛalia que ſunt real̄r ipſe foꝛe: q̄ materia ē vna
nūo in gn̄ato ⁊ corrupto: lȝ ſint in diuerſis gn̄atis ſi
mul exn̄tib^9 diuerſe materie q̄ ſunt oīo eiuſdē rōnis
⁊ pn̄t facere vnā m̄am nūo ad modū q̄ due aq̄ ſepa
rate adinuicē pn̄t vniri ⁊ facere vnā aquaȝ nūo. Sic
materia primi aſini ⁊ materia p̄ia hoīs pn̄t trāſmu
tari a formis ſb̄alib^9 aſini ⁊ hoīs ad formā ſb̄alem ae
ris vel ignis vel alteri^9 corpis q̄ pn̄t vniri ⁊ facē vnū
nūo: ⁊ tūc eodē mō ille materie ꝯiūcte faciūt vnam
materiā nūo. Iſta aūt p̄^a m̄a lȝ ſit vna res exn̄s in re
rū natura: nō tn̄ a ſenſu vl̄ itellectu eſt apprehēſibilis
cognitiōe ꝓpria ⁊ ſimplici: ſȝ eſt itelligibilis ꝑ analo
giā ad formā tm̄. i. tn̄ pōt cognoſci notitia cōpoſita
ſub foꝛa: q̄r eſt q̄dā entitas ſe h̄n̄s ad formā ſb̄alē: ſic
ſb̄m ſe hȝ ad diuerſas q̄litates q̄s recipit vel pōt reci
pere ſucceſſiue: ⁊ ſicut idē corp^9 pōt ſucceſſiue eſſe in
diuerſis locis: q̄re ⁊c̄. Cap^lm xvj. pbō di
ctoꝝ p̄ce
dētis
capl̄i

V Trum m̄a ſit q̄dā entitas actualis. manifeſtū eſt ꝙ ſic: q̄r illud

q̄ꝫ nō eſt nulli^9 pōt eē prīn^m: ſȝ m̄a actua
liter eſt p̄s ⁊ prīn^m entis cōpoſiti. ergo ipſa
eſt actualis entitas in actu. Sc̄ďo ſic. oīs ſb̄a q̄ eſt in
actu eſt in rerū natura: ſȝ materia eſt ſb̄a cū ſit pars ⁊
prīn^m ſb̄e ⁊ illud q̄ꝫ eſt ſb̄a nō cōponat niſi ex ſubſtā t. c. 51.
tijs ſm̄ Ariſt. g^o materia eſt v̄e ſb̄a in actu. ¶ Tertio
ſic. illud q̄ꝫ nō eſt in actu ſed pōt eſſe in actu pōt ꝓdu
ci ⁊ eſſe de nouo: ſed materia nō pōt ꝓduci nec eē de
nouo: q̄r tūc nō ſupponeret gn̄ationi. ergo materia
v̄e ē in actu. ¶ Quarto ſic. ſi m̄a nō eēt in actu hoc
nō eēt niſi q̄r m̄a nunq̄ ē ſine foꝛa: ſed ſicut materia
nunq̄ eſt ſine foꝛa. ita foꝛa nunq̄ eſt ſine m̄a. ergo
q̄ rōne m̄a nō dȝ in actu eſſe: q̄r nunq̄ eſt ſine foꝛa.
eadē rōne diceret formā nō eſſe in actu: q̄r nunq̄ eſt
ſine m̄a. ꝯn̄s eſt falſuȝ g^o exquo ſequit. Sȝ dices ꝙ ꝯ ꝓpriā
hoc ꝯ intētionē Ariſt. ⁊ Com. di. ꝙ m̄a ſubſtētat ꝑ ſniaȝ in
poſſe. ergo m̄a vel ſb̄a materie ē q̄dā po^a. ergo nō ē ō ſb̄a or
act^9. ¶ Preterea ſi m̄a eēt de ſe q̄dā act^9. ergo non bis cap.
eēt in po^a ad oēm actuȝ: q̄ꝫ v̄r eē ꝯ ph̄m q̄ v̄r dicere ꝑmo
ꝙ eſt in po^a ad oēm actū. ⁊ ꝙ nullū actum hȝ de ſe. Hec di
¶ Ad euidētiā iſtoꝝ ē ſciēdū ꝙ act^9 capit multipl̄r. ctio act^9
vno^9 ſumit ſtricte ꝓ actu iformāte aliud ⁊ adueniēte dȝ m̄l̄tis
ſibi de nouo. 2° capit ꝓut diſtinguit ꝯ eſſe in po^a. modis.
ideſt ꝯ illud q̄ꝫ nō ē in reꝝ n̄a: ſȝ pōt eē. ꝑmo^9 capiē
do actū. dicēdū ē ꝙ materia ē in po^a ad oēm actum

ſb̄alē

ſbalē ⁊ nullū actū hꝫ de ſe: ſꝫ eſt pura poᵃ diſtinguēdo potētiā ꝯ actū ſic ſumptū: qꝛ tūc act⁹ ſumit̃ ꝓ forma ſbali aduenienti ipſi māe. ⁊ ſic Com. capit actū. ⁊ iõ oēs ſue auctoritates ſūt vē. ſcõo modo capiēdo actū: dico ꝙ materia ē qdā act⁹ .i. mā eſt exñs i rerꝝ natura: nec eſt in poᵃ ad oēm actū: qꝛ nō eſt in poᵃ ad ſeipſaꝫ.

Rñᵒ ad oba

¶ Per hoc ad pᵐ dicēdū ꝙ iõ dicit Com. ꝙ mā ſubſtentat̃ ꝑ poſſe: qꝛ ſꝑ ſba materia eſt in poᵃ ad aliquā formā: qꝛ eoipſo ꝙ recipit vnā formā ē in poᵃ ad aliā.

Qō an poᵃ ſit ꝺ eſſentia materie

¶ Et ſi q̄res. nūqd poᵃ eſt de eē vel ſba materie: ⁊ nūqd mā eſt ſua poᵃ. Dicēdū eſt ꝙ ſꝫ bonū intellectū vtrūqꝫ pōt ꝯcedi: lꝫ magis ꝓprie debeat dici ꝙ poᵃ eſt ſba materie idest poᵃ eſt ſba que eſt materia. ⁊ materia eſt poᵃ: qꝛ materia eſt q̄dā poᵃ ad formā ſbalē. ita ꝙ poᵃ nō eſt qd mediū iter mām ⁊ formā: ſꝫ materia ē ipſa poᵃ q̄ pōt recipe formā. Sꝫ dices forte ꝙ poᵃ ē relatio fūdata i materia. gᵒ nō eſt de eēntia materie vel nō eſt ipſa mā. ¶ 2ᵒ ſic. ſi mā eſt poᵃ tūc eēt poᵃ ad aliquā formā: ſꝫ mā nō eſt poᵃ ad aliquā formā: qꝛ mā pōt eſſe ſine poᵃ ad illā formā. ergo ⁊c̃. ¶ 3ᵒ ſic. poᵃ ⁊ act⁹ ſunt oppoſita. gᵒ nō v̉ificant̃ de eodē: ſꝫ materia ē act⁹ ſicut dictū ē. ergo nō ē poᵃ. ¶ 4ᵒ ſic. ſi materia eēt poᵃ hec eſſet ꝑ ſe pᵒᵒ. mā ē poᵃ qᵒ eſt fſm. gᵒ ⁊c̃.

ſoluitur queſtio.

¶ Ad primū iſtoꝝ dicendū eſt ꝙ poᵃ nō ē relatio fūdata in materia: ſꝫ ē ipſamet mā ⁊ nō fundat̃ in ea. tñ hoc nomē poᵃ ē nomē relatiuū natū v̉ificari de mā: ⁊ natū ſupponere ꝓ ea. nec ad hoc reqrit̃ q mā hēat aliqd i ſe: ſꝫ ſufficit ꝙ poſſit hr̃e aliqd qᵒ nō hꝫ ſicut hō eſt in poᵃ ad albedinē: nō qꝛ hēat aliqd actu de albedine: ſꝫ qꝛ pōt hr̃e albedinē quam nō hꝫ.

Qᵒ poᵃ non ſit res diſtincta a materia

¶ Qᵒ aūt poᵃ nō ſit talis res exñs i mā ſicut multi imaginant̃ pꝫ: qꝛ ſi eēt talis res aut eēt ſba aut accñs nō ſba manifeſtū eſt: qꝛ tūc aliq̄ ſba ꝑcedēt in mā formā ſbalē nec eſt accñs: qꝛ accñs reqrit ſbaꝫ: ⁊ qꝛ nulla talis q̄litas ꝑt poni nec ē aliqᵒ aliud accñs ſm prinᵃ Ariſt. ſic alibi oñdet̃. ¶ Siīr ſi eēt accñs cū nō maneat in aduētu forē: vē corrūperet̃. quod nō vꝫ verꝝ: qꝛ forā ad talē potētiam non vꝫ repugnātia. ergo ꝑ aduētū forme nō corrumpit̃. ¶ Preterea ſm ponētes tal̃ reſpect⁹ reſpectu nō entis nō ē relatio realis: ſꝫ forā ad quā mā ē in poᵃ nō ē ens qñ mā eſt in poᵃ ad eā. gᵒ reſpectu illi⁹ nō eſt relatio realis. gᵒ nō eſt res exñs in mā. ¶ 3ᵒ ſic. ſi poᵃ māe eſſet aliq̄ res exñs in mā nō plus eſſet reſpectu vni⁹ forme q̄ꝫ reſpectu alteri⁹. gᵒ reſpectu cuiuſlibet forā q̄ priuat̃ mā ⁊ quā pōt hr̃e eſſet talis res: ſꝫ tales forē ſunt īfinite. ergo in materia ſūt actu res infinite. qᵒ eſt ipoīe. Si dicas ꝙ in materia nō ſūt īfinite ſiue diſtincte poᵉ niſi reſpectu formarū ſpecie diſtinctaꝝ. Hoc nō vꝫ: qꝛ adueniēte vna forma adhuc materia eſt in potētia ad aliam formā. ⁊ hoc reſpectu alteri⁹ forme eiuſdē rōnis. ergo in materia eſt potentia reſpectu illius forme: ſed in materia nō eſt potētia reſpectu forme quā habet actu. ergo prius erāt diſtincte potētie reſpectu illarū formarū qñ caruit vtraqꝫ ſi potētia ſit alia res a materia. ¶ Quarto ſic. qua rōne potētia materie qua pōt eſſe ſub forma eſſet alia res a materia: eadē ratione potētia qua pōt eſſe corpus in loco eſſet alia res a corpore cuꝫ corpus poſſit eſſe in loco. cōſequens eſt falſum. ergo ⁊ antecedēs: falſitas ꝯſequētis patet: qꝛ ſi potētia qua corpus pōt eſſe in loco eſſet alia res a corpore cū corpus quādo eſt in loco nō habeat illam potētiam ſi ſit talis res. ⁊ pōt habere eā: eſſet tunc potētia reſpectu potentie in eodem: qꝛ tunc corpus eſſet in potētia ad illā potentiam. quod eſt abſurdū.

propria ſentētia

¶ Dicendū eſt ergo ꝙ potentia nō eſt aliqua res exiſtēs in materia: ſed eſt ipſamet materia. ⁊ ipſa ſcꝫ materia reſpectu forme ſubſtantialis eſt potētia ⁊ magis propria locutio eſt dicere ꝙ materia eſt potētia reſpectu forme ſubſtantialis q̄ꝫ ꝙ materia eſt in potētia reſpectu forme ſubſtātialis: lꝫ auctores vtant̃ vna pro alia. ¶ Ad ſecūdū dicendū eſt ꝙ lꝫ materia ſit in potētia ad formā. nō tñ ſemꝑ eſt in potētia ad illā formā: ſed ſolū eſt in potentia ad illā formā quādo nō habet eā ⁊ pōt habere eam nec plus importat̃ per hāc ꝓpoſitionē. materia eſt in potētia ad vnā formam. Et ideo quādo dicit̃. materia pōt eſſe ſine potētia ad illā formam. dico ꝙ iſta ꝓpoſitio pōt habere duplicē itellectū quoꝝ vn⁹ ē iſte. poſſibile eſt ꝙ materia ſit ⁊ ꝙ nō ſit in potētia ad iſtā formā. ⁊ iſte intellectus eſt verus: ſed ex hoc nō ſequitur ꝙ nō ſit potētia ad formā iſtaꝫ: ſed ꝙ poteſt nō eſſe potentiā ad formā iſtam. quod vtiqꝫ eſt verū vnde ſicut nō obſtāte ꝙ ſortes pōt nō eſſe alb⁹. tamē in rei veritate eſt albus. ita nō obſtāte ꝙ materia poſſit nō eſſe potētia ad iſtam formā: tamē in rei veritate oīno eſt in potentia ad iſtā formā. ¶ Alius intellectus pōt eſſe ꝑdicte ꝓpoſitionis ſcꝫ ꝙ materia poteſt eſſe ſine illa re que nūc eſt potētia ad illā formam. ⁊ hic ſenſus eſt falſus. ſicut nec homo pōt eſſe ſine illa re que nūc eſt alba. ⁊ tamē cōtingenter homo eſt albus. ¶ Ad tertiū dico ꝙ potētia ⁊ actus ſumpta ſic generaliter nō ſunt oppoſita: qꝛ potētia ad formā ⁊ actus exiſtēs in rerū natura nō ſunt oppoſita. tamen eſſe in potentia ad formam ⁊ eſſe actu ſub illa forma ſunt vere cōtraria: ſed illa nō competūt ſimul materie. ¶ Ad vltimuꝫ dico ꝙ iſta cōſequētia nō valet. materia eſt potētia ad hāc formā. ergo hec eſt per ſe primo modo. materia eſt potētia. nō plus q̄ꝫ ſequit̃ homo eſt albus. ergo hec eſt per ſe primo mō homo eſt albus. Sed forte dices: non eſt ſimile: qꝛ lꝫ quando cōcretū ꝑdicatur de alio cōcreto vel abſtracto talis cōſequentia nō valeat. tamen quādo ꝑdicatur abſtractum de abſtracto. cōſequētia eſt bona. ⁊ ſic eſt in propoſito: qꝛ potētia eſt quoddā abſtractū. ¶ Dicēdū eſt ꝙ talis ꝯſequētia nō valet generaliter nec in abſtractis nec in cōcretis. tamē quādo ſubiectū ⁊ predicatum ſunt vere abſtracta ⁊ abſtracta nullo mō importātia aliqua diuerſimode ſi ſit predicatio directa: pōt ꝯcedi ꝯſequētia: ſed potētia nō eſt tale abſtractū: qꝛ potētia ſignificat materiā in recto ⁊ formā nō exiſtentē in obliquo. ¶ Ad duo ſequētia argumenta ⁊ ad omnia ſimilia patet modo per predicta: qꝛ materia eſt in potentia ad omnem actū natum informare aliud ⁊ nullum talem actū habet materia de ſe lꝫ ſit vere ens in actu.

Capitulum. xvij.

N On ſolum aūt mā prima eſt illa q̄ eſt in potentia ad oēs formas oium ſpecieꝝ formaꝝ generabiliū ⁊ corruptibiliū: ſed etiā eſt quedā res actu exiſtēs ⁊ eſt ingn̄abilis ⁊ incorruptibilis. ita q̄ p nullam potentiam pōt generari nec corrumpi. qđ qdem nō tm̄ verū eſt capiendo gn̄ari ⁊ corrumpi ſtricte pro illo qđ generat ex parte ſua ⁊ corrumpit in partez remanentē. ⁊ iſto modo generari ⁊ corrūpi ꝯueniunt compoſito ⁊ iſto mō forma eſt ingenerabilis ⁊ icorruptibilis. ſz etiā capiendo generari p eſſe de nouo ⁊ corrūpi pro non eſſe in rerū nā. ita q̄ mā prima nec poteſt incipe eſſe nec deſinere eſſe: ſed ſemp eſt actu ſic eniz forma eſt actu poſtq̄ compoſitū eſt generatū: ſz modo non ſit ſeparata a forma. ſicut nec forma ſeparatur a mā.

In p° phiſi. T.c.82

Mām primaz ingn̄abilem eſſe pbatur

¶ Quod aūt non ſit gn̄abilis pbat Ariſto. qꝛ oē qđ fit aut fit ex aliquo tanq̄ ex parte ſua: aut fit in aliquo tanq̄ in ſubiecto ſibi preſuppoſito. Sed mā prima nō fit ex aliquo tanq̄ ex parte ſua. tūc. n. mā prima eſſet cōpoſita. ⁊ p ꝯñs non eſſet pria. Vocatur enim prima mā illa qua nulla eſt ſimplicior. ſz mā prima non eſt cōpoſita: qꝛ tunc ante mām primā eſſet materia prima. ergo mā prima non fit ex aliquo tanq̄ ex parte ſua. nec fit in aliquo tanq̄ in ſubiecto ſibi preſuppoſito. qꝛ mā pria in nullo ſubiecto eſt: ergo nullo mō fit materia prima nec de nouo capit eſſe ſed ſp eſt. ¶ Sed forte dices. mā prima nō hꝫ eſſe niſi a forma. ſed forma de nouo eſt. ergo de nouo dat eē materie. ⁊ p ꝯñs materia de nouo hꝫ eſſe. ergo generat. ¶ Dicēdum q̄ eſſe capit dupliciter. vno mō pro aliquo informante aliud. alio modo pro quocunq̄ exiſtente in rerum natura. capiendo eſſe prio mō. ſic veruz eſt q̄ forma dat eſſe materie. qđ nihil aliud eſt q̄ formam informare materiā. capiendo eſſe ſcđo mō non eſt veꝝ: primo materia eſt quoddā eſſe. i. quoddaz ens vere exiſtens in rerū natura anteq̄ forma ſit. nec illud eſſe variatur: quantūcunq̄ varientur forme vel eſſe formalia variantur. de quo eſſe loquit Com. qñ dicit q̄ materia prima variatur ſcđm eſſe. quod non eſt aliud dicere q̄ q̄ materia hꝫ ſucceſſiue diuerſas formas.

p° phi. Com. t.c.63.

¶ Et ſi dicas q̄ ſi mā hꝫ eſſe diſtictum a forma. tunc forma adueniret enti in actu. ſed qđ aduenit enti in actu eſt accidens: ergo forma ſbalis eſt accidens. ¶ Dicēdū q̄ ens in actu capitur dupl'r. vno modo large ⁊ cōmuniter pro oi ente exiſtente in reꝝ natura. ⁊ ſic non eſt verū q̄ oē quod aduenit enti in actu ſit accidens. ⁊ ſic materia prima eſt ens in actu. ¶ Alio modo capit ens in actu magis ſtricte pro illo quod eſt p ſe exiſtens nō inexiſtēs alteri tanq̄ pars natū ſic conſeruari in eſſe ⁊ ſic verū eſt q̄ oē adueniens enti in actu eſt accidens. ſed ſic materia pria non non eſt ens in actu. qꝛ nunquaz exiſtit niſi ſit pars in altero. ſ. in cōpoſito ⁊ nō pōt eē niſi ps. ⁊ pp hoc forma ſibi aduenies nō eſt accidens.

Cap. xviij.

Māp° eſt vna in habētibus eā ꝫ rōnē

I Sta aūt mā pria eſt eiuſdē rōnis in oib⁹ cōpoſitis. ſz nō eſt vna nūero in oibus cōpoſitis: imo in oibus gn̄atis ſil'r exiſtentibus ſunt diuerſe mē prime nūero diſtincte vel differētes: quō diuerſe albedines differūt. Qđ aūt māe prime oium gn̄abiliū ⁊ corruptibiliū ſint eiuſdē rōnis pbat. qꝛ fruſtra fit p plura qđ pōt fieri p pauciora ſed ois gn̄atio nālis pōt ſaluari p primā māꝫ eiuſdē rōnis ſine pluritate diuerſaꝝ māꝝ diuerſe rōnis. g° cū mā nō ponatur niſi pp gn̄ationē nālez fruſtra ponent māe diuerſaꝝ rōnū. aſſumptū pꝫ. ſ. q̄ ſufficit vna mā ⁊c. nā illoꝝ que trāſmutant ſbaliter mediate vl' imediate iter ſe eadē eſt mā. qꝛ eadē mā que eſt in corrupto dꝫ eſſe poſtea in gn̄ato. ſed qđlꝫ gn̄abile vl' corruptibile pōt trāſmutari in qđcūq̄ aliud gn̄abile ⁊ corruptile mediate vel imediate ergo oium gn̄abilium ⁊ corruptibilium debet eſſe materia eiuſdem rationis. conſequentia patet. quia ſi diuerſoꝝ generabiliū ⁊ corruptibiliū eēt mā alterius rōnis: h° eēt veꝝ de gn̄abilibus ⁊ corruptibilib⁹. quoꝝ vnū nō pōt trāſmutari in alteꝝ imediate: ſz tm̄ mediate. ſz tū de illis nō eſt veꝝ. nā ſi imediate trāſmutabilib⁹ eēt mā eiuſdē rōnis: ⁊ in trāſmutabilib⁹ mediate nō. tūc trāſmutet. a. i. b: mediate. c. tūc in. a. ⁊. c. q̄ ſunt inuicē trāſmutabilia imediate eſt mā eiuſdē rōnis. ſil'r i. c. ⁊. b. eſt mā eiuſdē rōnis q̄ ſunt inuicē trāſmutabilia imediate. ergo. i. a. ⁊. b. eſt mā eiuſdē rōnis. ⁊ ſic pōt argui de qbuſcūq̄ trāſmutabilib⁹ mediate adiuicē. qꝛ nihil refert q̄ ſint plura media vl' vnū. ſic ergo pꝫ: q̄ in oib⁹ gn̄abilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹ ē mā eiuſdē rōnis.

Mā nō eſt vna nūo in oibus gn̄abilibus

¶ Tñ nō eſt vna nūero in oibus. qđ pbat primo ſic. idē nūero nō eſt ſbm ſil' repugnantiū. ſicut nec idē ē ſbm ſil' ꝯrioꝝ. ſz qdā forme repugnāt iter ſe ſicut forma ignis ⁊ aeris. ergo eadem mā numero non eſt ſimul ſubiectū ſub iſtis formis. ¶ Pre. idez numero exiſtens in loco circūſcriptiue non eſt ſimul in diuerſis locis diſtantibus. ſed mā eſt circunſcriptiue in loco ex quo eſt q̄ta. ergo non eſt ſimul in diuerſis locis. Sed ſi oium generabilium ⁊ corruptibiliū eſſet vna mā numero idez numero eſſet in diuerſis locis. ¶ Pre. materia eſt extenſa. ergo hꝫ partem diſtantem a parte. Sed certū eſt q̄ materia pōt diuidi ſaltim ad diuiſionē totius. ergo diuiſo toto in duas partes vna pars materie erit in vna parte ⁊ alia in alia ergo ibi ſunt diſtincte materie. ⁊ per cōſequens non eſt eadem numero in qbuſcunq̄ diſtinctis ſimul exiſtentibus. ¶ Sed forte dices. omnis vnitas ⁊ diſtinctio eſt a forma. ergo circunſcripta omni forma mā nec eſt vna nec plures. ⁊ per cōſequens non eſt diſtincta numero ex ſe: ſed tm̄ ex forma. ¶ Confirmat ratio. qꝛ ſm Com. in fundamento nature nihil eſt diſtinctum. ergo mā prima nullam hꝫ diſtinctionē ex ſe.

Prio meta. c.17.

¶ Ad primū iſtorum eſt dicendū: q̄ ois vnitas ⁊ diſtinctio p ſe exiſtentis in genere vltimate ⁊ completiue eſt a forma. quia nullum per ſe exiſtens in genere eſt vnum in illo genere niſi habeat formā. ſicut eſt homo vel aſinus vel planta vel aer vel lapis antequam habeat formam. tamen vnitas ⁊ diſtinctio non exiſtentiuz per ſe in genere cuiuſmodi eſt materia non eſt a forma immo precedit formam. ſicut enim materia tota preſupponitur toti forme recepte in ea. ita

ps mãe pſupponit ptĩ forme. ⁊ diſtincte partes mãe pſupponunt diuerſis ptib⁹ forme ſiue diſtictis. ⁊ per pñs illa diſtinctio ptiũ mãe nõ eſt a diſtinctione ptiuʒ forme. ſed pſupponit ſibi. iſta tñ diſtictio nõ eſt diſtinctaruʒ reꝝ p ſe exiſtentiũ in gñe. Per idẽ dõm eſt ad Com. ꝙ in fundamẽto nature nihil eſt diſtinctũ. verum ⁊ per ſe ⁊ completiue exiſtens in genere. tamen eſt ibi diſtinctio entis incompleti non per ſe ſed p reductionem exiſtentis in genere. quare ⁊c.

Capi. xix.

Quõ mã ſe hẽat ad q̃titatẽ In de ſſa or/ bis.

Videndũ eſt quõ mã ſe habeat ad extẽſionẽ: ex qua apparebit quõ ſe habeat ad quãtitatem ⁊ ad dimẽſiones interminatas quas ponit Com. ¶ Sciendũ eſt aũt ꝙ lʒ hec ſit per accñs. mã eſt extẽſa. diſtinguẽdo per accñs contra p ſe primo mõ. hec tñ eſt neceſſaria ⁊ ſemp vera ⁊ per ſe in ſcõo mõ: qꝛ impoſſibile eſt ꝙ ſit mã ſine extẽſione. nõ enim eſt poſſibile ꝙ mã ſit niſi habeat ptem diſtantem a parte. vnde lʒ partes mãe poſſint vniri admoduʒ quo ptes aq̃ ⁊ aeris poſſunt vniri. tñ nunq̃ ptes materie poſſunt eſſe in eodẽ loco. ⁊ ideo ſemp mã habet partẽ diſtantem a pte. ⁊ hoc eſt mãʒ eſſe extẽſam ⁊ quantã vel dimenſionataʒ. qꝛ demẽſio quantitas vel extẽſio: nõ eſt niſi diſtãtia vnius partis ab alia. pp qõ dico ſicut hec eſt vera ⁊ nõ p ſe primo mõ mã hʒ partẽ diſtantẽ a pte. ita nec hec eſt p ſe pmo mõ. mã eſt extẽſa. vna tñ eſt neceſſaria ſicut alia. ⁊ ſicut mã nõ hʒ pteʒ diſtantem a pte ab alio ſibi aduenientẽ: ſine q̃ nõ poſſet hẽre partẽ diſtãtem a pte. ita nec eſt extẽſa p talẽ rem. ſed ſicut diſtãtia vni⁹ ptis mãe ab alia non eſt aliqua res abſoluta ab illis ptib⁹. ita nec extẽſio nec q̃titas ſeu dimẽſiones ſunt alie res. ⁊ iſte ſunt dimenſiones interminate de quib⁹ loquit Com. que iſto mõ intelligende ſunt. nõ ꝙ dimẽſiones itermiate ſint quedã res nõ habentes teriuʒ aduenientes mãe. ſed ꝙ mã nõ eſt ex ſe nec neceſſario alicuius certe q̃titatis. puta mã hec extenſa non eſt neceſſio pedalis q̃titatis nec bipedalis q̃titatis. ſed ſm dimẽſionẽ vel diuerſitatẽ forme eſt maioris q̃titatis vel mi. ſicut magis extẽdit eadẽ mã numero qñ eſt ſub forma ignis. ⁊ min⁹ extẽdit qñ eſt ſub forma aque vl aeris: adhuc min⁹ qñ eſt ſb forma terre. ⁊ iõ ſicut mã nõ eſt ex ſe ſub iſta forma nec ſub illa: ſed qñq; ſub iſta: ⁊ qñq; ſub illa. ita mã quãtuʒ eſt ex ſe nõ eſt alicui⁹ certe quãtitatis. ⁊ p pñs ex ſe nõ eſt terminata termino certo. i. nõ eſt ex ſe ⁊ neceſſario bicubita nec tricubita: ⁊ ſic de alijs. ⁊ hec eſt intẽtio Com. de dimẽſionib⁹ mãe indeterminatis. Qõ aũt mã ſit ex ſe quãta ⁊ dimẽſionata licʒ nõ ſit certe quãtitatis nec determinataꝝ dimẽſionũ qn poſſit eẽ maioꝝ vel minoꝝ dimẽſionũ oñdo ſic. qꝛ aut mã eſt quãta ⁊ extẽſa p ptes ſuas eẽntiales diſtãtes ſitualit. aut p aliã rem ſibi aduenientẽ: queadmodũ hõ eſt albus p albedinẽ ſibi aduenientẽ. Si dẽt pmuʒ habet ppoſitũ. ſcõm nõ põt dari. qꝛ ſicut tota mã pſupponit totali forme ſubſtãtiali ⁊ accñtali. ita ptes mãe pſupponunt partib⁹ forme ſbalis ⁊ accñtalis. ⁊ nõ tm̃ pſupponunt in eſſe ſbali: ſed pſupponunt diſtare ſitualr: ergo pus hẽt partẽ ex partẽ q̃ forma rei ſbialis vel accñtalis. ⁊ p pñs pus eſt q̃ta. ⁊ ita extenſio mãe ⁊ quantitas non eſt alia res abſoluta a materia. ¶ Pre. mã hʒ de ſe aliã ptẽ in loco ⁊ aliã in alia pte loci. ergo de ſe eſt quãta. lʒ hec nõ ſit per ſe pmo mõ mã eſt quãta. Sed forte dices q̃titas eſt accñs: g⁹ nõ eſt q̃titas mãe. ¶ Dõʒ ẽ ꝙ nõ eſt accñs niſi qꝛ de re ptingẽter pbile. ⁊ hoc vl ipamet vel ſpẽs ei⁹. quõ coloratũ pdicat de ligno. tñ qõlʒ ptentũ ſub eo ptingẽter pdicat de eodẽ. ¶ Sed adhuc forte dices: ꝙ ex quo dictũ eſt: ꝙ mã eſt certe quãtitatis p formã. ergo nõ eſt de ſe quãta. Sitr mã terminat p formã. ergo nõ eſt de ſe quãta. ¶ Dõm ꝙ lʒ non hẽat de ſe ꝙ ſit certe q̃titatis vel deteriate. tñ hẽt eẽ ꝙ ſit certe q̃titatis talis vel talis. ¶ Sed querit ſi mã eſſet ſepata ab oi forma an eſſet tũc certe q̃titatis. ¶ Dico ꝙ qõ eſt ipoſſibilis: ideo nõ eſt incõueniẽs pcedere incõueniẽtia que ſequerent. tñ dõm eſt ꝙ ſi mã eſſet ſepata ab oi forma ſbali vel accñtali eẽt certe quãtitatis que ſibi cõpeteret p naturã ſuã vel per actionẽ agẽtis eã. ¶ Adhuc q̃reres q̃re mã eſt maioris q̃titatis qñ ẽ ſb vna for̃a: ⁊ qñ eſt ſb alia for̃a eſt mioris q̃titatis. ¶ Dõm ꝙ qñ agẽs nãle inducit formã ſubſtantialẽ in mã pri⁹ diſponit mãm pdẽſando vel rarefaciẽdo eam que cũ fuerit ſufficiẽter rarefacta vel pdẽſata ſm diuerſitatẽ forme introducẽde introducit forma ſubſtantialis: qua forma itroducta adhuc agẽs in tpe pceptibili rarefacit vel pdẽſat mãʒ ſiml cũ forma vſq; ad teriuʒ pueniẽtẽ tali forme. ⁊ ita mã nõ ſit maioris q̃titatis vel minoris per ſucceſſionẽ alicuius accidẽtis in ea abſoluti: ſed p ſolã pdẽſationẽ vel rarefactionẽ que nõ eſt niſi ptes mãe magis vel minus ſibi inicẽ appropinquari. qõ põt fieri p ſolũ motũ localem partiũ mãe. ſ. p dilatationẽ ⁊ pctionẽ partiuʒ mãe. hoc tñ nõ põt fieri niſi cã agẽte pcurrẽte faciẽte ptes dilatari vel phi. Et hoc de quãtitate ⁊ extẽſione ſiue dimẽſionib⁹ materie ſufficit qꝛ quõ quãtitas ſm Ar. nõ eſt alia res abſoluta a ſubſtãtia ⁊ q̃litate alibi diffuſius oſtendet.

Cap. xx.

De cognobilitate materie.

Etiam oſtendẽdũ eſt q̃modo mã p⁹ nõ eſt itelligibilis ſiue cognoſcibilis per ſe. i. nõ eſt intelligibilis cognitione ſimplici ⁊ ppria ſibi. ſʒ tñ habitis cõceptib⁹ ſimplicib⁹ ⁊ cõibus ⁊ pticularib⁹ aliarũ reruʒ intellect⁹ põt cõponere eas ad inicẽ ⁊ p rõnẽ declarare ꝙ tale cõpoſituʒ ex aliqb⁹ pceptibus ſigt aliqõ a pte rei ⁊ põt de ſtare pro re ſic hito iſto pceptu aliqd puat aliq̃. ⁊ poſtea põt ſtare ſb illo põt itellect⁹ concipe vl pcludẽ ꝙ eſt aliqd in reꝝ natura qõ p⁹ puat for̃a ⁊ poſtea nõ caret ea. ⁊ illud vocat mã. ita ꝙ per talẽ viã vl modũ nõ acqrit aliq̃ cognitio icõplexa ⁊ ſimplex de mã: lʒ tñ vna cõpoſita q̃ declarat mãʒ ⁊ nullã aliã rẽ. cui⁹ tñ notitie cõplexe qlʒ ps exprimit aliqd aliud a mã. ſic qlʒ ps iſti⁹. trinari⁹ eſt nũs impar. vbi qlʒ terius exp̃mit aliqd aliõ a nũo trinario. ⁊ tñ illud totũ declat ſolũ nũm trinariũ. Opʒ ãt ſcire ꝙ hoc nõ ſolũ veꝝ eſt de mã ſʒ ẽt de forma. qꝛ forma ſbalis a nobis p aliã viã cognoſci nõ põt. imo ſic

materia cognoſcit ꝑ analogiã ad formã. ita forma ſubſtãtialis cognoſcit ꝑ analogiã ad mãm. nec põt cognoſci eſſe forme capiẽdo formã nõ pro qualibet re exñte que nõ eſt mã. ſed pro re nata informare aliã: niſi cognoſcat aliquo mõ mã: ſicut nec aliqs põt cognoſcere eſſe pr̃is niſi cognoſcat eſſe filij aliquo mõ. tamẽ aliqñ conceptiones facilius ⁊ a pluribꝫ habẽtur de forma ꝙ de mã. ⁊ ꝓpter hoc dicit Ariſt. mãꝫ magis cognoſci ꝑ analogiaꝫ ad formã ꝙ ecõuerſo.

pᵒ phi. T. c. 69

¶ Capitulum. xxj.

Am videdũ eſt de forma. circa quaꝫ ſciendũ eſt ꝙ ſꝫ forma multipr̃ capiat ſicut ⁊ materia ſm ꝙ inferiꝰ dicet. tñ ad pñs forma capit dupr̃. vnoº pro oi ente diſtincto a materia ⁊ cõpoſito. ⁊ ſic forma dr̃ de forma que eſt altera ps cõpoſiti. ⁊ de accñte ⁊ de itelligẽtia ſepata. Alioº capit preciſe forma pro altera pte ſubſtantie diſtincta ꝯ materiã. ⁊ ſic loquendũ eſt de forma in ꝓpoſito. Eſt aũt talis forma qdã res que ꝑ ſe nõ põt eſſe. ſꝫ ſemp eſt in cõpoſito adueniẽs materie ſuppoſite ſine q̃ eſſe nõ põt. q̃ aliqñ eſt in materia ſubſtẽtãte eã. ⁊ aliqñ nõ ſolũ nõ eſt in mã. ſꝫ ſimpr̃ deſinit eẽ ad modũ q̃ albedo deſinit eſſe i corpe. iſta aũt forma eſt ſimpr̃ ingñabilis ⁊ icorruptibilis. capiẽdo gñari ⁊ corrũpi. ſ. ꝓut ꝯueniũt ꝯpoſito ſolũ ſ. pro illo qᵭ gñat ex aliquo tanꝙ ex pte ⁊ corrũpit in aliq̃ tanꝙ in pte. tñ nõ eſt ingñabilis ⁊ incorruptibilis capiendo gñabile ⁊ corruptibile magis large ꝑ oi illo qᵭ põt eẽ de nouo ⁊ põt deſinere eſſe. Qᵭ aũt forma nõ ſit ſic igñabilis ⁊ icorruptibilis pꝫ ex hoc: qꝛ ſi eſſet ingñabilis ⁊ incorruptibilis. tũc ſicut qñ cõpoſitũ gñatur ꝑſupponit mã. ita ꝑſupponeret forma. ⁊ per ꝯñs totũ cõpoſitũ nõ gñaret. nec gñatio diſtingueret a cõgregatione. ſꝫ ſicut qñ domꝰ fit cõgregantur ptes domꝰ. ⁊ debito mõ ſituãdo ptes ordinant. hoc eſt domũ fieri. ita qñ cõpoſitũ gñaret mã ⁊ forma ꝑexiſtẽtes cõgregarent ſolũ. ⁊ hoc eſſet cõpoſitũ gñari. ⁊ ita gñatio nõ diſtingueret a cõgregatiõe. qᵭ eſt incõueniẽs. Silr̃ corruptio nãlis eſſet tñ ſegregatio ⁊ ſepatio vniꝰ ptis ab alia. Cum igit gñatio nãlis diſtinguat a cõgregatione. ⁊ corruptio naturalis a ſegregatione. opꝫ dicere ꝙ aliq̃ pars gñati eſt de nouo qñ cõpoſitum gñatur. ⁊ deſinit eſſe qñ cõpoſitũ corrumpit. ſed hoc nõ põt eſſe veruꝫ de materia. qꝛ illa eſt igenerabilis ⁊ incorruptibilis ſubſtãtia. ſicut probatũ eſt ſupra. ergo opꝫ ꝙ hoc ſit veruꝫ de forma ꝙ ipſa eſt ꝑmo qñ cõpoſituꝫ generat. ⁊ deſinit eſſe qñ compoſitũ corrũpit. Iſta aũt forma nõ eſt eiuſdem rõnis in oibus gñatis quõ materia ꝑma eſt eiuſdem rõnis in diuerſis gñatis. imo in omnibus. Si enim forma eſſet eiuſdẽ rõnis in oibus. ⁊ materia ꝑma eſt eiuſdẽ rõnis i oibꝰ. ſeq̄ret ꝙ oia gñata eẽnt eiuſdeꝫ rõnis. qᵭ nõ eſt veꝝ. Eſt aũt iſta forma extẽſa hñs pteꝫ diſtãtẽ a parte. ſicut mã hꝫ partẽ diſtantem a pte. qᵭ eodẽ mõ põt ꝓbari quõ ꝓbatũ eſt ſupra de materia.

De eſſe forme altero pnº rerꝫ naturaliũ.

¶ Capitulum. xxij.

Nunc videnduꝫ eſt quõ iſta ſunt ꝑncipia gñationis ⁊ gñati. ⁊ quõ ſimiliter ꝑncipiãt vnuꝫ ſine alio. Eſt aũt ſciendum ꝙ ſicut tactum eſt ſuperius gñari ⁊ corrũpi tripl̃r capiunt. Uno mõ ſtricte. ⁊ ſic gñari acceptum põt ſic deſcribi. illud gñatur ꝙ nũc ꝑmo eſt poſtꝙ nõ fuit. cuius pars ꝑceſſit aliam partẽ eiuſdem que ꝑus nõ fuit. Illud corrumpitur qᵭ non eſt poſtꝙ aliqua eius pars manet ꝑuta altera parte que tũc nõ eſt. ¶ Aliter capit generari ⁊ corrũpi. magis large pro oi illo qᵭ de nouo eſt. qᵭ ꝑus nõ fuit ſiue aliqua eius pars fuerit ſiue nulla. Et corrũpi dicit illud qᵭ nõ eſt poſtꝙ fuit ſiue aliqua eius pars maneat ſiue nulla. ¶ Aliter capit gñari ⁊ corrũpi largiſſime pro illo de cuiꝰ noie ſupponente pro ipſo verificat eſſe exiſtere. de quo ꝑus nõ verificabatur. ſiue nulla pars ſm ſe totã ſit. ſiue aliq̃. ⁊ corrũpi pro omni illo de cuiꝰ noie verificat nõ eſſe poſtꝙ eſſe verificabat de illo. ſiue quelibet eius pars ſm ſe totã maneat ſiue nõ. Unde generari ⁊ corrũpi ꝑmo modo nõ ꝯueniũt niſi cõpoſitis. quoꝝ vna pars ꝑus erat ⁊ alia nõ vel vna pars manet ⁊ alia nõ. Sed generari ⁊ corrũpi ſcđo modo accepta nõ cõueniunt tãtum compoſitis: ſed etiã formis tam ſubſtãtialibꝰ ꝙ accidẽtalibus: qꝛ iſte de nouo ſunt ſm ſe totas. ⁊ ſm ſe totas deſinũt eſſe. ⁊ ſic generari ⁊ corrũpi accepta cõueniunt compoſitis: qꝛ illa vere ſunt ⁊ deſinũt eẽ. Generari aũt ⁊ corrũpi tertio mõ accepta nõ ſolũ cõueniunt cõpoſitis ⁊ formis. ſed etiã cõueniunt artificialibꝰ ⁊ quibuſcũqꝫ de quorũ nominibꝰ ſupponẽtibus pro rebꝰ vere ꝑdicat eſſe de nouo vel ceſſat ꝑdicari quãtũcũqꝫ nulla pars taliũ de nouo incipiat eſſe nec deſinat eſſe ſm ſe totã. Dicit enim domꝰ fieri vel generari. nõ ꝙ aliq̃ eius pars ſm ſe totã ſit noua. ſꝫ ſolum qꝛ partes per motũ localẽ cõgregant debiteqꝫ ſituant. ita ꝙ nulla res de nouo aduenit. ſed vna iuxta aliã debite vel ſupra aliã collocat. Similr̃ ꝑ ſolã ſegregationẽ partiũ dr̃ domus corrumpi. Sciendũ eſt etiã ꝙ generari nõ ſolum inuenit ſilr̃ ⁊ corrumpi in cõpoſitis ex materia ⁊ forma ſubſtãtiali. ſꝫ etiaꝫ in aggregatione ex ſbõ ⁊ accñte inherente. ſicut qñ hõ fit albꝰ ibi eſt vnũ aggregatuꝫ ex hoie ⁊ albedine. qᵭ nec eſt homo nec albedo: qᵭ quidẽ cõpoſitũ ꝑus nõ erat ſm ſe totum. ⁊ aliq̃ pars eius. puta albedo. ſm nullã partẽ eius ꝑus erat. ſꝫ aliq̃ pars ꝑus fuerit. ſ. hõ. ꝑmaꝫ gñationẽ vocat Ariſto. ſimpliciter dictã. ſcđam ꝟo generationem vocat gñationem ſm qd.

Gñari dr̃ mltis modis

T. c. 62

¶ Capitulum. xxiij.

Videndum eſt quõ materia ⁊ forma ſubſtãtialis ſunt principia generatiõis ſimpliciter: ⁊ gñati ſimpr̃. ¶ Et eſt ſciendũ ꝙ materiã ⁊ formã eſſe ꝑncipia gñationis ⁊ gñati nõ eſt aliud ꝙ materiã ⁊ formã ſimul in eodẽ loco ⁊ ſitu exiſtere ita ꝙ materia ꝑſupponat forme in ea recepte. que forma ſicut de nouo recipit. ita ſm ſe totaꝫ ⁊ quãlibet eius partẽ fit de nouo. vñ ſi per impoſſe forma adueniens nõ informaret materiã ꝑexiſtentẽ illud cõpoſituꝫ nõ gñaret capiẽdo gñari ꝑmo mõ. ſed tñ gñaretur capiendo gñari tertio mõ. que gñatio nõ eſſet aliud ꝙ

Quõ mã ⁊ forma ſint pnª generatõis

congregatio

cōgregatio partiū p motū localē. Si autē q̄ras cām q̄uo materia pōt in se recipe formā. ꝛ facere vnū per se cū illa. Dicendū est ꝙ hmōi nō est alia cā: nisi qꝛ hic est act⁹ ꝛ illa potētia. i. ꝙ materia est q̄dā potētia nata recipe illā formā. ꝛ forma est q̄dā act⁹ nat⁹ recipi in illa materia. Et si dr̄ q̄re materia est potentia ꝛ forma act⁹. Dicēdū est. ꝙ hoc est qꝛ natura rei est talis nec potest alia cā assignari. nisi qꝛ mā est mā ꝛ forma forma. que tn̄ nō est ꝓpria cā. ꝛ ideo nō hꝫ ꝓprie cām. ¶ Et si dicat̄ ꝙ ex quo nō pōt assignari cā hui⁹ hoc nō est ponēdū: qꝛ nihil est ponendū sine necessitate ꝛ cā. ¶ Dicēduꝫ ē ꝙ multa sunt ponēda que nō hn̄t cās: ꝛ h⁹ ꝑp expientias vel rōnes. vn̄ p experientiā ꝛ rōnem sumptā a posteriori multa ponim⁹. quorū tamē causas nescimus: vel qꝛ nō habēt cāꝫ: vel qꝛ habēt sed eas ignoram⁹ sicut est in ꝓposito. qꝛ ꝓpter rōnes ꝛ experiētias debemus ponere materiā ꝛ formā concurrere ad ꝯstitutionē cōpositi. ita ꝙ de potentia materie educit̄ forma tanq̄ eius act⁹. q̄re ꝛc.

Capitulum. xxiiij.

c Onsequenter qꝛ bonuꝫ est. Et fuit opio Alberti. Dubitabit aliq̄s an aliq̄d ipsius forme p̄cedat in materia. q̄d poª activa vocat̄ ſm aliquos. vel inchoatio forme ſm alios. Videt̄ eni multis modernis ꝙ necio in mā p̄cedūt inchoationes formaꝝ. q̄ postea fiūt forme ꝑfecte ad q̄d mouent̄ rōne ꝛ auctate. ¶ Rōne tali: qꝛ si nihil ipsius for̄e p̄cederet in mā. cū ipsa mā nō sit aliq̄d ipsi⁹ forme: forma anteq̄ fieret in mā esset penit⁹ nihil. ꝛ p ꝯn̄s forma crearet̄ de nihilo. ¶ Itē si nihil forme p̄cederet in mā cū for̄a fiat in mā ab agente. forma esset totaliter ab extrinseco. ꝛ ita agentia eēnt datores formarum: qꝛ totalr̄ forma esset ab extrinseco. ¶ Itē si nihil forme p̄cederet in mā. forma nō eēt i potētia nāli materie: ꝛ per ꝯn̄s ex eis non fieret vere vnū. Hoc etiā ꝯfirmāt auctate Com. dicētis ꝙ agēs nō largit̄ multitudinē sed ꝑfectionē. ¶ Sꝫ ista opinio est ꝯ mentē Aristo. qꝛ si in mā p̄cederet aliquid forme siue poª activa siue inchoatio forme: q̄rēduꝫ est de illo: aut est mā aut aliud a materia. Si est materia ergo sicut mā nō est aliquid ipsius forme tanq̄ ps sed tanq̄ ſbm. ita nec illud p̄cedēs est aliq̄d ipsi⁹ forme nisi sit ſbm. Si aūt est aliud a mā ꝛ nō est accidēs. ergo ē for̄a substātialis: ergo for̄a substātialis p̄cedit formā substātialē in eodē simul. ¶ Item aut tota p̄cedit in mā. aut ps eius. si tota. ergo nulla est ibi gn̄atio: qꝛ tota eēntia cōpositi: puta tā mā q̄ forma p̄cedit: si nō tota. ergo aliq̄ pars nō p̄cedit. De ista pte arguo. ista pars est de nouo. ita ꝙ nihil eius p̄cessit: ergo ista pars creat̄ si rō eoꝝ sit bona. Similiter nō est maior ratio ꝙ vna ps p̄cedat in mā q̄ alia ex quo sunt eiusdē rōnis: ergo vel nulla pars forme p̄cedit in mā: vel q̄libet pars forme p̄cedit in mā. sꝫ nō q̄libet: ergo nulla. ¶ Preterea si aliq̄ ps forme p̄cederet in mā. ꝛ postea alia adueniret: for̄a substātialis vere susciperet magis ꝛ min⁹ sic. albedo suscipit magis ꝛ min⁹: qꝛ corpi hn̄ti albedinē postea aduenit alius gradus albedinis faciēs vnū cum p̄existēte: sed forma substātialis non suscipit nec magis nec minus: ergo nulla pars eius p̄cedit. Si dicat̄ ꝙ non p̄cedit pars forme in materia: sꝫ ipsa tota forma p̄ecedit ſm esse imꝑfectū ꝛ potētiale. ꝛ per agēs inducit̄ ad esse actuale ꝛ ꝑfectuꝫ. ¶ Contra hoc nō sufficit: qꝛ illud q̄d est tm̄ in aliquo ſm esse potētiale non est ibi realiter. esse enim potētialiter in aliquo: nō est nisi posse esse p̄cise in re. sicut sor. ſm esse potētiale est in foro: qꝛ pōt esse in foro. Si ergo forma ſm esse potētiale precedit in materia ſm rei veritatē nō est in materia ante generationem: sed pōt esse in materia: ꝛ hoc est intentū p̄ncipale. ¶ Dico ergo ꝙ forma ꝑp esse potētiale in materia nō plus est in mā q̄ sor. qui est rome est parisi⁹: qꝛ pōt esse parisius ꝛ q̄ albedo est in nigro. ꝛ frigus in calido: ita ꝙ sicut ille qui est rome in rei veritate nō est parisi⁹ lꝫ possit eē. ita i mā q̄ est actu sub for̄a aeris nō est for̄a ignis lꝫ in ea possit esse for̄a ignis. ¶ Rn̄dere aūt rōnib⁹ nō est difficile. vn̄ p̄cedit̄ ꝙ for̄a anteq̄ fit est nihil: distinguēdo nihil ꝯ ens verū. nō tn̄ est nihil: vocādo illud q̄d per agēs non pōt esse: ꝛ cū dr̄ ꝙ forma tunc crearet̄: dico ꝙ lꝫ vno mō capiēdo creari posset ꝯcedi: tn̄ accipiēdo creari ſm ꝙ Aristo. vocat creationē non sequit̄. Nam duo requirunt̄ ad hoc ꝙ aliq̄d creet̄. s. ꝙ primo sit purū nihil: ita ꝙ nulla eius pars sit p̄cedens. ¶ Aliud requirit̄ ꝙ sit ab agēte nō ꝑsupponēte ad actionē suaꝫ aliq̄d tanq̄ ſbm nec tāq̄ patrē eius. ita ꝙ illi quod debet creari nihil presupponat̄. lꝫ auteꝫ forme nihil ꝑsupponat̄ tanq̄ pars forme q̄uo materia ꝑsupponit̄ toti cōposito. tn̄ aliq̄d ꝑsupponit̄ forme tanq̄ ſbm. ꝛ iō forma nō creat̄. ¶ Ad scd̄m dicendū: ꝙ for̄e non sunt totalr̄ ab extrinseco: qꝛ necio ꝑsupponūt mām in q̄ recipiunt̄ ꝓpter hoc idē agētia nō sunt datores formarū. Ille eni est dator foꝛaꝝ qui formā p̄existētē iprimit alicui: vel ꝓducit formā in aliq̄ sine quo posset ꝓducere eā: quoꝝ vtrūq̄ ē impossibile agēti nāli: qꝛ nec pōt formā p̄existētē imprimere alicui vꝫ materie: nec pōt eā ꝓducere sine mā. ¶ Ad 3m dicendum. ꝙ forma nō dr̄ in potētia nāli esse materie: qꝛ aliq̄d forme p̄cedit in materia: sed qꝛ pōt esse in materia: qꝛ hoc cōpetit ipsi materie. s. posse habere formā ex natura rei sine oī inclinatione ad ꝯtriuꝫ. ¶ Et si dicat̄ ꝙ aliter est forma substātialis in poª materie: ꝛ aliter accn̄s in poª subiecti: sed accn̄s est in potētia subiecti: qꝛ pōt esse in subiecto: ergo alr̄ est forma substātialis in mā. ¶ Silr̄ forma substātialis est in poª naturali materie: sꝫ ad hoc ꝙ aliq̄d sit in poª naturali alicui⁹ nō sufficit ꝙ possit esse in illo. nā tunc graue esset in poª naturali ad sursuꝫ moueri: qꝛ pōt moueri sursuꝫ ꝛ caliditas esset in poª naturali aq̄ qꝛ pōt esse in aqua q̄d est falsum. non ergo sufficit ad hoc ꝙ aliq̄d sit in potētia naturali alicui⁹ ꝙ possit eē in illo. ergo plus req̄rit̄ gº nō dꝫ poni nisi ꝙ aliq̄ inchoatio forme p̄cedat. ¶ Dicēdū est ad pm istoꝝ ꝙ sicut for̄a subālis ē in poª materie. ita accn̄s est in potētia subiecti. ꝛ iō sicut for̄a substātialis educit̄ de potētia materie. ita accn̄s educit̄ de poª subiecti. i. sicut

Nō de inchoata forma

2º metha. cōmēto

Improbant inchoationes formarum

Creatio duo dic

forma ſbalis fit in mā que erat pri⁹ q̄dā potētia reſpectu forme: ita accidēs fit in ſbo qd prius erat potentia reſpectu accidētis illius. ¶ Ad ſcōm dicendū: ꝙ tūc aliqd dr eſſe in potētia nāli alicui⁹ qn̄ illud ex nā ſua pōt ſuſcipe illud. ꝛ nā ſua nō inclinat ad oppoſitum illius vel ꝯtum vel non inclinat ꝯ illud q̄ntumcunq̧ nihil ipſius ſit pcedens in eo. ita eſt de mā q pōt hēe formā. ꝛ nā māe in nullo inclinat ꝯ illā formam. ſic aūt nō eſt caliditas in potētia nāli aque. q q̄ntūcunq̧ aqua poſſit recipe caliditatē: tn̄ ex nā ſua inclinat ꝯ caliditatē in tm̄ ꝙ niſi impediat ab agente extrinſeco deſerit caliditatē ꝛ acqrit frigiditatem ſic etiā graue inclinat ꝯ motū ſurſuʒ. iō nō eſt ſimile de potētia māe reſpectu forme ſbalis ꝛ d aqua reſpectu caliditatis ꝛ grauis reſpectu motus ſurſum. ¶ Ad Com. dicēdū ꝙ ipſe intelligit ꝙ agēs nō largit multitudinē alicuius vel aliquoꝝ pexiſtentiū quaſi imprimet aliqd preexiſtēs māe ſed largit pfectionē aliqd imprimēdo in mā ad quod materia fuit i potētia: vn̄ facit eſſe quod prius nō erat non tn̄ educit aliqd preexiſtens ad mām ipſam. ꝛ hec eſt intētio ſua. q̄re ꝛc.

¶ Capitulū. xxv.

An ſit ponēda forma totius

Videndū eſt iā an mā ꝛ forma ſint ſufficienter pn̄ generati. hoc eſt an aliqd aliud reqrat. ſ. forma totius: ſicut aliq ponunt dicētes ꝙ cōpoſitū non tm̄ dicit mām ꝛ formam: ſed etiā dicit formā q dr forma totius. ad qd ponendū mouent eos auctes

T. c. 60

Ari. ſeptimo methaphy. vbi vult ꝙ preter partes eſt aliqd aliud in toto qd nō eſt partes. q partes manēt non manēte toto. Diſſolutis. n. b. ꝛ. a. manet. b. ꝛ.

Burlei placituʒ ipugnat

manet. a. ꝛ tn̄ nō manet hec ſyllaba. ba. ergo. ba. eſt aliqd preter. b. ꝛ. a. ¶ Cōtra iſtā opi. que eſt ꝯ mentem Ariſto. ar. q ſm eum totū nō eſt aliud a ptibus ſil ſumptis. i. iunctis ꝛ vnitis. q ſi ſit ibi aliq̄ res vel forma vel entitas pter partes iſtas. vel iſta entitas eſt ſimplex vel cōpoſita. nō ſimplex. q tunc mā vel forma. ꝛ ita eſſent ibi due forme ſbales partiales ſm ſe totas diſtincte. ꝛ p ꝯns non plus eēt vna illaꝝ formarum forma q̄ alia. Silr ſi ſint ibi due forme aut faciunt p ſe vnū cū mā aut nō. ſi ſic. aut reqritur alia entitas preter illā tertiā aut nulla. ſi alia. quero de illa ſicut prius. ꝛ ſic eſt pceſſus in infinitū. ſi nulla. ergo ille tres partes faciūt p ſe vnū ſine quarta entitate. ꝛ eadem rōne due poterūt facere p ſe vnū ſine alia tertia entitate. Si aūt non faciūt p ſe vnū ergo fruſtra ponitur pter vnitateʒ cōpoſiti. ſi aūt iſta tertia entitas ſit cōpoſita: ꝛ manifeſtū eſt ꝙ nō eſt cōpoſita niſi ex mā ꝛ forma. ergo preter mām ꝛ formā nihil eſt niſi compoſitū quoddā. quod nō eſt aliud a partibus ſil iunctis. ¶ Dicendū eſt ergo: ꝙ preter partes que ſūt mā ꝛ forma nō eſt alia tertia entitas diſtincta ab illis: ſed eſt aliqua cōpoſitio que nec ē vna pars nec alia: ita ꝙ illud compoſitū nec eſt materia nec forma. ſed ſil ꝛ cōiunctim mā ꝛ forma vnite. ꝛ hec eſt intentio Ari. de hac ſyllaba. ba. ꝙ ipa nec eſt. b. nec. a. ex quo tā. b. q̄. a. pōt manere ſine. ba. Et de cōpoſitis que ſūt p ſe vnū verum eſt ſimplr: ꝙ qōlibet coꝝ eſt ſue partes ſil ꝛ cōiunctim. ita ꝙ illud totū nō eſt niſi ſue partes ſil exiſtentes. Sʒ de artificialib⁹ eſt aliud: q vna pars pōt eſſe in reꝝ nā diſtincta ab alia. ita ꝙ partes pn̄t ſimul eſſe in reꝝ nā: lʒ non ſint vnite. iō illud totum non ſp ꝛ necio eſt ſue partes exiſtentes. ſed tunc eſt ſolū ille partes exn̄tes qn̄ partes ſūt debito mō vnite ꝛ localiter ſituate ꝛ ꝯuenienter. qn̄ aūt ſunt ſeparate vel incōuenienter ordinate ſʒ locū. tūc domus nō eſt ille partes. ꝛ hoc eſt poſſibile ꝙ ille ptes pmanentes ſint qn̄q̧ debite ordinate ꝛ ſituate. ꝛ qn̄q̧ a ſe diuiſe. ꝛ iō hec eſt vera. qn̄q̧ domus eſt ſue ptes ꝛ qn̄q̧ falſa. tn̄ qn̄cūq̧ ſunt ille partes debito mō ordinate ſm locū. tunc domus eſt ſue ptes. ¶ Et ſi dicat domus deſtruit. ergo aliqua entitas ibi depdit. ¶ Silr mā ꝛ forma ſunt cāe ſiue ptes ꝛ nō ſui ipſi⁹. ergo alicuius alteri⁹. Illud autē ponit tertia entitas. Silr ſi forma eſſet ſil localiter cum mā ꝛ nō informaret eā: nō reſultaret ex eis cōpoſitū. ergo ad cōpoſitū nō ſufficit mā ꝛ forma ſimul localiter: ergo aliqd aliud reqritur qd voccatur forma totius. ¶ Dicendū eſt ad primū iſtoꝝ ꝙ domū deſtrui nō eſt aliquā rem ſm ſe totaʒ deſinere eſſe. ſed tm̄ partes ſeparari localr ſm quā ſeparationē localeʒ hec eſt falſa. hec domus eſt: que pus erat vera. ꝛ ita deſtrui qd ptur de domo accipit ſicut corrumpi tertio mō. ꝛ nō ſicut corrūpi primo mō. ¶ Ad ſcōm dicendū. ꝙ mā ꝛ forma nō ſūt alicuius cāe niſi q ſunt partes. ꝛ iō ſicut nō ſūt partes ſuiipſius. ita nō ſunt cāe ſuiipſius. ſed ſūt partes ꝛ cē totius compoſiti. qd non eſt niſi mā ꝛ forma qn̄ ſunt vnite ſil. nec q̄ntum ad hoc eſt difficultas maior de mā ꝛ forma reſpectu cōpoſiti: q̄ de plurib⁹ hoib⁹ reſpectu vnius populi. eo ꝙ ſi vnus de populo pcat non dicimus pp hoc ꝙ tot⁹ populus pcat. ſed aliqua pars populi. tn̄ nihil eſt pars ſui ipſius. ita mā ꝛ forma ſūt partes cōpoſiti qd eſt ille partes. ſicut plures hoies ſūt populus. ꝛ ita idē eſt dicere mām ꝛ formā eſſe partes compoſiti quaꝝ vna format aliaʒ. ꝛ ipſas eſſe cās eiuſdem cōpoſiti. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ ſʒ principia Ariſt. impoſſibile ē ꝙ hec mā ꝛ hec forma que ſunt vnū cōpoſitū vel q̄ ſunt partes cōpoſiti ſint exn̄tes in reꝝ nā niſi ſint ſimul localiter. ſi tn̄ p impoſſibile eſſent ſeparate localiter nō eſſent vnum compoſitum: imo nullum cōpoſitum tunc eēt mā ꝛ forma. ¶ Dicendū eſt etiā ꝙ ſm Ari. vel eius intentionē ꝯdictionē includit mām ꝛ formā eſſe ſimul localiter. ꝛ mām nō informari forma. Eodem mō dicendum eſt ſm eū. ꝙ impoſſibile eſt accn̄s eſſe ſil localiter cū ſubiecto ꝛ non informare ſbm. pter qd ſi idē accn̄s numero eſſet ſil cū duobus ſubiectis diuerſis ſil informaret vtrūq̧ ꝛ eſſent duo compoſita. quoꝝ vnū cōponeretur ex vno ſubiecto ꝛ illo accidēte. ꝛ aliud ex alio ſubiecto ꝛ eodē accidente. Eodē modo pportionabiliter dicendū eſt de mā. ſi eadem forma eſſet ſil cum duab⁹ diuerſis materijs. ſic ergo pʒ ꝙ compoſitum nō eſt niſi oēs partes ſue. ſed nō ſem p. ſed tunc ſolum qn̄ ſunt debito mō ordinate ꝛ vnite. q ad diuerſa cōpoſita reqritur diuerſa vnio partium. qn̄q̧ eniʒ reqrit ꝙ partes ſint ſimul localiter. qn̄q̧ ꝙ ſint

indiſtātes: ita ꝙ nihil ſit mediū. qñq; pōt eē aliquod mediū. ſed reqꝛitur cert⁹ ordo ſicut plures homines faciunt vnū populuꝫ. Capi. xxvj.

An forme artificialiuꝫ diſtiguātur a rebus nālibus?

q Ula in p̄cedenti capi. domuꝫ deſtrui per ſolum motuꝫ localem partiū adinuicem dictū eſt ꝛ multis videt̄ ꝯtrium qui dicunt ꝙ forma artificialiuꝫ eſt forma accidentalis diſtincta a mā ꝛ ſibi per artem adueniēs quēadmodū caloꝛ naturalis aduenit igni a quo tñ diſtinguit realiter. ¶ Ideo ad maioꝛē noticiam artificialiuꝫ ꝛ gñationis eoꝝ hic nūc breuiter eſt dicenduꝫ an forma rei artificialis ſit ſꝫ ſe totalr̄ diſticta a qualꝫ re naturali. ¶ Ad qđ dōm eſt ꝙ ſm viā Ariſtotelis quādo artificialia fiunt: nulla res de nouo ſm ſe totam gñatur. vel nō eſt neceſſariū ꝙ gñetur: ſp̄ res de nouo exñs ſm qualꝫ ptē eius: lꝫ qñq; artifice agente mediātibus cauſis naturalib⁹ noue forme accidentales ꝛ qñq; ſb̄iales de nouo p̄ducantur. ſicut pꝫ in agricultura ꝛ alijs artificialib⁹. Qđ aūt nō ſp̄ p̄ducātur noue res ſm ſe diſtincte: ſm oēs ptes ſuas in gñatione artificialiū: perſuadebo ſic. Si ſit ibi aliqua forma noua: ſm qualꝫ ptem eius. aut eſt tota iſta forma in toto artificiato ꝛ qualꝫ pte eius. aut eſt tota in toto ꝛ pars in parte. aut eſt tm̄ in pte artificiati. p̄mū non poteſt dari qꝛ nullū accidēs: ſaltiꝫ aliud ab accidente aie rōnalis eſt idiuiſibile exiſtēs totū in toto ꝛ totū in qualibet parte. nec poteſt dari ſcōm: qꝛ ſi dom⁹ ꝯſtruat̄ ex lignis ꝛ ex lapidibus nulla res de nouo aduenit ligno vel lapidi. qꝛ ſi ſic. quero de illa re cauſata in ligno: vel lapide. aut eſt ſb̄ia aut accidēs. nō ſb̄ia manifeſtū eſt. nec accñs. qꝛ nec eſt quātitas ſm ponētes quātitatē eē aliā rem a ſb̄ia nec eſt q̄litas ſicut pꝫ inductiue. nec pōt dici ꝙ ſit aliqs reſpect⁹. qꝛ talis reſpect⁹ nō eſt ponēdus in re extra: ſicut alibi oñdet̄. ꝛ eſt oñſum: ſm opi. Ariſt. Silr̄ querat̄ a quo cauſat̄ illa res. nō ab artifice. qꝛ artifex nihil agit niſi qꝛ mouet localr̄. ſed mouēs localr̄ nō cauſat nouā rem: ſꝫ facit tm̄ rem eſſe in loco in quo nō erat p̄us. nec pōt cauſari ab alio. ſicut pꝫ inductiue. ergo nulla res noua ſm ſe totā diſtincta acqrit̄ ibi vel cauſat̄. ¶ Confirmat̄. qꝛ p motū localē tm̄ non eſt neceſſe acqri niſi nouus locus. ſꝫ ad ꝯſtitutionē multoꝝ artificialium ſufficit ſolum mouere localr̄ res nāles. ergo non eſt neceſſe ꝙ ibi aliqua noua res ſm ſe totā diſtincta generet̄. ¶ Cōtra iſtā opionē pōt mltiplr̄ argui. ¶ p̄⁹ qꝛ artificialia diſtinguunt̄ a reb⁹ nālibus: ſed ſi nulla res: res noua eſſet: quelibet res eēt nālis. ꝛ ita nulla diſtinctio eēt inter nālia ꝛ artificialia. ¶ Scđo qꝛ artificialia cōponunt̄ ex materia que nō eſt vna. ꝛ forma ſm phꝫ. ſed res nālis non cōponit̄ ex iſtis. g⁹ nō ſunt idē. ¶ Tertio hec nō eſt vera ſm Ariſt. ſtatua ē es. ſed hec eſt vera. ſtatua eſt erea. ſi tm̄ ſtatua nō diceret aliā reꝫ ab ere. hec eſſet vera. ſtatua eſt es. ¶ Ad p̄ᵐ iſtoꝝ eſt dōm ꝙ nulla res artificialis p ſe vna diſtinguit̄ a re nāli. ¶ Ad cui⁹ euidētiā eſt ſciendū: ꝙ rerū artificialiū quedā eſt vna per ſe: ſicut qñ fit per ſolā ablationē partiū a toto: vt ex lapide fit mercuri⁹ vel ſola trāſfiguratiōe. ſicut qñ es fit ſtatua. Quedā aūt ſunt artificialia compoſita ſicut domus ꝛ hmōi. ¶ De p̄mis dico: ꝙ quelibet res artificialis eſt realr̄ ꝛ vere nālis. Scđa aūt nō eſt res nālis ſꝫ eſt res naturales. ſicut domus nō eſt aliqua res nālis ſꝫ eſt multe res nāles. ſtatua aūt eſt res nālis vere. balneū etiā eſt res nālis vere. nec intēdit hoc phs negare. ſed p talē p̄pōnē: res artificialis nō eſt res nālis. intēdit dicere ꝙ talis res nō eſt nālis talis q̄lis fit p artē. v. g. Si dicatur ſtatua nō eſt res naturalis. p iſtā p̄pōnē intelligit iſtam. nulla res nālis eſt nāliter ſtatua qꝛ nulla res fit per nām ſtatua. ſed tm̄ fit per artē ſtatua. Similiter aqua nō eſt naturalr̄ balneū. ſed aqua per artem fit balneū. ꝛ tm̄ hoc nō obſtante: nulla res eſt balneuꝫ: vel in balneo niſi res nālis. in nullo eni differt iſta aqua ab alia aqua niſi qꝛ hec hꝫ calorē vel miſcet̄ cuꝫ herbis vel qꝛ eſt in aliq̄ loco determinato que ois nullā aliā reꝫ dicūt in illa aqua a re nāli. vnde ſi ponat̄ aqua in aliquo loco ꝛ p nām poſtea fieret calida totū eſſet naturale ꝛ eſſet balneū ꝛ tm̄ in nullo diſtingueret̄ ab aqua que per artē fit balneū. ſicut quedam dnr̄ balnea naturalia ꝛ quedā artificialia. lꝫ forte aliquo mō diuerſificent̄. tm̄ ſi in nullo diuerſificarent̄ niſi quantum ad agens extrinſecum: puta ꝙ vnum ſit balneū a nā. ꝛ aliud nō ſit balneū niſi ab arte: ꝛ voluntate ꝯcurrente: vnuꝫ diceret̄ balneū naturale ꝛ aliud artificiale. i. vna aq̄ fit balneuꝫ nālr̄ ꝛ aqua p artem fit balneū: vel per accidēs. Et ſic dicendū eſt ꝙ p iſtā p̄pōnē: artificialia diſtingunt̄ a naturalib⁹. debet intelligi iſta: iſta nō ſunt talia per artem qualia per naturaꝫ vel a natura: ꝛ iſta ſunt talia artificialiter qualia nō ſunt naturalr̄. Et ſi dicat̄ ꝙ Ari. in ſcđo phy. dicit ꝙ artificialia nō hñt in ſe principiū motus ꝛ quietis: naturalia aūt hñt in ſe p̄ⁿᵐ motus ꝛ qetis. g⁹ ꝛc̄. t.p.2.

¶ Dōm eſt ꝙ ſcđm Ari. artificialia hñt in ſe p̄ncipium motus ſed nō per artē. qꝛ p artē nihil acquirit̄ de nouo: qđ ſit principiū motus nālia āt habēt in ſe p̄ncipiū ꝛ nō niſi a natura. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ Ariſt. capit large cōpoſituꝫ pro oi eo qđ eſt aliqd p̄ſuppoſitum trāſmutationi: qđ p trāſmutationē fit tale q̄le prius nō fuit ſiue ibi cōcurrāt diuerſe res realiter diſtincte ſiue nō. ꝛ hoc eſt qđ voluit Ariſt. dum dixit p̄⁹ phy. ꝙ quedā gñant̄ trāſmutatione. quedam vo appoſitiōe. alia vo ſubtractione. vbi non opꝫ aliqd addi: ſed tm̄ ſubtrahi. ꝛ ex hoc ipſo ꝙ ſubtrahūtur partes debito mō dr̄ eſſe tale quale nō fuit p̄us: non p̄pter rem additā ſed ſubtractam. ¶ Ad 3ᵐ dico ꝙ Ariſt. non intēdit ſimplr̄ iſtam negare. es eſt ſtatua ſed intēdit dicere ꝙ hec eſt per accidēs. es eſt ſtatua: ꝛ ꝙ es nō eſt naturalr̄ ſtatua: ſed tm̄ per artem. Et ſi dicas. iſta naturalia trāſmutant̄ ad formas artificiales: ſed tranſmutatio non eſt ſine omni acquiſitione vel deperditione. quia omnis motus eſt ad aliquē terminuꝫ ſubiectiue vel ſucceſſiue inherenteꝫ trāſmutato. Dico ꝙ non eſt neceſſariuꝫ: ſed ſufficit frequenter vt localiter moueant̄ ad locum continentē ꝛ locantem tranſmutatū. ideo non eſt neceſſe ꝙ quādo res naturales fiunt res artificiales: ꝙ aliqua res artificialis de nouo acquirat̄. ſed ſufficit frequēter ꝙ lo-

Impugnat̄ p̄pa ſnia

Solo.

caliter moueantur. Sic ergo dicendū eſt: ꝙ aliqua res artificialis eſt vere res naturalis ⁊ aliqua res artificialis eſt res naturalis: ⁊ non eſt res naturalis. ſicut domus lectulus ⁊ huiuſmodi.

¶ Explicit prima pars Summularū in lib. Phyſicorū Venerabilis inceptoris Fratris Guilielmi de villa Hoccā anglie: Ordis Minoꝝ ſacre theoˢ magiſtri. inuictiſſimoꝝqꝫ noialiū academie pncipis.

¶ Incipit 2ª ps Sūmulaꝝ in li. phyſicoꝝ. Ca. pᵐ

De cā mā diſputatꝛ.

Quoniam generatio naturalis: ⁊ ſimiliter generatum: non tm̄ requirunt materiā ⁊ formā tanꝙ̄ partes: ſed etiam requirunt cauſas eſſentiales ex quibus dependēt ⁊ ſine quibus eſſe non poſſunt: ſaltem quādo primo ſunt. Et ideo poſt predicta iam reſtat determinare de cauſis rerum naturaliū. Aſſignat aūt Ariſto. quattuor gñā cāruꝫ. ſ. mālē: formalē: efficientē: ⁊ finalē: q̄ruꝫ ſufficiētia pōt ſic accipi. ois cā rei vel eſt itrinſeca vel extriſeca. ſi itrinſeca. ſic eſt mā vel forma. qꝛ pl'a nō ſunt de eē rei itrinſeca. ſi extriſeca: vl' eſt illud qđ facit formā in mā. ⁊ ſic eſt cā efficiens: vel eſt illud ꝑꝑ qđ agēs facit formā in mā vl' trāſmutat eā: ⁊ ſic eſt cā finalꝛ. Cā gº mālis eſt illa res q̄ trāſmutatꝛ p agēs. ⁊ iō ſicꝛ aliqđ trāſmutatꝛ dupl'r: ſic cā mālis capitꝛ dupl'r. Aliq̄n eni aliqđ trāſmutatꝛ ad verā rē ſibi inherētē ⁊ iformātē: ſicut mā trāſmutatꝛ ad formā ſbalem: ⁊ aq̄ ad calorē. Aliq̄n aliqđ trāſmutatꝛ ad rē. ſ. ptinentē ſolū abſqꝫ hoc ꝙ aliq̄ res ſibi de nouo adueniat: ſicꝛ eſt de motu locali. ſic cā mālis pōt dupl'r capi. vnoº ꝑprie. ⁊ tūc aliq̄ res alia re iformatꝛ. ⁊ ſic mā iuenitꝛ i gñatiōe ſbie tā reſpectu forme ſbalis: ꝙ̄ reſpectu forme accn̄talis. Alioº accipitꝛ magis large ⁊ iproprie ꝑ trāſmutabili trāſmutatiōe qua fit tale q̄le nō fuit an̄. vel icipit eē in loco i quo antea nō fuit. ⁊ ad hoc ſufficit mutatio localis totiꝰ. vel aliq̄rū partiū. ⁊ ſic dicꝛ phs ꝙ es eſt mā ſtatue. ⁊ argētū phiale. nō itelligēs aliud niſi ꝙ̄ es p ſuā mutationē localē fit ſtatua ⁊ argētū p ſuā trāſmutationē localē fit phiala. lꝫ nō q̄lꝫ trāſmutatio localis argēti vel ptis argēti ad hoc ſufficiat. ſꝫ determinata. Sꝫ dices. nulla eſt mā ſuiipſiꝰ. ſꝫ ꝑm pdicta es eſt ſtatua. ⁊ argētū eſt phiala. ergo nec es eſt mā ſtatue. nec argētuꝫ mā phiale. ¶ Dōm ꝙ hmōi ꝑpōnes ꝑm ꝑprietatē ſermonis non ſunt abſolute ꝓcedēde. ſed ſunt ſb̄ ſenſu quē doctores intēdūt exponēde. vt ſit ſenſus. argentuꝫ eſt materia fiale. i. argentū per ſuā traſmutationē determinatā fit fiala. ⁊ ideo in tali mō arguēdi argentum eſt materia fiale. argentuꝫ eſt fiala. gº fiala eſt materia fiale. eſt fallacia amphibologie. Si eni maior ſumatꝛ ꝑprie: ⁊ de vtute ſermonis eſt falſa: ⁊ argᵐ eſt bonū ſed ſic nō intelligūt eā doctores. Si aūt ſumitꝛ iproprie ⁊ ſub certo intellectu auctorum. tunc eſt vera: ⁊ argumentū non valet. ſicut nec argumentum in quo pro maiore ponitur ſenſus maioris.

2º phy. t. c. 28.

Cārum ſufficiē nūs.

Oportet autem ſcire ꝙ preter dictos duos modos capiendi materiā: quibus vt plurimū vtitꝛ philoſophus hoc nomie: materia ſunt aliȷ̄ modi accipiēdi hº nomē materia quibus alie ſcie aliquando vtuntur. vnde logicus quādoqꝫ accipit materiam non pro trāſmutabili: ſed pro obiecto vel ſbiecto ſcientie. quod tamen ſubiectū vel obiectum non oportet eſſe tranſmutabile. ⁊ ſic multi dicunt: ꝙ tale vel tale eſt ſubiectuꝫ talis vel talis ſcientie. Similiter morales dicunt paſſionē: ⁊ operationem eſſe materiam virtutis. ⁊ hoc. qꝛ virtus habet moderare ⁊ extinguere tales paſſiones vel operatiōes. Sꝫ de iſtis modis ⁊ cōſimilibus: ſi qui aliȷ̄ fuerint: non pertinet ad philoſophum naturalem: niſi qn̄ forte vtitur terminis aliarum ſcientiarum. Sciendū eſt etiam: ꝙ quādoqꝫ iſti termini dn̄t in ſignificando. ſ. materia ⁊ cā materialis. quia aliquid dicitur materia alicuius: cuius tamen nō eſt pars nec ipſuꝫ. ſicut materia dicitur materia forme ſubſtātialis. ⁊ ſbm pōt dici materia accidentis ⁊ tamen materia nō eſt ps forme. nec eſt ipſa forma. nec ſbm eſt pars accidentis. nec ipſum accn̄s ſed ꝑm modū loquēdi philoſophorū nihil dicitꝛ cauſa materialis alicuius: niſi ſit pars illiꝰ: quomō materia eſt pars ſubſtātie compoſite: ⁊ ideo dicitur cauſa materialis compoſiti: ⁊ non dicitur cauſa materialis forme: niſi ſit ipſum. ⁊ tūc improprie dicitꝛ cā materialis ipſius: ſicut dicitꝛ ꝙ es eſt cā materialis ſtatue: improprie loquendo ⁊ per quādaꝫ ſimilitudinē ad cāꝫ materialem ꝑprie dictā. ſicut eniꝫ materia trāſmutatꝛ ad formā poſtꝙ̄ trāſmutationeꝫ vere cōtingit dicere tale compoſitū eſt. qđ prius nō fuit. ita poſt tranſmutationē determinatā eris: vel alterius rei: idem contingit dicere. ꝙ ſtatua eſt ⁊ prius nō fuit verꝫ. ideo tranſſumptiue dicitur ꝙ es eſt cauſa materialis ſtatue. Cōſimiliter dicendum eſt de conſimilibus artificialibus

Dn̄t mā ⁊ cā mālis.

Capitulū ſcōm.

Cauſa aūt formalis. ſ. forma. ſicut ⁊ hoc nomē: materia: dupl'r capitur. vno mō ꝑprie: ⁊ ſtricte pro re diſtincta informante materiā: cū qua facit vnum ꝑ ſe: ſicut in gñatione ſbie. in qua cōpoſituꝫ cōponitur ex materia ⁊ forma. ſiue per accidens. ſicut in cōpoſito ex ſbto: ⁊ accidente. qn̄ enim homo fit albus. ex hoie ⁊ albedine fit vnū per accidēs. qđ nō eſt nec hō nec albedo ſed eſt ſimul homo ⁊ albedo cui nō habemus nomen diſtinctū impoſitū: lꝫ aliqui qn̄qꝫ vocēt ipſum cōpoſitū hoc totū aggregatū. ſ. homo albus ſed improprie. Aliter capitꝛ hoc nomē cauſa formalis: ⁊ hoc nomē forma: magis improprie pro aliquo qđ poſt trāſmutationē eſt tale: q̄le an̄ nō fuerat. ⁊ ſic dicit Ari. ꝙ figura eſt forma ſtatue. qꝛ ſicut forma inherens mā̄e nō eſt niſi poſt tranſmutationeꝫ materie ſic nō eſt veruꝫ dicere ꝙ talis figura eſt: niſi poſt trāſmutationem eris: vel alicuꝰ alterius quod fit ſtatua. ⁊ ita dicitur ſimilitudinarie ꝙ figura eſt cauſa formalis ſtatue: vel ꝙ eſt forma eris: cum tn̄ nō ſit aliq̄ res alia ab ere vel aliq̄ alia re q̄ ſit ſtatua. Et ita iſtis duobꝰ modis capiēdo hoc nomen. forma. ⁊ hoc nomen

De cā formali.

cauſa

cauſa formalis vtitur phus nãlis. ꝗ̄uis nõnunꝗ̄ ab alijs aliter accipiant̃. de q̄bus nõ eſt mõ dicendũ. ſed patere põt aliqualr̃ ꝑ dicta in ca. ꝑcedenti: qꝛ mã dr̃ reſpectu forme: ⁊ forma reſpectu materie. Sicut aũt differunt iſti teri mã: ⁊ cã materialis: ita differunt iſti teri. forma: ⁊ cã formalis. Nam forma ſbalis dr̃ forma materie ſed nõ dr̃ cauſa formalis materie. ſed eſt cã formalis totius cõpoſiti: ex mã ⁊ forma. ⁊ non eſt ipſum cõpoſitũ ſed pars eius. ¶ Silr̃ ſimilitudinarie dr̃ ꝙ figura eſt forma eris ⁊ cauſa formalis ſtatue ⁊ hoc qꝛ illa res ante tranſmutationẽ eſt es: ſed nõ eſt ſtatua: ante tranſmutationem. quare ⁊ cetera.

Capitulum tertium.

De efficiẽte ſermo

T.c.28 2.phy.

Cauſe effitiẽtis multiplex diuiſio

p Oſt capitula de cauſis intrinſecis dõz eſt de cauſis extrinſecis: ⁊ primo de cã efficiente: quã phi. vocat principiuz vnde mot⁹: qꝛ cauſa efficiens eſt mouẽs ꝓpter qđ oẽ mouens poteſt vocari efficiẽs. ¶ Eſt aũt aduertendũ ꝙ cauſa efficiẽs triplr̃ accipit̃. ſtricte. large. ⁊ largiſſime. Stricte dr̃ cã efficiens. qñ cauſat rez nouiter exiſtentẽ. ita ꝙ nihil illius rei preceſſit: ſicut ignis gñat ignẽ: ⁊ ſol calefacit: ibi eñi forma ſbalis ⁊ accidentalis nouiter eſt. Large dr̃ cã efficiẽs illa que facit aliqđ eẽ aliquale: q̃le prius nõ fuit. ſiue rem nouam faciẽdo: ſiue partẽ ꝑexiſtentẽ cõiungendo: ſiue partes auferẽdo: vel alijs modis ꝯſimilibus trãſmutando. ⁊ ſic dr̃ ꝙ artifex eſt cã domus: qꝛ ſolũ cõponit partes domus ad inuicẽ ⁊ tñ nulla res ſm̃ ſe totã noua eſt acq̄ſita. ꝗ̄uis ſit verꝫ dicere: hec domus eſt: ⁊ prius nõ erat: verꝫ dicere. Largiſſime dr̃ cã efficiẽs pro oĩ mouente. ſiue illud mouẽs faciat vnũ ex multis ſiue tranſmutãdo partes. ſiue auferẽdo. faciat alterius figure ꝙ̄ prius: ſiue ẽt ſolũ trãſmutat illud localiter. Et ſic dicimus ꝙ intelligẽtia eſt cã efficiens: motus celi. i. mouet celũ. ⁊ tñ nullã reꝫ nouã cauſat in celo. ſicut poſtea oſtendet̃. nec ꝓpter aliud dr̃ efficiens niſi qꝛ mouens. ¶ De duob⁹ aũt vltimis modis accipiẽdi cãm efficientẽ nolo loq̄ in hoc capi. ſꝫ tñ de primo. ¶ Sic aũt accipiẽdo cãm efficientẽ ſciendũ eſt ꝙ cã efficiẽs eſt illa. ad cuius exiſtentiã realẽ ꝑꝫ aliqđ aliud eſſe de nouo totaliter diſtinctũ ab illa cauſa. Si eñi iſta deſcriptio õſtruat̃ perit oĩs via ꝑſuadendi: ⁊ cognoſcendi aliqđ eſſe cauſam efficientẽ alterius. ꝓpter hoc eñi videmus ꝙ igne approximato ligno ſeq̄tur calor in ligno. ⁊ qꝛ niſi ignis eſſet approximatus ligno nõ eẽt calor in ligno: dicimus ꝙ ignis eſt cã caloris. Silr̃ eſt de alijs. ꝓpter qđ pꝫ ꝙ non eſt aliqua cã ſine qua nõ ꝓprie loquẽdo ꝗ̄uis req̄ratur aliqñ ãmotio alicuius impedientis cauſationẽ. ſicut eſt qñ eſt feneſtra clauſa que ĩpedit illũiationẽ ſolis. Eſt aũt ſciẽdũ ꝙ cã efficiens: que facit nouũ effectũ: triplr̃ accipit̃. vno mõ pro cã ſufficienti: que vocat̃ a q̄buſdã cã totalis. ⁊ vocat̃ cã totalis illa q̃ circũſcripto oĩ alio: qđ nõ eſt ſbꝫ forme: facit effectũ: ſicut ignis qñ nihil ꝯcurrit: ad calefactionẽ ꝑter lignũ. ignis eſt cã totalis efficiẽs: vel magis ꝓprie ſufficiẽs vel ꝑciſa. Alia eſt cã inſufficiens que ſine alia nõ facit effectuz. ſicut in medicina pꝫ. vbi pꝫ pro multis effectib⁹ ꝓducẽdis: diuerſe res diuerſaꝝ ſpecieꝝ ꝯiungunt̃: ⁊ cõmiſcent̃. ⁊ ſic corpus celeſte eſt cã inſufficiens: reſpectu generabiliũ diuerſoꝝ. Similiter cauſa inferior eſt inſufficiens. qꝛ ſine corpore celeſti nõ habet effectũ ſuum. ſicut ad gñationem aſini non ſufficit aſinus ſine corpore celeſti. nec corpus celeſte ſine aſino. propter hoc dicit phi. ꝙ homo generat hominẽ ⁊ ſol ſecundo phy. quia nullũ per ſe eſt ſufficiens. ⁊ quãdo cauſe inſufficientes cõcurrunt ad eundẽ effectuz habent ordinem adinuicẽ. qꝛ quãdoq̄ vna depẽdet ab alia. ſicut planta dependet a ſole: quãdoq̄ autez non dependet vna ab alia. ſicut quandoq̄ diuerſe herbe cõcurrunt ad eundem effectum in corpore humano. t.c.26

¶ Oportet autem ſcire ꝙ cauſarũ efficientiũ quedã eſt vniuerſalis: quedam particularis. Cauſe vniuerſales: ſunt ille que cum diuerſis cauſis cõcurrunt ad effectus illarum cauſarũ. ſicut ſol idem cõcurrit cuz planta ad cauſandum plantã. ⁊ cũ aſino ad cauſandum aſinum. ⁊ ſic de alijs. Cauſa particularis eſt illa q̃ nõ põt niſi in vnũ effectũ. vel ſaltẽ in pauciores effect⁹. etiam cum alijs: ſicut herba in pauciores effectus poteſt ꝙ̄ ſol. ideo dicitur particularis reſpectu illius. Ex quo patet ꝙ ſol ꝑ eandẽ virtutem poteſt in diuerſos effectus. Si eñi ꝑ aliam ⁊ aliaz virtutem producãtur diuerſi effectus nulla illarum eſſet cauſa vniuerſalis. imo q̄libet eſſet cauſa particularis. Sol ergo ꝑ eandem virtutem multos effectus producit. Ex quo pꝫ ꝙ falſa eſt iſta ꝓpoſitio: ꝙ ad diũſitatẽ effectuum ſequitur diuerſitas cauſarũ. nam ſol habet diuerſos effectus: tam in diuerſis paſſis ꝙ̄ in eodez: ſicut in eodem medio habet cauſare lucem: ⁊ calorẽ: ⁊ tamen ſine diuerſitate ſolis. Claret etiam ex dictis ꝙ falſa eſt hec propoſitio. diuerſitas cauſarum arguit diuerſitatem effectuum. nam ſicut declaratũ eſt. diuerſe cauſe concurrunt ad eundem effectum non ſolum ſpecie: ſed etiaz numero. ſimiliter patet ꝙ ſol calefacit ſine igne. ⁊ econuerſo.

Cap. iiij.

q Uartum genus cauſe vocatur cã finalis. Circa quam eſt primo ſciendũ. qđ eſt cauſa finalis. Secũdo quomodo eſt cauſa. Tertio ſm̃ quod eſſe eſt cauſa. ¶ Circa primũ eſt ſciendũ ꝙ Ariſ. ponit finẽ eſſe cauſam hoc modo. Illud ꝑ qđ ꝯuenienter rñdetur ad q̄õnem factã: ꝑ quare: eſt cã finalis: ſꝫ ꝑ finem rñdet̃ ad q̄õnẽ factaz ꝑ quare. Si. n. querat̃ quare ille ambulat: ꝯuenienter rñdetur: vt ſanet̃ vel ꝓpter ſanitatẽ ergo finis eſt cauſa. ¶ Circa ſcđm. ſ. quomõ eſt cauſa: eſt primo ſciendũ ꝙ finis nunꝗ̄ eſt cauſa niſi qñ efficiens eſt cauſa: cuius ratio eſt: qꝛ ſi finis ſit cauſa eſt alicuius effectus cauſa. ſed oĩs effect⁹ eſt ab aliquo efficiente: ergo qñcunq̄ eſt finis cã: tũc eſt efficiens cauſa. ¶ Scđo ſciendũ: ꝙ finis non tm̃ eſt cauſa effectus: ſed etiã mouet efficientẽ. quod quidem mouere non accipit̃ pro tranſmutatione efficiẽte. ſed accipitur pro deſiderari vel amari ab efficiente. vnde ſi ſanitas eſſet per ſe exñs: efficiẽs diceretur moueri a ſanitate: lꝫ nõ tranſmutet̃ a ſanitate. ⁊ ideo quãdo dicitur. finis mouet efficientem. capit̃ moue-

quid ſit finalis cauſa

quo nã pacto finis cauſet

re metaphorice vel iproprie. ſ. ꝑ amari vel deſiderari. ⁊ nō accipit ꝓprie ꝑ traſmutari. ¶ Ex ꝑdictis pꝫ: quomō cā finalis cāt. qꝛ cām finalē cāre nō eſt aliud q̄ illud eſſe ꝓpter qd̄ amatū ⁊ ꝺſideratū efficiēs agit actu vel ꝓducit. ita ꝙ ad hoc ꝙ ſit cā finalis duo reqrunt. ſ. ꝙ amet vel deſideret. ⁊ ꝙ efficiēs ꝓducat qd̄ amat vel deſiderat ipm̄ ſiue facit ipſuꝫ ꝑꝑ aliud ſiue nō. vn̄ ſicut cā efficiens eſt duplex. ſ. ſufficiēs ⁊ inſufficiēs. ſiue totalis ⁊ partialis ꝭm modū loquēdi aliquoꝝ. ita cā finalis eſt duplex. ſ. ſufficiēs ⁊ iſufficiēs. ſufficiens eſt illa ꝓpter quā amatū vel deſideratū efficiēs agit. ēt ſi aliō nō amaret nec ꝺſideraret efficiēs ageret. inſufficiēs eſt illa ꝑꝑ quā amatū vel deſideratū efficiens nō agit: niſi alio amato vl̄ deſiderato. Sicut ſi aliqs accedat ad aliquē locū vt comedat vel bibat. ita ꝙ nō ſolū ꝓpter potū vel cibū accedat. ſed ꝑꝑ vtrunqꝫ ſil̄. ⁊ iō vtrūqꝫ eſt cā finalis ſed iſufficiēs. Ex qb⁹ apparet ꝙ eiuſdē rei pn̄t eſſe plures cāe finales ⁊ nō ſolū inſufficiētes ſed ēt ſufficiētes. ſicut ſi aliqs accedat ad aliquē locū vt ibi iueniat theſauꝝ ēt ſi nihil aliud ſpet inuenire. ⁊ ēt vt inueniat cibū ēt ſi nihil aliud ſpet iuenire. ſunt ibi duo fines ſufficiētes. ¶ Et ſi dicat vnius rei vnica eſt cā finalis. Dōꝫ eſt ꝙ hoc nō eſt vl̄r veꝝ. imo vnius rei pn̄t eſſe plures cāe finales. ſicut eadē res pōt eē cā finalis pluriū effectuū qn̄ plu-

Fm qeē ſui finis cauſet

res cāe agunt ꝑꝑ eūdē finē amatū. ¶ Circa tertiū. ſ. ꝭm qd̄ eē cā finalis pōt cāre. dico ꝙ itelligēdo ꝑꝑ ꝭꝫ qd̄ eē cā finalis cāt qn̄ cāt: cā finalis pōt cāre ſiue exiſtat ſiue nō. ¶ Ad cui⁹ euidentiā eſt notādū ꝙ qn̄qꝫ finis nō eſt effect⁹ efficientis ⁊ qn̄qꝫ eſt. qꝛ qn̄qꝫ finis monet qꝛ eſt amat⁹ abſqꝫ hoc ꝙ ſit deſiderat⁹. Et tūc nō opꝫ ꝙ ſit effect⁹ efficiētis ſꝫ pt ꝑſupponi actiōi agētis. ſicut qn̄ aliqs agit ex amore alterius: ille vere ē finis: qꝛ ē iſte ꝑꝑ quem amatū: effect⁹ ꝓducit ⁊ iſto mō dr̄ ꝙ deus eſt finis oium. qꝛ eſt ille ꝑꝑ quem amatuꝫ oia fiunt. ſil̄r etiā qn̄ aliqs bibit potionē amarā: ipſemet eſt finis. qꝛ diligit ſeipm̄. iō ꝯcupiſcit ſibiipſi ſanitatē iō bibit potionē amarā. ſil̄r ē qn̄ aliqs ſanat ſeipſum ex amore ſuiipſi⁹. ipſemet ē finis. qꝛ. n. amat ſe ipſum iō acqrit ſibi ſanitatē. ¶ Qn̄qꝫ finis eſt ꝺſiderat⁹. ⁊ tūc pōt eſſe effect⁹ agētis. ſicut ſi aliqs deſiderat ſanitatē ⁊ ꝓpter eā bibit potionē amarā. ſanitas ē finis potionis amare. qꝛ ꝓpter ſanitatē agens bibit eā qꝛ deſiderat eā. etiā illa ſanitas eſt effect⁹ illi⁹ actiōis qꝛ illa potio efficit ſanitatē. ¶ Ad ꝓpoſitū dico. ꝙ qꝛ illud qd̄ eſt: aliqn̄ pōt amari ⁊ qn̄ amat pōt agens aliquē effectū ꝓducere qd̄ nō ꝓduceret niſi amaret: illō qn̄ eſt: ē cā finalis. Sil̄r qꝛ aliqd pōt deſiderari qn̄ nō eſt: ⁊ agēs pōt aliquē effectū agere qꝛ deſiderat illud nō eni ageret niſi deſideraret. iō ſicut aliqd pōt ꝺſiderari tn̄ nō eſt. ita pōt eſſe cā finalis qn̄ nō eſt. qꝛ nihil aliud eſt eē cām finalē niſi eē amatū vel deſideratū ꝓpter qd̄ agēs agit. ⁊ hoc ē qd̄ coiter dr̄: ꝙ q̄uis finis nō ſit in re extra: eſt tn̄ in intētione agētis. ¶ Sꝫ ꝯ: illud qd̄ nō eſt nō pōt eſſe cā alicuius: ergo qn̄ finis nō eſt nō pōt eſſe cā alicui⁹. ¶ Sil̄r finis ē nobilior his q̄ ſunt ad finē. ſꝫ qn̄ finis nō eſt: nō eſt nobilior his q̄ ſunt ad finē. ergo tunc nō eſt cā. ¶ Itē qn̄qꝫ finis eſt

Qd finis non ſit cā cū non eſt obicitur

effectus vt dictū eſt. ergo tūc nulli⁹ eſt cā. qꝛ nec agentis cū nō habeat nec habē poſſit. nec effectus. qꝛ nihil eſt cā ſuiipſius. ¶ Ad primū dico ꝙ illud qd̄ nō eſt nec ab aliqno amat nec deſiderat nulli⁹ eſt cā: ſed ſicut illud qd̄ nō eſt pōt deſiderari. ita poteſt eē cauſa.

Diluuntur rōes

¶ Ad ſcōm dico. ꝙ nō ſemꝑ finis eſt nobilior his q̄ ſūt ad finē. qd̄ maxie veꝝ eſt ꝺ fine deſiderato. qꝛ nō ſemꝑ finis deſiderat⁹ eſt nobilior his q ſunt ad finē. ¶ Ad tertiū dico. ꝙ qn̄qꝫ finis deſiderat⁹ non eſt qn̄ agēs agit. ⁊ tn̄ eſt cā finalis actiōis. ſic aliqs qn̄qꝫ bibit ſciroppū anteq̄ ſanet. ⁊ tunc ſanitas eſt cā finalis iſtius potatiōis ⁊ nō agētis nec ſuiipſius ⁊ tūc ſūt plures effect⁹ ordinati aliquoꝝ ⁊ poſteriores ſunt cā finalis prioꝝ. Qn̄qꝫ aūt agēs agit imediate deſideratuꝫ. qꝛ nō ſūt plures effect⁹ ordinati ſed tn̄ vn⁹ in ea actione ꝓductus. ⁊ tūc illud deſideratū nō eſt cā finalis. ⁊ iō tunc aliqd eſt cā finalis alicui⁹ qn̄ deſiderat ab agēte faciēte aliud nō ipm̄. Et ſi dicat qd eſt cā finalis talis actionis. ¶ Dōm eſt ꝙ talis cā finalis eſt aliquid amatū: ex cuius amore aliqd ꝓducit. qd̄ amatū eſt vl̄ ipm̄ agens vel aliud. vn̄ frequēter in actiōib⁹ humanis cauſa finalis eſt ille met hō agens oꝑationes ſuas.

Capitulum quintum.

c

Ex predictis colligi pōt diggrediēdo: ꝙ multi aſſignantes fines ſciaꝝ ⁊ cauſas finales eaꝝ: niſi melius itelligant nō ꝯuenienter ꝓcedunt. Dn̄t. n. ꝙ ali⁹ eſt finis agentis vel ſciētis ⁊ ſcie. vn̄ finis ſcie eſt oꝑatio ꝭm illam ſciam. finis autē ſciētis eſt illud qd̄ intendit a ſciēte. ſed hoc pōt bn̄ ⁊ male intelligi. ¶ Ad cuius euidentiā eſt notādū ꝙ qn̄qꝫ ꝭm rectā rōnem dꝫ aliqd intēdi ab agente: qd̄ tn̄ ab eo non intendit nec deſiderat. qn̄qꝫ aūt euenit. ꝙ illud qd̄ nō dꝫ ꝺſiderari ꝑꝑ aliud deſiderat. ita ꝙ illud qd̄ nō dꝫ eē finis aliqn̄ fit finis. ⁊ ecōuerſo. illud qd̄ dꝫ eſſe finis nō fit finis. ¶ Si āt finem vocēt ſcie illud qd̄ ꝭm rectā rōnem dꝫ deſiderari a ſciente. veꝝ dicunt: qꝛ alius eſt finis ſcie ⁊ aliud ſcientis. qꝛ qn̄ nō intēdit illud qd̄ dꝫ ꝭm rōnem illaꝫ ſic pn̄t ſaluari dicta cōia. hoc nō obſtāte dico ꝙ ꝓprie loquēdo de cā finali illud ꝓpter qd̄ addiſcens acqrit ſciam: vere eſt cā finalis ſcie. qd̄ pōt ꝑſuaderi ſic. Qꝛ illud ꝑ qd̄ cōuenienter pōt rn̄deri ad q̄ōnem factaꝫ ꝑ quare de eē vel fieri alicuius eſt cā illi⁹ ſed ꝑ talē finē deſideratū a ſciente. rn̄detur ad q̄ōnem factā ꝑ quare. vt ſi ſic querat ab aliquo q̄re eſt iſta ſcia vel ꝓducitur. qn̄qꝫ ꝯuenit vere rn̄dere vt iſte doceat vel ditet. ergo tunc ipſa doctio vel ditatio eſt cā finalis. ¶ Itē illud ſine quo ml̄te res nō eēnt eſt cā efficiēs ſi ꝓprie moueat. ſic ⁊ cā finalis ſi moueat metaphorice. ſed aliqn̄ qs addiſcit vt ditet. ergo diuitie ſunt cā finalis illius ſcie. ¶ Qd̄ aūt qd̄ non intendit ab adiſcēte nō ſit ꝓprie cā finalis. probo ſic. qꝛ nihil hꝫ rōnem cauſe finalis niſi qd̄ mouet agens ad agendū. ſed nō intentū vel nō amatū nec deſideratū nō mouet agēs ad agendū. ergo non eſt ꝓprie cauſa finalis. Dico tn̄ ꝙ q̄uis nō deberet eſſe finis niſi qd̄ amat vel deſiderat ꝭm rectā rōnem. tn̄ qn̄qꝫ finis eſt de facto illud quod amat vel deſiderat ꝯ rōnē. Sꝫ forte queres qn̄ aliqs

adiſcit

adiſcit ſciam ſpeculatiuā vt dicatur vel vt honoretur. nunqd honor vel diuitie ſint p ſe cauſe finales illius ſciētie. ¶ Dicendū eſt ꝙ ſunt p ſe cauſe illius ſciētie qꝛ nō ꝑpter aliud adiſcit. Nā ſicut eſt de cauſa efficiēte ita eſt de cauſa finali. ſed ſic eſt de cauſa efficiente. ꝙ tunc dr̄ cauſa efficiens p ſe alicuius effectus qñ ille effectus nō pōt produci pro tūc niſi ab illa cauſa: lꝫ pro alio tpe poſſet ꝑduci ſine illa cā: ⁊ hoc ab alia cā. Sicut calor poteſt ꝑduci in ligno ab igne ⁊ a ſole. ita ſimilr̄ eſt de cā finali. qꝛ illud dicit̄ cā finalis p ſe alicuius effectus ſine quo talis effectus pro tūc produci non poſſet. quia ad cauſam p ſe ſufficit ꝙ effectus ſine illo non poſſit eſſe. quod eſt verum tam de agente naturali ꝙ̄ de cauſa finali.

Capitulum ſextum.

p Redicta de cauſa finali intelligēda ſunt de agēte a ꝓpoſito ⁊ ſponte. de qbus manifeſtū eſt ꝙ agūt ꝑpter finē ⁊ ꝙ eſt aliqua cauſa finalis ipſorum. de alijs aūt que nō agunt p cognitionē ⁊ voluntatem. magis dubium eſt an agant ꝑpter finē ⁊ vtrū in talibus ſit ponēda cauſa finalis. ¶ Nā de iſtis eſt magis dubium ꝙ̄ de aiatis aia ſenſitiua. ⁊ ꝙ̄ de aialibus. in qbus eſt appetitus alicuius non habiti. propter quē appetitū multas agunt opationes quas non faciūt ceſſante appetitu illo ⁊ ꝑpter ꝯrias actiōes ꝙ̄s agunt diuerſis tēporibus ſm̄ ſucceſſionē ꝯrioꝝ appetituū in eis. Primo ergo vidēdū eſt quō aliqua agūt ꝑpter finem. de qbus videndū eſt. ꝙ ſicut aial rōnale deſiderans aliqd ⁊ ꝑpter hoc opatur. ⁊ ideo illud dr̄ eſſe finis ⁊ cā finalis. ſic aialia bruta deſiderantia illud qḋ nō habent multas hn̄t opationes ⁊ illud deſideratū ſiue appetitū eſt cā finalis illaruꝫ opationū. ⁊ ideo qñ appetitus ſenſitiuus p̄cedit in bruto pōt ibi aſſignari cauſa finalis reſpectu cognitiōis humane. qñ eni in brutis appetitus nō precedit opationē. ſicut qñ aial ſentit aliqd: reſpectu cuius non eſt appetitus. tunc dōm eſt ꝙ eodē mō eſt ponenda ibi cā finalis: ſicut reſpectu actionū ſine oi cognitione. ¶ Silr̄ dōm eſt de opationibus humanis quas nō agit hō p deſi-

Quō inanimata agāt ꝑp finem

derium vel amorē precedentē. Propter quod dōm eſt. qñ reſpectu inaiatoꝝ eſt cauſa finalis. De quo mihi videt̄ eē dōm ſm̄ principia Ari. ꝙ ſi inaiata a nullo cognoſcente finem regant̄ nec moueant̄: ꝙ in eis non eſt cā finalis. qꝛ ſunt mere agentia ex neceſſitate nature nihil pretendentia. Si aūt regantur ab agente cognoſcente vel producēte: in illis eſt ponēda cauſa finalis que nō eſt ꝑprie intenta nec deſiderata ab agēte inaiato. ſed a dirigente vel mouēte. dr̄ tn̄ ipꝛoprie cauſa finalis illius actionis vel opationis. ſicut quando aliqs ſagittat ad aliquem terium dirigens ſagittā. vel volens interficere aliquē. iſta interſectio nō eſt proprie cauſa finalis illius ſagittationis vel motus ſagitte. vt ſic proprie loquēdo non dicatur tale agens agere ꝑpter finem talem. ſed hoc proprie dicit̄ de dirigēte vel mouente tale agens. vnde nō proprie dr̄ ꝙ ſagitta mouet̄ vel agit propter interſectionē. ſed bene dicit̄ ꝙ ſagittans ſagittat propter interſectionē. Similiter ſi aliquis p ignem comburrit aliquā domuꝫ vel aliquod aliud. ⁊ propter hoc mouet ipſum de loco ad locum: nō dicit̄ proprie ꝙ ignis facit iſtaꝫ combuſtionē. ſed hoc proprie dr̄ de mouente. Sed iſta exempla nō ſunt propria. qꝛ aliquando exempla ponimus nō vt ita ſit ſed vt ſentiant q adiſcunt. Attamen adhuc poteſt dici: ꝙ quādo ſagitta mouet̄ a ſagittāte ꝙ ibi duplex eſt motus. ſ. ſagittam primo mouēs. ⁊ ab iſto eſt proprie finis. ſ. interſectio alicuius quam intendit. Aliud mouens eſt aer q non intendit iſtum finem. ⁊ propter hoc aer nō mouet ſagittam propter illum finem. Propter dicta Ariſto. oportet ſcire. ꝙ quis apud eum pōt multipliciter dici cauſa finalis. tamen ad preſens dupliciter accipit̄. vno modo propriiſſime. ⁊ ſic finis dicitur aliquod intentū. ſiue deſideratum vel amatum. propter quod agens agit. ⁊ ſic naturalia pure inanimata ſi non moueantur ⁊ dirigantur ab aliquo agente nō habent cauſam finaleꝫ vel finem. ¶ Alio modo dicit̄ cauſa finalis vel finis pro illo ꝙ ſecūdum curſum nature niſi impediatur ſequitur aliud. vel opatio alterius. ⁊ eodē modo ſequitur ac ſi eſſet preſcitum vel deſideratum ab agente ⁊ iſto modo finis reperitur in inanimatis. etiā poſito ꝙ a nullo cognoſcente regulentur vel moueantur. ⁊ ſic loquitur phyloſophus de cauſa finali ſecundo phyſicorum verſus finem. vbi ponit in natura finem. quia eodem modo fit ac ſi fieret ab arte. t. c. 79

Capitulum ſeptimum.

p Oſtquaꝫ dictū eſt de cauſis que ſunt ⁊ quomodo cauſant, nunc dicendum eſt de modis cauſarum ⁊ conditionibus. ¶ Aſſignantur autem ab Ariſto. ſecundo phyſicorū ſex modi cauſarū T. c. 36 principales. de quibus eſt notandū primo ꝙ philoſophus non vocat modos cauſarum aliqua inherentia a parte rei ipſis cauſis: Sed vocat modos cauſarum quaſdam conditiones predicabiles de nominibus cauſarū. non tamen vere predicantur de eis niſi quando ſupponunt pro ipſis cauſis. Illi autē modi diuerſi competunt non ſolum diuerſis cauſis diuerſorum generum. ſed etiam diuerſis in eodē genere. vnde quedam ſunt priores ⁊ quedā poſteriores. ſicut cauſa ſanitatis dicitur artifex ⁊ medicus. cauſa ꝓpinquior ſiue prior eſt medicus. ⁊ artifex poſterior ſiue remotior. ¶ Intelligendum eſt autem ꝙ iſti duo modi cauſarum. ſiue iſta diuiſio poteſt duobus modis intelligi. vno modo vt vere vna res ſit cauſa remotior ⁊ alia cauſa propinquior. ⁊ ſic inuenitur iſta diuiſio verificari de cauſa efficiente ⁊ finali. Sed de cauſa efficiente vno modo tantum. de cauſa autē finali dupliciter. vnde aliqua cauſa efficiens dicit̄ propinqua. ad cuius eſſe ſequit̄ aliud ſicut ignis eſt cauſa caloris in ligno. ⁊ ſol eſt cauſa generationis plante. aliqua autem dicit̄ cauſa efficiens remota quia. ſ. eſt cauſa cauſe tm̄. ſicut aliquis eſt pater alterius: qꝛ eſt auus ipſius. ſcꝫ pater patris ſui. ſic ⁊ ignis dicitur cauſa remota illius quod fit ab effectu ſuo. ⁊ tūc quādo eſt cauſa remota nihilominus fit effectus ſine co

niſi forte per accidens impediatur. Uerũtamen ſciẽdum eſt: ꝙ quãdo illud qd̓ eſt cauſa cauſe eſt cauſa ꝓpinqua illud eſt cauſa alicuius effectus cum quo cõcurrit ad producenduʒ aliquem effectum. ita ꝙ ipſo ablato effectus non eſſet. ⁊ ideo dicit̃ cauſa non ſolũ remota ſed etiam propinqua. Cauſa aũt finalis quedam eſt remota. quedam eſt propinqua. Cauſa autẽ remota eſt duplex. vna eſt cauſa finalis cauſe ꝓpinque. ſine qua tamen finis propinquus intenditur. Alia eſt cauſa finalis remota que non eſt immediata ſine qua cauſa aliqua cauſa non intendit̃ ſicut collectionis herbarum: cauſa finalis propinqua eſt potio amara. Cauſa v̓o finalis remota eſt ſanitas: quia potio amara non intendit̃ niſi propter ſanitatem. Aliter intelligitur iſta diuiſio cauſe in cauſam remotam ⁊ propinquam: ſiue in cauſam priorem ⁊ poſteriorẽ non ꝙ ſit alia res cauſa prior. ⁊ alia res cauſa poſterior. ſed per predicationem hoc nomen cauſa: ꝑ prius dicit̃ de vno: ⁊ per poſterius dicit̃ de alio. non tamen dicit̃ de illis niſi pro re. ⁊ nõ pro diuerſa re ſed pro eadem. ⁊ ſic dicit philoſophus ſcd̓o phy. ꝙ multiplicuter cauſe dicuntur ⁊ ipſarum ſimilium ſpecierum. altera prius ⁊ poſterius altera dicitur eſſe vt ſanitatis medicus ⁊ artifex. ⁊ ipſius qd̓ eſt vel dyapaſon duplum ⁊ numerus. ⁊ propter continentiam ad vnũquodqȝ. non enim quãdo dicit phi. ꝙ ſanitatis cauſa eſt artifex ⁊ medicus. vult ꝙ ibi ſint due res: quarũ vna ſit cauſa prior ⁊ alia poſterior. qꝛ illa eadem res que eſt medicina eſt ars. Sed vult dicere ꝙ hoc nomen cauſa ſanitatis: prius dicitur de hoc nomine medicus pro re ꝙ̃ dicatur de hoc nomine artifex pro eadem re. ⁊ ita cauſa ſanitatis dicitur vniuerſaliter de medico: ⁊ non de artifice. ⁊ propter hoc ꝑ prius dicitur de medico. ⁊ per poſterius de artifice. ⁊ tamen idem omnino qui eſt medicus eſt artifex. ⁊ eadem res que eſt medicina eſt ars.

Capitulum. 8.

P Reter predictos duos modos cauſarũ eſt alia diuiſio cauſe. ꝙ quedam eſt cauſa per ſe: quedam per accidens. que etiam dupliciter poteſt intelligi: vt aliqua res extra animã dicatur cauſa per ſe. ⁊ aliqua res cauſa per accidens eiuſdem rei ⁊ ſic intellecta iſta diuiſione nõ habet verum ſiue locum in aliquo genere cauſe niſi in genere cauſe efficientis: in quo ponitur fortuna ⁊ caſus. de quibus poſterius dicetur. Non enim habet locum in genere cauſe formalis: eo ꝙ nulla forma eſt forma alicuius per accidens: ꝙ̃uis contingenter ſit forma: ſicut forma quelibet cõtingenter eſt cauſa. Nec habet locum in genere cauſe materialis: qꝛ non plus eſt vna materia cauſa materialis per accidens vnius compoſiti ꝙ̃ alia. Nec in genere cauſe finalis: quia finis dicitur finis reſpectu intenti. ſed nihil intenditur per accidens: ꝙ̃uis intendat̃ propter aliud ⁊ ſic vocando per accidens: ideſt pro alio ⁊ nõ pro ſe: eſſet concedenduʒ ꝙ aliquid eſt finis per accidens ⁊ aliquid pro ſe. ſ. qui per ſe eſt intentus. ſed ſic non loquimur modo de per accidens. Aliter intelligitur iſta diuiſio iſto modo: qꝛ aliqua ꝓpoſitio vbi ponitur cauſa de aliquo eſt per ſe ⁊ quedam per accidens. ¶ Ad cuius euidentiã eſt ſcienduʒ ꝙ per ſe ⁊ per accidens multipliciter capitur. primo poſterior. quia aliqua ſunt in quibus omnia ſunt neceſſaria: ⁊ vbi eſt predicatio directa ⁊ propria. ⁊ illa dicuntur per ſe primo modo vel ſecũdo modo. Alia aũt ſunt que non ſunt per ſe ꝑmo modo nec ſecũdo modo. ⁊ tamen vera ſunt ⁊ habent ꝑdicationem propriam ⁊ directam. ⁊ dicunt̃ per accidens: quia ſunt cõtingentia. ſed iſto modo non loquimur hic de per ſe ⁊ per accidens: tunc enim iſta non eſt per ſe. ſtatuã faciens eſt cauſa ſtatue. cum hec ſit contingens ⁊ nõ neceſſaria. cuius oppoſituʒ dicit phi. ſecundo phy. Aliter accipitur per ſe ⁊ per accidens in propoſito. ꝙ illa propoſitio dicit̃ per ſe ⁊ non per accidens in qua predicat̃ propria cauſa de aliquo: ſcilʒ quãdo in ſubiecto exprimit̃ propria cauſa predicati. ſicut iſta eſt per ſe edificator edificat. vel eſt cauſa domus. qꝛ hoc nomen edificator exprimit artem per quaʒ edificator edificat. Alia aũt propoſitio cuius ſubiectuʒ non exprimit propriaʒ cauſam rei dicit̃ per accidens ſicut iſta. homo edificat. vel eſt cauſa domus. quia hoc nomen homo non exprimit artem illam que eſt imediata cauſa domus. ſed ſubiectum proprie cauſe. Similiter illa eſt per accidens cuius ſubiectuʒ exprimit aliquid qd̓ totaliter eſt impꝑtinens ad cauſam: ſicut iſta. album edificat. nam ſubiectuʒ exprimit albedinem que nullo modo eſt cauſa edificationis. ⁊ iſta eſt magis per accidens ꝙ̃ iſta. homo edificat. que tamen eſt per accidens. quia homo non eſt cauſa prima edificationis ſed eſt cauſa: quia eſt ſubiectum cauſe prime. ⁊ hoc eſt qd̓ dicit ph̄us ſcd̓o phy. vniuſcuiuſqȝ inquit ſummã cauſam oportet querere: vt homo edificet quia edificator eſt. edificator aũt ſm̄ edificatoriam arteʒ. ⁊ hec eſt prima cauſa. ⁊ ſic de alijs. ꝙ̃uis aũt predicto modo hec ſit per accidẽs. homo edificat. ⁊ hec ſimiliter. album edificat. ⁊ hec per ſe. edificator edificat. tñ ſm̄ proprietatẽ locutionis concedo ꝙ ſi hec ſit vera. edificator per ſe edificat. ꝙ vtraqȝ iſtarum eſt vera. homo per ſe edificat. album per ſe edificat: cum idem numero ſit edificator ⁊ homo albus. ⁊ hoc patet. qꝛ caſu iſto poſito ſequitur ꝙ hec eſt vera. hoc album per ſe edificat. nam ſequit̃. hic edificator per ſe edificat. hic edificator eſt albus. ergo album per ſe edificat. premiſſe ſunt vere. ſyllogiſmus eſt expoſitorius. ergo concluſio vera. Nec valet dicere ꝙ hic ſyllogiſmus non ſit expoſitorius propter additioneʒ iſtius dictionis per ſe in maiori: nec hoc impedit ſicut patet inductiue. ſequitur eniʒ. iſte currit velociter. iſte eſt albus. ergo album currit velociter. ¶ Et ſi dicatur albuʒ per ſe edificat. ergo hec eſt per ſe album edificat. cuius oppoſituʒ eſt dictum. Dico ꝙ ꝯſequentia non valet. ſicut non ſequitur. album pot̄ eſſe nigrum. ergo hec eſt poſſibilis. album eſt nigrum. Similiter non ſequit̃. ſor. exiſtẽs in hoc loco eſt neceſſario corpus. ergo hec eſt per ſe neceſſaria. ſor. exiſtens in hoc loco eſt corpus. antecedens

Per ſe ⁊ ꝑ accidẽs dr̄ multis modis.

T. 3. 6

cedens eſt veruꝫ ⁊ conſequens ſalſum. eo ꝙ hec eſt contingens. ſoꝛ. exiſtens in hoc loco eſt coꝛpus. nec philoſophus aliud intendit quando dicit: albū edificare per accidens ⁊ non per ſe. niſi ꝙ hec eſt per accidens. album edificat ⁊ non per ſe. ¶ Iſta aūt diuiſio ſic intellecta non ſolum conuenit cauſe efficienti: ſed etiam alijs generibus cauſarum. ſicut enim hec eſt per accidens. album edificat. eo ꝙ ſubiectuꝫ exprimit aliquid qđ nullo modo eſt cauſa edificationis ita hec eſt per accidens. intellectus eſt foꝛma ſubſtātialis hominis. Quis eniꝫ anima ſit per ſe foꝛma hominis que eſt intellectus. tamen intellectus exprimit actum intelligendi qui non eſt foꝛma hominis ſubſtantialis. ideo iſta eſt per accidens. ⁊ ſic dicendum eſt de alijs multis ⁊c. Cap. 9.

c Auſa etiā diuiditur. ſ. tam cā per ſe ꝙ̄ etiaꝫ per accidēs. Similiter ꝓpinqua ⁊ remota. qꝛ quedam eſt in actu. quedā in potentia. que diuiſio ſic intelligēda eſt. ꝙ de aliquo predicatur hoc nomen cā: mediante hoc verbo eſt: ſic dicēdo. a. eſt cauſa. ⁊ de aliquo mediante hoc verbo. pōt. ſic dicendo. a. pōt eſſe cauſa. ſicut de edificatoꝛe quādoqꝫ pōt dici ꝙ edificat ⁊ tūc edificatoꝛ eſt cauſa. quādoqꝫ ꝙ poteſt edificare. ⁊ tunc verificatur ꝙ edificatoꝛ poteſt eſſe cauſa. ⁊ ſimiliter de omnibus generibꝰ cauſarū. Eſt autē differentia inter cauſaꝫ in actu ⁊ cauſam in potentia. qꝛ cā in actu ſimul eſt ⁊ nō eſt cuꝫ ſuo effectu. ſed ſic nō eſt de cauſa in potentia. qđ nō eſt intelligenduꝫ de ipſis rebus: ꝙ ſemꝑ deſtructo aliquo effectu deſtruat̄ aliq̄ res que ſit cauſa eius. ⁊ ꝙ ſemꝑ deſtructa cauſa in actu deſtruatur aliqua res que eſt effectꝰ eius. ſed ſic intelligenda eſt iſta differentia. ꝙ qn̄ aliquid ceſſat eſſe cauſa alicuius aliqđ ceſſat eſſe effectus eius. ita ꝙ bn̄ ſequitur. hoc nō eſt cauſa modo illiꝰ. ergo hoc nō eſt cauſatuꝫ ab illo. ⁊ ecōuerſo. ⁊ iſto modo ſequit̄ calefaciens nō eſt. ergo calefactum nō eſt. ⁊ ecōuerſo. ⁊ ſimiliter ſequitur. calefactū eſt. ergo calefaciens eſt. capiendo calefactū ꝓ eo qđ nunc ſit calidū. Et per hoc tn̄ ꝙ calefactū nō eſt: nulla res deſtruitur in calefactione. ſicut per hoc ꝙ aer deſinit eſſe illuminatus a ſole: nulla res coꝛrumpitur in ſole. Similiter ex hoc ꝙ oculus deſinit videre coloꝛeꝫ: nulla res deſtruitur in coloꝛe. ſicut intelligibile per hoc ꝙ deſinit itelligi ab anima nihil oīno perdit. Sed illud de quo dicit̄ cauſa: mediante hoc verbo poteſt: nō ſic ſe habet ad illđ quod impoꝛtat effectū. qꝛ in talibꝰ nō eſt mutua ꝯña reſpectu eſſe ⁊ nō eſſe. nō eñi ſequitur calefactum nō eſt. ergo calefactibile nō eſt. nec ecōuerſo. nec ſeqt̄ caleſactiuū eſt. ergo calefactibile eſt. niſi gratia materie. Et nō ſolum competit iſta diuiſio cauſe per ſe: ſed etiam cauſe per accidens. qꝛ aliquod album edificat ⁊ aliquod album poteſt edificare. ⁊ aliquod dulce diſgregat ⁊ pōt diſgregare. Capi. x.

c Auſarum alia eſt diuiſio. qꝛ quedam eſt vniuerſalis ⁊ quedaꝫ particularis. ⁊ ſicut cauſe vniuerſales ſunt cauſe vniuerſalium: ita cauſe ſingulares ſingulariuꝫ ſunt cauſe effectuum. quod non eſt intelligendum: ꝙ aliqua ſit cauſa vniuerſalis vniuerſalitate cauſationis loquendo de cauſis ſubſtantiarū generabiliuꝫ ⁊ coꝛruptibiliuꝫ. de quibus nunc eſt ſermo. ſed ſic eſt intelligendum ꝙ ſicut nomen commune cauſe dicitur reſpectu nominis communis. effectus. ita ſingulare nomē cauſe dicitur reſpectu ſingularis nominis: effectus. vnde ſicut dicimus ꝙ ſtatuā faciens eſt cauſa ſtatue. qꝛ omnis ſtatuam faciens eſt cauſa ſtatue. Quis nō omnis ſtatuā faciens ſit cauſa huiꝰ ſtatue vel illius. dicimus tamen ꝙ hic ſtatuaꝫ faciens eſt cauſa huius ſtatue. Quod autē vniuerſale nō ſit cauſa vniuerſalis: poteſt oſtendi multipliciter. ¶ Primo. qꝛ ſicut alias viſum eſt. vniuerſale nō eſt niſi vox vel conceptus mentis: vel ſcriptum de quibus conſtat ꝙ nō ſunt cauſe ſubſtantiarū. ¶ Secundo. quia poſito ꝙ vniuerſalia quedam eſſent eſſentie exiſtentes extra animam. ſicut quidam ponunt: adhuc vniuerſalia non eſſent cauſe vniuerſales cum nō eſſent cauſe vniuerſalium. quia illud quod eſt ante omnem actionem non eſt effectus illius actionis. ſed iſta vniuerſalia ſunt ante oēꝫ actioneꝫ. qꝛ illa vl̄ia ſm̄ ſic errantes ſunt eterna: ergo vniuerſalia nō ſunt cauſe vniuerſalium. Hoc etiam eſt cōtra Phi. pꝛio metaphy. qui dicit ꝙ actiones ſunt ſingulariuꝫ. ergo cauſe vl̄es nō cauſant effectus vl̄es. Dico gͦ ꝙ nullū vl̄e eſt cā alicuiꝰ gn̄abilis ⁊ coꝛruptibilis ex̄ aīaꝫ. ⁊ tn̄ de vl̄i vere ꝑdicat̄ hoc nomen cā: nō pro ſe ſꝫ pro cā que eſt ex̄ aīam. vñ iſta eſt vera. ignis eſt cā ignis. ⁊ aer eſt cā aeris. ⁊ tn̄ ſbm̄ nō eſt cā alicuiꝰ. ſed bn̄ illđ pro quo ſupponit. Cōpetit aūt diuiſio iſta ſic intellecta oī generi cauſe. nā in oī gn̄e cauſe inueniunt̄ nomina ſingularia ⁊ vl̄ia de qbꝰ dr̄ cauſa. nā foꝛma eſt cauſa foꝛmalis compoſiti: ⁊ anima itellectiua eſt cauſa foꝛmalis hoīs. ⁊ hec anima intellectiua eſt cauſa foꝛmalis huiꝰ hoīs. ⁊ ſil̄r eſt d mā. ⁊ de hac mā de fine. ⁊ de hoc fine. Opꝫ aūt ſcire ꝙ cā vl̄is ꝑter predictū modū accipiēdi cām vl̄em. ſ. pro cā vl̄i in predicando aliter accipi pōt. ſ. pro cā pluriuꝫ effectuum. vnde pōt diſtinctio talis eſſe cauſe vniuerſalis. ꝙ quedam eſt cauſa vl̄is vl̄itate ꝑdicationis. ⁊ quedam eſt vl̄is vl̄itate cauſatiōis que vocat̄ cā illimitata ad effectuꝫ vnuꝫ. ſed ad plures ſe extēdit. Cauſa aūt vl̄is ſic dicta non inuenit̄ in genere cauſe mālis. nec foꝛmalis. qꝛ nulla mā vel foꝛma eſt ſimul cauſa diuerſoꝝ totaliter diſtinctoꝝ. ſed ſolum inuenit in cā efficiēte ⁊ finali. Et hec diuidit̄ qꝛ duplex pōt eſſe cauſa diuerſoꝝ effectuū tam eiuſdē ſpēi ꝙ̄ diuerſarū ſpecieruꝫ. vnde cauſa vl̄is vl̄itate cauſationis pōt accipi dupl̄r. ſ. large ⁊ ſtricte. Large dr̄ illa que pōt ſucceſſiue in plures effectus. ⁊ ſic ignis cauſans pōt dici cā vniuerſalis: qꝛ pōt ſucceſſiue cauſare plura. ¶ Aliter accipit̄ ſtricte pro eo qđ pōt ſimul in plures effectus diuerſarū ſpecierum ſiue ſufficiēter ſiue inſufficiēter. ſicut ſol eadem virtute ꝑducit vermē ⁊ plantam: hoīem ⁊ aſinuꝫ. Similiter ſimul mouet deſideratum ⁊ intentuꝫ a pluribus diuerſis agentibus cauſantibus effectus ſuos ꝓpter eoꝝ finem.

In phemio. c. j

Capitulum .xj.

d ICto de cauſis per ſe: dicēdū eſt de cauſis per accidēs. que q̄dez dicunt̄ per accidens. nō qꝛ de noībus cauſaruz ꝑdicet̄ cauſa per accn̄s. ſed qꝛ ipſe res ſunt cauſe per accidens. ⁊ dicuntur iſte cauſe a plurib⁹ fortuna ⁊ caſus: ꝙ non ſic debet intelligi ꝙ ſint alique cauſe diſtincte a cauſis per ſe que ſint caſus ⁊ fortuna. Sed ſic debet intelligi ꝙ ſunt alique cauſe aliquorum effectuum fortuito ⁊ cauſaliter ſic vt per accidens valeat huic aduerbio cauſaliter. vel alicui ſuperiori ad ipſum. ⁊ ſic idem ſimpliciter poterit eſſe cauſa per ſe ⁊ per accidens: ſed reſpectu diuerſorum. ſicut idem eſt ſimile ⁊ diſſimile. ſed diuerſis reſpectibus. Determinare ergo ⁊ oſtēdere quō caſus ⁊ fortuna ſunt in rebus nō eſt aliud q̄ explicare quō aliqua cauſant effectum. ſed fortuito ⁊ cauſaliter. ¶ Eſt tn̄ ꝑus oſtēdendū quō aliqua cauſa eſt fortuita cauſa alicui⁹ effectus. qꝛ hoc facilius pōt videri: q̄ quō aliqua cauſa pure naturalis caſualiter cauſat effectuz. Tunc eniz aliqua cauſa eſt fortuita alicuius effectus qn̄ agens a ꝓpoſito opatur ꝓpter aliquē finem ꝓpter quem aliquis alius effectus ꝯſequit̄ opationē agētis vt in paucioribus. ſicut ſi aliquis vadat ad foꝝ intētione emēdi neceſſaria ⁊ nō cauſa inueniēdi debitorem. qꝛ nō extimat euz inuenire in foro: eo ꝙ raro inuenit̄ in foro. ſi inueniat debitorē dicit̄ eum fortuito inueniſſe. ita ꝙ duo requirunt̄ ad hoc ꝙ ille fortuitu inueniat debitorem. Primo ꝙ nō intēdat repꝛire euz. Si eni illa cauſa iret ad foꝝ non diceret̄ fortuitu iueniſſe debitorē. ¶ Scdō requirit̄ ꝙ ex ꝓfectione ad foꝝ raro ſequat̄ inuētio debitoris. Si enim eſſet ꝯſuetudinis vt frequēter debitor reperiret̄: quātūcūq̄ ille nō intēderet reperire euz: ſi tn̄ iret ad foꝝ nō diceret̄ fortuitu repꝛire debitorē. Pōt aūt ꝯtingi ꝙ idem effectus ab vno accidat fortuitu ⁊ ab alio non fortuitu. ⁊ pōt ꝯtingere ꝙ idem effectus ab omni cauſa ſua fortuitu accidat. Exēpluz ꝑmi. ſiquis vadat ad foꝝ nō cauſa inueniēdi debitorē vbi raro iuenit̄. ⁊ ipſe debitor vadat ad foꝝ vt reperiat̄ a creditore. iſta inuētio fortuitu eſt a creditore: qꝛ nō frequēter accidit nec reperit̄ ex intētione. nō aūt accidit fortuitu a debitore. qꝛ ipſe inuētionē intēdebat. Exēpluz ſcdi. ſi nec debitor nec creditor intēdit illā inuētionē. ⁊ raro inuenit̄ in foro vterq̄. tūc ab vtroq̄ eſt fortuitu. Ex quo pꝫ ꝙ fortuna eſt cauſa agens a propoſito. Non enim dicimus ꝙ materia eſt fortuitu cauſa compoſiti: vel forma fortuitu eſt cauſa compoſiti. niſi forte hoc dicatur ꝙ efficiens fortuitu facit formā in materia. ⁊ tūc diceret̄ ꝙ materia eſt fortuitu cauſa cōpoſiti. qꝛ fortuitu fit ab agēte ſub forma. Qō aūt fortuna ſit cauſa agens a ꝓpoſito nō pōt ꝓbari niſi ex vſu loquētiū quia cōmuniter loquētes non attribuunt fortunam cauſis ꝓprie naturaliter agentibus. Similiter ⁊ cauſa finalis nunq̄ dicitur fortuitu cauſare: ſicut nec fortuitu intenditur ab agente. ſed per ſe intenditur.

Duo regrit fortuna.

Capitulum .xij.

s ICut aūt cauſa voluntaria ⁊ agens a ꝓpoſito agit fortuitu. ita cauſa naturalis quādoq̄ caſualiter agit. ſed magis latet quō cauſa naturalis caſualiter agat pro eo ꝙ cauſa naturalis ſemꝑ vniformiter agit ⁊ ꝓpter eundē finem. nō enim in diuerſis tꝑibus ꝓpter diuerſos fines agit: quēadmodū cauſa a ꝓpoſito diuerſos fines diuerſis tꝑibus intēdit. imo idem pōt accidere ab eodez in eodē tꝑe caſualiter ⁊ nō caſualiter. quēadmodum de eodē agēte a fortuna verū eſt dicere de futuro ꝙ idem effectus pōt ab illo euenire a fortuna ⁊ ēt ex intētione. ſicut nunc videt̄ ꝙ ſit verum dicere ꝙ aliq̄s effectus in tꝑe futuro pōt fieri ab aliqua cauſa naturali caſualiter. ⁊ pōt fieri ab aliqua cauſa nō caſualiter in eodē tꝑe. ¶ Eſt aūt ſciendū ꝙ q̄uis a cauſis nālibus nāliter agētibus poſſit illud fieri a caſu. tn̄ circūſcripta cauſa agente voluntarie. nihil poſſet accidere a caſu. cuius rō eſt: qꝛ illud qꝺ ex neceſſitate ieuitabilr̄ accidit nō eſt caſualiter: ſed circūſcripta omni cauſa libera ⁊ agēte voluntarie quicq̄d euenit ab illis cauſis de neceſſitate ⁊ ineuitabilr̄ eueniet. ergo nihil tale eueniet caſualiter. maior videt̄ manifeſta. qꝛ nullū neceſſariū ineuitabiliter eueniens eſt caſuale. minor ꝓbat̄. qꝛ ſi aliq̄s effectus a cauſis naturalibus eueniret ſine omni cauſatione cauſe libere. ſit ille effectus. a. tunc quero aut. a. euenit ꝯtingēter ⁊ euitabiliter a ſuis cauſis imediatis. ⁊ hoc eſt impoſſibile. qꝛ eoipſo nō eſſent cauſe naturales. Aut euenit neceſſario ⁊ ineuitabiliter: ⁊ habet̄ ꝙ ab illis non eueniet caſualiter. Sed dices ꝙ eueniet cōtingēter ⁊ euitabilr̄ a cauſis remotis. ¶ Cōtra. qꝛ iſte cauſe remote ſunt cauſe nāles. ergo neceſſario ꝓducunt effectus ſuos qui effectus ꝓducūt aliuz effectū vltimū. ⁊ per ꝯn̄s in toto illo ꝓceſſu nihil erit ꝯtingēter ⁊ euitabiliter. Si aūt dicat̄ ꝙ q̄uis cauſe naturales ineuitabiliter agant quādo ſunt approximate. tn̄ caſualiter ⁊ cōtingenter approximantur: eo modo quo opꝫ eas approximari anteq̄ agant. ¶ Contra. qꝛ quero de approximantib⁹ illas cauſas: aut ſunt cauſe naturales. ⁊ per ꝯn̄s neceſſario ⁊ ineuitabiliter ſunt approximate: aut aliqua illarū eſt voluntaria. ⁊ ꝑ ꝯn̄s effectus caſualis non eueniet ſine actione cauſe voluntarie. ¶ Confirmat̄ iſta ratio. qꝛ ſi aliq̄s effectus dicit̄ caſualiter euenire ab aliqua cauſa. Aut hoc eſt quia raro euenit ab illa cauſa: aut quia cōtingenter ⁊ euitabiliter euenit ab illa cauſa. Primuz non poteſt dari cum non ſufficiat ad caſualem effectuz. qꝛ tunc eclypſis lune caſualiter eueniret. ⁊ multe ꝯiunctiōes corpoꝝ celeſtium eſſent caſuales: cum raro eueniāt. Si ſcdm̄ detur reddit argumētum. ſ. ꝙ nihil a caſu ⁊ ꝯtingenter euenit a cauſis naturalibus circūſcripta omni cauſa libera ⁊ voluntaria. Dico ergo ꝙ multa eueniunt a cauſis naturalibus a caſu ꝓpter hoc quia cauſe naturales per actionem agentis naturalis approximant̄ aliquo modo preter agentiuz naturaliū intentionē ⁊ preter intentionē agentis volūtarij: quibus caſualiter approximatis ſequit̄ aliquis effect⁹ ex eis raro ⁊ vt in paucioribus. tamē effectus nō ſequeretur

Nullus eſſet caſus ſi auferentur agentia ꝑ cognitionez.

retur

retur ex eis caſualiter: niſi illa cauſa agens voluntarie concurrat approximando cauſas naturales. vel forte mediate vel imediate produceret aliquem effectum. ex quo vna cum alijs cauſis ſequit᷑ aliquis effectus raro ⁊ vt in paucioribus. ita ꝙ ad effectuȝ caſualiter duo requirunt᷑. ſ. ꝙ raro eueniat ⁊ nõ de neceſſitate: ⁊ ineuitabiliter eueniat ⁊ quocũqȝ iſtorum dempto nõ eſt caſualis effectus ſtrictiſſime ⁊ proprijſſime loquẽdo de caſu. Unde ſciendum eſt ꝙ caſus multipl'r accipit᷑. vno modo large ⁊ pro omni illo qđ euenit raro ab aliquo cauſa naturali ſine omni variatione illius cauſe. vel propter aliquam variationẽ cauſe illius: ſed ꝓpter concurſum alicuius alterius cauſe. ⁊ iſto modo plura in natura accidunt a caſu ꝓ ꝓpter abundantiã materie vel defectum. vel propter aliam cãm agentẽ concurrentẽ. q̃uis illa neceſſario ⁊ ineuitabiliter eueniant ſicut alij effectus naturales. ſicut accidit pluuia vel coruſcatio ſub cane. Aliter accipitur ſtricte quãdo aliquis effectus euenit ab aliqua cauſa: ſed euitabiliter ⁊ ꝯtingenter ſicut dictum eſt. ⁊ illud nunq̃ accidit niſi ꝓpter concurſum cauſe a propoſito. Unde omnes alij effectus qui nullo modo dependẽt a cauſa voluntaria poſſunt preſciri a cognoſcentibus perfecte cauſam. ſed nõ poteſt ſciri effectus qui caſualiter venit: ſtricte ſumpto vocabulo. ⁊ hoc de penultimo capitulo huius partis phiſice.

Cap. x.

S ICut dictum eſt quedaȝ ſunt cauſe per ſe ⁊ quedaȝ per accidens. ⁊ viſuȝ eſt que ſunt cauſe per ſe ⁊ quot rerum generabilium ⁊ corruptibilium ⁊ que ſunt cauſe per accidens. Uidendũ eſt an ideȝ poſſit collocari ſub diuerſis generibus cauſaruȝ.

2° phi. t.c. 70

⁊ videt᷑ philoſophus dicere ꝙ tres cauſe coincidunt. ſ. efficiens formalis ⁊ finalis. quia idem reſpectu eiuſdeȝ põt eſſe cauſa formalis ⁊ finalis. ⁊ idem homo põt eſſe cauſa efficiens ⁊ finalis reſpectu eiuſdem. Propter cuius auctoritatem dicunt aliqui multi ꝙ idem reſpectu eiuſdeȝ nõ poteſt eſſe cauſa materialis ⁊ efficiens. ꝓpter qđ negant cõſequẽter idem poſſe mouere ſe ⁊ agere in ſe. ſed hoc magis ſpectat ad alium locuȝ determinare. ¶ Quantuȝ ad nunc tñ pertinet: dico ꝙ ſm principia Ariſt. ſiue aliquid poſſit eſſe cauſa materialis ⁊ efficiens: ſiue non: tamẽ dico ꝙ idem reſpectu eiuſdem põt eſſe ſubiectuȝ ſiue materia ⁊ cauſa efficiens ſiue mouens: ſic ꝙ idem põt mouere ſe ⁊ agere in ſe qđ quidẽ maxime fit per motum. nam graue mouetur de ſe deorſum ſicut inferius oſtendet᷑. Iteȝ aqua calefacta ſeipſam frigeſacit. ⁊ voluntas humana ſeipſa cauſat ſuas volitiones ⁊ affectiones. aliter nõ poſſet dici libera ſm ꝙ omnia inferius oſtendent᷑. Dico ergo ꝙ nec phi. negat idem poſſe mouere ſe nec agere in ſe. ſed vult ꝙ idem non poſſit eſſe cauſa producens aliquod nouũ. ⁊ ſimul vniri quod eſt altera ps cõpoſiti. Qualiter aũt alie auctoritates phi. contra iſtam debeant intelligi inferius oſtendetur. Efficiẽs aũt ⁊ finis frequenter coincidunt in eadem ſpecie. ſicut in generatione hominis homo qui eſt efficiens ⁊ finis quem intendit generare eiuſdem ſpeciei ſunt.

¶ Eſt aũt ſciendum ꝙ ſicut tactum eſt ſupra quidaȝ finis eſt deſideratus ⁊ ille cum non ſit ante actionem non coincidit in eodem numero cuȝ efficiente. quia iſte finis non eſt efficiens. Eſt alius finis non deſideratus ſed amatus. propter cuius amorẽ agens agit. ſicut aliquis ꝓpter ſeipſum edificat ⁊ laborat. ⁊ ille finis põt coincidere cum efficiente in eodem numero. quia eniȝ aliquis amat ſe: ideo vult potionẽ amaram ſumere. ⁊ ita idem numero eſt efficiẽs ⁊ finis reſpectu eiuſdem. finis etiam deſideratus coincidit cũ forma. quia effectus deſideratus ⁊ intentus ab agente eſt quandoqȝ forma producta ab agente ſeu efficiẽte.

¶ Explicit ſecunda pars Summularũ in lib. phyſicorum venerabilis inceptoris Fratris Guilielmi de villa Occham Anglie Sacraruȝ litterarum ꝓfeſſoris: academie nominaliũ ꝓncipis ex ordine minoꝝ.

¶ Incipit tertia pars ſummularuȝ in lib. phyſicoꝝ.

Capitulum primum.

DEterminatis quibuſdam. ſ. duabus partib⁹ de principijs ⁊ partibus reruȝ generabilium ⁊ corruptibilium ⁊ cauſis earum. videnduȝ eſt de cõditionibus ⁊ ꝓprietatibus ⁊ paſſionibus rerum naturaliũ. Prima autẽ paſſio vel vna de paſſionibus rerũ naturaliũ aſſignat᷑ mot⁹. omne enim corpus naturale per ſe ſubſiſtens eſt mobile. Quãuis hoc probari non poſſit: tñ eſt notum per experiẽtiam. ꝓpter qđ contra negantem motum non habet phi. naturalis diſputare. ſicut nec aliquis habet diſputare contra negantem ſua principia per ſe nota ⁊ probata per experientiã: quale eſt illud ſicut dictum eſt.

Diuiditur motus i ſuas ptes ſubiectiuas.

Circa motum aũt procedit᷑ ſic. Quia enim apud multos multe difficultates ſunt quid ſit motus ⁊ qđ mutatio. apud quos tñ pro noto habet᷑ que ſunt ſpecies motus. ideo primo diuidẽm motum ⁊ mutationem in ſuas ſpẽs. Scđo oſtẽdam qđ ſit mot⁹ ⁊ quid mutatio. ¶ Circa primũ eſt ſciendũ ꝙ ſm phm 3° huius. tñ in quattuor ꝑdicamẽtis eſt motus. ſ. in ſbſtãtia. quantitate. qualitate. vbi. ⁊ accipit ibi motum large pro mutatione ⁊ motu proprie dicto. ¶ Sciẽdum eſt aũt ꝙ motus in ſbã diuidit᷑ in generationeȝ ⁊ corruptionẽ tanq̃ duos motus: quoꝝ vnus eſt deꝑditiuus ⁊ alius acqſitiuus. Per generationẽ enim acquirit᷑ forma ſbalis. per corruptioneȝ amittit᷑. Et ſic eſt de alijs motibus in alijs generib⁹. Q̃uis careamus qñqȝ noib⁹ iſtoꝝ motuũ. vnde in quãtitate motus acqſitiuus vocat᷑ augumẽtatio. ⁊ motus deꝑditiuus diminutio. Siĺr eſt in qualitate: qꝛ eſt mot⁹ quo acquirit᷑ qualitas puta calor vel frigus. Ali⁹ eſt motus quo perdit᷑. ⁊ ita eſt de motu ad vbi. qꝛ ad vbi ẽ motus quo deꝑdit᷑ ⁊ acqrit᷑ locus. Sed pro iſtis motibus in qualitate ⁊ vbi: non hẽmus noia coia. Q̃uis qñqȝ noia ſpecialia habeamus. ſicut in qualitate mo

tus acquiſitiuus lucis poteſt nolari: illuminatio. et motus deperditiuus lucis pôt vocari: obſcuratio vel tenebratio. Oportet autẽ ſcire q̄ nūq̄ idem mouetur motu acquiſitiuo et deperditiuo: nec aliter moueri poteſt. ſicut nõ poteſt aliqd moueri localiter niſi tunc vnū locū acquirat p ſe vel per ſuas partes et alium amittat. Siſr nõ pôt aliqd calefieri ſaltim ſucceſſiue niſi deperdendo aliquã aliã qualitatem. Eſt tñ differentia. q̄ nūq̄ idem neceſſario mouetur motu acquiſitiuo et deperditiuo. ſicut in motu locali. et nūq̄ motus vnus p̄cedit alium. ſicut deperditio frigiditatis precedit calefactionem ſicut inferius oſtendetur. Siſr mã in motu ad formam ſbalem. q̄uis nūq̄ forte poſſit acquirere formam ſine deperditione forme precedentis. tñ frequenter ãmiſſio alicuius forme p̄cedit. nūq̄ aũt eſt acquiſitio ſine oi deperditione. ſicut in augumẽtatione et illuminatione. ita q̄ totaliter accidit ſine hoc q̄ aliquid deperdatur.

Caplm. ſecundum.

Narrato q̄ in quattuor gñibus eſt motus videndū eſt p̄fundius qd ẽ mot⁹. et q̄uo in quattuor gñib⁹ eſt motus. Op̄z aũt ſcire q̄ ſicut dictū eſt in p̄n⁹. motus accipitur large et ſtricte. large accipitur p mutatiõe ſubita et motu ɔtinuo et extenſo. ſtricte aũt accipitur ſʒ q̄ diſtinguitur ɔ̄ mutationẽ ſubitã. Siſr motus nõ eſt ſine mouẽte et agẽte accipiẽdo large agẽs. ſiſr nec ſine moto et paſſo. Propter qd̄ nõ ſolū opʒ ɔſiderare de mutatione et motu. ſed etiã de actione et paſſione. et incipiẽdū eſt a ſubita mutatiõe. ¶ De q̄ opʒ ſcire q̄ ſm p̄n⁹ Ari. nõ eſt aliqua res ſm ſe totã diſtincta ab oi re p̄manente. que necẽo deſtruatur qñ aliqd mutabile q̄eſcit ſub forma. vel reſtat mutari ad formã. vel ad qdcunq̄. Deinde videndū eſt qd eſt. Nõ aũt non ſit talis res. probo. q̄ ſi ſic ſequeretur q̄ infinite res totaliter diſticte qñcunq̄ aliqd moueretur eẽnt deſtructe et p̄dite. q̄ īfinita inſtãtia ſūt in q̄lʒ tp̄e in q̄ aliqd mouetur. et p ɔ̄ñs īfinite mutatiões. ſi g⁹ mutatões eẽnt tales res. ſic īfinite res eẽnt gñate et corrupte. ¶ Pre. ſi ceſſet illa mutatio ſic res diſticta. q̄ro quõ corrumpitur aut ad inductionẽ ſui ɔ̄rij. aut ad deſtructionẽ ſui ſubiecti. aut ad ſubſtractionẽ ſue cauſe. non p̄io mõ. q̄ nullū ɔ̄riū mutatiõi inducitur. nec ſcõo mõ. q̄ ſbm ſuū manet vel manẽ pôt. nec tertio mõ. q̄ quecunq̄ cã ſit illa: illa manet vel manẽ pôt. Et iſtud arg^m maiorẽ euidentiã hʒ de vltima mutatione de qua dicunt q̄ vere eſt actu: q̄uis ponãt prius res aliqd in potentia: q̄ reſpectu illius nõ pôt dici q̄ aliqua predictar̄ cauſar̄ iueniatur. ¶ Pre. ſi ſit talis res quero in quo p̄mento ponitur: nõ in gñe ſbe. pʒ. q̄ tūc ſba corrumperetur qñcunq̄ mobile ceſſaret mutari nec in gñe quantitatis. vt pʒ inductiue diſcurrẽdo p oẽs ſpecies q̄titatis. nec q̄litatis. nec relationis. pʒ diſcurrẽdo oẽs. ſ. q̄litatis vel relatiõis. nec vbi. nec habit⁹. nec actionis. nec paſſiõis. q̄ actio et paſſio nõ ſunt tales res: vt inferius oñdetur. Sed dicetur q̄ mutatio nõ eſt p ſe in p̄mento aliquo. ſʒ p reductionẽ tm̄. q̄ẽadmodū punct⁹ et vnitas ſunt in gñe q̄titatis nõ p ſe: ſed p reductionẽ: tanq̄ p̄n^a. Sed hoc nõ ſufficit. q̄ nihil eſt in p̄mento p reductionẽ: niſi ſit pars alicu⁹ p ſe exñtis in illo p̄mẽto. ſic mã et forma ſbalis ſunt p reductionẽ in p̄mento ſbe. q̄ ſbe ſūt partes: q̄ eſt p ſe i p̄mẽto ſbe: ſed mutatio nulli⁹ q̄titatis eſt pars ẽt ſm ſic opinãtes. ergo nõ eſt p reductionẽ in p̄mento q̄titatis. neq̄ ver̄ eſt qd̄ dr̄ eſt p̄n^m q̄titatis. ſ. motus. et iõ eſt in genere p reductionẽ. q̄ ad hoc q̄ aliqd̄ p̄n^m ſit in genere eodẽ p reductionẽ cū principiato. opʒ q̄ ſit p̄n^m eſſentiale ītrinſecū illi principiato. Itez eadẽ facilitate diceretur q̄ ſol p reductionẽ eſt in eodẽ genere cū calore. q̄ eſt p̄n^m caloris. Propter qd̄ pʒ q̄ illud qd̄ dr̄ de puncto et vnitate nõ valet q̄ ſi punctus et vnitas eſſent tales res. ſicut iſti imaginantur et falſo nõ eſſent p ſe in aliquo g̃ñe: ex quo nõ ſūt partes exñtium p ſe in genere. ¶ Siſr ſi mutatio eſſet p ſe p̄n^m quantitatis et non eſt ſba. ergo eſt accidens. et tunc de eis ſubiecto quero. aut eſt diuiſibile aut indiuiſibile. nõ indiuiſibile. pʒ de ſe qñ. n. corpus mouetur localiter manifeſtū eſt q̄ nullū indiuiſibile eſt primum ſbm mutationis. q̄ aut eſſet mã aut forma aut compoſitū. que oia ſunt diuiſibilia ſm phi. ergo ſbm eius eſt diuiſibile. et p ɔ̄ñs iſta mutatio eſt diuiſibilis et extenſa ad extenſionẽ ſui ſubiecti. et p ɔ̄ñs longa lata et p̄funda. et ita vere erit q̄titas. cū nõ ſit ſba nec q̄litas ſm eos. tñ nec q̄ãtitas mutari videtur qñ mobile ceſſat moueri. et q̄ debeat p̄dere tantã q̄titatẽ. nec videtur prius poſſe poni q̄ faciat vnū p ſe cū q̄titate manente. ergo erit poſterior ea. et p ɔ̄ñs eẽt ſubiectiue in ea. ſed oẽ longū latū et p̄fundū poſteri⁹ q̄ãtitate eſt q̄litas ſubiectiue exñs in quantitate. ergo iſta mutatio erit q̄litas extẽſa. Multa alia poſſent dici ad p̄bãdū mutationẽ nõ eẽ talẽ rem q̄ breuitatis cã omitto.

Capitulum tertium.

Ex quo mutatio nõ eſt talis res totaliter diſtincta a re p̄manẽte: videndū eſt qd ſit. et videtur mihi tenẽdo p̄ncipia Ari. q̄ magis eſt hec difficultas vocalis q̄ realis. Si eni vteremur p̄ciſe iſto vocabulo: mutare. et ſuis participijs: et noib⁹ verbalibus. q̄ ſm oẽs ſupponūt p eiſdẽ p qbus ſua p̄ticipia. ſʒ oẽs parua eẽt difficultas. et dico veſtigijs phi. inherendo q̄ nõ ſunt nobis aliqua vocabula necẽia ad exprimendũ oia: q̄ pro rebus ſupponãt qñ mutationẽ ɔcipimus. pp qd̄ vocabula talia mutatio mutatū eſſe. et ſi q̄ ſint alia ſimilia que faciūt difficultatẽ in iſtis reb⁹ nõ ſunt neceſſaria nec requiruntur ad exprimendū mentis ɔceptū. ſed ſufficiunt iſta. mutabile. mutatū. mutandū. mutatur. mutare. illa aũt oia ſūt inuẽta. vt copiã verborū habeamus ad ornate exprimẽdū q̄ mẽte ɔcipimus et non p̄pter neceſſitatẽ. et ideo non inane. q̄ p̄pter loqui ornate dicitur ideo q̄uis improprie talib⁹ vocabulis vtamur: non tamẽ fruſtra et vane: ſed bene enunciantur. tamen tales ſermones ſunt ſane intelligendi. et ad videndū de veritate et falſitate cor̄ reſoluendi ſunt in ſermones proprios. pro qbus ponuntur improprie. ¶ Ad ſciendū aũt qd ſit mutatio. primo videndū eſt de re. ſcõo de mõ loquẽdi. ¶ Dico q̄ quantum ad rem q̄ qñ aliqd mutatur ibi eſt illud qd̄ mutatur.

De q̄ditate motus ſermo

Mutationem nõ eẽ rẽ diſtictã ab eo q̄ mutatur

Mutatio quid ſit

tur. ſ. aer vel ignis. ⁊ res que acquiritur vel deperdit. ſicut quādo aer illuminatur preter aerē eſt lux. que nunc primo eſt in aere ⁊ ante non erat. Et his poſitis oībus alijs āmotis exceptis cauſis ſine quibus aer ⁊ lux eſſe non poſſunt. vere aer mutatur ad lucem. patet ergo ꝙ preter aerem ⁊ lucem nunc exiſtentem in aere non requirit mutatio aliam rem aliquā. Unde poteſt mutari ſic ſufficienter deſcribi deſcriptione exprimente quid nominis. illud mutatur quod preexiſtens habet aliam formam vel locum quem prius nō habebat vel caret forma ⁊ tali loco quem prius habuit. Dico autē preexiſtens. quia ſi aliquid generetur ſub aliq̄ forma. puta ignis ſub calore. q̄uis tūc ignis quādo primo eſt habet formam. ſ. calorem quē prius non habuit. tamē non mutatur ſtricte accepto vocabulo. q̄uis poſſit mutari ſumpto vocabulo large. Dico ꝙ habet formam vel locū: q2 illud quod mutatur hʒ formam aliquam quā prius non habuit. ⁊ q̄nq3 alium locū ſm ſe vel ſm ſuas partes. Dico etiam. vel ꝙ caret forma vel loco. propter illud quod mutatur. q2 q̄nq3 ſolum āmittit. ſicut patet in tenebratione ⁊ ſimilibus. q̄uis hoc de loco non ſit poſſibile. Eſt autē iſta deſcriptio eadem realiter cum illa in qua dicit. Mutari eſt aliter ſe habere nunc q̄ prius: hoc eſt: idem realiter predicatur de eis. non enī aliter aliquid ſe hʒ nunc q̄ prius. niſi q2 habʒ formā vel locum quem prius nō habuit. vel caret forma vel loco quē prius habuit. Et hoc poſito ꝙ aliquod mutabile ſit in loco in quo prius non fuit. ſine hoc ꝙ aliquid aliud ſibi adueniat: aliter ſe hʒ nūc q̄ prius. Similiter poſito ꝙ aliquod corpus informet albedine quam prius nō habuit: vere mutatur: q̄uis nihil habeat quod prius non habuit preter ipſam albedinē. ¶ Ex quo pʒ ꝙ ad hoc ꝙ aliqđ mutetur ſufficiunt res ꝑmanentes: ita tamen ꝙ vna ſit in alia ⁊ prius nō fuit. vel ꝙ vna non ſit in alia in qua prius fuit. Et ita ad hoc ꝙ aliquid mutetur. nullo modo requirit aliqua res que ſtatim debeat deſtrui. nulla. n. res videt: ꝙ q̄n aliquid illuminatur ſubito a ſole vel viſio ſubito a viſibili: ꝙ oporteat ponere nunc preter lucem in aere: ⁊ preter viſionem in viſu aliam rem que debeat ſtatim ceſſare. Et nō minꝰ incōueniēter ponit ꝙ quādo aer ſubito obſcurat. vel oculus ſubito deſinit videre ꝙ tunc oporteat ponere aliam rem in aere vł in oculo de nouo in inſtanti ſubito ceſſatā in nihil. Sed ſolū ad hoc ꝙ aer obſcuretur ſufficit ꝙ lux ceſſet eē in aere ad ſubſtractionem ſue cauſe abſq3 poſitiōe alicuius rei ſubito deſtruende. Ex quibus patet ꝙ quādo aliquid mutatur ad formā quā prius non habuit nō oportet ꝙ habeat duas formas: vnam ꝑmanentē: ⁊ aliam tranſeuntē. ſed ſufficit ꝙ habeat vnicā formam quam prius non habuit. ⁊ ideo mutat. Similiter quādo aliquid mutatur a forma aliqua nō opʒ ꝙ habeat vnam formam tranſeuntem ⁊ careat aliqua ꝑmanente. ſed ſufficit ꝙ non habeat illam formam ꝑmanentē quam prius habuit. Ex q̄bus omnibus ptʒ ꝙ nulla eſt neceſſitas ponendi tales res tranſeuntes preter res permanentes que habeant durare per tempus. ⁊ ideo mutatio non eſt talis res ſubito tranſiens ⁊ deſtructa que tantum duret per inſtans.

Capitulum quartum.

Viſo quomodo aliquid mutat acquirendo ⁊ deperdendo aliquod ꝑmanēs abſq3 hoc ꝙ aliquod ſubito pertranſiens amittat vel acquirat. videndum eſt de mō loquendi. qđ vt melius ⁊ planius pateat: alique obiectiones ſunt faciende ꝯtra predicta ⁊ ſoluende. q̄bus ſolutis patere poterit quomodo poterunt ſaluari dicta ꝯria ꝯ ꝑdicta. ¶ Videtur enim ꝙ mutatio ſit quedam res diſtincta a rebus ꝑmanentibus. ¶ Primo q̄dem. q2 coiter dicitur ꝙ mutatio eſt indiuiſibilis ⁊ inextenſa. ſed quodlʒ ꝑmanens in his iſerioribus eſt diuiſibile ⁊ extenſum. ergo ⁊c. Secūdo ꝑ mutationem acq̄rit forma. ſed non ꝑ rem permanentem. igitur ⁊c. ¶ Tertio mutatio eſt in inſtanti. ⁊ non in tēpore. ꝑ hoc enim diſtinguitur a motu. ſed res ꝑmanens non eſt tm̄ in inſtanti. ſed etiam in tempore. ergo ⁊c. ¶ Quarto. mutatio ceſſat quādo deſinit res mutari. ſʒ nulla res ꝑmanēs tūc ceſſat gᵒ ⁊c. ¶ Quinto. mutatio menſurat inſtanti ⁊ nō tempore. ſed res permanens non menſurat inſtanti. ergo ⁊c. ¶ Sexto in motu ſunt infinite mutationes ſiue infinita mutata eſſe. ſed non ſunt iſinite res ꝑmanētes. ergo ⁊c. ¶ Iſtis non obſtantibus dicendum eſt ꝙ ſicut prius dictum eſt. mutatio ſm phi. nō eſt talis res diſtincta a rebus ꝑmanentibus. ¶ Ad cuius euidentiam ſciēdum eſt ꝙ quedam ſunt noīa que proprie ſupponūt pro aliq̄bus determinatis ſine tropo ⁊ figura grāmaticali vel vulgari. ſicut hō. animal. albedo. agens. patiens. ⁊ huiuſmodi. Quedā ſūt nomina propter eloquij ornatum inuenta. que ſine omni tropo proprie nō ſupponunt pro rebus q̄buſcunq3. ſed ponuntur loco plurium dictionum. ⁊ quādoq3 verborum ⁊ aduerbiorū. ⁊ huiuſmodi: ⁊ talia ſunt multa nomina ab aduerbijs ⁊ verbis ficta. ⁊ ab alijs partibus orationis formata. cuiuſmodi talia. actio. paſſio. motꝰ. mutatio: ⁊ ſimilia. Et quādocunq3 talia ponuntur in orationibus reſoluende ſunt orationes in alias: in q̄bus ponunt dictiones proprie ſine omni tropo ⁊ figura: ⁊ per tales orationes ſunt alie intelligende. ⁊ ſecundū eas iudicandus eſt de veritate improprīarū. ¶ Et ſecundum iſta dicendum eſt ad primā inſtantiam ſuperius poſitam. Unde quādo dicitur mutatio eſt indiuiſibilis ⁊ inextenſa. dico ꝙ iſta propoſitio ſecundum intellectum antiquoꝝ eſt vera: quia ꝑ iſtam intelligitur iſta. quādo aliquid mutat acquirendo vł deperdendo aliqđ indiuiſibiliter acquirit vel āmittit illud. hoc eſt: nō eſt verum dicere ſucceſſiue: illud quod mutatur habet illud ⁊ non habet illud. ⁊ iterū poſt illud quod mutatur habet illud ⁊ non habet illud. hoc enim includeret contradictionē. ⁊ ita nō diuiſibiliter acq̄rit vel deperdit illud qđ mutat ⁊ iō in propoſitionibus hoc nomen: mutatio: reſoluendū eſt. ⁊ loco iſtius nominis ponenda ſunt alia vocabula. ⁊ ſimiliter etiam quandoq3 loco alicuius alterius teri ponenda ſunt alia vocabula vł aliud vocabulū.

Obiectiones ꝯtra ꝑdeterminata

Noīum diſtictio

Soluūt obiecta

¶Sꝫ forte diceres. hic eſt forma ſyllogiſtica: nullū permanens in iſtis inferioribus eſt indiuiſibile. mutatio eſt indiuiſibilis. ergo mutatio nō. eſt permanens ⁊ nō eſt nihil ergo aliqd. ergo diſtincta a rebus ꝑmanentibꝰ. ¶Dicendū eſt ꝙ ſepe in forma ſyllogiſtica ſcōm vocē eſt fallacia equocatiōis vł amphibologie vel aliqua alia. Etiō in tali caſu non eſt abſolute ꝯcedendus diſcurſus vocalis. ſed diſtinguēde ſunt ꝓpoſitiones vel ꝓpō. ⁊ qñqꝫ ꝓpoſitione in vno ſenſu accepta valet diſcurſus ⁊ in alio ſenſu non vꝫ. ¶Per hoc ad ꝓpoſituꝫ dicendū eſt ꝙ iſta ꝓpō. mutatio eſt indiuiſibilis: eſt diſtinguēda penes amphibologiam vnus enim ſenſus eius eſt: ꝙ aliqua res pro qua ſupponit hoc nomen mutatio. ſi formet ꝓpō eſt indiuiſibilis. ⁊ eſt iſte ſenſus falſus ſicut dictum eſt. Alius ſenſus eſt iſte. qñ aliquid mutatur acquirēdo vel deperdendo aliquid. nō acquirit vel deperdit ipſum diuiſibiliter. hoc eſt ſucceſſiue. vel aliquid in mutatione eſt prius ⁊ poſterius. ſed ſimul: ita ꝙ prius nō habuit ipſuꝫ vel caruit ipſo. ⁊ tñ nō caret ipſo nunc. Similiter iſta ꝓpō mutatio nō eſt permanēs. eſt diſtinguenda penes amphibologiā. vnus ſenſus eſt. Aliq̄ res pro qua ſupponit hoc nomen: mutatio: ſi formet ꝓpō: nō eſt res ꝑmanēs. ⁊ hic ſenſus ē falſus. Aliꝰ ſēſus eſt iſte. qñ aliquid mutatur ad aliquid nō mutat ſepius: vel in tpe: vel in pluribus tpibus. ſed ſemel tātum. ⁊ hic ſenſus eſt verus. ¶Nunc pꝫ manifeſte ꝙ minore accepta in primo ſenſu eſt bonꝰ diſcurſus. ſed tam minor q̄ ꝯcluſio eſt falſa. Similiter accepta minore in ſcōo ſenſu ⁊ ꝯcluſione: diſcurſus eſt bonus ⁊ tam maior q̄ ꝯcluſio eſt vera. ſed hoc in nullo repugnat dictis prius vt pꝫ manifeſte. Unde iſta ꝓpō. mutatio nō eſt permanēs: habet vnū ſenſum verꝫ ſicut dictum eſt. Si aūt minor ſumat in primo ſenſu ⁊ ꝯcluſio in ſcōo. pꝫ ꝙ nō valet diſcurſus. ¶Ad 2m dicendum eſt ꝙ qñ dicitur. per mutationē acquiritur forma. iſte eſt ſenſus. qñ aliquid mutatur acquirit formam. ⁊ ideo mutatio nō eſt aliqua res diſtincta ab acquirente formaꝫ ⁊ a forma acquiſita. quaſi media inter ea per quā acquiratur forma. ſed eſt ſenſus ille de quo dictuꝫ eſt. ¶Ad tertiū qñ dicitur ꝙ mutatio eſt in inſtanti. dicendum eſt ꝙ ſenſus eſt iſte. qñ aliquid mutatur in inſtanti mutatur ⁊ nō in tempore. hoc ē: nō mutatur ſucceſſiue per prius ⁊ poſterius. ſed ſimł ſicut qñ dicitur ꝙ illuminatio aeris eſt in iſtanti. ſenſus eſt iſte. Aer nō illuminatur ſucceſſiue. ita ꝙ primo habeat lumen ⁊ acquirat lumeꝫ ⁊ poſtea habeat lumē. ⁊ per hoc diſtinguatur ꝓpō. ¶Ad 4m dicendum ꝙ ſenſus taliū ꝓpōnuꝫ. mutatio ceſſat. mutatio nō manet. mutatio deſtruitur. ⁊ hmōi eſt iſte. mutabile ceſſat mutari. mutabile nō mutatur. mutabile deſinit mutari. ⁊ ſic de conſimilibus ꝯſimiliter eſt dicendum. Iſta aūt ꝓpō. mutabile. ceſſat mutari. nō verificatur per ceſſationē alicuius rei in eſſe reali. ſꝫ ex hoc ipſo ꝙ mutabile reꝫ aliā habet quā prius nō habuit. vnde aere illuminatio ⁊ lumine ꝯſeruato in aere nulla re deficiente vel corrupta ex hoc ipſo ꝙ aer retinet preciſe omnes res quas priꝰ habuit: ⁊ nulla de nouo acquirit aer ceſſat mutari. ⁊ ideo mutatio nō eſt talis res. quia fruſtra poneret. ¶Per idem ad quintum eſt dicendū. ꝙ ſenſus iſtiꝰ ꝓpoſitionis. mutatio mēſuratur in inſtanti eſt iſte. mobile nō ſucceſſiue mutatur ad illud quod acquirit. ſed in inſtanti hoc eſt non ſucceſſiue. ¶Ad vltimum dico: ꝙ ſenſus iſtius ꝓpoſitionis. in quolibet motu ſunt infinite mutatiōes: eſt iſte: quādo aliquid mutatur acqrit infinita vel deperdit. qꝛ ſunt infinite res ꝑmanentes partiales tantuꝫ ⁊ facientes vnum finitū ſicut inferius oſtēdetur. ¶Ex predictis patet quomodo dicta ꝯtraria in alia materia habent intelligi. ⁊ ꝑ conſequens quomodo eſt loquendum. ¶Sed forte queres. Aut mutatio eſt aliquid aut nihil. Si nihil: nō pertinet ad aliquam ſciētiam. Si eſt aliqud: aut ꝑmanens. quod non videtur conſonum dictis phyloſophorū. vel eſt aliud a re ꝑmanente. ⁊ hoc eſt intentū. ¶Dicendum: vt plures ⁊ maxime ſapientes. ⁊ hoc precipue quādo plures recipiunt modū loquendi a ſapientibus. ⁊ ideo loquēdo vt ſapientes loquebant ⁊ in iſto ſenſu quem ſapiētes habebant dico ꝙ mutatio eſt aliquid. qꝛ ꝑ iſtam propoſitionē intelligebant iſtā. quādo aliquod mutabile mutatur vel acquirit vel deꝑdit aliquid eſt aliquid. Et quādo dicitur ꝙ nō eſt res permanens. dico ſecundum eoſdem: ꝙ iſta eſt vera. quia eſt ſenſus quādo mutabile mutatur nō mutatur ad aliquid determinatū in diuerſis temporibus: ſed ſimul ⁊ ſemel tantum. Et quādo infers. ergo eſt alia res a rebus ꝑmanentibus: nō valet conſequētia. quia illud conſequens non plus ſeqtur ex illa propoſitione q̄ ex propria exprimente ſenſum iſtius. ¶Si autē aliter intelligas iſtam propoſitionē. mutatio eſt aliquid: videlicet ꝙ mutatio ſupponeret pro aliquo deteriato: admodum quo in iſta propoſitione. album eſt aliqd. ſubiectuꝫ ſupponit pro ſubiecto albedinis. ⁊ in iſta. homo eſt animal. ly homo. ſupponit pro illa re: vel pro illa que eſt homo. tunc oportet ꝙ ſupponat pro aliqua re ꝑmanente ſecundū ꝙ aliqui dicunt. ⁊ concedunt ꝙ mutatū eſt mutatio. ⁊ ꝑ cōſequens mutatio ſupponit pro re mutata. ¶Si autē dicas ꝙ non ſupponat pro re ꝑmanente licet predicto modo denotatur pro aliqua re ꝑmanente ſupponere quem intellectum habent aliqui. dico ꝙ mutatio non eſt aliquid. quia nulla talis res eſt. ⁊ ita in generali dicta de mutatione ſint. ¶Quid autem ſit ſentiēdum de aliȷ̄s ſpeciebus motus: in ſeqntibus erit manifeſtum. ⁊c.

Capitulum quintum.

Ctum eſt ſupra de mutatiōe. nunc reſtat aliqua compēdioſe de motu ꝑtractare. ¶Primo autem dicendum eſt quid eſt motus in generali. Secūdo de primis ſpeciebus in ſpeciali. ¶Tertio de motuum contrarietate. ¶Circa primū diffinit Ariſtoteles motum ſecundum expoſitores tertiȷ̄ phyſicorum duplici diffinitione. quarum vnam dicunt eſſe formalem: ⁊ aliam materialem: que tamen non differunt niſi vocaliter. ¶Eſt autē iſta diffinitio motus. Motus eſt actꝰ entis in potentia ſcōm qō in potētia.

Habet iſta in T.c.3.

¶Circa

Motū nō diſtigui realiter ab his que mouēt.

¶ Circa cui⁹ expōnem pmo videdum eſt de re. Secūdo de modo loquēdi. ¶ Quātum ad pmuz dico pportionabilr ſicut ſuperius dixi de mutatione. ſ. ꝙ motus non eſt aliqua res ſm ſe totā diſtincta a rebus ꝑmanētibus. Qđ oñdo ſic. Si motus eſt res diſtincta a rebus ꝑmanētibus: eſt res diuiſibilis aut indiuiſibilis. nō indiuiſibilis ſm eos. ergo diuiſibilis. ergo cōpoſita ex partib⁹. Aut ergo ex partib⁹ ſimul exiſtētibus: ⁊ tunc motus eſt vere longus: latus ⁊ profundus. qđ non cōcedūt. Uel ex partib⁹ nō ſimul exiſtētibus: ſicut ipſi cōcedūt. qđ non pōt dici: qꝛ illud qđ nō eſt: non pōt eſſe pars alicuius entis. Nullū enim ens cōponit ex nō entib⁹. ergo motus nō pōt dici aliqđ ens aliud a permanētibus ꝑpter talia non entia. ¶ Preterea vna pars motus ꝑcedens nō repugnat alteri parti ſequēti. Quare ergo neceſſe eſt ꝙ ſequente adueniēte: prior corrūpat? cum non poſſit corrūpi nec per ablationē ſue cauſe: nec per corruptionem ſui ſubiecti nec per inductionē ſui cōtrarij. ¶ Preᵃ ſi motus ſit alia res. aut eſt reſpectiua aut abſoluta. ſm ponētes relationes diſtingui a reb⁹ abſolutis: nō pōt dici ꝙ ſit aliqua res abſoluta: qꝛ tunc vel eēt ſba: vel quātitas: nō ſba: manifeſtū eſt: nec quātitas: quia tunc qñcūqꝫ aliqđ moueret acqreret nouā quātitatem: ⁊ ꝑderet antiquā. qđ videt abſurduz. Neqꝫ eſt qualitas multo magis: neqꝫ eſt res relatiua. qꝛ ſi ſic: talis relatio hēt fundamētuz ⁊ terminū. ⁊ ꝑ ꝯñs cuz fundamētuz ⁊ terminus poſſint durare per tꝑus ſine omni deſtructione illoꝝ vel alteri⁹ poſſet talis relatio ꝑmanere ꝑ tꝑus. ⁊ ꝑ ꝯñs vere erit res ꝑmanēs potens durare ꝑ tꝑus poſt. pꝫ hoc inductiue. nam ſi corpus moueat localr. ⁊ motus localis ſit motus reſpectiuus: cum motus localis ſit in moto. opꝫ ꝙ ille reſpectus ſit in moto. tunc quero de termino: aut terminus eius eſt forma vel locus receptus in eodē moto. qđ nō videt. ⁊ hoc tñ poſito ille reſpectus poterit ꝯſeruari nulla facta mutatione in forma nec in moto qđ eſt ipoſſibile. Aut termin⁹ eſt agens: ſiue mouēs: ⁊ adhuc poterit ꝯſeruari ꝑꝑ idem. Si dicas ꝙ ille reſpectus hēt pro termino nō eſſe ꝑcedens vel futuruz aliqđ. ꝫ. ſm ſic opinātes. reſpect⁹ non entis non pōt eſſe relatio realis, ergo motus non poterit eſſe aliqđ reale.

Cap. ſextum.

Oſtenſo ꝙ motus nō eſt alia res a rebus ꝑmanētibus. videndū eſt qđ eſt motus. ¶ Ad cui⁹ euidentiam videndum eſt quō aliqđ mouet. Scđo qđ eſt moueri quātuz ad diffōnē exprimentē quid nois. Et dico ꝙ ad hoc ꝙ aliqđ moueat ſufficit ꝙ mobile continue ſine interruptione tēporis ⁊ quiete ꝯtinue partibilit acqrat aliqđ ſucceſſiue vnū poſt aliud. vel cōtinue ⁊ ſucceſſiue ſeu partibiliter amittat aliqđ. ſicut ad hoc ꝙ aliqđ dealbet ſufficit ꝙ ꝯtinue acqrat partes albedinis. ⁊ ad hoc ꝙ moueat localr ſufficit ꝙ cōtinue ſine quiete acqrat vnuz locuz poſt aliuz. ⁊ ita ꝙ ſine quiete ſit in diuerſis locis ſucceſſiue. Et ſi dicas qđ eſt quieſcere. Dico ꝙ quieſcere eſt ꝑmanere ſb aliq̄: vel in alio: qđ pōt de nouo acqri vel āmitti ꝑ tēpus.

Motū nō differre realiter a re que mouet.

vel magis ad rem ſit cum verificatione cōtradictoriorum: nō ſimul ſed ſucceſſiue. Unde ſciendum eſt ꝙ nunq̄ eſt ſucceſſio niſi ꝑpter hoc ꝙ ex parte rei oritur ꝙ ꝯtradictoria ſi formētur verificantur vnū poſt aliud. Tunc autem dicitur aliquid cōtinue moueri: quando in quolibet inſtāti verū eſt dicere ꝙ hoc mobile eſt in loco in quo prius nō fuit vel ꝙ aliquid habet quod prius nō habuit. vel ꝙ nō hēt illud qđ prius habuit imediate. Hoc igit poſito omni alio circūſcripto illud vere mouet localiter. ⁊ tamen nulla res eſt hic niſi permanēs: qꝛ ⁊ mobile eſt permanēs. ⁊ quodlibet per mobile acquiſitū eſt permanens: qꝛ tamen mobile prius eſt in vno loco ⁊ poſtea in alio. ⁊ poſtea adhuc in alio: ⁊ ſic cōtinue quouſqꝫ perueniat ad locum in quo manet. ideo cōtinue mouet. ⁊ tamen nulla res eſt hic niſi permanēs: ſed qꝛ ille res permanētes nō ſunt ſimul: ſed vna poſt aliā acqrit: ideo vere mouetur. ¶ Cōſimiliter eſt de calefaciēte: quia quādo aliquid calefit ex hoc ipſo ꝙ calefactibile nō accipit totum caloreꝫ ſimul: ſed partē poſt partem. ita ꝙ in quolibet inſtāti eſt veruꝫ dicere ꝙ illud calefactibile aliquam partē habet caloris quā pri⁹ nō habuit. ex hoc ipſo nulla alia re facta in ipſo: calefactibile vere calefit ⁊ mouet. Ex quo patet ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueatur non requiritur alia res ꝑter res permanētes ⁊ per cōſequēs motus non eſt alia res a rebus permanentib⁹. Iſtā auteꝫ ſentētiam exprimit philoſophus quādo diffinit motum dicēs. ¶ Motus eſt actus entis in potentia ſm ꝙ in potētia. hoc eſt quando aliquid mouetur actu aliquid habet ⁊ eſt in potentia ad aliud ſine quiete media in loco acquirendo: ſicut quando mobile eſt actu in loco acquiſito ⁊ eſt in potētia ad alium locum quem habebit ſine quiete media tunc vere localiter mouetur. Et iſta diffinitio iportat idem cum ſecūda que dicit. Motus eſt actus mobilis inquātū mobile eſt. hoc eſt qñ aliquid mouet mobile habet actu aliquid ⁊ eſt mobile. hoc eſt: eſt in potētia ad habendum aliquid imediate. ſimiliter iſtis cōcordat diffō cōmentatoris motus eſt acqſitio ꝑtis poſt partē ꝑfectiōis ad quā vadit hoc eſt quando aliquid mouetur acquirit vnam partem poſt aliaꝫ quouſqꝫ venit ad aliam poſtq̄ aliam acqrit. ¶ Et eſt notādum ꝙ iſta diffō vltima non cōpetit niſi motui acqſitiuo. illa autē Ariſto. cōpetit ⁊ motui acqſitiuo ⁊ deperditiuo. vt iſte ſit ſenſus. motus eſt act⁹ ⁊c̄. inquantū eſt in potētia vel acquirēdo illud quod nō hēt. vel deperdendo illud qđ habet. vñ dū aliqđ mouet ſemꝑ eſt actu ſub aliq̄ ⁊ in potētia ad aliud qđ imediate acqret: vel eſt in poᵃ vt aliquid perdat imediate. hoc eſt vt in qualibet ꝑte tꝑis poſterioris ſit verū dicere. hoc mobile non hēt illud quod prius habuit. q̄uis habeat parteꝫ ipſius. hoc autē eſt verū de motu ſucceſſiuo.

Capłm. vij.

Propter aūt modū loquendi multe ſūt difficultates que mihi videntur ſm principia Ariſto. de motu magis vocales q̄ reales. Si enim vteremur ꝑciſe iſtis vocabulis mouens: motiuum: mobi

le:moueri:⁊ huiuſmodi. ⁊ nõ talibꝰ:motus:motio:
⁊ cõſimilibus : que ſm modũ loquẽdi ⁊ opinionem
multoꝝ pꝛo rebꝰ permanẽtibus nõ videtur ſuppone
re multe difficultates ⁊ dubitationes eſſent excluſe.
Nunc aũt ꝓpter talia videt̄ ꝙ motꝰ ſit alia res ſm ſe
tota diſtincta a rebꝰ permanẽtibꝰ. ¶ Videt̄ enim ꝙ
obiectio nes ꝯ ꝓpꝛiã ſen tentiam — motus ſit quidã fluxus:ſed res ꝑmanẽs nõ eſt fluxꝰ
ſed per ſe ſtans. ergo ⁊c̃. ¶ Scḋo. motus eſt ſucceſ-
ſiuus ſed res ꝑmanẽs nõ:ſed tota ſimul. ¶ Tertio.
motus eſt velox vel tardus:ſed res permanẽs non.
¶ Quarto. res ꝑmanẽs põt eſſe ſine motu:ſ3 nõ ſi-
ne re ꝑmanẽte. ¶ 5°. motꝰ eſt q̃titas alia a q̃titate
rei ꝑmanentis:q2 nõ habet quãtitatez ꝑmanẽtez ſed
tm̃ ſucceſſiuã. ¶ Iſtis tñ nõ obſtantibus dicẽdu3 eſt
ꝙ nõ differt motꝰ a re mota ſm intẽtionem Ariſto.
¶ Eſt aũt ſciendu3 ſicut dictũ eſt de mutatione talia
vocabula:motus:mutatio:⁊ cõſimilia magis inuẽta
ſunt ꝓpter venuſtatẽ eloquij q̃ ꝓpter neceſſitatẽ : q2
ſine illis pꝛo quibꝰ cõiter vtimur per alia poſſemus
oẽs cõceptꝰ nr̃os ſufficiẽter expꝛimere. Et ideo pꝛo
poſitiões in quibꝰ ponit̄ aliquod tale vocabulũ. mo-
tus:mutatio:ſucceſſiuu3:ſucceſſio : ⁊ huiuſmodi. re
ſoluẽde ſunt in ꝓpões:in qbꝰ ponunt̄ talia vocabu-
la. mouet̄:motum:ſuccedit:ſuccedẽs:⁊ hmõi. ⁊ ſm
eas eſt de ꝓpõnibus ꝓpoſitis videndu3. Patet ergo
dſlutio eboꝝ — per hoc ad argumẽta. ¶ Ad ꝑmum qñ dicit̄ ꝙ mo
tus eſt quidã fluxus. dico ꝙ illa hẽt duplicẽ intelle-
ctũ. vnũ ſc3 ꝙ motꝰ ſit vna res diſtincta ab oi re ꝑma
nẽte:que continue fluat a nõ eſſe ad eſſe:vel ecõuerſo
ita ꝙ ſemꝑ vna pars cõtinue coꝛrũpat̄ : ⁊ alia ꝯtinue
in rerũ natura ſuccedat. Et iſte eſt modus famoſus
intelligẽdi motũ eſſe fluxum de quo dr̄ a Cõmen. ꝙ
eſt famoſioꝛ nõ verus ⁊ ꝙ eſt vnus aliꝰ verus. ⁊ iſtu3
ꝯ.4. — intellectũ puto eſſe ad mẽtẽ phi ⁊ Cõmen. Alio mõ
põt intelligi ꝓpõ iſta. ſ. qñ aliqd mouet̄ ꝯtinue fluit.
hoc eſt ꝯtinue aliqd acqrit vel deꝑdit. ſicut qñ aliqd
mouet̄ localiter ꝯtinue fluit de vno loco ad aliu3. nõ
ꝓpter aliquã rem ꝑter mobile ⁊ locũ quẽ acqrit:ſed
q2 ſꝑ eſt i loco alio ⁊ alio nulla alia re aduenieẽte ſibi
q̃uis freq̃ẽter accidat ꝙ ſibi aliq̃ qualitates acci-
dãt ſeu aduenĩat. Similr̃ etiã põt dici: q̃uis nõ pꝛo-
pꝛie: ꝙ qñ caloꝛ in aliquo ꝯtinue auget̄ ꝙ illud cali-
dũ ꝯtinue fluat:acqrendo ꝯtinue nouũ gradũ calo-
ris. ſicut dicimꝰ ꝙ tm̃ fluit de vno gradu ad aliũ. nõ
qdẽ pꝛioꝛẽ ꝑdẽdo ſ3 aliũ acqrendo. ⁊ ſic tales ꝓpõ-
nes in qbus ponunt̄ talia vocabula. fluxus : trãſitꝰ.
⁊ hmõi reſoluende ſunt in ꝓpões:in quibꝰ ponũtur
talia vocabula. fluit:trãſit : currit: ⁊ hmõi. iuxta eas
videndũ eſt qd ſit dicendũ de alijs. ¶ Ad 2m dico ꝙ
ſenſus iſtius ꝓpõnis. motꝰ eſt ſucceſſiuꝰ:eſt qñ aliqd
mouet̄ nõ acqrit vel deꝑdit illud qḋ acqrit vel deper
dit ſimul ſed ſucceſſiue. Et iḋ nõ eſt imaginãdum ꝙ
motꝰ ſit queda3 res ſucceſſiua totaliter diſtincta a re
ꝑmanente:ſed qñ aliqd mouet̄ ⁊ nõ acqrit totũ ſiml̄
ſicut motꝰ localis dr̄ ſucceſſiuus:q2 mobile nõ eſt ſi-
mul in oibus illis locis : ſ3 ꝑus eſt in vno loco q̃ in
alio. Et ſi dicas qd eſt illud ꝑus. dico ꝙ aduerbium
tꝑis vel oꝛdinis. nec põt alr̄ deſcribi vocabulũ. Sed
foꝛte quereretur. quid eſt iſta pꝛioꝛitas. dico ꝙ iſta pꝛio
ritas eſt vocabulũ fictum ad hoc aduerbium pꝛius:
magis pꝛopter oꝛnatũ loquendi inuentum q̃ ꝓpter
neceſſitatem. ideo reſoluendum eſt in ſuu3 aduerbiũ
ex quo foꝛmatur. Et eſt pꝛopꝛie exponendu3:q2 pꝛo
pꝛie nõ habet quid nominis ſed ſignificat vnum eſſe
ante aliud in aliquo vel ſub aliquo. Et nec eſt aliter
reſpondendum ad tales queſtiones q̃ ad tales. ho-
mo non eſt aſinus. vel nemo eſt chimera. illud. nõ.
quid erit:q2 non eſt reſpondendu3 niſi ꝙ hoc eſt ad
uerbium ſcilicet nõ : ⁊ hoc eſt nomen ſc3 nemo. nec
eſt imaginandu3 ꝙ ly non vel ly nemo ſignificet aliã
rem diſtinctam ab alijs rebus ſignificatis per alia no
mina poſitiua. Sed:nõ:eſt aduerbium negandi. cu-
ius ſignificatio iſto modo q̄ ſignificat magis ex vſu
loquendi:auditu:acquirit̄ q̃ doctrina. ſic eſt de alijs
aduerbijs que ſignificãt idem cum ſuis verbis cum
conuenienter adiungũtur. nec alias res ſignificant.
Unde quãdo dicitur. iſte ſapienter regit ſubditos ſu
os hoc aduerbium ſapienter non ſignificat aliã rem
niſi ſignificata per alia vocabula. ¶ Et ideo hoc eſt — Uñ pu-tent ter-miniſte realeſ er rare
pꝛincipium multoꝝ erroꝛum in philoſophia ꝙ ſem
per diſtincto vocabulo coꝛreſpondeat diſtinctum ſi-
gnificatum. ita ꝙ tanta ſit diſtinctio inter ſignificata
quanta eſt nominum vel vocabuloꝛum ſignificantiũ
etiam quando illa nomina vel vocabula non ſunt ſi-
nonima. ſicut ſi aliquis crederet ꝙ alia res ſignifica-
tur per caſum rectum q̃ per obliquum. Et per nu-
merum ſingularem q̃ per plurale3. ⁊ per coniũctio
nes ⁊ pꝛepoſitiones ⁊ aduerbia. que omnia ſunt ab-
ſurda ⁊ falſa. ¶ Opoꝛtet aute3 ſcire ꝙ ſicut ſub bo-
no intellectu conceditur ꝙ motus eſt ſucceſſiuus.
ſic ſub bono intellectu concedendum eſt : ꝙ motus
non eſt res permanens:q2 per iſtam pꝛopoſitionẽ da
tur intelligi iſta. ꝙ quando aliqd mouetur nõ acqui
rit vel perdit totum ſimul:ſed ſucceſſiue ſcilicet vnũ
poſt aliud. ¶ Ad tertium dico ꝙ per iſtam motus
eſt velox vel tardus : datur intelligi iſta quando ali-
quid mouetur tarde vel velociter mouetur: hoc eſt i
paruo tempoꝛe acquirit multũ vel parum. talis aũt
intellectus non habetur ab antiquis de iſta pꝛopoſi-
tione res ꝑmanens eſt velox vel tarda. ¶ Ad quar-
tum dico ꝙ res permanens poteſt eſſe ſine motu:q2
poteſt non moueri. vnde ſicut iſta conceditur:ſoꝛtes
poteſt exiſtere ſine albedine ⁊ cum hoc ſtat ꝙ ſoꝛtes
vere eſt albus. ita iſte ſtãt ſimul res permanẽs poteſt
eſſe ſine motu. ⁊ tamen motꝰ non eſt alia res a re per
manente. ¶ Sed cõtra quando aliquid poteſt ſepa-
rari ab aliquo:diſtinguitur ab illo:ſed permanẽs po
teſt eſſe ſine motu. ergo ⁊c̃. ¶ Dico ꝙ in tali modo
arguendi eſt fallacia figure dictionis ſicut alibi viſu3
eſt : quia commutatur hoc aliquid in quale quid. ſi-
cut quando arguitur quandocunq3 aliquid põt exi-
ſtere ſine reliquo illa diſtinguntur : ſed ſoꝛtes poteſt
exiſtere ſine muſico. ergo muſicũ diſtinguitur a ſoꝛ.
¶ Ad quintum dico ꝙ hoc nomen motus non eſt

per ſe

per ſe in genere: eo ꝙ ſignificat diuerſas res diuerſo
rum generum. tamen omnis res ſignificata per mo
tum ſcilicet per hoc nomen: motus: eſt per ſe in gene
re. ¶ Ad ſextum dico ꝙ motus non habet quātita
tem aliquam diſtinctam ſm̄ ſe totā a quantitate rei
permanentis: aliquid tamen intelligitur per hoc no
men: quantum: magnum: paruū: ⁊ huiuſmodi quā
do verificat̄ de motu ſic dicendo. motus eſt magn⁹
paruus ⁊c̄. ⁊ quando dicitur de alijs ſicut ex prece
dentibus ⁊ ſequentibus apparebit. ¶ Ex predictis
patet ꝙ motus eſt quedam ſucceſſio. hoc eſt quādo
aliquid mouetur prius acquirit vel deperdit vnum
ꝙ̄ aliud. ¶ Item patet quomodo motus habet pri
us ⁊ poſterius. hoc eſt quando aliquid mouetur pri
us acquirit vnam partem ⁊ poſterius aliam. Patet
etiam quomodo concludi poteſt ꝙ mot⁹ habet par
tes: quia ſcilicet quando aliquid mouetur prius acq
rit vnam partem poſterius vero aliam vel deperdit.
Nec aliud intellexerunt antiqui dicentes motum cō
poni ex partib⁹ vel habere partes. ¶ Similiter quā
do dicunt ꝙ nulla pars motus eſt: ſed tantum muta
tum eſſe non intendunt plus: niſi quādo aliquid mo
uetur non acquirit de nouo illud quod prius acqui
ſitum eſt: ſed tantum illud quod modo habetur: qḋ
prius nō habebatur. nec etiam habet illud quod ha
bebat: ſed ꝙ hoc modo primo habet illud quod pri
mo acquirit. Sed quādo dicitur ꝙ motus habet ter
minum a quo: ⁊ terminū ad quem. non eſt imaginā
dum ꝙ ille motus ſit aliq̄ res totaliter diſtincta a per
manentibus cuius termini ſint alie due res: ſed ſic eſt
intelligendum: ꝙ quando aliquid mouetur aliquid
perdit vel acquirit. Et ſicut dictum eſt de talib⁹ pro
poſitionibus ꝯſimiliter eſt dicendum de alijs. Pro
pter quod tales propoſitiones auctorum intelligen
de ſunt ad mentē ipſoꝝ ⁊ non ſicut ſonant verba: qꝛ
ſepe verba aliud ſonant ⁊ aliud ſignificant.

Capitulum octauum.

Sermo d ſpēb⁹ motus.

Dicto de motu in generali dicēdū eſt
de primis ſpēbus motus. Eſt
aūt ſciēdum ꝙ ſicut dictū eſt ſupra ꝓme
ſpecies motus accipiunt̄ ſm̄ predicamēta
ad que dicit̄ motus eſſe. que ponunt̄ eſſe quattuor.
ſcꝫ ſubſtātia. quantitas. qualitas. ⁊ vbi. qḋ non eſt in
telligēdum ꝙ motus ſit exiſtens preciſe ad illas res
que important̄ per iſta quattuor ꝓdicamēta: ſic ꝙ nō
ad res que important̄ per alia ꝓdicamenta. ſed ideo
dicit̄ ad iſta quattuor ꝓdicamenta tm̄ eſſe motus. qꝛ
nunꝙ̄ ꝯtingit ꝓdicabilia iſtoꝝ predicamētoꝝ de ali
quo verificari niſi illud moueat̄. large accipiēdo mo
tum. Non ſic de predicabilib⁹ alioꝝ predicamētoꝝ.
ꝙ̄uis ad res importatas per illa ꝓdicamēta alia: ve
re ſit motus. Unde ad rem importatā per hoc nomē
ſimile: vere eſt motus. ⁊ tm̄ ꝯtingit aliquid de nouo
eſſe ſimile: ꝙ̄uis non moueat̄. ⁊ ideo dicit̄ ꝙ ad ſimi
litudinem non eſt motus. hoc eſt. aliqḋ pōt eſſe vere
ſimile: ꝙ̄uis non moueat̄: ⁊ hoc ſiue mutari accipia
tur large: ſiue ſtricte. Non ſic aūt eſt de alijs. Non
enim aliqḋ de nouo eſt ſubſtātia: niſi moueat̄: large
accipiēdo ly moueri. Unde ꝑma ſpēs motus large
ſumpti pōt poni in genere ſubſtātie. cuius non habe
mus nomen impoſitum. pōt tm̄ vocari tranſmutatio
ſubſtātialis. cui⁹ ſunt due ſpecies generatio. ſ. ⁊ cor
ruptio: ꝙ̄uis etiam iſta noīa generatio ⁊ corruptio:
tranſmutabilib⁹ alijs applicent̄. ſepe tm̄ vtendum eſt
iſtis ſm̄ ꝙ ſunt ꝓpria tranſmutationi naturali. Eſt
aūt generatio quādo in materia inducit̄ de nouo for
ma ſubſtātialis. Et eſt corruptio quādo forma ſub
ſtātialis deſinit eſſe in materia. De iſta tamē genera
tione ⁊ corruptione tractatum eſt prius vbi tractatur
de ꝓncipijs rerum generabilium ⁊ corruptibilium.
Sunt aūt hic aliqua breuia pertractāda ſiue aduertē
da. Unde ſciēdum eſt ꝙ generatio non eſt mot⁹ ſuc Qꝫ generatio ſit ſubita.
ceſſiuus: ſed tm̄ mutatio ſubita. Cui⁹ ratio eſt. quia
ꝙ̄uis vna pars materie prius poſſit recipere partem
forme. ⁊ alia pars materie aliam partē forme. ⁊ ſic
pōt eſſe ſucceſſio: tamē eadem pars materie non pōt
ſucceſſiue recipere partem forme poſt aliam partem
forme. qḋ tamen requiritur ad motum ſucceſſiuū.
qꝛ ad hoc ꝙ aliquid moueatur requiritur: ꝙ qḋ mo
ueat̄ acquirat vnum poſt aliud. vel perdat vnū poſt
aliud. Cum ergo tota materia eadem eandē formā
quā recipit ſimul recipiat. ideo pars illa materie in
recipiēdo formā non mouet̄ ſucceſſiue. ideo genera
tio non eſt motus. Et tamen rōnes phi non probant
de mutatione ſubſtātie tm̄. ſed vniuerſaliter de om
ni generatione ⁊ corruptione: qꝛ nulla generatio ſi
ue ſit ſubſtantie ſiue accidentis eſt motus nec aliqua
corruptio eſt motus. Eſt aūt prima ratio philoſophi
iſta. Quod non eſt: non mouet̄. ſed qḋ generat̄ non
eſt. ergo qḋ generat̄ non mouetur. ⁊ per ꝯñs genera
tio non eſt motus. ¶ Ad cuius euidentiā ſciendum i 5° phyſicorum t. 7.
eſt: ꝙ philoſophus diſtinguit tres modos mutatio
nis. quia omne qḋ mutatur aut mutatur a ſubiecto
in ſubiectum: aut a non ſubiecto in ſubiectū: aut ſb
iecto in non ſubiectū. Mutatio que eſt a non ſubie
cto in ſubiectum vocatur generatio que eſt mutatio
ſm̄ contradictionem: non quidē ꝙ contradictoria
conueniant in aliquo qḋ ſit mutatio talis: ſed qꝛ pri
mo verum eſt dicere de tali mutatione ꝙ nō eſt ⁊ po
ſtea eſt. ⁊ contradictoria de iſto verificantur ſucceſſi
ue. ¶ Ex quo patet ꝙ ſm̄ philoſophū mutatio acci
pitur dupliciter. vno modo pro tranſmutatione ali
cuius quod recipit vel amittit aliquid quod pri⁹ ha
bebat vel quo carebat. Et ſic totū qḋ generatur non
mutat̄ ꝙ̄uis generet̄. Alio mō accipit̄ mutatio pro
productione vel deſtructione. ⁊ ſic quod generatur
mutatur a nō ſubiecto in ſubiectū: hoc eſt primo nō
eſt ⁊ poſtea eſt. ¶ Ex quibus patet ꝙ quando phus
dicit ꝙ illud quod generatur nō eſt: nō intendit ꝙ il
lud tunc non eſt quando materia vel ſubiectum reci
pit formam: ſed intendit ꝙ ante ꝙ̄ generatio ſit com
pleta: ita ꝙ nihil expectatur futurū recipiēdū nō eſt.
¶ Ex quo patet ꝙ illud quod generatur nō mouet̄:
quia illud quod mouet̄ quando expectatur aliquod
futurum eſt: ſed illud quod generatur illo tempore
vel illo inſtāti quo expectatur aliqḋ futurum nō eſt.

ergo illud qd̓ gñatur nō moueť ⁊ per ɔ̄ñs generatio
nō eſt motus. Unde rō, iſta ſic pōt declarari. ſi illud
qd̓ gñatur moueť. aut moueť qñ cōplete gñatur: ita
ꝙ nihil reſtat futurū. ⁊ hoc eſſe nō pōt: qꝛ qd̓ moueť
expectať ad recipiēdū vel ad admittēdū. Aut igitur
qd̓ gñatur moueť ante gñationē cōpletā: ⁊ dū aliqd
eſt futurum. ⁊ hoc non poteſt dari: qꝛ tunc illud qd̓
generatur nō eſt: ſed quod mouetur eſt. ergo qd̓ ge-
neratur non moueť. ⁊ ita generatio nō eſt motus.
5. phiſi. t. c. 14. ¶ Per idē ꝓbat Ariſt. ꝙ gñatio nō eſt quies: qꝛ qd̓
gñať nō eſt. ſed qd̓ nō eſt nō qeſcit. ergo qd̓ gñať nō
quieſcit. qd̓ verū eſt anteꝗ̄ gñatio ſit cōpleta: qꝛ tunc
non eſt illud qd̓ gñatur. Alia rō phi eſt iſta. qd̓ mo-
ueť eſt in loco: ſed qd̓ gñatur nō eſt in loco: ergo qd̓
gñatur nō moueť. Et eſt exponēda ſicut precedens.
Ex quibꝰ concludit ꝙ corruptio nō eſt motꝰ: qꝛ ex q̄
gñatio nō eſt motꝰ: ⁊ motui ɔ̄riať motꝰ vel quies. ſe-
quiť ꝙ corruptio que ɔ̄riať gñationi non eſt motus.
Eſt aūt, aduertēdū ꝙ ꝗ̄uis qñ gñatur accñs ſm ꝙ ē
motus: tūc ſbm illius accñtis moueť. tamē illud qd̓
gñatur non moueť. ſed ſbm illius qd̓ gñatur moueť
vere. Unde qñ calor augmētať in ligno ꝗ̄uis lignū
vere moueať: tamē calor qui gñatur ſiue aggregatū
ex ligno ⁊ calore nō moueť. Et ita qd̓ gñatur nō mo
uetur ⁊ per ɔ̄ñs gñatio nō eſt motus. Et iō qñ phs
dicit iſtā. gñatio nō eſt motꝰ: ītelligit iſtā. qd̓ gñatur
nō moueť. Ex quo pꝫ ꝙ illud ſbm qd̓ gñatur in tpe
gñatur: qꝛ vna pars gñatur ɔ̄tinue ante aliā partē: ⁊
tñ qd̓ gñatur nō moueť: qꝛ nō eſt anteꝗ̄ gñatio ipſiꝰ
ſit cōpleta. ꝗ̄uis gñatio alteriꝰ poſſet ſequi: ſed qñ
forma ſubſtātialis fit in materia nec illud qd̓ gñatur
moueť, ꝓpter rōes phi ſuperiꝰ poſitas. nec ipm̄ ſbm
recipiēs formā moueť, ꝓpter rōnē phi in pñº poſitā.
⁊ ita nulla forma ſubſtātialis fit in eadē parte mate-
rie in tpe ſed in inſtāti. Ex pdictis pꝫ ꝙ gñatio ⁊ cor
ruptio ſunt motꝰ large accipiēdo motū ſed non ſunt
motus ſtricte accipiendo hoc vocabulum: motus:

Capitulum nonum.

D Ictum eſt de motu in gñe ſbe ſu-
mēdo large vocabulū. nūc
tractādū eſt de alia ſpē motus. ſ. de motu
locali. De quo vidēdū ē quibꝰ noibus dī
ſmo de motu locali. motus localis: ⁊ quid acqriť per motū localē: ⁊ qbꝰ
ɔuenit motus localis. Diuiditur aūt motꝰ localis in
motū rectū circularē ⁊ mixtum. Motꝰ rectus eſt qñ
pª diuiſio localis motus mobile ſm lineā rectā moueť ſurſum vel deorſuꝫ. ⁊
ſm alias dr̄ias loci reſpectu corpis celeſtis. Qñ aūt
ſic moueť totū mutat locū. ita ꝙ totū ē in alio ⁊ alio
loco: tam in fine motꝰ ꝗ̄ in pñº vel in medio. Mo-
tus aūt circularis eſt qñ mobile ſemꝑ manet in eodē
loco ſm totū. ꝗ̄uis ptes ſue mutēt locū: ⁊ tale motū
nō poſſet eſſe niſi mobile ſphericū vel ouale. Quia
ſi aliqs angulus eēt in mobili: tūc totum mobile qñ
moueret vel mutareť: mutaret locū: ita ꝙ totū eſſet
ſucceſſiue in diuerſis locis totalibꝰ: ꝗ̄uis aliq̄ pars
loci ſiue ꝓ pe dicti ſiue iproprie dicti nō varieť. Mo
tus aūt mixtꝰ eſt qñ nec eſt rectꝰ nec circularis. hoc ē
qñ mobile nō moueť ſm lineā rectā nec ſemꝑ manet
in eodē loco: ſꝫ tortuoſe moueť: vt qñ angulare ali-
qd̓ vel voluiť vel vertiť. Eſt aūt inter iſtos motꝰ dr̄ia
qꝛ motꝰ rectꝰ vel mixtus pōt cōpetere corpi cuiuſcūꝗ̄
figure. Quia tā corpꝰ angulare ꝗ̄ triāgulare pt mo-
ueri motu recto ⁊ motu mixto. Sed motꝰ circularis
ꝓprie loquēdo nō pōt cōpetere niſi corpi ſpherico ſi
cut dictū eſt. Aliter ſtricte vtiť phus iſtis vocabulis. t. c. 5.
motꝰ rectus: circularis: ⁊ mixtꝰ. in li. de celo ⁊ mun pmi de
do. qd̓ nō obſtat pdictis: cū vocabula valde ſumanť celo
equoce. ¶ Uñ ⁊ iſta pōt eſſe ſcďa diuiſio motꝰ loca- 2ª diui-
lis: qꝛ motꝰ localis quidā eſt ſimplex qdā cōpoſitꝰ. ſio
Simplex diuidiť in motū rectum q eſt a medio ⁊ ad
mediū. ⁊ motū circularē qui eſt circa mediū. Mo-
tus aūt cōpoſitꝰ ſiue mixtꝰ eſt alicuiꝰ cōpoſiti ex vtru-
te alicuiꝰ elemēti pdominantis. De iſtis mēbris ⁊ de
inceps patebit inferius. ¶ Tertia diſtinctio. motꝰ lo 3ª diui-
calis pōt eſſe: qꝛ motꝰ localis quidā eſt nālis qdā vio ſio
lētus ⁊ pōt addi tertiū mēbruꝫ ꝙ qdam eſt mixtꝰ ex
iſtis. Motus nālis eſt q eſt a pñº intrinſeco: non tñ
paſſiuo ſed actiuo: ſicut motꝰ grauis deorſuꝫ ⁊ motꝰ
leuis ſurſuꝫ: de quibꝰ patebit inferiꝰ. ¶ Motꝰ vio-
lētus eſt q eſt ɔ̄ inclinationē moti ſicut qñ graue mo
ueť ſurſum: ⁊ leue deorſum. ¶ Motus vō mixtus
poteſt dici qui eſt a pncipio intrinſeco ⁊ extrinſeco:
ſicut lignuꝫ paruū ſi alligeť ſaxo ⁊ moueať deorſuꝫ:
tūc moueť ſm iclinationē ligni: ⁊ etiā a ſaxo. ⁊ ideo
velocius moueť ꝗ̄ ſi moueret ſibi dimiſſuꝫ. Nec dī
iſte motus mixtꝰ vel cōpoſitꝰ, ꝓpter ɔcurſum duoruꝫ
motuū: ſed illud vocabulū mixtū additū motui po-
nitur loco illius orōnis. lignuꝫ moueť ab intrinſeco
⁊ extrinſeco: ⁊ tales modi loquēdi ſunt preſciēdi vo
lentibꝰ adiſcere aliquā ſcientiā. alioqn neſcientes ſa-
nū intellectū taliū modoꝝ loquēdi in difficultates ⁊
errores varios ꝓlabunť. Per hūc modum pōt dici
ꝙ motꝰ ꝓgreſſiuus aialis eſt motꝰ mixtus: non qꝛ eſt
ab itrinſeco ⁊ extrinſeco: ſꝫ qꝛ eſt ab aliquo qd̓ nō eſt
de eſſentia moti ſed ſaltē partialiter: qd̓ eſt ɔ̄ ſuā icli-
nationem. Nam corpus aialis diſtinguiť ab aia que
nō eſt de eſſentia illius corpis ꝗ̄uis forā eiꝰ ⁊ moue-
at illd̓ qd̓ eſt altera ps totiꝰ aialis ɔ̄ iclinationē ipſius
Nec opꝫ ponere aliquē motū localem qui nec ſit nā
lis nec violētus nec mixtꝰ: qꝛ ois motus localis q̄ ali
qd pōt moueri: vel eſt ſm inclinationē moti vel ɔ̄ in
clinationē eius. Motꝰ aūt violētꝰ diuidiť in 7º huiꝰ
in ipulſionē: tractionē: vectionē vtiginē. Pulſio eſt t. c. 10.
cōis ipulſiōi ⁊ expulſiōi. Impulſio ē qñ pellēs ɔiun
gitur mobili ꝗ̄diu ipm mobile moueť. ita ꝙ ceſſan
te mouente quieſcit motū. Expulſio eſt qñ pellēs nō
ɔiungiť mobili ɔtinue dū moueť ſicut eſt in ꝓijciente
lapidē a ſe. Tractio eſt qñ mouēs mouet aliud ad ſe
vel ad alterum trahit. Uectio eſt qñ aliqd adherens
alteri moueť ad motum ipſius. Uertigo eſt qñ aliqd̓
vertiť ⁊ eſt ibi pulſus ⁊ tractꝰ. ¶ Eſt aūt notandū ꝙ
pulſio ⁊ tractio nō ſunt motꝰ violēti. ſ. ɔ̄ inclinatio-
nē oino moti ſed etiaꝫ ſunt motꝰ mixti: qꝛ in pulſu ⁊
tractu poſſibile eſt ꝙ pulſum ⁊ tractuꝫ moueanť ſm
inclinationē ⁊ violēter. Tūc enim tractū moueť ve-
lociꝰ ꝗ̄ ſi nō eēt extrinſecꝰ trahēs vel pellens. Sicut

ſi aliqs

ſi aliquis exñs ſurſuȝ pyceret lapideȝ deorſuȝ iſte lapis velocius moueť ꝙ ſi dimitteret ſibiipſi. ſimiliter ⁊ ſi traheretur. Et ꝑ tanto dicit phi. ꝙ etiā tunc violenter moueť. Sed magis large accipitur hoc vocabulum: violentꝰ in ſeptimo huius ꝙ̄ in pᷓio ethi. vbi dicitur ꝙ violentū eſt cuiꝰ pͥn^m eſt ab extra nō ꝯferēte vim paſſo. in tali enim motu cōfert vim tam paſſum ꝙ̄ exterius trahens vel pellens. Alia diuiſio pōt poni ꝙ quidā eſt motus naturalis localis ⁊ quidā progreſſiuus aīalis. ⁊ de iſto dicetur inferius.

3ᵒ cap.

Capi. x.

Sermo ꝺ re acq ſita per motum localeȝ.

Iſis diuiſionibꝰ motꝰ localis. videnduȝ eſt qd acquirať per motū localē. Et ꝑmo dōm eſt de illis: que mouentur in aliquo cōtinēte. ſicuti ſunt oīa q̄ mouētur in motu recto qualia ſunt oīa que moueňť īfra ſpherā actiuoꝝ ⁊ paſſiuoꝝ. ⁊ ēt oīa que moueňť citra ſpherā vltimā alias continentē. De quibꝰ dico ꝙ talia mota localiter nō acquirūt aliquā rem ſibi inherētem: q̄uo forma ſbalis eſt in materia: ⁊ calor in igne. ſed tm̄ acquirūt locuȝ ambientē. ſed iſta que moueňť motu recto acqrunt aliquē locū totalē. Corpa auteȝ ſpherica ſi moueňť circulariter acqrūt aliū locū ptiū ꝙ̄uis locus totalis ſit vnus ⁊ idem. ℂ Pᷓeᵃ ꝯ opi. phi. eſt. ꝙ qñ aliqd moueť ꝙ aliqua res ſibi iherěat. ⁊ ꝑ hoc aliquid acqrať ſibi. nō enim qñ aliquid mouetur localiter ad aliud aliquid fit in moto. ſed motuȝ fit in aliquo puta in loco vbi prius nō erat. ℂ Et ſi dicas. ſi motum nihil habeat quod prius nō habebat. ergo nō moueť. Dico ꝙ habet aliqd qꝺ priꝰ nō hēbat. nō tm̄ illud hȝ ſicut rē inherentē ſibi ſbtiue ſȝ ſicut locuȝ. Et ſi dicať vlterius ꝙ ꝯdictoria nō verificanť de aliquo ſucceſſiue niſi ꝓpter aliquā deſtructionem alicuius vel ꝓductionē. ergo ſi nihil nouū acqritur nec aliquid deſtruiť nō moueť. ℂ Pᷓeᵃ. ſi oēs res nūc ſunt que prius erant ⁊ nō alie nō eſt maior rō ꝙ hoc ſit in hoc loco nunc ꝙ̄ pus. ℂ Dico ad pᵐ ꝙ ꝯdictoria poſſunt ſucceſſiue verificari ſine oī deſtructione ⁊ ꝓductione cuiuſcunqȝ rei. per hoc ſolum ꝙ mobile mutat locū ⁊ vadit de vno loco ad aliū locū. Unde eoipo ꝙ corpus ſine oī alia re eſt in hoc loco ⁊ prius nō erat in hoc loco pñt vificari ꝯdictoria. Et ſi queras qd reqriť ad hoc ꝙ corpus ſit in hoc loco. dico ꝙ reqritur ad hoc ꝙ corpꝰ ſit ⁊ ꝙ ille locus ſit. ⁊ ꝙ nō ſit aliqꝺ mediuȝ inter hoc corpꝰ ⁊ hūc locū ꝙ ſit qñqȝ ꝑ vnā viȝ mouentē ⁊ qñqȝ ꝑ aliā. ℂ Ex hoc pȝ ad ſcōm: ꝙ ꝙ̄uis oīs res ſit que priꝰ. ⁊ nō alie: tm̄ nūc eſt in hoc loco. qꝛ mouens mouet ipſum ad hūc locū ⁊ prius nō. ſic ergo dico ꝙ per motū localeȝ acquiriť ſolus locus ⁊ nō aliqꝺ aliud: ꝓpter qꝺ ⁊ motꝰ localis dꝛ. ℂ Sȝ ꝯ dicēs. terius ad queȝ eſt motꝰ ponitur in p̄mēto vbi ergo nō acquirit ꝑciſe locus cuȝ ſit in p̄mēto ꝙ̄titatis. ℂ Dico ꝙ eoipo ꝙ eſt in gñe vbi nō acquiriť per ipſum niſi locus. qꝛ illa q̄ ſunt in p̄mēto: vbi ſignt loca ſicut pȝ inductiue. nec eſt imaginandū ꝺm doctrinaȝ phi. ꝙ qñ aliqd eſt in loco ꝙ in corpore locato ſit aliq̄ res derelicta in eo deſtincta a loco ſicut qdā imaginanť. qꝛ eadem rōne ex locato derelinq̄reť talis res in locāte. ⁊ eēntſibi duo ꝑta. qꝺ nō eſt veꝝ. Unum. ad hoc ꝙ corpꝰ ſit in loco aliquo nihil plus reqriť niſi ꝙ corpus ſit ⁊ locus ſit: ⁊ nō ſit aliqꝺ mediū inter corpꝰ illud ⁊ locū. ergo fruſtra ponitur talis res derelicta in locato. ℂ Pȝ ergo ex dictis ꝙ qñ aliquid moueť motu recto vel mixto: accipiendo iſta vocabula ſicut accipiuntur in prima diuiſione motus: locꝰ acquiriť diſtinctꝰ a priori loco in q̄ mobile erat prius. ℂ Qñ vero aliquid moueť motu circulari: tunc eſt in eodē loco ꝯtinue in quo priꝰ erat tm̄ alia pars loci corrñdet cōtinue alteri pti moti. ſed totū motū ſemp eſt in eodē loco. ⁊ per ꝯñs totū motum nihil de nouo acqrit: ſed quelibet ps acquirit locum cōtinue aliuȝ a priori loco in q̄ priꝰ erat. ℂ Ultimum āt mobile qꝺ nō ꝯtineť ſub aliq̄ corpore quando moueť nihil nec ꝺm ſe totū nec ꝺm partes acquirit. qꝛ tm̄ aliqd acqreret ſi eſſet aliq̄d corpus ambiēs ⁊ etiā qꝛ ſue partes aliter reſpiciūt aliqua qeſcentia in loco. ⁊ plus ⁊ minꝰ diſtāt ab alijs quieſcētibꝰ ideo ꝟe moueť localiter. nō qꝛ aliꝺ acquirat. ſed qꝛ inter ſuas partes ⁊ alia corpora quieſcentia eſt alia ⁊ alia ꝯtinue diſtantia localis. Tūc ſi dicatur: ꝙ ſicut per alterationem ſemp acqriť vel deperdiť aliq̄ q̄litas: ſic per motum localeȝ acquiriť vel deperdiť locꝰ aliqs. Dico ꝙ ꝙ̄tum ad hoc nō eſt ſimile. qꝛ nihil eſt alterabile niſi qꝺ pōt recipe vel depdere aliquā q̄litateȝ. ſed bñ aliquid extat mobile localiter ꝙ̄uis nō poſſit eſſe in loco ꝓprie accipiendo locū. ſed eſt locus alioꝝ: ⁊ locꝰ diuerſimode reſpicit illa quorum eſt locus. ideo vere mouetur localiter.

Quo ſphera mutet locum.

Quo vltia ſphera moueat localr.

Inſtantia ꝯ ꝓpriā ſententiam.

Solꝰo iſtātie.

Capi. xi.

Oſſunt autē moueri oīa corpa localiter. ⁊ de corpibꝰ celeſtibus manifeſtū eſt ꝺm opi. phoꝝ. qꝛ quodlibet corpus celeſte moueť circlarit. Iſta aūt corpora inferiora moueri poſſunt niſi forte impedianť ꝓpter defectū mouētis. Sicut ſi aliq̄ pars terre circa cētrū ꝓpter defectū mouentis. qꝛ ſi ſibi nullū mouēs debite approxiatur nō moueť nec pōt moueri qꝛ nunꝙ̄ poteſt poni extra locū ſuū nālem. ⁊ ꝑ ꝯñs nunꝙ̄ pōt moueri nec nāliter nec violēter. Cetera āt corpora corruptibilia ſiue ptes eēntiales cuiuſmodi ſunt mā ⁊ forma ſiue ptes integrales. cuiuſmodi ſūt ptes itegrales quorūcūqȝ corpoꝝ ſiue ſint qualitates inherentes ſbtis: ꝟe moueri poſſunt localiť ꝙ̄uis aliqua moueanť per ſe ⁊ aliqua nō moueantur: nec per aliquā potentiaȝ moueri poſſunt niſi ad motū alioꝝ. Quia motis nobis moueňť omia q̄ ſunt in nobis. qꝺ verum eſt de motu locali: ꝙ̄uis ꝺ alterōne nō habeat veritatem. qꝛ quocūqȝ moto localiter oīa que ſunt in ipſo moueňť localiter. ſed aliquo alterato nō opȝ omnia que ſunt in ipſa alterari. Et eſt rō diuerſitatis qꝛ ſi aliquid ſit in loco oīa que ſunt in ipſo ſunt in loco ⁊ qꝛ iſta nō poſſunt ſeparari ab illo in quo ſunt ipſo mutante locū neceſſe eſt ⁊ alia mutare loca. ⁊ ꝑ ꝯñs moueňť localr. Sȝ ꝙ̄uis aliqꝺ ſbm ſit receptiuū q̄litatis. non tm̄ oīa que ſunt in ipſo receptia ſunt illius qualilitatis. ⁊ ideo alterato prio nō opȝ alia alterari.

Pᷓcre dubitatōis pulcra ſolutio.

C

Sermo ꝺ motu in quantitate.

Augmē tatio du plr dr̄.

Capi. xij.

Non ſolū ponit motus ad vbi: ſ3 ēt motus ad q̄titatē qui vocat augmētatio ⁊ diminutio. ⁊ nō eſt aliqḋ nomē cōe illis. Sed in p̄mis eſt ſciēdū q̄ augmentatio eſt duplex ſicut ⁊ diminutio. Nā q̄dā eſt augmentatio que eſt p aduētū alicui⁹ ſbe. ⁊ iſta ſolū ꝯuēit aiatis ſm qḋ videmus aiata creſcē p aduētū mãe facientis p ſe vnū cū mã p̄exiſtēte: cū ēt aduenit noua forma. Alia dr̄ augmētari ſine aduētu ſbe. ſ3 ſolū per hoc q̄ aliqḋ mobile extēdit nūc magis q̄ p̄us: ⁊ tūc eſt maioris q̄titatis. Et iſta augmētatio nō eſt niſi rarefactio: ⁊ ꝯuenit tā aiatis q̄ inaiatis. Et eodē mō diminutio q̄dā eſt p receſſu3 alicui⁹ ptis ſbe. q̄da3 ſine oī receſſu ptis ſbe. ſed p maiorē coartationē partiu3 moti: que vocat ꝯdēſatio. Iſta diſtinctiōe p̄uia vidēdu3 eſt de vtraq3 augmētatiōe. Et p̄mo de ea que eſt rarefactio de qua dico q̄ ſm intētionē phi. p talem augmētationē nō acqrunt aliq̄ res nec aliq̄ quātitas niſi locus tm̄. hoc eſt q̄n aliqs ſic auget vel rarefit nō acqrit moto niſi locus tm̄. hoc eſt q̄n aliqd auget illud rarefit ſine aduētu rei inherētis: ſ3 ptes moti dilatant ⁊ extēdunt ⁊ fiūt magis diſtātes ⁊ occupātes maiorē locū q̄ p̄us. ⁊ p ꝯñs maiorē locū acqrūt q2 fiūt in maiori loco. ſicut ſi terra vni⁹ pugilli rarefiat ad quātitatē duoꝝ pugilloꝝ: nō tñ deſerēdo locū priorē: ſ3 acqrēdo ſecū aliū maiorē locum habebit.

Obiec°

¶ S3 ꝯ. ſi aliqd rarefit ⁊ nō acqrit niſi locus. augmētatio iſta nō differret a motu locali. ¶ Itē ſi illa ſit augmētatio: ⁊ nō eſt ad quātitatē. q2 nulla q̄titas acqrit. nec ad q̄litatē. iō illa nō magis eſt ad q̄titatē q̄ ad q̄litatē: q2 non erit plus q̄titatis q̄ qualitatis.

¶ Circa taliū rōnū ſolōnē ⁊ ſimiliū. q2 iſtis ſolutis alia ſoluent: videndū eſt qd ſit q̄titas. Scḋo q̄mō augmētatio eſt ad quātitatē. Tertio q̄uo iſte mot⁹ diſtinguit a motu locali. ex qb⁹ patebit ſolō rationu3.

Quid ſit quātitas.

Quātū ad p̄mū dico: q̄ ſm intētionē phi: quātitas nō eſt res diſtincta a ſba ⁊ q̄litate. ita q̄ nō eſt aliqua res media iter ſba3 ⁊ q̄litatē que ſit ſbiue in ſba. ſicut multi moderni ponūt ⁊ falſe imaginant. ⁊ q̄ in ſba eſt q̄dā res media iter ſba3 ⁊ qualitatē. vñ dicūt q̄ color eſt in ſupficie ſicut in ſbo imediato: ⁊ in ſba tanq̄ in ſbo mediato.

Q3 q̄titas nō diſtiguatur a ſba vel q̄litate.

¶ Q3 aūt nō ſit talis res media oñdo p rarefactiōis nām. nā ſi q̄n aliqd rarefit aliq̄ noua q̄titas acqrit. q̄ro aut tota q̄titas p̄cedēs corrūpit. aut tota manet. aut vna ps manet ⁊ alia non. S3 ſi nullū iſtoꝝ pōt dici. ſeq̄t q̄ nulla noua q̄titas acqrit. ergo cū rarefactiōe pōt ſtare q̄ noua nō acqrant. Q3 aūt tota p̄cedēs nō manet ſi noua q̄titas acqrit oñdo. q2 ſi manet: aut manet in eodē ſbo in q̄ p̄us. ⁊ tūc due quātitates eēnt in eodē ſbo. vel vna migrauit de ſbo in ſb3. quoꝝ vtrūq3 eſt ipoſſibile apḋ Ar. Q3 aūt tota nō corrūpat p3. Primo: q2 ſi ſic. q̄ncūq3 aliqd rarefieret: ptes ifinite ſm ſe totas diſticte eēnt gn̄ate ⁊ corrupte. q2 ex quo ſunt ifinita inſtantia in q̄libet illoꝝ erit noua quātitas gn̄ata: ⁊ precedens corrupta. ¶ Scḋo: q2 nō appet aliqḋ agēs qḋ poteſt q̄titatē p̄cedentē deſtruere ⁊ ſequentē gn̄are. q2 ex q̄ ſunt eiuſdē rōnis idē nō pōt eē corruptiuū vni⁹ ⁊ productiuū eiuſdē rōnis nālr. ¶ Tertio q2 ſi ſic. cū accidēs corrūpat ad corruptionē ſui ſbi imediati: aliter migraret de ſbo in ſbm: ſeq̄ret q̄ ēt oēs q̄litates rarefacti corrūperent: ⁊ ꝯtinue noue gn̄arent. cum tñ nullū agens pōt dari qḋ poſſet tales q̄litates gn̄are. v. g. ſi aer rarefiat: op3 ſm iſta q̄ tota q̄titas ſua corrūpat. ⁊ p ꝯñs corrūperent oēs q̄litates ſue reales: ⁊ p ꝯñs ſi poſtea hēt ſilr̄es q̄litates: op3 q̄ cauſent de nouo. maxime ſi eēt cātiuu3 aliaꝝ q̄litatū nō ꝯueniētiū ſue nature. ⁊ nō ſit aliqḋ agēs approximatum qḋ natū ſit cāre tales q̄litates. p3 ergo q̄ nō tota q̄titas corrūpat. Q3 aūt non poſſit dici q̄ vna ps corrūpat ⁊ alia p̄cedēs manet. p3. Primo q2 nō eſt maior rō q̄ vna ps corrūpat q̄ alia. Scḋo. q2 hoc dato illa ps cui⁹ q̄titas manet nō eēt rarefacta niſi accñs migraret de ſbo in ſbm: vel ponerent due q̄titates in eade3 pte ſbi. Tertio q2 tūc aliq̄ q̄litates. ſ. q̄litates ptis cui⁹ q̄titas corrūpit corrūperent ⁊ noue generarēt.

¶ Sic ergo dico ſm intētionē phi. q̄ q̄n aliqd rarefit nulla noua q̄titas acqrit. nec p̄cedēs corrūpit. ſ3 illa eadē que p̄us fuit manet. ſ3 tñ magis extendit ⁊ magis diſtāt ptes p̄cedētes ⁊ dilatate: occupāt maiorē locū. ⁊ iſta quātitas eſt ipſamet ſba rei. nec iſta q̄titas eſt aliq̄ quātitas iherēs rei ſbali. q2 quātitas non eſt niſi res hñs ptes diſtātes a pte q̄lis eſt ſba. ſba enī hēt ptē diſtantē a pte. nec ad hoc q̄ ptes ſbie diſtent regrit niſi ptes ſbie ⁊ cauſe extrīſece faciētes ipſas diſtare. ⁊ p ꝯñs ad hoc q̄ diſtent nō regrit aliq̄ res inherēs eis. Eodē mō eſt de q̄litate. q2 q̄litas hēt ptes ſitualr̄ diſtātes eoipſo q̄ ptes ſbie diſtāt: ⁊ iſte partes tā ſbe q̄ q̄litatis q̄ñq3 magis dilatant: ⁊ q̄ñq3 magis diſtāt. S3 diceret q̄ ptes ſbie nō pñt diſtare nūc magis q̄ p̄us niſi pp aduenieñs eis. Dico q̄ nō plus repugnat eis diſtare magis nūc q̄ p̄us ſi nihil addatur eis. Et ita p3 q̄ pp rarefactionē non op3 ponere ſm opionē phi. q̄ in rarefactiōe ſit acq̄ſita noua quantitas. ¶ Itē q̄ quātitas nō ſit alia res a ſbia ⁊ q̄litate. p3 p phm in p̄mētis. vbi dicit q̄ ſola ſba eſt ſuſceptiua ꝯrioꝝ. Q3 tñ nō eēt ver3 ſi quātitas diſtincta eſſet ſbm p̄mū ꝯriaꝝ q̄litatū. ¶ Ex p̄dictis p3 q̄uo rarefactio pōt poni augmētatio talis: que eſt ad quātitatē: nō qdē tanq̄ ad rē nouā acq̄ſitā mō. ſed iō dr̄ ad quātitatē. q2 res q̄n rarefit: fit maioris quātitatis: hoc eſt ptes moti diſtātes: fiūt magis diſtantes ſitualiter.

¶ S3 forte dubitat q̄uo pōt quātitas maior eē eade3 nūero cū quātitate minori. maxime cū q̄n aliq̄ ſūt eq̄lia eidem: iter ſeipſa ſunt eq̄lia. ⁊ p ꝯñs q̄titas pedalis ⁊ bipedalis ſi eēnt eq̄les vni quātitati: eēnt eq̄les inter ſe. Dico q̄ iſta nunq̄ eſt vera. q̄titas maior eſt q̄titas minor. hec tñ eſt vā. q̄titas maior fuit q̄titas minor. q2 hoc nō eſt aliud dicē q̄ q̄ ptes magis diſtāt nūc q̄ p̄us vel ecōuerſo. Siīr hec eſt vā. q̄cūq3 aliq̄ ſunt eq̄lia eidē q̄titati: ipſa iter ſe ſunt equalia. Hec tñ eſt falſa. quecūq3 ſunt talia q̄ vtrūq3 eoꝝ fuit eq̄le eidē q̄titati illa inter ſe ſunt eq̄lia. vñ demrātis duob⁹ ineq̄lib⁹ poſſibile eſt q̄ vtrūq3 illoꝝ fuerit eq̄le eidē q̄titati nūero. pp hoc q̄ eade3 q̄titas nūero fuit aliq̄n maior aliq̄n minor. hoc eſt ptes aliq̄n magis diſtabāt aliq̄n minus. Et ſi dicas ſi manet eadē quā-

titas

titas que pus. ⁊ quātitas q̄ pus erat pedalis. gᵒ ad
huc eſt pedalis q̄titatis. Dōm ꝙ talis modus arguē
di nō valet: ſꝫ eſt fallā figure dictionis. ¶ Ex pdictis
pꝫ quō augmētatio diſtiguit a motu locali. q: in mo
tu locali mobile nō eſt maioris quātitatis: nec mino
ris in pncipio q̄ in fine. In augmētatiōe vo mobile
fit maioris q̄titatis. hoc eſt ptes fiūt magis diſtātes.
¶ Sꝫ q̄res nūqd mobile variet q̄titatē. Dōꝫ ꝙ hec
ppō. mobile variat q̄titatē: pōt hēre duplicē itelle
ctū. vnus eſt iſte. mobile hēt aliquā rē que eſt q̄titas
quā pus nō habuit. ⁊ ſic variat quātitatē. ⁊ iſte intel
lectᵒ eſt falſus. Aliᵒ ē iſte. ptes moti magis diſtāt nūc
q̄ pus. ⁊ iſte ſenſus ē verᵒ. Et ſilr iſta. mobile ē nūc
alteriᵒ quātitatis q̄ pus. hoc eſt mobile fit hñs ptes
Ad obiectionē — magis diſtātes nūc q̄ pus. vel fit hñs ptes minus di
ſtātes. ¶ Per pdicta ad argumēta qñ dr̄ ꝙ rarefa
ctio nō differret a motu locali. Dōm ꝙ motᵒ localis
duplr̄ accipit. ſ. large ⁊ ſtricte. large pro oi motu q̄
acqrit locus: ⁊ ſic augmētatio q̄ eſt rarefactio eſt mo
tus localis. Alr̄ accipit ſtricte motᵒ localis. ⁊ tūc dr̄
motᵒ motᵒ localis qñ aliqd mouet localr̄. ⁊ nō fit ma
ioris vel mioris quātitatis. ⁊ ſic augmētatio differt a
motu locali. ¶ Ad 2ᵐ dr̄ ꝙ iſta augmentatio dr̄ eſſe
ad quātitatē. nō nouā. ſꝫ q: mobile dū mouet fit ma
ioris quātitatis. ⁊ ita alr̄ eſt ad quātitatē ⁊ alr̄ ad q̄li
tatē. Sic gᵒ pꝫ quō rarefactio eſt augmētatio. ⁊ p ea
patē poterit quō diminutio eſt motᵒ ad quātitatē: nō
ꝙ in diminutiōe q̄ eſt ꝯdēſatio: aliq̄ quātitas depdat
ita ꝙ aliq̄ quātitas deſtruat. ſꝫ q: ptes rei mote fiunt
minus diſtātes q̄ pus: ſine deſtructiōe cuiuſcūq rei
⁊ ita tūc motū nō pdit aliquā quātitatē ſibi inherētē.
ſꝫ tm̄ pdit locū: q: fit in minori loco q̄ pus. pp hoc
ꝙ ptes eiᵒ fiūt minᵒ diſtātes localr̄ q̄ pus: ſine oi de
ſtructiōe cuiuſcꝫ rei. Et opꝫ ſcire ꝙ qñcūcꝫ dr̄ ꝙ par
tes fiūt magis vel minus diſtātes itelligit de partibᵒ
diſtātibᵒ nō imediatis ⁊c. Cap. xiij

Sermo de ppa augmētatione.

d **Icto** de augmētatiōe q̄ fit ſine aduē
tu alicᵒ ſbē. vidēdū eſt de augm̄
tatiōe q̄ fit p aduētū alicᵒ ſbē: q̄ nō ꝯuēit q̄
litatibᵒ: ſicē rarefactio. ſꝫ ꝯuenit ſolū ſbijs. Et ē ſciē
dū ꝙ qñ aliqd augmētat ꝯcurrit ibi alteraᵒ ad q̄lita
tē: q̄ alteraᵒ ē motᵒ ſucceſſiuᵒ. vl̄ pōt eē ⁊ ꝯcurrit ibi
iductio foꝛe ſbalis in mā. ⁊ ita augmētaᵒ vt accipit p
alterōne nō differt a gñatione ſbali large accipiendo
gñationē. ¶ Vñ ſciēᵐ ē ꝙ gñaᵒ ſbalis accipit duplr̄
ſ. large ⁊ ſtricte. Large dr̄ gñaᵒ ſbal̄ ois iductio foꝛe
ſbal̄ i mā: ⁊ ſic augm̄taᵒ ē gñaᵒ. Stricte dr̄ gñaᵒ ſbal̄
qñ fit aliqō totū p ſe exñs ⁊ nō fit ps p iux̄ pōnē vniᵒ
iux̄ aliō i moto totalr̄. ⁊ ſic augmētaᵒ nō eſt gñaᵒ. q̄
foꝛte pōt vocari aggregaᵒ. ſꝫ fit ps. ⁊ tñ nō iuxta aliā
ptē imediate pcedētē. ⁊ iſta augmētaᵒ ſiue gñaᵒ non
cōpetit niſi ſolū aiatis de qbᵒ patebit iferiᵒ. Ca. 14

Sermo de alterōne.

q **Uarta** ſpecies motᵒ cōiter dicti voca
tur alteratio que eſt motᵒ ad
q̄litatē. Et q: ad aliquā q̄litatē eſt motus
ſucceſſiuus: ⁊ ad aliquā non. Jō vt videat
In pm̄o q̄litatis. — ꝙ ad qualitatē que eſt alteratio ē motus ſucceſſiuus:
opꝫ diſtiguere ꝺ qualitate. Et eſt ſciendū ꝙ ſicut po
nit Ariſ. in pñtis: q̄tuoꝛ ſunt ſpēs qualitatis. Que
daꝫ eſt habitus vel diſpoſitio. Alia eſt naturalis potē
tia vel ipotentia. Alia eſt paſſio vel paſſibilis q̄litas.
Quarta eſt forma ⁊ circa aliquid ꝯſtās figura. Sꝫ p
ter iſtā diuiſionē pōt poni alia diuiſio qualitatis: ꝙ q̄
dam eſt qualitas ſenſibilis: que ab aliquo ſenſu parti
culari pōt ſentiri. cuiuſmodi ſunt. caloꝛ. frigᵒ. coloꝛ.
ſapoꝛ. ⁊ ſic de alijs. Alia eſt āt qualitas que nō eſt ſen
ſibilis ab aliq̄ ſenſu particulari. cuiuſmōi ſunt ipſe ſē
ſationes. q: ipſa viſio oculi nō pōt videri nec ab aliq̄
ſenſu ſentiri. Sꝫ talis qualitas ē imaginatio interioꝛ
⁊ actus appetendi ⁊ intellectio ⁊ volitio. Utrū aūt in
inaiatis rebᵒ coꝛpalibᵒ ſit aliq̄ q̄litas q̄ nō poſſit ſentē
ri aliquo ſenſu pticulari patebit poſterius. Opꝫ aūt
ſcire ꝙ alteratio de qua eſt mō ſermo: eſt motus ſuc
ceſſiuᵒ quo aliqua qualitas inherēs ſbto acquirit vel
amittit. ita ꝙ vere res noua acquirit: ſi ſit motus ac
qſitiuᵒ. vel res antiq̄ depdit: ſi ſit motᵒ depditiuᵒ.
¶ Sꝫ opꝫ ſcire ꝙ alteratio accipit duplr̄. large pro
omni inductione q̄litatis vel depditione ſiue ſit ꝯue
niens. ſiue diſcōueniēs ſbto in qō inducit. ſiue ſucceſ
ſiue ſiue ſubito in ſbto inducat. ⁊ ſic aer alterat qñ il
luminat. ⁊ ſenſus alterat qñ actualr̄ ſentit. ⁊ itellectᵒ
qñ intelligit. Aliter accipit alteratio p iductione ſuc
ceſſiua alicuiᵒ q̄litatis. vel p diſpoſitiōe inducente ad
coꝛruptioneꝫ ſbti. ſicut aqua alterat qñ calefit. q: illa
calefactio diſpoſitiua eſt ad coꝛruptioneꝫ aque. ⁊ aer
altat qñ deſiccat vl̄ ifrigidat. Alie poſſēt poni diſio
nes q̄litatū ⁊ alterōnis ꝺ qbᵒ patē pt ex dcis. C. xv.

p **Oſitis** diuiſionibᵒ qualitatū ⁊ alte
rationū. videndū eſt ad q̄s
qualitates eſt alteratio ⁊ ad quas nō. ¶ Et
primo eſt notandū ꝙ ad figurā nō eſt mo
tus ſiue alteratio. quā ꝯclōnē pbat phi. ſeptio phyſi.
Primo ſic. ſbm alteratū denoiat a forma ad quā eſt
alteratio. ſed figuratū nō denoiat a figura. ergo ad fi
gurā nō eſt alteratio. maioꝛ eſt manifeſta. minoꝛ pba
tur. q: de forma ſtatue nō pōt dici ꝙ denoiet es. ⁊ ſic
de alijs. ¶ Ad euidentiā iſtius rōnis eſt primo vidē
dum quid eſt figura. ¶ Scdo ad quā figurā nō eſt al
teratio. 3ᵒ quō intelligēda eſt. ⁊ quō teneat rō Ariſ.
¶ Eſt aūt ſciendū ꝙ figura nō eſt alia res a ſba vel q̄
litate. imo ipa q̄titas. ſiue ſit ſba ſiue qualitas eſt rea
liter ipſa figura. niſi foꝛte pp̄ter aliquē modū ſign
di alicuius dictionis talis ꝑtio impediat: ſicut figura
eris nō eſt alia res ab ere. nec figura albedinis eſt alia
res albedie: ⁊ ſic de alijs. Qō aūt nō ſit alia res pꝫ.
Q: p ſolā ſepationem vnius rei ab alia: nō fit noua
res. Sꝫ frequēter es vel lignū fit alteriᵒ figᵉ p ſepatio
nē priū ab ere vl̄ ligno. gᵒ nō ē aliq̄ res noua. ¶ Itē
per ſolū motū localē alicuiᵒ coꝛpis nō fit noua res in
coꝛpe. ſed qñcꝫ coꝛpᵒ fit alterius figure p ſolū motū
localē partiū. ſicē pꝫ de vga recta ſi curuet. ⁊ de mul
tis talibᵒ. gᵒ tūc nō fit noua res. ⁊ pꝯñs figᵃ illa ñ eſt
noua res. Itē talis res noua nō pōt fieri ab aliq̄ agen
te. q: ibi nullū eſt agens qō habeat virtutē pducendi
talem reꝫ. ſicut inductiue pꝫ. ¶ Iteꝫ ſi ita eſſet tunc
ad figuraꝫ bene eſſet motus. quia res illa que nō po
teſt induci in alia re niſi ſucceſſiue vere eſt terminᵒ
motᵒ. ⁊ ad ipſaꝫ eſt motᵒ. ſꝫ qñ res eſt vniᵒ figure nō

Ad q̄s q̄litates ſit motᵒ ⁊ ad q̄s non. T. ꝯ. 15

Figᵃ qd ſit ⁊ ꝙ nō diſtiguat a re figurata.

poteſt fieri alterius figure niſi ſucceſſiue. igit̃ ſi eēt ibi
res noua bñ ſucceſſiue iduceret̃. ⁊ p ꝯñs ſ₃ illá ſbm
ſm quá vere mouet̃. quod eſt ꝯ phi. Dõ₃ eſt ergo ꝙ ſ₃ phi.
figuraȝ figura nõ eſt talis res ſm ꝙ multi imaginant̃. ¶ Ex
non fiat quo p₃ q̃tum ad ſcōm ꝙ ad figurá non eſt alteratio
alteratõ niſi qñ aliqua qualitas noua inducit̃ in ſubiecto diſti
cto realiter vel deꝑditur. Aliquid aũt qõ eſt vnius fi
gure fit alterius figure abſq₃ noui teri inductiōe ⁊ an
tiqui deſtructione. igit̃ ſm figuraȝ non eſt alteratio.
¶ Ex q̄bus quantũ ad tertiũ manifeſtũ eſt quõ tenet
rõ phi. nam qñ aliq̄d alterat̃ vere eſt ibi ſb₃ qõ eſt de
noiabile a forma ꝑducta vel deſtructa. ſicut qñ aliq̄d
dealbat̃ vere eſt ibi ſbm denoiabile ab illa albedie no
ua. ⁊ ſic de alijs. ¶ Sed qñ aliq̄d fit alterius figure
non eſt ibi aliquod ſbm qõ poſſit denoiari ab illa re
noua. cum nulla res noua ſit ibi. igitur ſm figurá nõ
eſt alteratio. ¶ Ex his p₃ ꝙ ratio phi. nihil ꝓbaret ſi
figura eſſet alia res noua adueniēs ſbo. q̄z ſi ita eēt ac
ciꝑet phi. falſum. ſ. ꝙ ſbm nõ eſt denoiabile a tali fi
gura. q̄z oē ſbm denoiabile eſt a quol₃ accidēte ſuo.
q̄z nõ eſt maior ratio ꝙ debeat magis dnoiari ab vno
q̃ ab alio. igitur denoiabit̃ a quol₃ vel a nullo igit̃ ſi
figura eſſet talis alia res vere ab ea ſbm denoiaretur.
¶ Et ſi dicis ꝙ nõ denoiat. q̄z deficit nobis nomē de
noiatiuũ. hoc nõ valet. q̄z tunc rõ phi. nõ ꝯcluderet.
ná ꝓpter defectũ noium nõ põt ꝓbari ꝙ ſm rē aliquá
non ſit mot⁹. ſicut ſi deficeret nomē denoiatiuũ albe
dinis: puta ſi nõ haberemus nomē ad denoiandum
ſbm ab albedine: ſequeret̃ ꝙ ſm albedinē nõ eēt mo
tus. qõ eſt abſurdũ mõ. ergo defect⁹ noium nõ tollit
q̄n ſm veritatē ad figurá ſit motus. ſ₃ tñ facit ꝙ ſb₃
nõ denoiatur a figura. ⁊ nõ qõ ad figurá nõ ſit mot⁹
ſi ſit talis res. ſed hoc eſt q̄z nõ ſunt ibi due res quarũ
vna inheret alteri. ⁊ hinc eſt ꝙ nõ hēmus tale nomē
denoiatiuũ. q̄z tale nomē vnũ ſiḡt in recto ⁊ aliud in
obliquo. ¶ Et ſi dicis: ſi nõ ſit ibi talis denominatio
T.ↄ.15 ꝑꝑ indiuiſionē rez. eadē rõne ſbm non p̃dicat̃ denoia
tiue de figura. cuius oppoſitũ dicit phi. ¶ Et quo q̄
dem. n. forma ſtatue nõ dicimus formá. neq₃ ex quo
figura pyramidis eſt aut lecti. ſ₃ q̄dē denoiatiue ſũt:
hoc eſt eneum illud aut terreũ aut ligneũ. ¶ Dõ₃ ꝙ
denoiatio equoce dr̃. vno mõ large pro p̃tione. ⁊ ſic
accipit phi. in p̃dicta auc̃te. ꝙ noia ſboꝝ denoiant
figuras. i. pñr de noibus figuraꝝ ⁊ formaꝝ. vt dicit.
Porphirius ꝙ ſtatua eſt erea ⁊ lectulus eſt ligneus.
¶ Aliter accipit̃ denoiatio ſtricte qñ nomē denoia
tiuum ſiḡns duas res. vná in recto ⁊ aliá in obliquo
inherentē tali rei importate p noiatiuũ p̃tur de aliq̄.
⁊ iſto mõ noia ſboꝝ non denoiant formas ⁊ figuras.
ꝑꝑ qõ noia que p̃ntur de ſubſtãtijs: formis: ⁊ figuris
non pñr de eis equal̃r. ſed noia p̃ntur equal̃r de ſu
biectis ⁊ qualitatib⁹ que ſunt ille res. ¶ Vñ qñ dr̃ ꝙ
ſtatua eſt erea. nõ eſt intelligēdũ ꝙ hoc nomē: ereũ:
ſit ibi denoiatiuũ ſiḡns vná rem in recto ⁊ vná aliam
in obliquo. ſ₃ eſt nomē ſiḡns idē ꝙ: es: ⁊ nõ aliud. ⁊
ideo bñ dr̃ ꝙ ſtatua eſt es. ſicut ſtatua eſt erea. ⁊ ꝑꝑ
hoc illud nomē es: nõ dr̃ equal̃r de hoc ere ⁊ de hac
ſtatua. Cõuenientius tñ dicimus ꝙ ſtatua eſt erea q̃
es ad denotandũ ꝙ es nõ eſt ſtatua p nãm: ſed p ar
tem. nõ tñ p nouitatē alicui⁹ rei. ſed p diuerſam ſitua
tionem partiũ eiuſdē eris. Sed ſi aliqõ nomen p̃dicat̃
de albo ſiue de hoie ſiue de corꝑe ⁊ albedine illud eq
uoce diceret̃ ꝓpter diffõnem corpoꝝ ⁊ albedis exñtis
in corꝑe. ⁊ hoc eſt qõ dicit phi. vij. phy. es. n. qõ hu T.ↄ.15
midũ eſſe ac forte calidũ dicimus aut forte. ⁊ nõ ſolũ
ſic. ſed humidũ ⁊ calidũ eſſe es equal̃r dicētes paſſio
nem ⁊ materiá. ¶ Ex quo q̄dem ibi forma ⁊ figura
⁊ quod factũ eſt equal̃r non dicunt̃ cũ figuris que ex
illo ſunt que aũt alterant̃ cum paſſionib⁹ equal̃r dicũ
tur. Vult dicere ꝙ humidũ ⁊ calidũ dicunt̃ de ere ſic
dicendo. es eſt calidum. es eſt humidũ. ⁊ nõ ſolũ ſic
ſed ecõtra. ꝙ calidũ eſt es. ⁊ humidũ eſt es. S₃ ſi ali
quod idē nomen diceret̃ de mã ⁊ paſſione. i. q̄litate
inherente. puta ſi hoc nomē: humidũ: diceret̃ de ere
⁊ humore. vt hec eēt vera. es eſt humidũ. ⁊ ſil̃r iſta.
humor eſt humidus. hoc nomen humidũ equal̃r ac
ciꝑetur. Sicut hoc nomen: albu₃: equal̃r acciꝑetur.
qñ diceret̃ hõ eſt albus. ⁊ albedo eſt color albus. S₃
ſbm forme ⁊ figure: ⁊ illud qõ fit non dicunt̃ equal̃r
cum figuris. i. idem nomē nõ p̃tur equal̃r de ſtatua:
ere: ⁊ figura. Unde in iſtis ꝓpoſitionibus. figura eſt
erea. ſtatua eſt erea. hoc metallũ eſt ereu₃. nõ accipi
tur p̃tum equal̃r ⁊ pro diuerſis ſed pro eodē ſuppo
nit in oibus iſtis ꝓpõnibus. Sed que alterant̃ cũ paſ
ſionibus equal̃r dicunt̃. i. ſi idē nomen p̃tur de noie
alterati ⁊ de noie abſtracto paſſionis. i. q̄litatis ſcōm
quá alterat̃ equal̃r dr̃ de eis. ⁊ pro diuerſis ſupponit
ſicut in iſtis. hõ eſt albus. albedo eſt color alb⁹. ⁊ idē
eſſet ſi vtraq₃ iſtarum eſſet in vſu. hõ eſt albus. albe
do eſt alba. Et ita p₃ ꝙ ſi dicendo. ſtatua eſt erea. nõ
eſt p̃tio denoiatiua ſtricte accipiēdo p̃tione₃ denoia
tiuam. ſ. qñ denoiatiuũ ſiḡt duas res quarum vna in
heret alteri. ſed valet iſtá. ſtatua eſt es. ¶ Aliam rõ
nem ponit phus ad p̃dictá ꝯclõne₃. ¶ Quod ꝑfici
tur non alterat̃. ſicut hõ qñ recipit finem. i. formam
ſbalem nõ alterat̃. nec domus alterat̃ qñ ꝑficitur. ſ.
ꝯſumatur. ſed domus qñ complet̃ quantum ad for
mam. puta qñ opitur recipit formá talem. igitur ſe
cundum formá talem non eſt alteratio. Et vocat ibi
phus forma₃ que reꝑitur in artificialibus. ⁊ vult pro
bare ꝙ ſecundũ talem non eſt alteratio. q̄z illa fit qñ
res artificialis fit ſicut qñ domus vl̃ ſtatua vel lectu
lus fit vel aliq̄d huiuſmodi. igit̃ ſi non alteratur ali
quid p hoc ꝙ fit ita. hoc eſt nõ alteratur aliq̄d p hoc
ꝙ fit domus. vel ſtatua. vel lectulus. vel hmõi aliq̄d
⁊ p ꝯñs ſecundum talem formá ⁊ figurá non eſt alte
ratio. ¶ Sed rationes iſte oēs fundantur in hoc: ꝙ
figura talis ⁊ forma nõ eſt res diſticta realiter a re na
turali vel a re que qñq₃ eſt vnius figure quandoq₃ al
terius. ¶ Et predictis p₃ ꝙ non tantũ ad figuram ⁊
formá non eſt alteratio: que eſt motus ſucceſſiuus: ſ₃
nec etiam alteratio que eſt inductio cuiuſcunq₃ qua
litatis. ſed oēs figure ⁊ forme tales fiunt ſolum p mo
tum localē: q̃uis nõnunq̃ motus localis ſequatur
alterationem ſm qualitates vt vult phi. vbi prius.

Capitulum. xvj.

Ad

An figura ſit res diſtincta a figurato

a D manifeſtationē predictoꝝ ponentur quedā obiectiones ad quas expedit rn̄dere. ¶ Videt enim q̄buſdam ꝙ figura ſit alia res a figurato. ¶ Primo qꝛ ſbꝫ forme diſtinguit a forma. ſed es eſt ſbm forme ꝛ figure. ergo ꝛc. ¶ Scd̄o. illud ex quo fit aliqd. diſtiguitur ab illo qd̄ fit. ſed ex ere fit ſtatua. igitur es non eſt ſtatua. nec ſtatua eſt es. ¶ Tertio: quia ſupius dr̄ ꝙ corpus fit alterius figure. igit primo eſt vnius figure ꝛ poſterius eſt alterius figure. ꝛ p ꝯn̄s vna figura ſuccedit alteri. ſed nihil ſuccedit ſibiipſi. igitur ille figure diſtinguunt. ꝛ p ꝯn̄s non ſunt eadem res cū figurato. ¶ Ad primum iſtoꝝ dicendū eſt ꝙ ſecundū viam phi. hec locutio eſt impropria. es eſt ſbm forme ꝛ figure. ꝛ etiā quelibet talis. es eſt mā ſtatue. lignuꝫ eſt materia lectuli. qꝛ p tales itelligunt tales. es fit forma. es fit ſtatua. lignū fit lectulus. vl' lignum fiebat lectulus. ꝛ ſic de alijs. ¶ Sunt aūt vſitate tales locutiones propter aliquā ſimilitudinē ſubiecti reſpectu forme: ꝛ eris vel rei nālis reſpectu forme vel ſtatue. ſicut enim ſbm ſupponit forme quā recipit ꝛ poſtea recipit. ſic res nālis prius eſt lignum vel es q̄ fiat ſtatua. ¶ Siſr ſicut poteſt non recipe ſbm formam. ita es aut lignum poteſt nō eſſe ſtatua. non p alicuius rei deſtructionē. ſed p ſolam diuerſam partium ſituationem. ꝛ ꝑpter ꝯſimiles ſimilitudines dr̄ ꝙ es eſt ſbm vel materia ſtatue. ſicut homo dr̄ ꝙ eſt ſbꝫ albedinis ꝛ mā eſt materia cōpoſiti. Ad formā aūt argumenti qn̄ dicitur. ſbm forme diſtinguit a forma. concedo. Es eſt ſbm forme ꝛ figure. ¶ Dico ꝙ hec eſt diſtinguenda penes ſcd̄m modū amphibologie. qꝛ ſi ſumatur proprie: eſt falſa: ꝛ tunc eſt diſcurſus bonus. Si ſumat improprie: vera eſt: ſed tūc nō valet diſcurſus nō plus q̄ valeret q̄ ſi ꝓpoſitio que p ipſaꝫ intelligitur poneret loco eius. ¶ Ad ſcd̄m ꝑidem. qꝛ ex ere dr̄ fieri ſtatua. quoniā es fit ſtatua. Nec aliud intelligunt loquentes recte qn̄ dicunt. ꝙ ex tali re naturali fit res artificialis. niſi ꝙ res nālis fit artificialis. Sicut lignū fit lectulus. ꝛ es fit ſtatua. ſine oī nouitate rei. ſed ſolum p diuerſam partiū ſituationē. vel ꝑpter partium ablationē. vel ꝑpter diuerſam ꝯgregationem ꝛ debitā approximationē. ¶ Ad tertiuꝫ ſiſr dr̄ ꝙ hec eſt figuratiua locutio. corpus fit alterius figure nunc q̄ prius. qꝛ p iſtam intelligit iſta. Corpus qd̄ erat triangulare vel quadrāgulare fit pentagonū vel exagonum. nō ꝙ ſint ibi ſucceſſiue alique res que ſint alterius figure. ſed qꝛ primo res eſt triangularis ꝛ poſtea quadrangularis ꝑpter ſolam diuerſaꝫ ſituationē partiū. Quod accidit ex ſolo motu locali partium. ſicut eadē res que eſt primo recta poſtea fit curua ꝑpter ſolum motū localē: quo partes appropinquant q̄ prio diſtabāt in rectū q̄tū poterāt abſqꝫ hoc ꝙ de nouo fieret aliqd. ꝛ ita in rei veritate vna figura nō ſuccedit alteri nec ſunt ibi diuerſe figure ſucceſſiue. qꝛ illa eadē figura que primo eſt triangulare poſtea eſt quadrangulare vel econuerſo. ¶ Si ſicut illa res que prio eſt rectitudo poſtea eſt curuitas. ꝛ econtra. ſine oī nouitate ꝛ diuerſitate rei. Dr̄ tn̄ ſm cōem modū loquēdi ꝙ ſunt diuerſe figure. qꝛ eadē res eſt aliter ꝛ aliter figurata. ſed ſine nouitate rei iħer ētis: lꝫ non ſine motu locali partiū eiuſdē rei. ¶ Et ſi queris. quō figura eſt in quarta ſpecie qualitatis ex q̊ non diſtinguit a re figurata que eſt in gn̄e ſbe. ¶ Rn̄o ſꝫ Ari. ꝙ nihil ꝓhibet eandē rē eſſe in diuerſis pn̄tis. i. nihil ꝓhibet eandē rem ſiḡri p p̄dicabilia diuerſoꝛuꝫ pn̄toꝝ. Et iō iſta noīa. triangulus. q̄drangulus. circulare. ꝛ hmōi ſunt in pn̄to qualitatis quātūcunqꝫ ſignificent rem de gn̄e ſbe. ꝛ illā reꝫ q̄ eſt figurata. ꝛ illa eadē res figurata ſiḡtur p p̄bile in gn̄e ſbe. ꝛ p p̄bile in gn̄e qualitatis. ¶ Et ſi queras tūc. q̄re plus eſt vnū p̄bile in gn̄e ſbe q̄ aliud. ex quo oīno idē ſiḡnt. ¶ Dōm: ꝙ ideo vnum illoꝝ eſt in gn̄e ſbe ꝛ aliud in gn̄e qualitatis. qꝛ p vnū illoꝝ rn̄det ad q̄ōnem factaꝫ p qd de indiuiduo ſbe. ꝛ p aliud rn̄detur ad q̄ōnem factā p q̄le accn̄taliter eodē demōſtrato indiuiduo. Si. n. q̄ras de aliquo ligno qd eſt. ꝯuenienter rn̄det ſba. planta. ꝛ corpus. Si aūt q̄ras. quale eſt. ꝯuenienter rn̄det ꝙ quadratū. vel rotundū. vel triangulare ꝛ hmōi. ¶ Et ſi queras adhuc. q̄re plus p vnuꝫ rn̄det ad iterrogationē factā p qd. de idiuiduo ſbe q̄ p aliō. ¶ Dōm ꝙ iō p vnū rn̄det ꝯuenienter ad q̄ōnē factā p qd de indiuiduo ſbe. qꝛ illud ſiḡt tale indiuiduū q̄litercūqꝫ ſituent partes eius. ſicut q̄litercunqꝫ ſituent ꝑtes ligni: ſp duꝫ ipm eſt in reꝝ nā ſiḡtur p lyſba. ꝛ p hoc nomē: corpus ꝛ ſic p alia p̄bilia in gn̄e ſbe. Sed p hoc nomen q̄dratū: nō ſiḡtur niſi ꝑtes taliter ſituent. qꝛ ſi aliter ſituarent qn̄ mouent localiť: ſtatim ceſſaret ſiḡri p hoc nomē: q̄dratū: q̄tūcunqꝫ ipm manet in reꝝ nā. ꝛ ideo vnū p̄tur ꝯtingēter ꝛ aliud neceſſario. ꝛ etiā p vnū ꝯuenienter rn̄detur ad q̄ōnem factā p quale. ꝛ p aliud ad q̄ōnē factā p qd. Qđ accidit ex hoc ꝙ partes pn̄t diuerſimode ſituari. vn̄ ſi nō haberet partes nō poſſet eē talis diſtinctio p̄biliū ſiḡntium eandē rem de gn̄e ſbe. ꝑpter qd̄ eſt impoſſibile ꝙ diuerſa p̄bilia diuerſoꝝ p̄mentoꝝ importent eandē rem idiuiſibilē niſi alteꝝ illoꝝ aliā rem p̄ter reꝫ indiuiſibilē importet. qd̄ forte eſſe pōt de iſtis p̄bilibus in gn̄e q̄litatis. Sed hoc nō eſt neccium ad ꝓpoſitum ſaluandum.

Quō eadez res ſit in diuerſis p̄dicamētis

Cap. xvij.

T. c. 12

Ad habit' nō ē motus

n On ſolū aūt nō eſt alteratio ſꝫ formā ꝛ figurā. ſed nec eſt alteratio ſm habitus ſicut ꝓbat phi. vij. phy. ¶ Ad qd̄ facilr intelligendū opꝫ ꝯſiderare. ꝙ habitus q̄dā eſt corporalis q̄dam ſpūalis. Corporalis vero dupſr dr̄. Quidā. n. ſumitur vnus nūo. ſicut habitus derelict' in aliquo organo ex frequentatib' actibus. ſicut pꝫ in cantore cui ex frequētatis actib' cantandi: derelinq̄t cantori q̄dā habilitas in organo ad bn̄ cantādū. qualis nō habet ſine hitu cantādi. Quidam aūt eſt habit' corpalis: q nō ſimpſr eſt vn' nūo. ad modū quo hec albedo vel hec nigredo eſt vna numero. ſed eſt aggregatio multoꝝ. q̄bus hitis dr̄ hn̄s ſe habere bn̄ vel male. ꝛ ſic ſanitas dr̄ hit': qꝛ eſt debita ꝓportio humoꝝ. Et pulchritudo dr̄ hitus que ē debita ꝓportio membroꝝ cū ſanitate corpis. Eodem mō egritudo ꝛ infirmitas dicunt habitus. Et ſimilis

Hituuꝫ diſtinctio

diſtinctio pōt dari de habitu ſpūali. Dicunt͛ autē oia talia eſſe in p̄mento q̄litatis: q2 p oia talia rn̄det͛ ad interrogationē factā p quale de idiuiduo ſbē. ¶ Si eni querit͛ qualis eſt Alexander: ꝯuenienter rn̄det͛: pulcher: vel turpis: ſanus vel eger. ¶ Siłr ſpūalis habitus pōt accipi dupłr. ſ. ſtricte. ⁊ ſic eſt tm̄ in intellectu ꝼm vnā opi. Aliter large ſic eſt in parte ſenſitiua: q̄ꝰuis in rei veritate ſit corporalis ⁊ extenſus. Habitus aūt q eſt in aia intellectiua ſubdiuidit͛: q2 qdam eſt intellectualis. ⁊ qdā eſt moralis. Siłr forte pōt diuidi habitus in parte ſenſitiua. q2 ꝼm aliquos qdā eſt apprehenſiuꝰ: ⁊ qdam appetitiuus. Opz aūt ſcire ꝙ p̄ter habitus ponunt͛ qdam actus diſtincti ab habitibꝰ tam in parte ſenſitiua q̄ intellectiua. ¶ Et ſunt qdam actus cognitiui appetitiui: ex qbus generat͛ hitus. Et de his oibus dōm eſt ſigillatim quō ꝼm ea eſt alteratio ⁊ quō nō. Sciendū eſt igit͛ ꝙ ꝼm habitū: q eſt debita ꝯgregatio multoꝝ nō fit vł͛r alteratio. q2 ois alteratio eſt p inductionē vel abiectionē alicuius q̄litatis a ſbō ſuo. ſed poſſibile eſt ꝙ ſbm̄ denoietur ꝼm talez habitū abſqȝ alicuiꝰ q̄litatis vel iductiōe vel abiectiōe p ſolā ſeparationē partium. Aliqs. n. exn̄s pulcher pōt fieri turpis p ſolā partis abſciſſiōez. ſi. n. a tali auferat͛ naſus vel oculus: vel pes: fiet turpis. ⁊ tn̄ nulla eſt ibi q̄litatis inductio. nec alicuius q̄litatis obiectio niſi illa q̄ eſt in illo mēbro abiecto. ergo pōt fieri turpis vel ſanus vel eger ſine tali q̄litate aduenīete ſibi vel recedēte. ergo ꝼm talē q̄litatē nō eſt alteratio vł͛r hoc eſt: ꝙ realr̄ pōt fieri aliqs pulcher vel turpis ſanus vel eger ſine tali q̄litate aduenīete vel recedēte. pp qō pōt de nouo talis p̄tio verificari ſine alteratione. ⁊ ꝼm hoc tz rō phi. q2 talis habitꝰ ſunt ad aliqd. ſed ad aliqd nō eſt alteratio. ergo ⁊c̄. ¶ Et dz iſta rō ſic intelligi. ꝙ qn̄ aliqd eſt ad aliqd ita ꝙ non ſigt in obliquo q̄litatē informantē ſbm tale p̄tum pōt de nouo verificari de ſbō ſine alteratiōe. ſed tales habitꝰ. ſ. talia noia ꝼm quē rn̄det͛ ad interrogationē factā p q̄le de aliquo indiuiduo ſbē ſunt ad aliqd q̄ ſignt aliqd aliud in obliquo p̄ter q̄litatē informātē ſbz: ſicut pulchritudo ſigt in obliquo mēbra vel aliqō tale: qō nō eſt q̄litas informās ſbm. iō nō eſt neceſſe qn̄ de aliquo verificat͛ illud de nouo alterari. ¶ Et eſt aduertendū ꝙ aliqd dr͛ ad aliqd dupliciter. Aliqō. n. nomē dr͛ ad aliqd. q2 ſibi ſp poteſt adiungi aliqs caſus obliquus ⁊ tale ꝑprie eſt ad aliqd: ſicut pater: filiꝰ: ⁊ hmōi. Aliqd dr͛ ad aliqd aliter. q2 in eiꝰ diffōne ponit͛ aliqō nomē qō eſt primo mō ad aliqd. ⁊ ſic pulchritudo eſt ad aliqd. q2 in eiꝰ diffōne exprimēte qd nois ponit͛ tale nomē qō eſt primo mō ad aliqd. ſicut ſi diffiniat͛ pulchritudo ſic. Pulchritudo eſt elegās diſpō membroꝝ ⁊c̄. ibi. n. ponit͛ ly membroꝝ: qō eſt obliq caſus huius nois membruz: qō prio mō eſt ad aliqd q2 ſi aliqd nullius eſt membꝝ nō eſt membꝝ. ⁊ ſic eſt de ſanitate ⁊ hmōi. ⁊ iſta rō tm̄ vz de aliqd prio mō dicto: ſicut de ad aliqd ſcdō mō dicto. ⁊ hoc ſufficit ad rōnem phi. ¶ Oz aūt ſcire ꝙ q̄uis nō ſit neceſſe ꝙ ſp qn̄ aliqd fit pulchrū vł ſanū vł egrū ⁊ hmōi:

Ad aliqd cē eſt dupliciť

ꝙ tale ſp alteret͛ ſiue ꝼm ſe ſiue ꝼm partes. tn̄ poſſibile eſt qō aliqō tale alteretur qn̄ aliqō tale fit turpe vel pulchrū ⁊c̄. Et qn̄qȝ qdē eſt alteratū ꝼz totū: ⁊ qn̄qȝ ꝼm partez tm̄. ¶ Et iſta pōt eſſe alia rō q̄re ꝼm tales hitus nō dr͛ alteratio. q2 ſicut p alterationē partis totum dr͛ eſſe tale. ⁊ poſſibile eſt eſſe ꝙ totuz dicat͛ tale ꝑpter alterationē ptis tm̄. ⁊ nō p totius alterationez dici tale. iō nō eſt neceſſe alterari illud qō denoiatur ꝼm talem alterationē. ¶ Qualiter aūt aliqd pōt fieri ſanū vel egrū ſine alteratione nō ꝑtinet ad pn̄s negociū. ſed magis ad medicinā. ¶ Ex p̄dictis ptz ꝙ ꝼm talē qualitatem non eſt neceſſe ꝙ ſit alteratio nec ſubita nec ſucceſſiua. lz quandoqȝ tale etiam alteretur alteratione ſucceſſiua.

Capitulum. xviij.

s Imiliter ꝼm habitus corpales: q non ſūt ſic aggregati ex diuerſis. ſed qlz iſtoꝝ eſt p ſe vnus. nō eſt neceſſe fieri alterationē. Accipit͛. n. habitꝰ large pro oi eo qō p aſſuefactiōez actuū aliqd reddit͛ hiliꝰ ⁊ facilius ad actꝰ ꝯſimiles. ſicut aliqs p aſſiduitatē ſcribēdi: vel cantandi vel ſaltādi reddit͛ aptior vel ꝓmptior ad ſcribendum: cantandū: vel ſaltandum. ⁊ ſic de ꝯſimilibꝰ. Et ꝼm tales hitus nō eſt neceſſe alterari. q2 taliter pōt aliqs hituari qn̄qȝ p alicuius idiſpōnis āmotionē: ſine oi q̄litate adueniente. ⁊ p ꝯn̄s nō eſt neceſſe tale alterari. ¶ Si tn̄ aliq̄ q̄litas ſupueniat q̄litercūqȝ neceſſe eſſe illud cui aduenit alterari. vel ſubito vel ſucceſſiue. ⁊ ideo non intellexit phi. ꝙ qn̄cunqȝ aliqō ſbm fit tale ꝙ illud non alteratur. ideo qn̄qȝ alterat͛ etiā ſucceſſiue: ſicut actus quo acqrit͛ talis habitus eſt ſucceſſiuus: nec eſt mirandū ꝙ ꝼm qualitatez in prima ſpecie q̄litatis ſit motus ⁊ alteratio. nam phi. in p̄mētis eandez qualitatē ponit tam in prima ſpecie qualitatis q̄ in tertia. ſicut exemplificat de frigiditate ⁊ calore. ꝼm que manifeſtuz eſt eſſe alterationem ⁊c̄.

Capitulum. xix.

Ad habitꝰ ſpirituales non fit motus

r Eſtat videre an ꝼm actus cognitiōis appetitiōis taz partis ſenſitiue q̄ intellectiue ſit alteratio. ¶ Et dicendū ꝙ ꝼm tales actus eſt alteratio large accipiendo alterationē: pro quacunqȝ. ſ. inductione cuiuſcunqȝ qualitatis. qō probari pōt ratione ⁊ auctoritate. Ratiōe qdem. Qn̄cunqȝ in ſubiecto aliquo inducitur vera q̄litas diſtincta realiter a ſubiecto eſt vera alteratio: ſic accepto vocabulo. ¶ Sed qn̄ aia ſenſitiua cognoſcit vel appetit aliquid inducit͛ qualitas diſtincta realiter a ſubiecto. ergo ibi eſt alteratio. maior pz. mi. probat͛. nam talis actus cognitiuus vel appetitiuus eſt vera qualitas. qō probo ſic. ¶ Perfectio cuiuſlibet pfectibilis eſt forma ſbalis vel accidētalis. Sed actus cognoſcitiuꝰ vel appetitiuꝰ eſt pfectio anime ſenſitiue vel itellectiue. ergo eſt forma ſbalis vel accidētalis. ⁊ nō eſt niſi qualitas. conſtat igit͛ propoſitum. ¶ Scdō ſic. potentia ſenſitiua aliqd recipit ab obiecto ⁊ nō niſi ſenſationē ergo ſenſatio ibi recipit͛.

In oi ſenſatione atqȝ apparitione fit noua q̄litas in anima

⁊ nõ recipit̃ ibi nisi qualitas. ⁊ ꝑ ꝯñs sensatio est qua
litas. Quod aũt potẽtia sensitiua aliquid recipiat ma
nifestũ est. qꝛ si nihil reciperet nõ plus diceretur sen
tire nũc ꝙ̃ prius. Et ita actus est qualitas. ⁊ ꝑ ꝯñs ea
dem rõne ꝗlibet alius actus est vera qualitas. ¶ Itẽ
actus aĩe ẽ principiũ alteratiõis corporalis in corpore
sicut pꝫ ꝑ expientiam. que alteratio nõ fieret nisi pre
exñte illo actu. igitur est ibi aliqḋ aliud qḋ prius non
erat. ⁊ non sba. igitur qualitas. ¶ Cõfirmat̃. qꝛ act⁹
amoris est vera qualitas. igit̃ eadem ratiõe ꝗlibet ali
us actus est vera qualitas. añs probat̃ qꝛ impossibile
est ꝯdictoria successiue verificari nisi ꝓpter aliquam
mutationẽ subiecti. vbi sola trãsitio tẽporis non suf
ficit ad taleꝫ successionẽ veritatis. sed possibile est ali
quem ꝗ prius nõ dilexit aliquẽ nunc diligere. ita ⁊ ꝑ
ꝯñs successiue verificant̃ ꝯdictoria. ⁊ non sufficit so
la transitio tp̃is. igitur est alia mutatio. ⁊ nõ localis.
manifestũ est. nec augmẽtatio. nec diminutio. nec ge
neratio. nec corruptio. constat igit̃ ꝙ est ibi aliqua al
teratio. ita ꝙ aliqua qualitas acꝗrit̃ vel ꝯdit̃. sed
nulla nisi actus amoris. igit̃ ille actus est vera quali
tas. ⁊ ꝑ ꝯñs est ibi alteratio: sic accepto vocabulo pro
inductione qualitatis. ¶ Idẽ pꝫ auctoritate phi. se
cundo de aĩa tex. com. 54. dicentis. Sensus autẽ in
moueri aliqḋ ⁊ pati accidit sicut dictum est videt̃. n.
quedã alteratio esse. aiunt aũt ꝗdam ⁊ simile a simili
pati. hoc aũt quõ possibile aut impossibile dictum est
in vlibus. pati igit̃ (cũ non simile sit passum) similan
tur. ⁊ est illud vt illud. ¶ Ex hac auctoritate patꝫ. ꝙ
qñ sensus sentit patit̃. ⁊ si nihil recipet nõ diceret̃ pa
ti. exquo liquet ꝙ sensus aliqḋ recipit ⁊ non nisi qua
litatẽ. igit̃ ⁊c. ¶ Dõm est igitur ꝙ ꝗlibet talis actus
est vera qualitas inherẽs subiecto ⁊ ideo illud sbꝫ ve
re alterat̃. sed nõ est nec esse vł alteret̃ successiue. quo
niam in instanti ⁊ sine successiõe cãtur actus in parti
bus sensitiua ⁊ intellectiua. ¶ Et si querat̃ nunqḋ est
ibi alteratio que est a ꝯrio in ꝯrium. Dico ꝙ aliter di
cendũ est de parte sensitiua ⁊ aliter de parte intellecti
ua. pars. n. sensitiua nunꝙ̃ alterat̃ ab aliquo actu co
gnitiuo ad actuꝫ cognitiuũ ꝯrium. qꝛ actui sensitiuo
nullus actus ꝯriat̃. sicut visioni albedĩs nullus actus
ꝯriatur. qꝛ si aliqs sibi ꝯriaretur aut esset actus respe
ctu albedinis. ⁊ certũ est ꝙ talis sibi non ꝯriatur. aut
actus respectu nigredinis. ꝗ etiã actus non ꝯriat̃ sibi
ꝙ̃uis. n. albedo ⁊ nigredo ꝯrientur: visiões tñ earũ
non ꝯriant̃. Actus tñ appetitiu⁹ vnius obiecti forte
ꝯriatur actui appetitiuo eiusdẽ. vnde qñq; aial bru
tum aliqḋ sensibile prosequtur: qḋ postea fugit. qḋ for
te sine ꝯrijs actibus appetẽdi esse nõ põt. sed in parte
itellectiua dico ꝙ põt esse alteratio a ꝯrio in ꝯriũ. Di
stinguendũ tñ est de actu intellectiuo cognitiuo. qꝛ ꝗ
dam est respectu cõplexi. ⁊ ꝗdã respectu incõplexi.
¶ Quantũ ad primũ dico ꝙ cuꝫ aliq actus respectu
eiusdẽ obiecti sint complexi: sicut actus errãdi ⁊ sciẽ
di circa eãdẽ ꝯclonem. ⁊ silr̃ actus credendi ⁊ actus
dubitandi. Et manifestũ est ꝙ illud qḋ qñq; ꝗs dubi
tat postea credit. ⁊ silr̃ eandẽ ꝯclonẽ circa quaꝫ prio

An alte
ratio in
spiritua
lib⁹ sit a
ꝯrio in
ꝯrium

errat postea scit. talis alteratur de ꝯrio in ꝯrium. ⁊ ꝑ
ꝯñs tales actus sunt ꝯrij. ¶ Silr̃ eidem ꝯcloni vere
põt ꝗs primo dissentire ⁊ postea assentire. ⁊ econtra.
⁊ ꝑ ꝯñs vere alterabit̃ a ꝯria qualitate in ꝯriam qua
litatem. illa tamẽ alteratio non est successiua sed subi
ta: ad modum quo vna forma substantialis succedit
alteri subiecto ⁊ non successiue. ¶ Quãtum ad actũ
incomplexũ dico ꝙ actui incomplexo non est aliqs
actus cõtrarius. qꝛ vnus actus nõ succedit alicui sibi
contrario. ⁊ per consequens non est tunc alteratio ex
contrario. ergo ⁊c. Sed ꝙ̃tum ad actum voluntatis
dico ꝙ est ibi alteratio ex contrario. sicut amor ⁊ odi
um cõtrariantur. ⁊ potest aliquis mutari ab actu odi
endi ad actum amandi. ideo oportet scire ꝙ quan
doq; potest fieri talis alteratio ex contrario. tamen
hoc non est necessarium. Unde quãdoq; pars intel
lectiua tam ad actus cognitionis ꝙ̃ ad actus volun
tatis potest alterari tam ex contrario ꝙ̃ ex non con
trario. Unde quãdoq; intellectus alteratur ad actuꝫ
sciendi: ab actu errandi vel dubitandi: contrario pre
cedente imediate. ⁊ tunc ex cõtrario alteratur. ⁊ quã
doq; tali actu non precedente imediate actum erran
di ⁊ volendi. ⁊ tunc ex non cõtrario. Similiter quã
doq; anima intellectiua mutatur ad actum amandi
seu volendi precedente imediate actu odiendi vel no
lendi. ⁊ quandoq; tali actu non precedente imediate
⁊ tunc ex non contrario. ¶ Et si queras. an talis al
teratio possit esse successiua. ¶ Quantum ad hoc vi
detur mihi ꝙ proportionabiliter dici debet de altera
tione ꝯm tales actus ⁊ de alteratiõe ꝯm lucem. vnde
sicut lucidum quod prius tenebrosum fuit subito il
lustratur. ⁊ tamẽ potest successiue augeri propter suc
cessiuam approximationẽ illustrantis. ita potest ali
quis actus subito introduci: ⁊ tamẽ postea continue
augeri. ⁊ sicut totum lumen subito introducitur sine
omni posteriori augmẽtatione seu intensione nulla
mutatione facta circa illuminãs seu illustrans: ⁊ illu
minatum. ita totus actus tam potentie sensitiue ꝙ̃ in
tellectiue simul inducitur vel producit̃ sine augmen
tatione sequenti nisi fiat aliqua variatio in causa vł in
causis efficientibus actum. ¶ Sed tamen ab ista re
gula excipitur actus voluntatis qui propter volunta
tis libertatem sine omni alia mutatione potest auge
ri vel intendi.

Capitulum. xx.

Capite Primo

q Uia ex actibus ꝯñatur habitus ꝑ Ari.
scḋo eti. Iḋ viso ꝙ ꝑꝫ actus est al
teratio: videndũ est an ꝑm habitus sit alte
ratio: vel dicat̃ aliqḋ alterari. ¶ Unde ad
ꝯñs sciendum est ꝙ habitus accipit̃ dupliciter. Uno
mõ precise pro aliquo derelicto ex actu cognoscitiuo
appetitiuo: vel sensitiuo: vł itellectiuo. Sicut ex actu
cognoscendi frequenter aliqḋ: derelinquit̃ quedam
inclinatio siue habilitas: qua aliquis facilius cogitat
illud ꝙ̃ si nunꝙ̃ cogitasset. Aliter accipitur habit⁹ ꝑ
oi dispositione qua aliquid habilitat̃ ad bene vel ma
le faciendum. ⁊ sic virtus ⁊ malitia dicuntur habit⁹.
Scḋo igitur ꝙ habitus accipitur primo mõ: dõm est

Habit⁹
dicitur
dupliciť

q̄ ſm habit⁹ eſt alteratio: accipiẽdo alterationē pro oi acquiſitione vel inductiõe qualitatis diſticte vel diſparate a ſbo. Qḋ aũt habit⁹ ſit qualitas diſtincta ab actu ⁊ a ſbo: p3 ex hoc. Qñ aliqd põt in aliquē effectũ in quē ṗus nõ poterat hēt aliqd ṽtute cuius põt nũc in talē effectũ qḋ ṗus nõ habuit: nec ſufficit motus localis: qñ nõ potuit in eũdē effectũ. nec fuit aliqḋ ipedimētũ ãmotũ vel aliq̄ cã alia efficiēs approximata. quoꝝ neutrũ põt poni in ꝓpoſito: ſ3 poſt frequētatũ actũ põt aliqs in aliquē effectũ in quē prius nõ potuit. igiẗ nũc hēt aliqd qḋ ṗus nõ hēbat. vl' eſt al'r motũ. ſed hoc ſcḋm nõ ipedit. vt ſuppono: ergo hēt aliud quo põt exire in illud. ⁊ illud non eſt ſba. manifeſtũ eſt. ergo eſt q̄litas. ⁊ illud voco habitu3. Et ita eſt aliq̄ q̄litas que ṗus nõ erat. ⁊ iõ alteratur.

Quõ ſit audiendum q̄ ſm ṽtutes ⁊ malicias ñ ſit alteratio.

S3 accipiẽdo habitũ ſcḋo mõ. ſ. pro malicia ⁊ ṽtute: dico q̄ ſm phm ſm malicias ⁊ ṽtutes nõ eſt alteratio: que ↄcl'o ſic d3 intelligi: q̄ qñ aliqs fit virtuoſus vel malicioſus aliqñ rediẗ ꝓmpt⁹ vel iclinat⁹ vel inclinabilis ad bñ vel ṽtuoſe. vel ad male ⁊ vitioſe agẽdũ. ⁊ ſic pp hoc nõ alteraẗ q̄uis ibi aliqd altereẗ qḋ ſi nõ alteraret nõ redereẗ inclinatus ad bñ ſeu vitioſe agẽdũ. ¶ Ad cui⁹ euidẽtiã eſt ſciẽdũ q̄ pp varias diſpõnes ⁊ q̄litates corpales iclinanẗ aliq ad bñ vel male opandu3. pp qḋ aliqs magis inclinatur ad iracũdiã ⁊ incõtinẽtiã ⁊ intẽperantiã in hyeme q̄ in eſtate. Sil'r ad multos act⁹ laudabiles vel culpabiles al'r iclinanẗ tã hitantes in regiõe exceſſiue frigida q̄ in regiõe exceſſiue calida ⁊ hitantes in regiõe tẽpatã. Scḋ3 ↄiunctionē ẽt corpoꝝ celeſtiũ ⁊ planetaꝝ homines ad act⁹ laudabiles vel vitupabiles diuerſimode iclinanẗ. Ex qb⁹ igiẗ multiſq3 alijs expimẽtis manifeſtũ eſt q̄ pp diuerſas q̄litates corpales aialia rõnalia ad bñ vel male opandũ diuerſimode inclinant abſq3 hoc q̄ fiat aliq̄ alia alteratio ṗter alteratione3: que eſt ſm ſenſibilē q̄litatē. pp qḋ eſt ibi alteratio ſ3 qualitatē illã vel acq̄ſitã vel ꝺpditã ipſis. vt pp caloris diminutionē in eis ṗmo iclinabanẗ ad act⁹ itẽperãtie. ⁊ poſtea iclinanẗ ad act⁹ tẽperantie. ⁊ ſil'r dĩn eſt de alijs. igiẗ ṗter alterõnē illã nõ eſt neceſſe aliam ponẽ ad hoc q̄ aliqd reddatur ad ſtati3 bñ vel male opandũ. pp qḋ ſm ṽtutē ⁊ maliciã nõ eſt diſtincta alteratio ab alterõne ſm q̄litate3 ſenſibilē. ſ3 ex hoc q̄ alteraẗ ſm q̄litatē ſenſibilē ⁊ corpalē fit aliqs ṽtuoſus vel malicioſus: aut fit iclinat⁹ ad ṽtuoſe vel vitioſe agẽdũ. ⁊ hoc intẽdit phs qñ dicit 7° phy. fit qde3 cu3 qdē alteraẗ eſt acceptio ⁊c̄. Vult eni dicẽ q̄ tunc fit remotio malicie ⁊ receptio ṽtutis cu3 qdã alteraẗ aut cu3 aliq̄ ps corpis. puta cor. epar. ſtomachus. vl' aliq̄ alia ps corpis que eſt ṗnm opõnis vel organi. ſicut qñ inſtrm opõnis ṽtuoſe alterat ſm q̄litatē corporalē ⁊ ſenſibilē fit receptio ṽtutis ⁊ reddiẗ aliquis ꝓmpt⁹ ad agẽdũ ṽtuoſe vel malicioſe. tñ nõ alterat ille aliq̄ alterõne ṗter illã que eſt ſm ſenſibilē q̄litatē ⁊ ſm ṽtutē: ⁊ nõ alteraẗ niſi ſolũ alterõne que ẽ ſ3 q̄litatē corpalē. ⁊ hec eſt intẽtio Ariſ. Et ſufficit q̄uo ad ṽtutes ⁊ malicias non eſt alteratio. ſcire aũt q̄uo ṽtus eſt qdã ꝑfectio ⁊ qñ ↄtingit in voluptatib⁹ ⁊ triſtitijs ⁊ alia que tãgit phs vbi ṗus magis ſpectãt ad ſciam moralē.

T. c. 17

Cap. xxj.

P Ars aũt aie ſm Ar. nõ alteraẗ ſ3 habit⁹ intellectiõis. qḋ nõ eſt abſolute itelligẽdũ q̄ſi negaret oēm q̄litatē poſſe acq̄ri de nouo in itellectu. hoc enim videẗ ↄ rõnē ⁊ auctem. Primo dico ↄ rõne3. q2 ſicut ꝓbatũ eſt ṗus: act⁹ tã appetitiuus q̄ cognoſcitiu⁹ intellect⁹ eſt q̄litas exñs in itellectu. igiẗ eſt ibi q̄litas. Sil'r ex actib⁹ intellect⁹ derelinq̄ẗ aliqd inclinãs ad act⁹ ↄſiles. ſ3 illud vocaẗ hitus. igiẗ habit⁹ eſt qualitas. ⁊ p ↄñs ibi eſt alteratio large accepto hoc vocabulo. Sil'r auctē phi. q dicit in 2° de aia: q̄ hic q fit T. c. 56 ſciens actuat⁹ p doctrinã alterat⁹ eſt: ⁊ multũ ex ↄrio mutat⁹ in habitũ p3 igiẗ q̄ q p doctrinã aliqd de nouo adiſcit vere alteraẗ. ⁊ ita nõ eſt intẽtio phi negare oēm alterõnē in pte itellectiua. Dictũ aũt Ariſt. põt itelligi multis modis. vno mõ ſm opiõnē ponẽtiu3 intellectũ incorruptibilē: q̄ in pte itellectiua non eſt q̄litas corruptiua ſbe. Alio⁹ põt intelligi ſm opiõnē phoꝝ qui poſuerũt intellectũ ṗhẽre ſciam. ⁊ illo mõ eſt poſſibile. ⁊ p ↄñs ſm tales hitus nõ alteraẗ qd de nouo. Tertio mõ q̄ alteratio nõ eēt ṗus in pte intellectiua: ſ3 ſequiẗ alterõnē corpalē ⁊ eam ꝓſupponit. Quarto q̄ ibi nõ eſt alteratio ſucceſſiua ſ3 tñ ſubitã Quinto q̄ ſemp intellect⁹ diuerſimode denoiaẗ alterat⁹. imo poſſibile eſt q̄ intellectus ṗmo ſit verus ⁊ poſtea falſus ſine oi alterõne. ⁊ q̄ poſſit eē ſciẽs ⁊ poſtea nõ ſciens large accipiẽdo ſciẽs. ¶ Sil'r ſi credis ſortē ſedere qñ ſedet: nõ erras: ſ3 ſcis ſic accipiendo ſcire pro alicui herere. ſicut dicunẗ illa ſciri que teſtimonio aliquoꝝ adiſcimus. Si tñ habes illã adheſionē ſorte ſurgẽte ſis errãs. ⁊ ita de facto erras ſine oi alterõne. ſ3 pp ſolã mutationē ſor. ⁊ p ↄñs non op3 q̄ aliqs ad hoc q̄ fiat de nouo ſciẽs altereẗ. ⁊ in hoc fundaẗ rõ ṗncipalis phi. que talis eſt. ſciẽs eſt ad aliqd. ſ3 ad aliqd nõ eſt alteratio. ergo ⁊c̄. Sciẽs. n. ſp dicit veꝝ in obliquo. nihil eni ſciẗ niſi veꝝ. ⁊ iõ eſt ad aliqd. pp qḋ nõ eſt alteratio ad ſcia3 ſeu ſm ſciam. ¶ Scḋa rõ phi qua ꝓbat ad ſcia3 nõ eē p ſe motum dupl'r fit. Uno⁹ ſic. ad illud qḋ ꝓſupponit quietē nõ eſt mot⁹. ſ3 ſcia ⁊ prudẽtia ꝓſupponũt quietē. g° ⁊c̄. aia eni3 quieſcẽdo a laborib⁹ ⁊ anguſtijs ⁊ tribulationib⁹ fit prudens. que rõ q̄uo ſit intelligẽda patuit 7° phy. Scḋo⁹ fit ſic rõ. ad illud qḋ ꝓſupponit motum alioꝝ ſenſuũ nõ eſt ṗmo mot⁹: ſed ſic eſt de ſcia. igiẗ nõ eſt reſpectu ſcie alteratio in aia intellectiua. ſ3 preſupponit alterationē in corpe vel in ſenſu. vl'r enim verũ eſt q̄ nunq̄ mutaẗ nouiter ps itellectiua ad aliquē habitũ niſi ṗus aliqua alterõne alia in aliquo facta ſit. qḋ qual'r fiat in tractatu de anima hēt videri. Hoc aũt puto eē de mẽte Ariſt. q̄ actus ⁊ habitus acq̄ſiti ex actib⁹ ſunt quedã qualitates inherentes. ⁊ p ↄñs ſm eaſdē aia alteraẗ large accipiẽdo alterationem pro inductione cuiuſcũq3 qualitatis diſtincte a ſubiecto ⁊c̄.

Cap. xxij.

S Ubiectum alterari ſm qualitates ſenſibiles nõ poteſt

teſt alter ꝙ ꝑ experiētiā ꝓbari. Unde per experientiam ſcimus ꝙ aliqd de calore alterat ad frigus. ⁊ ecōuerſo. ⁊ ſil'r de albedine ad nigredinē ⁊ econuerſo ⁊ ſic de alijs ꝯſimilibus qualitatibus. Et ſm illas qualitates nō ſolū eſt alteratio qualiſcūq; ſed eſt ſm eas ſucceſſio ⁊ alteratio que eſt de ꝯrio in ꝯriū: ſicut de dulcedine ad amaritudinē: ⁊ de albedie ad nigredinē.

Nō q̄ mō fiat intēſio ⁊ remiſſio in qualitatibus.

Sȝ de iſta alterōne eſt vna difficultas ſpālis q̄ in alijs motib⁹ ⁊ mutationib⁹ nō habet locū. Eſt aūt difficultas hec. Qñ aliqd alterat de ꝯria qualitate in ꝯriā qualitatē an ſimul expellant: aut vna qualitas ītroducat i aliā: ita ꝙ ille q̄litates ſm ḡdus remiſſos ſimul maneāt. Et videtur aliquib⁹ ꝙ ſic. pro qb⁹ poſſunt adduci ratiōes ⁊ auctoritates. Dicit eni phi. vj. ph. oē qđ mouet parti eſt in terio a quo: ⁊ ptim in termino ad quē. *T. c. 32* ſed qñ aliqd alterat de ꝯria q̄litate in ꝯriā qualitatē: vna qualitas eſt terius a quo: ⁊ alia eſt termin⁹ ad quē. igit dum tale mobile mouet eſt ſub vtraq; qualitate. ¶ Item ſi nō ſit ſub vtraq; qualitate eſt dare inſtans in quo ſit poſterior q̄litas: accipio illū gradū q̄litatis introductū. ⁊ quero an ſit tante ꝑfectionis ſicut erit in alio inſtāti aut maioris: nō priū vt experientia docet ergo ſcōm tūc ſic ⁊ nō erit ꝑfectius aut intēſius niſi per aduentū alterius qualitatis ſecus equalis ꝑfectionis cū eo ergo cū iſtantia ſint infinita fierent infiniti gradus equalis ꝑfectiōis. ⁊ ꝑ ꝯñs totū reſultandū erit infinitū. ¶ Item nunq̄ eſt ſucceſſio in ꝓductione qualitatis niſi ꝑ ꝯriū agens vl' ꝑ aliquā variationē circa cām agentē. vel agentes. Qñ forme que nō habēt ꝯriū ſimul ⁊ ſubito inducunt poſtea nō argumētāt niſi per approximationē maiorē a corpore luminoſo factā vel ꝓpter aliā cām aduenientē ⁊ agentē ſicut lux a corpore luminoſo nō auget ſi remaneāt in equali diſtātia ⁊ nō ſupuenit aliqđ luminoſū igit eodē mō ſi forma nō pateret ſecū ſuū ꝯriū nō plus augeret poſtea q̄ alia forma nō habēs ꝯriū cuius oppoſitū experimur.

Contrarias q̄litates nō admiſceri ēt ſm ḡdus remiſſos.

¶ Sed iſtis nō obſtātib⁹ oppoſitū tenendū eſt. nā ſi remaneāt tales gradus remiſſi: puta gradus albedis qñ dealbatū denigrat: ſequeret ꝙ ſimul ⁊ ſemel eſſet albū ⁊ nigrū. nā ille gradus eſt vera albedo. qꝛ ſi ſit aliqd opȝ ꝙ ſit qualitas ſiue grad⁹ ⁊ nō niſi albedo. igit ē vā albedo ⁊ ꝑ ꝯñs ſ'bm habēs ipſum erit vere albū. Et eodē mō grad⁹ nigredinis eſt vera nigredo. ⁊ per ꝯñs ſ'bm informatū illo gradu eſt vere nigrū. ⁊ ita ſimul ⁊ ſemel eſſet albū ⁊ nigrū. ¶ Nec valet dicere ꝙ nō eſt incōueniens cū ſimul ſint in motu ⁊ nō in qete. Tū qꝛ ſic habetur ꝓpoſitū. ſ. ꝙ ſimul idē eēt albū ⁊ nigrū. tū qꝛ ſi in motu ſunt ſimul. igit in quiete. nam poſſibile eſt ꝙ añ finē mot⁹ qeſcat ꝑ ſ'bſtractionē cāe agentis motū. igit tunc remanebit ibi ḡdus qñ qeſcit. Et ꝑ ꝯñs ſimul aliqđ quieſcēs eſt vere realiter albū ⁊ nigrū: frigidū ⁊ calidū: dulce ⁊ amarū. ¶ Nō videt quoq; maior repugnātia inter gradus intēſos q̄ gradus remiſſos. igitur ſi grad⁹ remiſſi ſtent ſimul ⁊ intēſi. ¶ Cōfirmat qꝛ ſi gradus remiſſus caloris ſtaret ſimul cū gradu remiſſo frigiditatis calor ⁊ frigus nō eēnt prio ꝯria. ſed tm̄ calor intēſus ⁊ frigus intēſus ſicut qualitas corpalis ⁊ qualitas ſpiritualis nō ſunt ꝯria. vel ſicut dlectatio ⁊ triſtitia: ſȝ hec dlectatio ⁊ hec triſtitia. ¶ Preª ſi in eodē eſſet ſimul albedo ⁊ nigredo: cū viſio albedis nō ipediat nigredinis viſionē. nec ꝯ. ſicut pȝ ꝑ experientiā: ⁊ etiā ex hoc ꝙ viſiones ꝯriorū nō ſūt ꝯrie. ſeqret q̄ tale corp⁹ iudicaret a viſu albū ⁊ nigrū ſimul: cuius opp^m experimur. igit nō ſūt ibi albedo ⁊ nigredo.

Ad rōnes i oppoſitū.

¶ Rōnes in ꝯriū nō vident concludere: ⁊ ēt auctres phi. principalr loquunt de motu locali. Quantū ad motū alterationis ſi intelligendū eſt de motu ſcōm vnā formā dȝ ſic intelligi. Qñ aliqd ſucceſſiue mouet ſm aliquā qualitatē ad quā alterat nō acquirit totā illā qualitatē ſimul ſed ſucceſſiue. ⁊ ita dū mouet parti eſt in terio a quo. hoc eſt. caret aliqua pte forme ſicut prius ⁊ partim eſt in terio ad quē. hoc eſt. hȝ aliquā aliā ptē quā prius nō habuit. Unde qñ aliquid alterat ab vna qualitate ad aliam: ſ'bm cōtinue remittit ⁊ expellit forma ꝯria ⁊ illa tota expulſa ꝯtinue ⁊ ſucceſſiue acqrit alia qualitas ꝯria ꝓcedēti: ita ꝙ primo ꝓcedit motus deperditiuus prioris qualitatis q̄ ſequat motus acqſitiuus poſterioris qualitatis ⁊ nulli gradus illarū qualitatum ſimul ſunt. Si vō intelligat auctoritas phi per terminos mot⁹ illos qui ſunt due forme ꝯrie poſitiue. ſic dico ꝙ nō pōt intelligi niſi ſic. qñ ſ'bm nō ſm ſe totū mouet ſed ſucceſſiue deꝑdit formā: qđ qdē ſm vnā partē ſui eſt ſub vna parte ꝯria: ⁊ ſm aliam ſ'b alia. ¶ Ad 2^m opȝ dicere ꝙ in pmo inſtāti ſit aliqs cert⁹ gradus illius qualitatis totus acqſitus. ſed in nullo inſtanti poſteriori eſt dare quēcūq; gradū totum ſimul acqſitū. ¶ Et ſi dicas illud agens qđ prius eſt equalis vtutis ⁊ nullū impedimētū eſt. igit in ſcōo inſtāti hēt effectū ſuū equalē pori effectui. ¶ Dōm ꝙ q̄uis agens ſit eqlis vtutis tñ poſt pmum inſtans agens nō pōt aliquē certū gradū ꝓducere totum ſimul ſȝ tm̄ partē poſt ptē. ¶ Et iō ſi quereres vnde agens hēt hoc: pōt dici ꝙ ex natura ſua: vel forte reſpectu corpis celeſtis ꝯtinue moti: ⁊ ꝯtinue hñtis diuerſū reſpectū ad alterabile ꝯcurrēs cū illo agente ad eundē effectū ꝓducēdū. ⁊ pōt hoc faciliter dici ſicut opȝ ꝙ alij dicāt ꝙ ex natura ſua vel ex corpore celeſti ꝯcurrēte pus expellit vnū gradū q̄ aliū. ex q̄ enī illi gradus equales ſunt in eodē ſ'bo. quare pus expellit vnus gradus q̄ ali⁹. ¶ Et ſi dicit ꝙ ex natura rei fit. ita dico ego in ꝓpoſito ꝙ ex nā rei fit ꝙ i pmo inſtāti iducat vnus gradus tot⁹ ſimul: ⁊ in nullo poſteriori iducit. ¶ Ad 3^m dico ꝙ ex nā q̄litatis hñtis ꝯriū eſt q̄ ſine variatiōe cauſe ſaltē ꝑticularis q̄uis nō ſine variatiōe corpis celeſtis pōt augeri. q̄uis i toto illo tpe nō coexiſtat q̄litas ſibi ꝯria. ¶ De nā aūt alteri⁹ q̄litatis eſt ꝙ nō pōt ſic augeri ſine variatiōe cāe agētis poſtq̄ ſemel eſt ꝓducta. ⁊ ita cām talē nō poſſumus aſſignare: ſȝ tm̄ ꝑ experiētiā fiunt nobis nota.

Cap. xxiij.

p Oſtquā aūt viſum eſt ſm que predicamēta eſt mot⁹: reſtat videre ſm que nō eſt motus. ꝓbat autem Ar. 5° phy. ꝙ ad ſ'bām non eſt motus ſeu *T. 2. x.*

ſm ſbam. Cuius ratio eſt iſta: qꝛ ſbe nihil eſt ꝯrium: igit ad ſbam nō eſt motus. ¶ In iſta aūt rōne aňs vi dek eſſe falſuȝ. ꝛ ꝯňa dubia. Nō aūt aňs ſit falſuȝ ꝓbak. ꝑmo rōne. ſcōo aucte. Rōne ſic. qꝛ oēs forme ſibi incōpoſſibiles ſunt ꝯrie. qꝛ ois repugnātia eſt qdam oppō. ſed forme ſbiales multe ſunt oppoſite ꝛ ſibi incōpoſſibiles. igit ſunt ꝯrie. pȝ ꝯňa. qꝛ ois repugnātia eſt quedā oppō. ſi igit repugnant opponunk: ſed nō oppōne ꝯdictoria nec relatiua nec priuatiua. ergo ꝯria. ¶ Item ꝓbak aucte. Quia vult phus in diuerſis locis ꝙ elemēta ſint ꝯria. ꝛ tñ elemēta ſunt ſbe. igit ꝛc. ¶ Nō aūt ꝯňa ſit dubia imo falſa ꝓbak qꝛ ſm multa eſt mot⁹: que tñ nō ꝯriant. qꝛ ſm luceȝ eſt motus cui tñ nihil ꝯriak. qꝛuis enim lux poſſet fieri in inſtāti: tñ poſtea ſm maiorē ꝯtinuationē corporis luminoſi ꝛ illuminabilis vere lux ꝯtinue ꝛ ſucceſſiue augek. ꝛ ita eſt ibi motus. ſicut ergo illa ꝯňa nō valet. luci nihil eſt ꝯrium. igit ſm lucē non eſt motus. ita nō valet ꝯňa hec. ſbe nihil eſt ꝯriuȝ. ergo ſm ſbam nō eſt motus. ¶ Ad ſolonem iſtoꝝ ꝛ euidentiā rōnis Ariſt. eſt ꝑmo videduȝ que eſt rō expreſſa: quare ſm ſbam nō eſt motus. Scōo quō ſbie nihil ē ꝯrium. Tertio quō valet ꝯňa Ariſt. Ex qbus ꝯcludek ratio phi. Ratio aūt expreſſa quare ſm ſbaȝ nō eſt motus eſt ſupius dicta. qꝛ. ſ. materia recipiēs formā nō recipit eam ſucceſſiue ſed ſimul totā ſm eandem partē. Unde eadeȝ pars mãe totā formā ſimul recipit: ꝛ non partē ante partē. ꝛ ideo nō mouek ſm formā. ꝛ per ꝯňs ſm ſbam nō eſt motus. ¶ Ad ſciendū aūt quō ſbie nihil eſt ꝯrium. neceſſaria eſt quedam diſtinctio de ꝯrijs que eſt. ꝙ hoc nomē ꝯrium eſt equocū. qꝛ aliqñ dr de duob⁹ teris. ſicut qñ dr ꝙ ꝯria nō ꝑdicank ſimul de eodē. ꝛ ꝙ album ꝛ nigruȝ ſunt ꝯria. ꝛ hmōi. ꝛ tunc eſt nomen ſcōe impoſitionis vel intētionis. Aliter dicik ꝯrium de re extra. ſicut qñ dr ꝙ vnum ꝯrium expellit reliquuȝ. ꝛ cōtraria nō poſſunt ſimul eſſe in eodeȝ ſbo. ¶ Et ꝯria ſic dicta multiplr accipiunk. ſed tñ ad pſens duplr accipik. ſ. large ꝛ ſtricte. Large dicunk oēs forme ꝯrie que poſſunt ſucceſſiue eſſe in eodē ſbo ꝛ nō ſimul. ſiue ille forme ſint diuiſibiles ſiue indiuiſibiles. ꝛ hoc intēſiue vel extēſiue. Stricte dicunk forme ꝯrie que poſſunt ſucceſſiue eſſe in eodem ſbto ꝛ non ſimul. ꝛ ſunt diuiſibiles ſm partes pfectionis indiſtātes loco ꝛ ſitu. Et ad ꝯria ſic dicta ſequik ꝯrietas large dicta: que eſt ſm priuationē ꝛ habitū. que ſic eſt intelligenda ꝙ termini impoꝛtātes talia poſſunt verificari ſucceſſiue ꝛ nō ſimul de eodē cuȝ iſtis aduerbijs magis ꝛ minus: ſicut dicimus de aliquo ꝑmo ꝙ exiſtit minus albuȝ. ꝛ poſtea ꝙ eſt magis albuȝ ꝛ econuerſo. Primo mō accipiendo ꝯria ſbie eſt aliquid ꝯriū qꝛ forme alique ſbales ſunt incōpoſſibiles in eodem ſimul. ꝛ tñ ſucceſſiue poſſunt eſſe in eodeȝ. Sed ſcōo mō nihil eſt ꝯrium ſbie. qꝛ nulla forma ſbalis habȝ partes diſtinctas diuiſibiles ſm partes pfectionis indiſtātes loco ꝛ ſitu. ꝛ iō nulli termini impoꝛtātes aliquā formam ſbalem poſſunt ſimul nec ſucceſſiue de aliquo cuȝ iſtis aduerbijs magis ꝛ minus verificari. Ex iſtis pȝ quō ꝯňa Ariſt. eſt bona. qꝛ phs manifeſte accipit ꝯrium ſtricte pro re diuiſibili in partes indiſtātes loco ꝛ ſitu incōpoſſibili alteri. ꝛ tūc clara eſt ꝯňa. qꝛ ſic nulli ſbe eſt ꝯria alia ſbia: qꝛ ſubſtātia non hēt tales partes. igit nō poſſunt ſucceſſiue acqri. ꝛ ꝑ ꝯňs ſm eam nō eſt mot⁹. qꝛ ſm nullā rem eſt motus ſucceſſiuus niſi que pōt ſucceſſiue acqri. Ex hoc vltimo necnon ex ꝑmiſſis pȝ quō ratio phi ꝯcludit. qꝛ tenet vtute illius medij. Ad illud qō nō hēt partes pfectionis indiſtātes loco ꝛ ſitu nō pōt eſſe motus. ¶ Ad rōnes ꝑmo factas pȝ per iā dicta ꝙ nō cōcludant. preciſe eniȝ ꝓbāt ꝙ forme ſubſtātiales ſunt cōtrarie accipiēdo cōtraria ꝑmo mō. Ultima vō ratio que ꝓbat ꝙ ꝯňa Ariſt. nō valet. nō ꝯcludit. qꝛ qꝛuis ſequak. ſubſtātie nihil eſt ꝯrium ſic accipiēdo ꝯriuȝ. igit ſm ſubſtantiā nō eſt motus quantūcūqꝫ tñ hēat ꝯrium ꝑmo mō. hoc eſt. habet formā aliquam ſibi incōpoſſibilē in eodē ſubiecto. nō tñ tenet de forma nō habēte formā ſibi incōpoſſibilem: cuiuſmodi eſt lux. Quia manifeſtū eſt ꝙ forme ſubſtātiales ſunt incōpoſſibiles. ideo illud non expreſſit phs: ſed ſubintellexit.

Cap. xxiiij.

On ſolum aūt ꝓbat phs 5° phy. ꝙ ſȝ ſubſtantiā nō eſt motus: ſed etiā ꝙ nec ſm adaligd. Et rō eſt iſta. qꝛ alterū relatiuoꝝ verificak de aliquo pp mutationem alterius ſine omni mutatiōe in eo. igit adaligd nō eſt motus. ¶ Ad euidentiā iſtius rōnis eſt ſciēduȝ ꝙ ſm opi. phi. adaligd nō eſt aliqua res adueniens realiter informatiue illi de quo nomen relatiuū verificak. ſicut ſimilitudo nō eſt res adueniēs illi rei que eſt ſimilis. ſed adaligd eſt nomen ſignꝰ vnā reȝ in recto ꝛ aliā vel eandē in obliquo ſicut ſimile ſignificat vnā rem in recto que eſt ſimilis. ꝛ in obliquo ſignificat aliā rem cui eſt ſimilis. ꝛ iſtis duabus rebus poſitis ſine omni alia re media vere vnum eſt ſimile alteri. ſicut ſi ſint duo alba abſqꝫ omni re media vnū eſt ſimile alteri. Unde ipſa eſſe ſimilia non eſt aliud qꝫ ipſa eſſe alba. ꝛ ꝙ ſicut vnuȝ eſt albū ita ꝛ reliquū eſt albū. Et hoc viſo ſciēduȝ eſt ꝙ phus probans ꝙ adaligd non eſt motus: nō intēdit ꝓbare niſi ꝙ res pōt dici de nouo ſimilis vel aligd hmōi reſpectu alterius. ſicut ꝙ aligd pōt dici pater vel ſimilis vel equalis alteri de nouo: ſine motu illius rei impoꝛtate. ergo ad relationē non eſt motus. Et hoc aňs ꝛ ꝯňa ꝓbatur ſic. Alterū relatiuoꝝ pōt verificari de aliquo ꝓpter ſolā mutationē alterius. igit ad hoc ꝙ relatio verificek de nouo de aliquo: nō eſt neceſſe illud moueri. ꝯňa pȝ. aňs ꝓbak per plura exēpla. Patet eni ꝙ ſi ſoꝛ. ſit modo albus. ꝛ plato niger. ſȝ poſtea plato fiat albus: ſoꝛ. ſine omni mutatione ſui per ſolam mutationē pla. fit ſimilis platoni. Similiter nato filio fit aliquis pater ſine omni mutatione ipſius propter ſolam filij mutationē. Similiter ſi lignum bipedale fit equale alteri ligno bipedali: ꝛ illud aliud fiat maius aut minus ſtatim hoc lignum bipedale fit inequale alteri ꝓpter ſolā mutationem alterius. ¶ Ex iſtis pȝ manifeſte eſſe de intētione Ariſt. ꝙ ſimilitudo nō

Marginal notes (left): An ad ſbaȝ nō ſit mot⁹ qꝛ careat ꝯrio. — Quid ꝓhibeat ad ſbaȝ non eſſe motuȝ. — Huius dictiōis ꝯria multiplicitas.

Marginal notes (right): T. c. x. An ad rlonem ſit motus. — Res relatia nō eſt alia res ab abſoluta.

cto non eſt res adueniens ſimili. Tunc enim impoſſibile eſſet ꝙ aliquid fieret de nouo ſimile ſine mutatione. qꝛ ex quo res noua aduenit vere acquirit aliquid. igitur vere eſt ibi mutatio acqſitiua. Et eodeʒ modo ſi deſineret eſſe ſimilis ꝓpter mutationē alterius vel corruptionē: ita ꝙ vere ꝑderet rem priꝰ habitam: vere mutaret̃. ⁊ ideo ſequeret̃ ꝙ ſm̄ relationem eſſet motus ſucceſſiuus: ⁊ ꝙ partibiliter acqreret̃ relatio. Nā ſi ſoꝛ. intēſe ſit albus. ⁊ pla. remiſſe. ⁊ poſtea cōtinue augeat̃ albedo in platone. ⁊ ita vere ſimilitudo ſoꝛ. ꝯtinue ſucceſſiue ⁊ partibiliter acqreret̃. ⁊ per ꝯñs eſſet vere motus ad relationem. qḋ eſt ꝯtra intentionē Ariſt. expreſſe. Et ideo ſm̄ eum relatio nō eſt aliqua res extra adueniens alteri. Sed relatio vel eſt ipſa res extra ſm̄ modū dicēdi aliquorum. vel eſt tm̄ nomen relatiuuʒ. Scḋm ꝑmos debet dici ꝙ vere ⁊ realiter ad relationē nūqʒ eſt motꝰ tm̄ non eſt neceſſariū ꝙ qñ aliquid fit relatiuuʒ ꝙ ipſum moueat̃. qꝛ hoc pōt fieri ꝑ ſolā mutationē alteriꝰ. ⁊ hoc ſufficit pro ꝯcl'one phi. ſʒ ſm̄ ſcḋos eſt alr̄ ſentiēdū. Eſt igit̃ aduertendū ꝙ quedā rel'ones pñt aduenire de nouo. nō ꝑ realē informationē: ſʒ ꝑ pꝛedicationē ⁊ mutationē illiꝰ rei ⁊ abſqʒ mutatiōe eiꝰ. ſicut ſoꝛ. pōt fieri ſimilis platoni ꝑ mutationē ſoꝛ. ⁊ per mutationē pla. ⁊ nō alr̄. Nūqʒ aūt pōt aduenire alicui bene ꝑ talē ꝑdicationē nec ꝑ mutationē eiꝰ de quo dr̄. nec illiꝰ ad qḋ dr̄. ſicut pecunia fit ꝑcium rerū venaliū abſqʒ mutatione pecunie ⁊ reruʒ venalium: ſed nō abſqʒ mutatiōe emētis vel vēdētis: ⁊ oꝛdinātis pecuniā eſſe ꝑciuʒ venaliū. Alia aūt relatio nō pōt verificari de nouo abſqʒ mutatione illius qḋ importat in recto ſicut eſt in iſtis. filiꝰ. motꝰ. creatura. ⁊ hmōi. Hoc tm̄ ſufficit pro intētione phi. ꝙ nō eſt neceſſariū aliqd moueri. ex hoc ꝙ tale relatiuuʒ ſibi cōpetit. Et ſi ꝓteruias ꝙ ſaltē nūqʒ neceſſe ē moueri ꝯcedi pōt. Et pōt ēt dici de ꝟtute ſmōis ꝙ nūqʒ neceſſe eſt moueri: ſed tūc nō mouet̃ motu diſtincto ab alteratione nec a motu locali: augmentatione vel diminutiōe. Unde ipoſſibile eſt ꝙ hoc relatiuū alteratū: verificet̃ de aliquo de nouo niſi ipm̄ moueat̃. ſʒ nō mouet̃ niſi motu alterōnis. ⁊ hoc ſufficit pho: qꝛ nō intēdit aliud ꝓbare niſi ꝙ oīs motꝰ vel ē motus alterōnis vel localis vel ad ꝗ̄titatē mō ꝑexpoſito.
T.ꝯ.x. Et poſt ꝑdicta ꝯcludit phs: Quare ſm̄ accña horū nō eſt motꝰ. Qḋ dupl'r dʒ itelligi. vnoꝰ ꝙ nūqʒ pt aliqd fieri denoiatiue ab aliquo relatiuo ꝑꝑ motum ipſius. ſʒ hoc eſt ſm̄ accidēs. qꝛ ita pōt fieri ſine mutatione ipſiꝰ ꝑꝑ motū alterius. Alioꝰ pōt intelligi ꝙ qñ relatio nō aduenit alicui aliquo mō niſi aliud moueat̃. tm̄ ille motus eſt ſm̄ qualitatem vel locum vel quantitatem. quare ⁊c̄.

Capl'm. xxv.

T.ꝯ.x. n

Nō ad actionē ⁊ paſſio

Nunc videndū eſt an ſm̄ actionē ⁊ paſſionē ſit motꝰ. Probat aūt Ari. 5ᵒ phy. ꝙ nec agētis nec patiētis ⁊ nec moti ⁊ nec mouētis eſt motꝰ. Et ſimil'r ꝙ gñationis nō eſt gñatio. nec corruptiōis corruptio. Et hāc concluſionē ꝓbat ſic, Si motꝰ eſſet motus, aut ſicut ſubiecti aut ſicut teri: ſed neutro mō. igit̃ motꝰ nō eſt motus. minoꝛ eſt manifeſta: primā partē minoꝛis. ſ. motus nō eſt motus ſicut ſbi̇. hoc eſt ꝙ motꝰ nō mouet̃ ꝓbat phi. iductiue qꝛ motus nō augmētat̃ nec diminuit̃ nec caleſit nec frigeſit. ⁊ ſic de alijs. Scḋaʒ ꝑtem eiuſdē ꝓbat phi. ſ. ꝙ motus non eſt motus ſicut termi. qꝛ nunꝗ̄ poſt vnū motū alicuius eſt alius motus niſi ſm̄ accidens. igit̃ per ſe motus nō eſt ad motum ſicut ad teriuʒ motꝰ. Sil'r motus ex ꝯrio in ꝯrium. Si igit̃ aliquis mutet̃ ex ſanitate in egritudinem ſi ille motꝰ ſit ad aliū motum. ſicut ad terium ⁊ non pōt eſſe ad ſeipſum. igitur ad aliū. ⁊ ille alius motus nō poteſt eſſe niſi mutatio ab egritudine ad ſanitatē: igitur ſimul mouet̃ motibꝰ ꝯrijs. ¶ Ad ideʒ ponūtur rationes gñales. qꝛ ſi motus eſſet motus ⁊ gñationis generatio. tunc eſſet ꝓceſſus in infinituʒ. qꝛ pria gñatio generaret̃ ab alia. ⁊ illa alia ab alia. ⁊ ſic in infinitum ergo ⁊c. Iteʒ loci mutatio neqʒ alterat̃ neqʒ augetur nec mouet̃ localiter. ⁊ eodem mō eſt de alijs igit̃ ⁊c. ¶ Ad euidentiā iſtaꝝ rōnum eſt ſciendum ꝙ phi. intendit illā concluſionē ꝙ qñ aliquid mouetur ſm̄ alterationē vel ſm̄ loci mutationeʒ vel ſm̄ ꝗ̄titatem ꝙ illa alteratio vel motus ſm̄ locum vel ſm̄ ꝗ̄titatem nō mouetur aliquo motu nec ad aliū motuʒ ſicut ad terminū. Et ſimiliter quando aliquid generatur illa generatio non generat̃ alia generatione. ⁊ qñ aliquid corrūpit̃ illa corruptio non corrūpit̃ alia corruptione. Sʒ qñ aliquid mouetur tm̄ eſt vnus motꝰ niſi forte per accidēs ſit exñs aliꝰ motꝰ ibi. Et qñ aliquid generatur tm̄ eſt ibi vna gñatio ⁊ nō pl'es. Ex quibus oībus ꝑʒ ꝙ motꝰ ⁊ generatio nō ſunt alie res a rebus permanentibus. Si enim eſſet motus ſeu generatio alia res a rebus permanentibus: ⁊ partibiliter acquireretur ⁊ ſucceſſiue: quo poſito ſequeretur ꝙ ſunt ibi duo motus. vnus quo partibiliter acquiritur res ꝑmanens. ⁊ alius quo ꝑtibiliter acquirit̃ res ſucceſſiua. Et idē ē de gñatiōe. qꝛ ſi eēt alia res: eēnt ibi due gñationes vna qua res ꝑmanens gñaretur. ⁊ alia qua res trāſiens gñaretur. ⁊ ita eſſet ꝓceſſus in infinituʒ. Et ſi dicis ꝙ ille motus nō acqrit̃ alio motu. nec illa gñatio alia gñatione. hoc nō valet. qꝛ tūc ratio Ari. nō valeret. Simil'r eadē rōne dicat̃ ꝙ eſt ſtādum in primo. ſ. ꝙ ſine oī alia re ipſa res ꝑmanēs ſe ipſa acquirit̃ ex hoc ꝙ vna ꝑs eius acquirit̃ añ aliā. ⁊ ita fruſtra ponit̃ talis alia res diſtincta a re ꝑmanēte.

nē non ſit motꝰ

Capi. xxvj.

d

De alijs ꝑdicamentis omittit Ari. oſtendere an ſm̄ ea ſit motus. ⁊ hoc qꝛ de eis ſatis pōt ſciri ex ꝑdictis ꝙ ſʒ ea nō eſt motꝰ. Sicut eni aliquis fit ſimilis ex hoc ſolum mō ꝙ aliḋ alterat̃. ⁊ ꝑꝑ hoc, videt̃ ꝙ ad aliquid nō ē motus. ita ſimiliter aliqd fuit hodie. ⁊ verū eſt dicere ꝙ erit cras abſqʒ omi mutatione ſui per hoc ſoluʒ ꝙ primū mobile mouet̃. Et iō lʒ illḋ qḋ eſt hodie ⁊ erit cras moueat̃. nō mouebit̃ niſi ſʒ alterationeʒ vl' loci mutationē vl' ſm̄ ꝗ̄titateʒ ⁊ per ꝯñs ad hoc ꝙ ſit hodie ⁊ erit cras nō reqrit̃ ipʒ moueri motu diſticto ab alteratiōe ⁊ ceteris motibꝰ ſʒ ſufficit ꝙ ꝑmuʒ mobil.

Nō i q̄tuoꝛ vltimis ꝑmētis ñ ſit motꝰ

moueatur localiter. Ex quo manifeſte patet ꝙ qñ
nõ ſigt rem aliquã derelictã in iſto ex tpe. ſed ſigt ꝙ
exiſtat qñ primũ mobile ẜm ſuas partes ẽ in tali ſitu
vel in tali. ¶Si.n.eſſet aliq̃ talis res derelicta tunc
neccio illud moueret ẜm talem rem. qꝫ ꝯtinue acqre
ret nouã rem talẽ. ſicut mobile localiter ꝯtinue acq-
rit aliũ ⁊ aliũ locũ. Et ſi dr̃ ꝙ nõ eſt mot⁹. qꝫ nõ acq
ritur res abſoluta ſed tñ reſpectiua. hoc nõ valet. qꝫ
eadẽ rõne diceret ꝙ ẜm ꝗtitatẽ nõ ẽ mot⁹ qꝫ nõ acq
ritur ſba. vel ẜm locũ nõ eſt mot⁹. qꝫ nõ acqrit ꝗti-
tas. ⁊ ſic nihil valeret totus ꝓceſſus phi. ¶Dõm eſt
igit ẜm phi. ꝙ vbicũqꝫ põt acqri ꝯtinue ⁊ ſucceſſiue
aliqd: ibi vere põt eſſe mot⁹. ⁊ ſi diſtincta res acqrere
tur taliter: q̃liſcunqꝫ ſit illa res: ibi erit mot⁹ diſtinct⁹
pꝫ ergo ꝙ ſcõm qñ: nõ eſt mot⁹. ¶Itẽ nec ẜm habi
tum. qꝫ aliqs põt dici armat⁹ vl' calciatus pp ſolã mu
tationẽ armoꝝ vel calciamentoꝝ. Si.n. debita circa
illum arma vl' calciamẽta diſponerent: vere calciat⁹
⁊ armatus diceret. Idẽ eſt de põne. ꝙ ſi aliqs ſurgit
q ſedebat pp ſolũ motũ localẽ partiũ eius. ¶Ex q-
bus pꝫ ꝙ habitus ⁊ poſitio nõ ſignt res alias ab illis
qbus inſunt ẜm ꝓtionẽ ſicut aliq imaginant qꝫ tunc
ſcõm eos neceſſe eſſet eſſe motus. Cap.xxvij.

Sermo ꝙ actio ⁊ paſſio non ſint res diſticte ab agẽtib⁹ ⁊ paſſis

q Uia vero qñ aliqd mouet aliqd agit
vel patit. ⁊ iõ poſt ꝯſiderationez
de motu dõm eſt de actione ⁊ paſſiõe. De
qbus ẜm Ari. dõm eſt ꝙ nõ ſunt res diſti-
cte a rebus agentib⁹ ⁊ patientib⁹ aduenientes eiſdẽ de
nouo qñ de nouo agũt vel patiunt. hoc eni impoſſi-
bile eſt apud Ari. n. tũc qñcunqꝫ ſol illuiaret domũ
aliquã õ nouo: ipſi ſoli acqreret aliqua res noua. qd
eſt abſurdũ. ¶Dõm eſt igit ꝙ magis ꝓpria locutio
eſt illa que eſt p hmõi vocabula. agit. patit. agẽs. pa
tiens. ꝗ p. iſta actio. paſſio. ¶Et iõ locutiões in q-
bus ponunt iſta vocabula. actio. ⁊ paſſio. ſunt intel-
ligẽde ſicut ille in qbus ponunt iſta. agẽs. patiens.
actiuũ. ⁊ paſſiuũ. ⁊ his ſimilia. ⁊ ſic qñ dico ꝙ agẽs
facit effectũ vel actũ in paſſum. ita ⁊ qñ dr̃ ꝙ actio eſt
actus patientis ⁊ nõ agẽtis. dꝫ ſic intelligi. ꝙ qñ agẽs
agit nõ facit aliqd in ſe ſed in paſſo: niſi forte ſit idem
agẽs ⁊ patiẽs vnde iſta duo vocabula. actio ⁊ paſſio.
eundẽ actũ ſignt. ſed actio ſigt eundem actũ eſſe ab
agente. ⁊ paſſio ſigt illum actũ eſſe in patiẽte. Scõm
iſtum modũ loquẽdi actio ⁊ paſſio ſunt vnus mot⁹ ⁊
vnus act⁹. At ſic motus vel actus dicat ꝓciſe formaꝫ
vel rem partibilr' acqſitã. ſed actio ſigt eandẽ formã
dando intelligere illã eſſe ab agente. paſſio vero dicit
eandẽ rem ꝯnotando ipſam eẽ in paſſio. ¶Nec ob
ſtat ꝙ actio ⁊ paſſio ſint diſtincta p̄dicamenta. qꝫ duo. qꝫ
iſta p̄bilia ſunt diſtincta: ꝗuis aliqd idem ſignificet.
tñ cum hoc aliqua diſticta ſignt. Actio eni ſigt agẽs
ꝗuis ſignificet actum. ⁊ paſſio ſigt paſſum ꝗuis ſi-
gnificet actum eundẽ. ⁊ ita ſignt aliqd ideꝫ: ꝗuis cũ
hoc ſignificent aliq̃ diſtincta. ⁊ ideo poterũt eſſe diſti
cta p̄dicamenta. Ũñ iſta verba ſunt diſtincta ⁊ nõ ſynoni
ma. caleſacere. ⁊ calefieri. ⁊ tñ vtrunqꝫ ſigt calorem.
ſed vnũ ſigt illum eſſe a caleſaciẽte. aliud ſigt eundũ
eſſe in caleſacto. ¶Quare aũt agens aliter competat
mouenti localiter ⁊ alterãti ⁊ ꝓducenti. ⁊ ſic̃r patiẽs
aliter cõpetat moto localr' ⁊ alterato ⁊ producto hoc
tactum eſt prius. Cap.xxviij.

q Uia eadẽ eſt ꝯrioꝝ diſciplina ⁊ quies
ꝯriat motui iã cognoſcẽdum eſt
de quiete. Et pmo qd ſit qes. Scdo quõ
ꝯriat motui. ¶Eſt aũt ſciẽdũ ꝙ qes non
eſt quedã res inherens vel aduenien s illi qd quieſcit
ad modũ quo albedo inheret illi qd eſt albuꝫ. Sed
tunc dr̃ aliqd quieſcere qñ nec acqrit nec deꝑdit ali-
quid de nouo. Unde ſi nihil acqrit nec aliqd deꝑdit
tunc quieſcit. ⁊ iõ dr̃ ꝓuatio mot⁹. qꝫ qd mouet ali-
quid acqrit vel deꝑdit. illud aũt qd quieſcit nec acq
rit nec deꝑdit aliqd. Propter qd ſicut ꝓuatio ẜm ꝙ
viſum eſt ꝓus nõ eſt aliqua res inherẽs illi qd ꝓuat:
ita nec quies. ſed ſicut ẜm aliquos ꝓuatio eſt ꝓuatũ:
ita quies eſt quieſcẽs. Et ex iſto pꝫ quõ quies ꝯriatur
motui: qꝫ nõ ꝯriat ſibi ſicut res rei. qꝫ iſta ꝯrietas ſu
mit inter termios qui ſigtiue ſumpti nõ poſſunt ſimr'
verificari de eodẽ: ſed ſucceſſiue tñ. qꝫ nõ eſt poſſibi
le ꝙ idem ſimul moueat ⁊ quieſcat. ſed tñ ſucceſſi-
ue põt idem quieſcere ⁊ moueri. ⁊ ecõuerſo. ⁊ ita nõ
eſt ꝯrietas rerũ exiſtentiũ. ſed tñ eſt ꝯrietas ſignoꝝ.
Sicut vl'r verũ eſt de oppõne ꝯdictiõis ⁊ ẽt relatiue
oppõnis ẜm phm. Nec eſt miradũ ꝙ oppõ ponitur
cõpetere terminis: cuꝫ ꝓdicari ⁊ inferri ⁊ hmõi tribu
ant oppoſitis. que tñ nõ pñt cõpetere niſi teris tñ. ⁊
nõ rebus que nõ ſunt ſigna. Ũñ dr̃ ꝙ alteꝝ ꝯdictorio
rum dr̃ de quodã. ⁊ nihil ꝓdicat niſi ſignũ ⁊ nõ res
extra. ſic ergo qeſcere ⁊ moueri ſunt ꝯria. ¶Eſt tñ
ſciẽdũ ꝙ nõ omne quieſcere opponit oi moueri. qꝫ
poſſibile eſt ꝙ aliqd quieſcat localiter ⁊ moueat ẜm
qualitatẽ ⁊ ecõtra. Unde quis motus ꝯriet quieti: pa
tebit inferius. Cap.xxix.

Sermo de qete.

d Icto de ſpẽbus motus ⁊ in quibus
generib⁹ eſt motus. Uidenduꝫ
eſt de vnitate motus. quis. ſ. mot⁹ dicatur
vnus: ⁊ qualiter. ⁊ de ꝯrietate motuum ⁊
quietis. ⁊ de cõparatiõe motuũ ẜm velocitatẽ ⁊ tardi
tatem. ⁊ de motu nãli ⁊ violento. Circa aũt vnitatẽ
motus eſt aduertenduꝫ ꝙ aliqui motus dicunt vnuꝫ
genere: aliqui vnum ſpecie. ⁊ quãdoqꝫ vnum nume
ro. Illi dicuntur vnum genere qui ſunt ẜm reꝫ vni-
us predicamenti. ſicut motus ad locum dicunt vnuꝫ
genere ⁊ ſic de alijs. Motus autem dicuntur vnum
ſpecie qui ſunt ad terminos eiuſdem ſpeciei. vnde ſi
cut omnis loci mutatio eſt eadem genere omni loci
mutationi. ⁊ omnis alteratio eſt eadem genere om-
ni alterationi. ita omnis denigratio eſt ſpecie eadem
omni denigrationi. ⁊ omnis dealbatio omni deal-
bationi. ¶Sed ſciendum eſt ꝙ ſi aliqua que poſ-
ſunt acquiri per motum diſtinguuntur ſpecie: ⁊ ta-
men conueniunt in aliquo predicato generico ſub-
alterno illi motus poſſunt dici vnum ſpecie. ⁊ etiaꝫ
diuerſi ſpecie. ſicut omnis doctrinatio eadem ſpe-
cie ſbalterna eſt oi doctrinationi. ⁊ tñ vna doctriatio
differt ſpẽ ab alia ẜꝫ ꝙ ſcie dr̃nt ſpẽ. ſicut ois colora
tio eſt eadẽ ſpecie ſubalterna omni colorationi. Ad

Sermo in vnitate mot⁹

qd eſt

qđ est notādum ꝙ vnitas motus speciei specialissime
non attendit ex vnitate vltimi termini: sed attēdit ex
oibus ꝺm que est motus. Quia si aliqđ mobile mo
ueat ꝺm aliquem locum per lineā rectā. ⁊ idem vel
aliud ad eundē locū moueat per lineā circularem
vel per spaciū tortuosū illius motus nō sunt eius
dem spēi spālissime. q̄uis non sit distinctio specifica
in vltimo termino. Et ꝑpter hoc q᷑ intermedia loca
distinguunt spē vn⁹ mot⁹ est rect⁹ ⁊ alius circularis
vel obliquus. ¶ Est tñ sciendū ꝙ ista distinctio spe
cifica recta ⁊ circularis nō est rerū que non sunt ſilis
nature. ⁊ ita nulla spēs mere absoluta est ibi distincta
ab alia cōis illis. cū ille spēs importātes illas res tm̄
sint ꝯnotatiue. sicut curuū ⁊ rectū dñr spēs diuerse i
gñe q̄litatis. ⁊ tñ illis corrñdet eadē spēs in gñe sub
stātie. sicut qñq3 illa que ꝑtinent sub diuersis spēbus
in gñe substātie ꝑtinent sub eadē spē in gñe q̄litatis.
sicut patet de lapide recto ⁊ ligno recto. que in gñe
substātie ꝑtinent sub diuersis spēb⁹. in gñe autē q̄li
tatis sub vna. s. sub recto. tñ illa spēs nō predicat de
eis in qd. nec hoc est incōueniens de spēbus ꝯnotati
uis ⁊ relatiuis. Vñ diffō data in lib. Porphyrij de
spē est intelligenda de spē mere absoluta. silr̄ ⁊ dif
finitio gñis. ¶ Ad hoc aūt ꝙ aliqs mot⁹ sit vn⁹ nu

que exigat vnitas nūalis mot⁹

mero: tria requirunt. s. vnitas nūi illius qđ mouet.
Si. n. duo moueāt illoꝝ nō ē vn⁹ mot⁹ nūo. ¶ Re
quirit etiā vnitas termini ad quē. Si eni aliquid mo
ueat ad albedinē ⁊ localiter nō est vnus mot⁹ nūo.
¶ Tertio reqrit vnitas tpis cōtinui sine interruptio
ne. Si eñ aliqd moueat modo ⁊ postea quiescat. ⁊
postea iterū moueat: nō est vnus mot⁹ nūo. Intelli
gēdū ꝙ nō intēdit phs ꝙ illa tria ꝯcurrāt ad vnitatē
nūalem mot⁹ tanq̄ ad vnitatē alicui⁹ rei totalr̄ distin
cte ab illis reb⁹ ꝑmanētibus: sed intēdit ꝙ oia ista cō
currūt ad diffōnē exprimētē qd nois istius cōplexi:
motus vnus nūo: vt eius sit diffō ista. ¶ Mot⁹ vn⁹
nūo est qñ mobile idē nūo mouet ad vnū terminū
tpe nō interrupto. ¶ Addit aūt phs ꝙ mot⁹ vn⁹ nu
mero est duplex regularis ⁊ irregularis. ¶ Motus

Mot⁹ reglāris ⁊ irregularis

irregularis est duplex. Quidā eni est ex irregulari
tate magnitudinis sup quā fit mot⁹ sicut est in motu
reflexo ⁊ obliquo. ¶ Alio mō dicit irregularis ꝺm
velocitatē ⁊ tarditatē: q᷑. s. vna pars motus est velo
cior ⁊ alia tardior. hoc est mobile mouet velocius in
vno tpe ⁊ in alio tpe tardius. ¶ Motus regularis
est qui fit in vna magnitudine vniformi ⁊ est eq̄ ve
lox in oib⁹ partib⁹. hoc ē mobile mouet in magnitu
dine vniformi. ⁊ eque velociter in oibus partib⁹ tpis
quousq3 durat ille mot⁹. cuiusmodi est mot⁹ corpis
celestis q est vniformis ⁊ regularis: Capl̄m xxx.

Sermo i motuū ꝯrietate

d Icto de vnitate mot⁹: dicēdū est de ꝯrie
tate motuū. ¶ Ad cui⁹ euidētiam
sunt aliq̄ ꝑmittēda. Est aūt ꝑmo sciendū ꝙ
q̄uis in rei vitate qñ aliqd mouet de vna q̄litate ꝯ
ria ad aliā ꝯriam sint ibi diuersi mot⁹. s. expulsiu⁹
vnius qualitatis ⁊ postea itroductiu⁹ ꝯrie. tñ illi duo
mot⁹ vocant vnus mot⁹: q᷑ neccio se cōcomitant ita
ꝙ vnus nō pōt esse sine alio ꝑñte. Si. n. aliqd mutat
ab albedine ad nigredinē ⁊ cōpleat ille mot⁹ neccio
esset motus acqsitiu⁹ nigredinis aut alicuius alterius
medij coloris. eo ꝙ illud mobile nō pōt eē sine oi co
lore. ⁊ ꝑpter hoc dr̄ eē vnus motus. ¶ Aliud est no
tandū ꝙ qñ aliq̄ ꝯria hñt mediū ab vtroq3 extremo
pōt eē motus ad illud sicut pōt aliqd alterari ad ru
bedinē tam ab albedie q̄ a nigredine. Et dr̄ mot⁹ q
est ab vtroq3 ꝯrio eēt idē ꝑ quāto plus respicit teriū
ad quē q̄ teriū a quo. vt dicit phi. 5. phy. ¶ Tertio T. c. 4
sciēdū ꝙ ꝯrietas motuū duplr̄ accipit. Vno mō ꝑ oi
bus motibus incōpossibilibus. ¶ Et ad videndū q
motus sunt ꝯrij nō opꝫ nisi videre q motus nō pñt si
mul ꝯuenire eidē. ¶ Aliter dicunt mot⁹ ꝯrij qñ isti
mot⁹ expsse exprimūt terios ꝯrios ad q̄s sūt. sicut sa
nari ⁊ egrotari sunt mot⁹ ꝯrij. ¶ Primo mō mot⁹
ex vno gradu ad aliū intēsiorē ⁊ ex ꝯrio in ꝯriū sūt ꝯ
rij pro q̄to nō insunt silr̄ eidē q̄uis vnus seq̄tur aliū
vñ cum ꝯria nō pñt silr̄ esse in eodē subiecto nō pōt sil
in eodem sbo diminui vna q̄litas ⁊ alia augeri. s. ꝯ
ria. ¶ Scđo modo sunt ꝯrij motus ad terios ꝯrios
sicut motus sursum ⁊ motus deorsum. sicut dealba
tio ⁊ dnigratio. ⁊ calefactio. ⁊ frigefactio. ¶ Similr̄
est de gñatiōe ⁊ corruptione ꝙ ꝑprie sūt ꝯria. ¶ Di
uersi aūt motus diuersoꝝ gñum nō ꝯriant. sicut vn⁹
motus localis talis nulli ꝯriatur alterationi. ¶ De
quiete aūt dico ꝙ qes in ꝯrijs teris ꝯriātur. sicut qes
sursum ⁊ qes deorsum ꝯriantur. Silr̄ qes ꝺꝫ albedi
nem ⁊ nigredinē ꝯriantur. Secundario aūt qes ꝯria
tur motui ad terium ꝯrium pro quāto nō pñt eidem
cōpetere. sicut nō pōt aliqs moueri deorsum ⁊ qesce
re sursū. nec pōt aliqs qescere sub albedine ⁊ deni
grari. Et hec de ꝯrietate motuū ⁊ qetum sufficiant.
Nisi ꝙ hoc est sciendū ꝙ nō est ꝯrietas motuū tanq̄
distinctarum rerū totaliter a rebus ꝑmanentibus sed
magis est ꝯrioꝝ terioꝝum q simul non pñt verificari
de eodē quod tñ ortr̄ a re sicut ab eo ꝙ res est vel nō
est dr̄ oratio vera vel falsa. Cap. xxxj.

Sermo in cōparatione motuū ꝺꝫ velocitatē ⁊ tarditatem

p Ost ꝯrietatē motuū videndū est de cō
paratione motuū ꝺm velocitatē
⁊ tarditatē. ¶ Est aūt sciendū ꝙ non oēs
motus sunt adinuicē cōparabiles ꝺm velo
citatē ⁊ tarditatē: sicut motus localis nō est velocior
nec tardior alteratiōe. nec motus calefactiōis est velo
cior vel tardior motu recto ꝺm phi. ⁊ hmōi. Est aūt
sciendū ꝙ motus circularis duplr̄ accipit. s. large ⁊
stricte. Stricte dr̄ motus circularis qñ aliqd mouet
⁊ non mutat locum ꝺm totū: sed semp manet in eo
dem loco. Large dr̄ qñ motum ꝺm se totū mutat lo
cū. tñ mouet ꝺm spaciū circulare. Prim⁹ mot⁹ cir
cularis nullo mō est cōparabilis. q᷑ motui recto illi
mot⁹ sunt cōparabiles: quoꝝ vno ꝑtransit mai⁹ spaci
um q̄ alio. qđ non pōt accidere in proposito q̄tū ad
motū totius. Scđo modo motus circularis est in ali
quo cōparabilis recto. q᷑ maius spaciū pōt esse vnū
q̄ aliud. qđ pōt stare ex hoc ꝙ magnitudo sup quā
motus circularis dictus sic fertur pōt fieri recta. ⁊ ita
est maior vel minor alia. ⁊ illo mō pars celi circuit ⁊
circulariter mouet. ⁊ isto mō pōt dici celū velocius

T.p.3. vel tardius moueri. eo ꝙ pars eiꝰ ſꝫ ſe totā mutat locuꝫ. ꝛ ſic dicit phi. 10. meta. ꝙ motꝰ diurnus q2 velocior eſt: eſt menſura alioꝝ motuū. Vñ etiā dicē poſſumus ꝙ celū velociꝰ moueṫ ꝙ̄ graue vl' leue. ¶ Motus aūt eiuſdē ſpēi cōparabiles ſūt ſicut duo motꝰ recti ſūt cōparabiles. Ille. n. velocior eſt q̄ in eq̄li tpe ꝑtranſiṫ maius ſpaciū. Silr̄ due alterationes eiuſdē ſpēi ſunt cōparabiles. ¶ Dealbatio. n. q̄ aliqd dealbaṫ eſt velocior alia q̄ non in tāto tpe acq̄rit albedinē ita intenſam. iō dicit phi. de gñationibus eiuſdē ſpēi q̄ ſunt cōparabiles. qđ intelligēdū eſt accipiendo generationem pro alteratione ſm qualitatē diuiſibilē.

Capitulum. xxxij.

Sermo de motu nāli ꝛ violēto

De motu aūt nāli ꝛ violēto eſt notandū: ꝙ iſte dr̄ie nō tm̄ inueniunṫ i motu locali. ſicut dicimꝰ ꝙ graue nāliter moueṫ deorſum: ſꝫ violēter ſurſum. ſꝫ etiā inueniunṫ in alteratiōe. ſicut aqua nāliter frigeſit ꝛ violēter caleſit. Et ſicut aliqđ mobile localiter q̄eſcit violēter ꝛ aliqđ nāliter. ꝛ ſicut idem q̄ſq; q̄eſcit nāliter qñq; violēter: ita eſt in alteratiōe. nā aliqd nāliter q̄eſcit ſub illa q̄litate ad quā nāliter trāſmutaṫ ꝛ violēter ſub illa ad quā violenter mouetur.

Quis motꝰ ꝓprie dr̄ nālis

¶ Eſt aūt aduertendū ꝙ motus nālis eſt ille. q eſt a ꝑn° intrinſeco actiuo. nō. n. ſufficit ꝙ ſit ſolū a ꝑn° paſſiuo itrinſeco. q2 tunc qlꝫ motꝰ eſſet nālis. Motus. n. grauis ſurſum eſt a ꝑn° itrinſeco paſſiuo ꝛ tm̄ nō eſt nālis. ꝛ ſic de quolꝫ alio motu violēto. ¶ Sꝫ ad hoc ꝙ ſit motus naturalis req̄ritur ꝙ ſit a ꝑn° intrinſeco actiuo: ꝛ hoc proprie ꝛ ſtricte accipiēdo motum nālem. Large vero accipiēdo motū nālem eſt ille: q nō eſt ꝯ iclinationē aliquā ipſius moti. ꝛ ſic motus corporis celeſtis ab intelligētia pōt dici nālis. q2 ꝙ̄uis ſit ab extrinſeco. q2 tm̄ nō eſt ꝯ inclinationē aliquā ipſius moti ideo dr̄ nālis. Motus aūt violentꝰ eſt ꝯ inclinationē moti. ¶ Ex q̄bus pꝫ ꝙ multiplex pōt dari dr̄ia motuū. Quidā. n. eſt motus q eſt a pricipio intrinſeco actiuo ſine oī reſiſtentia actiua circa rem motā. ꝛ ille dr̄ ꝓpriiſſime nālis. maxime qñ illud ꝑncipiū eſt nāle ꝛ ꝯueniēs moto: ſicut eſt in grauibus ꝛ leuibꝰ. Alius eſt motꝰ q eſt a principio extrinſeco actiuo ꝯ inclinationē actiuā moti. ſicut qñ graue moueṫ ſurſuꝫ ꝛ aqua caleſit. In aqua eni eſt ꝑnm intrinſecū actiuū inclinans ꝯ caloreꝫ: in tm̄ ꝙ ſi ſibi dimittaṫ cāt frigiditatē: ꝛ deſtruit calorē. ꝛ iſte motꝰ dr̄ ſimpliciter violentꝰ. Alius eſt motꝰ q nec eſt ſm inclinationē actiuā moti nec ꝯ eius inclinationē. ꝛ talis eſt nālis: accipiēdo large nālem motū. Ex iſtis aſſignaṫ triplex potētia a q̄buſdā. nālis. violēta. ꝛ neutra. Et pōt addi ꝙ eſt aliq̄s motꝰ ab aliquo ꝑn° actiuo: ꝛ ꝯ aliud ꝑnm actiuū: ſicut eſt de motu progreſſiuo ꝛ vocatur hoc principium intrinſecū ſiue ſit ſubſtantiale ſiue accidētale dūmodo nō diſtet loco ꝛ ſitu amoto. Forte aliqua alia multa poſſent dici que quidem vt credo poſſent ad dicta reduci. ꝛ iccirco que credidi alicuius difficultatis ꝛ vtilitatis. hec vt potui pertractaui: ꝛ declaraui. ꝛ iccirco ad preſens que dicta ſunt ſatis ſufficiant de hac materia.

¶ Explicit Tertia Pars Sūmularuꝫ in libris phyſicorum Venerabilis inceptoris Fratris Guilielmi de villa Occham Anglie Nominalium Principis.

¶ Incipit quarta pars ſūmulaꝝ in libr. phyſicorū.

¶ Capitulum primum.

Quoniam ſm phy. tempus eſt motꝰ vel aliqd ipſius motus. iō poſt conſiderationē de motu videndum eſt de tēpore. Ideo vidēdum eſt qd ſit tpūs. ꝛ quoꝝ eſt tēpus. ꝛ quomō ſe hꝫ cuꝫ aliis que ſunt ad tēporis cognitionē. Ante ꝙ̄ videaṫ quid ſit tēpus: videndū eſt qd non eſt inſtās ꝛ qd non eſt tpūs.

In hoc ſmone deſtruit̄ eēntia inſtantiū

Circa inſtans eſt opinio multoꝝ ꝙ inſtans eſt quedā res fluens que. ſ. ſtatim corrumpiṫ vel deficit. ita ꝙ non manet. Vñ ponūt nōnulli ꝙ ꝯtinue ſit aliud ꝛ aliud inſtans: ꝛ ꝙ ipm̄ eſt quedā res quā ipoſſibiles eſt manere ꝑ tempus. imo dicunt ꝙ diſtinguiṫ ab oī re ꝑmanente. ¶ Sꝫ ꝙ inſtans nō ſit talis res: oſtendo. Primo ſic. Quia ſi iſtās ſit talis res ſequereṫ ꝙ in quolibet tpe eſſent infinite res ſm ſe totas diſtincte. ꝛ nō facientes vnuꝫ ꝑ ſe ꝓbatur. q2 qđlꝫ inſtans eſſet ſcđm ſe totū diſtinctū a quolibet alio. ꝛ nō faciunt ꝑ ſe vnuꝫ. ꝛ etiā infinita inſtātia ſunt in quolibet tēpore. ꝯñs eſt falſum ꝛ impoſſibile ergo ꝛc̄. ¶ Scđo ſi inſtans ſit talis res ſtatim deſinens eſſe. vel ergo deſinit eē ad introductionē ſui ꝯrij. vel ad ſubtractioneꝫ ſue cauſe. vel ad corruptionē ſui ſubiecti. ſed nullum iſtoꝝ poteſt dari ſicut inductiue pꝫ. ergo ꝛc̄. ¶ Tertio ſic. ſi inſtans ſit talis res indiuiſibilis ſtatim deſinens eſſe cum nō ſit ſb̄a vt manifeſtū eſt. igiṫ erit accidens. aut igiṫ accidēs diuiſibile aut indiuiſibile. nō indiuiſibile. Tum q2 in iſtis corporalibus nihil eſt indiuiſibile quod poſſit eſſe ſb̄m talis accidentis. niſi forte aīa intellectiua: de qua nō dicunt predicti ꝙ ipſa ſit ſb̄m inſtantis. ¶ Tum q2 ſi eſſet ſb̄m inſtantis diuiſibile. cū nō poſſit eſſe niſi immobili. ꝛ cū non eſt maior ratio quare ſit in vna parte mobilis ꝙ̄ in alia: erit in qualꝫ parte mobilis. ꝛ ꝑ ꝯñs eſſet ſil' idem in oī parte mobilis ad mōdū quo aīa intellectiua poniṫ a nonnullis tota eſſe in toto corpore ꝛ in qualibet parte. vel erūt diuerſa inſtātia in diuerſis partibus. quoꝝ vtrumq; eſt impoſſibile. nō eſt ergo accidens indiuiſibile ſecūdum extenſionē nec eſt accidens diuiſibile qđ ſit extenſum ad extenſionē ſubiecti. q2 tunc eſſe longū latum ꝛ profundū. quod videṫ abſurdū. ¶ Tunc etiam ſequereṫ ꝙ totū celū in quo poniṫ ſubiectiue cōtinue ꝑderet ꝛ acq̄reret aliquā nouaꝫ rem. ergo ꝛc̄. ¶ Confirmaṫ. q2 oīs res extenſa vel eſt ſb̄a vel qualitas. cum quantitas ſecundū phum non ſit media diſtincta a ſb̄a ꝛ q̄litate. ¶ Si ergo inſtans ſit talis res vel eſſet ſb̄a vel eſſet qualitas. quod pꝫ eſſe impoſſibile. ¶ Itē ſi eſſet talis res corpus celeſte: vere ſecūdū eam tranſmutareṫ. ꝛ ita in corpore celeſti eſſet aliqua potentia preter illā que eſt ad vbi q2 eſſet in potentia ad aliquā rem ſtatim corrumpendā. ¶ Iteꝫ tertio.

quia

quia ſi eſſet talis res ſiue in extenſa eſſet aliqua mutatio que nec eſſet ad ſubſtantiam nec ad qualitatez nec ad quantitatem nec ad vbi. quia illud inſtans nec eſſet ſubſtantia nec quantitas nec qualitas nec locus. ¶ Nec valet dicere ꝙ non eſt ibi mutatio niſi ſecundum locum. qꝛ qñcunqꝫ acqritur aliquid in aliquo. ⁊ mobile ſic ſe habet. ꝙ ibi eſt aliud ⁊ aliud vere mouetur ad illud. ⁊ hoc ideo quia quantūcunqꝫ aliquid acqreret aliquā rem ⁊ ſimiłr acqreret aliam: nec poſſet acquiri vna ſine alia. tñ ille mutationes eſſent diſtincte. ſicut patet. qꝛ quantūcunqꝫ aliqd moueaꝛ localiter ⁊ calefiat nihilominus illa calefactio ⁊ mutatio localis ſunt mutatiões diſtincte. ⁊ ſi nō poſſent ſeparari in illo: adhuc tñ eſſent mutatiões diſtincte. ergo ſiłr in corpore celeſti ſi ſimul cū loco acqreretur talis res diſtincta q̄ poniꝛ inſtans: eſſent diſtincte mutationes cū diſtincta ſint acqſita. ¶ Cōfirmaꝛ. qꝛ in iſtis inferioribus q̄uis aliqd moueatur localiter nō acqrit talem rem. ergo vbi ſiꝛ cum loco acqritur aliqua res talis eſſet diſtincta numero. ⁊ ita eſſent plures mutationes q̄ꝫ quattuor. qđ eſt expreſſe ꝯtra phyloſophum tertio ⁊ qnto huius. ⁊ ſcđo metaphyſice ⁊ pluribus alijs locis. ¶ Quarto oſtendo principaliter ꝙ inſtans nō ſit talis res. qꝛ fruſtra fit ꝑ plura qđ pōt fieri ꝑ pauciora. ſed ſine tali re oia poſſunt ſaluari que ponunꝛ ſaluari ꝑ eādē. ergo fruſtra poniꝛ. minor pꝫ. qꝛ oia que poſſunt ſaluari ꝑ talē rem poſſunt ſaluari ꝑ hoc ꝙ celum eſt ſꝫm ſuas partes in tali ſitu. ¶ Si enim primuꝫ mobile moueꝛ localiter abſqꝫ oi acqſitione alterius rei oia ſaluarenꝛ. ſicut ꝑ illam rē. ſicut pꝫ inductiue. ergo nō eſt intētio phi. ꝙ inſtans ſit talis res alia indiuiſibilis ſtatim corrūpēda diſtincta ab oi re ꝑmanente.

Cap. ij.

Qđ tpſ non ſit res diſtincta ab oi re ꝑmanente

Ex aliquas rōnes priores pōt ꝓbari ꝙ tēpus non eſt alia res ſꝫm ſe totā diſtincta ab oi re ꝑmanente. Primo qꝛ cuꝫ tpſ non poſſit eſſe ſb̃a talis oportebit ꝙ ſit accidens. Sed nō eſt accidēs indiuiſibile cū ſit in corpore ſubiectiue. ergo eſt diuiſibile. ⁊ ꝑ ꝯñs extenſum hñs partes ſiꝛ exiſtentes: qđ eſt ꝫ phi. q dicit ꝙ partes tēporis non ſunt ſimul. ¶ Si dicas ꝙ tpſ eſt extenſuꝫ nō ſcđm partes ſiꝛ exiſtētes. ſed ſibi inuicē ſuccedentes. hoc nō valet. quia ſb̃m temporis eſt extenſum ſꝫm partes ſiꝛ exiſtentes. ergo ⁊c̄. ¶ Pre. tpus eſt in toto celo. vel ergo eſt in qualibet parte celi: vel in nulla. nō in nulla. qꝛ tunc nō eſſet in toto. qđ enim nec ſꝫm ſe nec ſꝫm aliquā ſuam partē eſt in aliquo: nō eſt in toto. ergo tēpus eſt in qualibet parte celi. ſꝫ nō eſt totum in aliqua parte celi. qꝛ nulluꝫ accidens tale eſt in celo. igiꝛ vna pars temporis eſt in vna parte celi: ⁊ alia pars in alia. ⁊ ita tempus eſt extēſuꝫ ſꝫm partes ſimul exiſtētes. ⁊ erunt plura tempora ſimul. qꝛ quelibet pars temporis eſt tēpus. ¶ Nec valet dicere ꝙ celum nō eſt ſb̃m temporis ſed motus celi. Nā ille motus eſt extenſus ad extenſionē celi. nam quelibet pars celi moueꝛ. ergo ⁊ accidēs ſuum ſic eſt extenſum. ⁊ ita reddit idem qđ prius. ꝙ tempus eſt extenſum ſꝫm partes ſimul exiſtētes, ⁊ ita tempus eſſet longū: latum. ⁊ profundū. Ex qbus ſeqtur vltra ꝙ tempus eſt ſb̃a vel qualitas. ⁊ ſeqtur vltra ꝙ ad illud erit vere motus ꝯtinuus quia vere acqreretur ipſi celo vel motui aliqua res ſine interruptione diſtincta a loco. ⁊ ita eſſent plures mutatiões q̄ ille de qbus loquebatur phi. ¶ Pre. quātitas corpus. ſupficies. linea ⁊ locus non diſtinguunꝛ realiter a ſb̃a ⁊ qualitate. quia oē corpus ⁊ ſupficies: ⁊ linea ⁊ locus eſt ſb̃a vel qualitas. ſicut pꝫ ex dictis. ergo eadem ratione tempus nō diſtinguitur realiter a ſb̃a vel qualitate. ergo vel tempus eſt ſubſtātia vł qualitas. ſed nulla ſubſtantia vel qualitas eſt res diſtincta a rebus ꝑmanentibus. ergo ⁊c̄. ¶ Preterea. oſtenſum eſt ꝙ motus non eſt res ſcđm ſe totam diſtincta a rebus ꝑmanentibus. ergo eadem rōne nec tempus. ¶ Pre. oia poſſunt ſaluari ſine tali re ſicut iferius patebit. ergo ⁊c̄.

Capitulum tertium.

Oſtenſo qđ non eſt tempus: dicendū eſt qđ ē tēpus: ex quo apparebit quomō tempus eſt: ⁊ quomodo non eſt. ¶ Sunt autez aliqua ꝑmittenda.

¶ Primū eſt ꝙ tempus eſt menſura motuū: quorū quantitas eſt nobis ignota. hoc eſt. ꝑ tempus certificamur quādiu aliquid moueꝛ. ⁊ ꝙ vnum mobile diutius mouetur q̄ꝫ aliud. illud enim dꝛ diutius moueri qđ in maiori tempore moueꝛ. ¶ Aliud eſt: ꝙ tempus eſt menſura rerum temporalium. ꝑ tempus eni certificamur q̄ꝫ vna res permanens diutius durat q̄ꝫ alia. ¶ Aliud eſt. ꝙ ſicut ꝑ tempus menſuratur motus ⁊ res temporalis. ita etiam tempus eſt menſura quietis. quia ꝑ tempus certificamur que res diutius quieſcat: ⁊ que minus: ⁊ que equaliter qeſcit cū alia. ¶ Et iſta ſunt principalia vel precipua propter que poniꝛ tempus ⁊ propter que cognitio tēporis eſt nobis neceſſaria. ¶ Ex qbus ſequitur ꝙ cum quātitas menſure debeat eſſe nobis notior q̄ꝫ quantitas menſurati. quia propter quantitatem menſure certificamur de qualitate menſuratorum ꝙ natura temporis quantū ad ſuam quantitatem ſit notior nobis q̄ꝫ quātitas motuum menſuratorum. ex quibus ſequitur ꝙ tempus non eſt res latens incognoſcibilis ſicut aliq dicunt: imo eſt nobis notum ⁊ non eſt notum ſapientibus tantum. ſed ratione omnibus vtentibus. Nullus enim idiota eſt quin cognoſcat de aliquo per tempus. ꝙ vnum duorum vel diutius quieſcat. vel diutius moueꝛ vel durat q̄ꝫ aliud vel equaliter. ſicut ipſe qui ſcit ꝙ diutius vel minus fuit in tali loco vel tali q̄ꝫ alius. ⁊ ſic de alijs. Oportet ergo ꝙ tempus ſit aliquod nobis notum valde. quia omnibus ſapientibꝰ ⁊ inſipientibus eſt cauſa ⁊ occaſio tot cognitionum. ſicut experimur. ¶ Diciꝛ autem tempus valde ignotum ꝓpter multas difficultates emergētes tractantibus de natura ipſius ex auctoritatibus auctorū male intellectis. propter quod tales philoſophantes non intelligentes modos loquendi ⁊ auctoritates phorꝫ magis dubitant de tpe q̄ꝫ alij ſimplices vtētes ſolum mō ſcđm vſum vocis. ſicut plus dubitant de motu q tñ ad ſenſum apparet ⁊ ꝑ ſenſum apparet ⁊ ꝑ ſenſuꝫ

Tpiſ neceſſitas

Tēpus quō ſit notiſſimum

Quō tēpus ſit difficile cognitu

Quot modis certificari nos ꝯtingat ꝺ rei q̄titate.

notificat̄. ¶ Oportet aūt ſcire ꝙ qñ quātitas alicui⁹ rei ignote debet certificari ꝛ notari: qñq3 notificat̄ p applicationē quātitatis mēſure note ad rē cui⁹ quātitas ignorat̄ ſemel vel pluries. ſicut per applicationē vlne. cui⁹ quātitas nota eſt ſemel vel pluries ad pānū applicat̄. ꝛ tūc notificat̄ de quātitate panni. qñq3 aūt aliqs habēs magnā experientiā3 de tali mēſuratione pōt per ſolū aſpectū rei certificari quāta res eſt. vtru3 ſcilicet ſit tricubita vel bicubita. ꝙuis talis certio nō ſit ita nota ꝛ certa ſicut prior. Et iſto duplici mō proportionabiliter qñ ignorat̄ de duab⁹ rebus que ipſaꝝ eſt maior vel minor. vel an ſint eq̄les. quarū non pōt vna alteri applicari certificat̄ qs que earum ſit maior vel minor. ſ. p applicationē eiuſdē ad vtranq3 earū. vel ſolū per aſpectū illaru3. ꝙuis ſcd̄a noticia ſit incertior ꝙ̄ prima. Et ſicut eſt duplex talis notificatio in pmanētib⁹ ita in ſucceſſiuis. Nam qñq3 aliqs neſciēs quantū aliqd moueat̄ certificat̄ per aliquē motū ſibi notū. ꝯſiderās enim ꝛ applicās motū ſolis ſibi notū ad aliū motū. ꝛ ꝯſiderās ꝙ illud aliud mouebat̄ a tali pūcto ad talē punctū ſcit ꝙ̄diu illud mouebat̄. ¶ Siľr aliqs qui videt hodie aliqd corp⁹ moueri. ꝛ ſiľr die ṗcedēte ꝛ ꝯſiderās ꝙ hodie mouet̄ a tali pūcto ad talem pūctū ꝛ heri du3 ſol mouebat̄ ab alio pūcto ad aliū punctū ſcit ꝙ hodie diuti⁹ vel minus diu mouet̄ ꝙ̄ heri. ¶ Qñq3 aūt cōſtat alicui ꝙ vnum mobile diutius mouet̄ ꝙ̄ aliud p ſolū aſpectū aſpiciēdo vtrūq3 dū mouet̄ ꝙuis nō ita certitudinaliter ꝯſtet ſicut ṗmo mō. Eodē modo dupľr ꝓportionabiliter certificat̄ qs de quiete quātu3. ſ. quieſcit aliqd ꝛ ꝙ vnū diutius quieſcit ꝙ̄ reliquu3 ꝛ ꝙ aliqd vnū eq̄liter qeſcit cū reliquo. ꝛ iſto mō de duratiōe. Nā iſto duplici mō certificat̄ qs ꝙ vnu3 diutius durabit vel durat ꝙ̄ reliquū vel ꝙ aliqd tm̄ durat quantum reliquum. ¶ Eſt autem notandū ꝙ illa eſt proprie mēſura quāti. per cui⁹ cognitionē ꝛ applicationē ad reliquū cognoſcit̄ quantū ſit reliquū. que qdē applicatio quandoq3 fit per cōtactū finalē. qñq3 improprie. cū. ſ. per cōſiderationē ſolū intellect⁹ cognoſcit ꝙ̄tū eſt reliquū: ita ꝙ tā mēſura ꝙ̄ mēſuratū debēt eſſe actualiter nota ꝛ debēt eē diſtincta. ꝓpter qd qñ per aſpectū alicuius cognoſcit̄ quātū ipm eſt. illa cognitio proprie loquēdo nō eſt mēſura: ſed illa res alia cuius quātitas eſt nota. hoc eſt quātitas ipſa per cuius applicationē ad alia3 rē de qua neſcit̄ quāta eſt certificat̄ intellect⁹ ꝙ̄tū illa res eſt. vere eſt menſura ꝛ ꝓpriiſſime.

Quid ꝓprie ſit tēpus.

¶ Cū ergo tp̄s ſm oēs ſit mēſura reru3 tpaliu3 ꝛ motuū ꝛ quietū. illa res erit tp̄s per quā de duratione rerū tpaliū ꝛ duratione motuū ꝛ quietum certificamur. vt iſta poſſit eſſe deſcriptio indicās qd nois iſtius nois tp̄s. Tempus eſt mēſura oium reꝝ: de quaꝝ duratiōe poteſt itellect⁹ certificari per aliud magis notū ſibi.

Differētia menſure ſucceſſiui ꝛ mēſure pmanētis.

¶ Ad cui⁹ euidētiā ſciendum eſt ꝙ duplex eſt mēſura. Qñq3 enim aliqd dr̄ mēſura alicuius qñ de vna re notū eſt quāta ipſa eſt. ſ. qñ notū eſt ꝙ ipſa eſt pedalis vel bipedalis. ꝛ de alio ignorat̄ quāta eſt: q2 neſcit̄ an ſit pedalis vel ſemipedalis: ſed cū re ṗore ſcit̄ poſtea quāta eſt illa ṗus ignota. ꝛ iſta pōt vocari mēſura pmanētiū. ¶ Alia dr̄ eſſe mēſura qñ de aliq̄ re ſiue ſit notū quāta ipſa ſit ſiue ignotum. ſcit̄ tm̄ ꝙ mouet̄ vniformiter. ſ. equaliter per qd de alio ſiue ſit notū quātū eſt ſiue neſciat̄ quātum eſt pōt certificari ꝙ̄diu eſt. vel diu mouet̄ vel quieſcit. ꝛ iſta pōt vocari mēſura ſucceſſiuoꝝ. Et ſm hoc cum ſcitur qualiter res pmanēs mouet̄ ſcit̄ de alio ꝙ̄diu pmanet ſiue etiā durat: mouet vel quieſcit. ¶ Ex quibus p3 ꝙ nō eſt neceſſe ponere aliqua3 rem inherere ṗmo motui ad hoc ꝙ certificet̄ que res plus vel minus duret vel que diutius mouetur vel quieſcit. Ad hoc enim ſufficit motus. Si enim cōſideret̄ aliquod motu3 de quo ſcimus ꝙ eſt vniforme. hoc eſt. ſcim⁹ ꝙ tale motu3 ſemp vniformiter mouet̄. i. ſemp eq̄liter per hoc poterimus ſcire ꝙ vna res alia diuti⁹ vel minus diu mouetur vel quieſcit. ergo fruſtra ponit̄ alia res ꝛc.

Cap. quartū.

P Redictis cōcordat ratio phi. 4. huius. tex. cō. 101. ſiue diffinitio que talis eſt. Tēpus eſt nūs motus ſm prius ꝛ poſterius. Tunc enim certificamur per tempus de alijs motib⁹ iſtorū inferioꝝ: quādo eſt ordo inter prius ꝛ poſterius in motu vniformiter. hoc eſt qñ ꝯſideramus motu3 quod vniformiter eſt in tali loco ꝛ poſterius in alio p hoc ſcimus ꝙ̄diu mouet̄ illud qd ignoramus. Unde niſi cognoſceremus ꝙ mobile vniformiter prius eſt in tali loco ꝛ poſtea in alio: nunꝙ̄ poſſemus cognoſcere nec per ipm iudicare ꝙ̄diu aliquid mouet̄: quieſcit vel durat. ¶ Ex quo p3 ꝙ hoc poſſumus ſcire p hoc ſolum ꝙ ꝯſideramus ꝛ numeramus prius ꝛ poſterius in motu. Nō ergo oportet ponere aliquā re3 per cuius prioritatē ꝛ poſterioritatē debeamus numerare de quātitate alioꝝ motuū: qd phus declarās quō accipit̄ numerus in diffinitione tēporis. tex. cō. 102. dicit. Qm̄ autē numerus eſt duplex. ꝛ nāq3 qd numeramus ꝛ numerabile numerū dicimus: ꝛ quo numeramus quidē. tēpus aūt eſt qd numerat̄: ꝛ nō quo numeramus. eſt aūt alterū ꝛ quo numeramus ꝛ quod numerat̄. ¶ Ex quo colligit̄ ꝙ tempus eſt numerus numeratus. q2 eſt pars rei numerate. fruſtra ergo ponit̄ aliud a motu. ꝛ prius oſtēſum eſt ꝙ motus non eſt alia res a rebus pmanētib⁹. ergo nec tempus eſt aliqd accidēs inherens moto vel motui. Sed iſta ꝓpoſitio tēpus eſt mēſura aliarū reru3. debet intelligi per iſtam. per hoc ꝙ motu3 vniformiter mouet̄ certificamur quātum alie res durant mouentur vel quieſcunt.

Cap. quintū.

E Xpremiſſis p3 quō tēpus eſt ꝛ quō tēpus non eſt. Patet enim ꝙ tēpus nō eſt quodda3 cōpoſitu3 ex partib⁹ preteritis ꝛ futuris diſtinctū ſm ſe totū a pmanētib⁹: ꝛ ſufficienter ꝛ bene hoc ꝯuincunt rōnes phi poſite in principio capituli de tēpore. ꝓpter qd rōnibus illis nō rn̄det reputans ꝙ ſufficiēter demōſtrent cōcluſionē quā pretendūt. ſc3 ꝙ accipiēdo tēpus pro tali cōpoſito ꝙ non eſt: q2 nihil eſt tale cōpoſitu3. ¶ Item impoſſibile eſt ꝙ

Quō tēpus nō ſit.

aliqd

aliquod cōpoſitū in rerū natura exiſtens componaṫ
vere ⁊ realiter tan ꝗ̄ ex partibꝰ ſuis ex illis q̄ nō ſunt.
Cū ergo illud quod factū eſt non ſit. ⁊ ſimiliṙ illud
qđ futurū eſt non eſt: impoſſibile eſt ꝙ aliqđ ens exi/
ſtens in rerum nā ex talibus cōponaṫ. ⁊ ita ſic accipi
endo tp̄s nihil eſt tempus. hoc eſt nullū cōpoſituȝ ta
le eſt. ¶ Item qcqd vere ⁊ realiter cōponitur ex aliq
bus partibus ſi ip̄m totū eſt neceſſe ꝙ oēs partes vel
alique ipſius ſint imo neceſſe eſt ꝙ oēs partes illius
ſint. qꝛ impoſſibile eſt ꝙ illud qđ nō eſt ſit pars alicu
ius entis. nullum. n. ens cōponitur ex nō entibus. ſȝ
partes tēporis preterite ⁊ future nō ſunt. ergo ipoſſi/
bile eſt ꝙ tp̄us ſit tale compoſitū diſtinctū a rebus ꝑ/
manentibus ſm ſe totū. ⁊ ſic intelligendo tp̄us. tp̄s
Quō non eſt. ¶ Sed aliter intelligendo. tp̄s eſt. qꝛ iſta ꝓ/
tp̄us eſt positio breuis. tp̄s eſt. ponit loco iſtius ꝓpōnis lon/
ge. ¶ Aliqđ mobile moueṫ vniformiter qđ intelle/
ctus ↄſiderans ⁊ enumerans qn̄ prius alicubi nō eſt ⁊
poſtea eſt ibi ⁊ poſteriꝰ alibi certificari poteſt de alijs
ꝗ̄diu durant: vel moueṅt. vel qeſcūt. Sicut ergo ꝑ
iſtam orationē longam nō denotaṫ ꝙ aliqđ exiſtens
in rerum nā cōponatur ex nō entibus. ſed denotatur
ꝙ idē ſine nouitate exiſtēs coexiſtit prio vni ⁊ poſtea
alteri. ⁊ ꝑ hoc poſſumus ſcire ꝗ̄diu illa durant mo/
uentur vel qeſcunt. ⁊ ꝙ vna res diutius durat moue
tur vel qeſcit ꝗ̄ alia. ita ꝑ iſtam. tempus eſt. non de/
notatur aliquid eſſe in rerum natura exn̄s compoſi/
tum ex non entibus. ſed ꝙ ſic mouetur vniformiter.

Capitulum ſextum.

Cuius p Ex dicta pȝ ꝙ ꝗ̄uis poſſit ↄcediꝗ tp̄s
motꝰ nō eſt motus ſub iſto intellectu. ꝙ per
ſit tp̄us hoc ꝙ aliqđ moueṫ vniformiter pōt aliqs
certificari de diuturnitate rei non tn̄ eſt vlr
verꝫ ꝙ oē ꝑ quod ſic cognoſciṫ. ſ. ꝗ̄tum eſt: eſt tp̄us
illius motus: cū iſta res. ſ. tp̄s non pōt cōpetere cui/
cunqꝫ motui. Quia ꝗ̄uis ꝑ motū inferiorem diffor/
mem mēſuremus motū vniformē. Quia qn̄ quis co
gnoſcit horā diei ꝑ motū ſuū ⁊ exercitiū ⁊ cognoſcit
in quo ſitu in celo eſt ſol. ⁊ etiam ꝑ motū talem men
ſuramus alios motus. tn̄ hoc non poteſt fieri ꝑ certi
tudinem: nec competit ex nā rei. ſed magis propter
defectum aliquē. ideo non cuiuſlibet motus eſt tem/
pus. ſicut non qlibet pannus eſt vlna. ꝗ̄uis per pan
num poſſit certificari de aliquo ꝙ ſit vlna. Aliqs eni
ſciens quot vlnarū eſt pānus per illum pannum po/
teſt certificari de aliquo ligno vel virga ꝙ eſt vlna. ⁊
tamen ille pānus non eſt vlna. quia de natura ſua ha
bet magis ꝙ debet menſurari ꝗ̄ menſurare. ⁊ ita eſt
de motu vniformi reſpectu motuū difformium. quia
potius debet menſurare difformia ꝗ̄ menſurari ab
eis. Patet etiam ex eodem ꝙ iſti termini. motus. tē
pus. nō ſunt idem in diffinitione. hoc eſt. non habēt
eandem diffinitionē. ſicut licet in rei veritate lignum
aliquod idem ſit lignum ⁊ vlna. tamē iſti termini ha
bent diuerſas diffinitiones. ⁊ alicui competit diffini/
tio ligni cui non competit diffinitio vlne. ¶ Sic eti/
am alicui competit diffinitio motus: cui non compe
tit diffinitio temporis. Capitulum. vij.

p Patet ex iam dictis cuiṫ motui compe/ Quem
tit eſſe tempus. ſ. primo motui motum
primi mobilis vniformiter ⁊ velociſſime inſequiṫ
moti ꝗ̄uis per motuȝ ſolis poſſimus me/ tempus
tiri motum multarum rerum. tamē ratio ipſius ma/
gis cōuenit illi motui primo quia ꝗ̄tum eſt ex ſe ma
gis natus eſt certificare de alijs motibus ꝗ̄ motus ſo
lis. imo per illum motū natus eſt intellectus certifica
ri de motu ſolis ⁊ aliorum planetaruȝ. ergo tempus
eſt paſſio primi motus. ſicut mēſurabile eſt paſſio vl
ne. ⁊ riſibile hominis. ſicut nō obſtante ꝙ homo ve/
re ⁊ realiter ſit riſibilis. ⁊ tamē dicimus ꝙ riſibile eſt
paſſio hominis. ita poſſumus diceṙ ꝙ motus primꝰ
eſt tempus. ⁊ tn̄ tempus eſt paſſio primi motus. quia
tales propoſitiones que videntur repugnare verificā
tur per diuerſas ſuppoſitiones terminorum ſicut in
iſta. homo eſt riſibilis: termini ſupponunt perſona/
liter ⁊ ſignificatiue. In iſta autē. riſibile eſt paſſio ho
minis. iſte terminus homo ſupponit ſimpliciter vel
materialiter. Denotatur. n. ꝙ riſibile predicatur per
ſe de homine in ſecundo modo dicendi ꝑ ſe. non pre
dicatur autē niſi conceptus vel vox. ergo ⁊c̄. Simi/
liter eſt hic: motus primus eſt tempus: termini ſup/
ponunt ꝑſonaliter ⁊ ſignificatiue. quia ꝑ iſta nō plus
denotatur niſi ꝙ mobile primum ⁊ vniformiter ⁊ ve
lociſſime mouetur. ꝑ quod poteſt intellectus certifi/
cari de alijs ꝗ̄tum durant. mouentur: vl̇ quieſcunt.
In iſta autem. tempus eſt paſſio primi motus. termi
ni ſupponūt ſimpliciter vel materialiter. Denotatur
enim ꝙ predicatur tempus ꝑ ſe ſecūdo modo de mo
tu primo. quod vtiqꝫ verum eſt. ſicut menſura predi
catur ꝑ ſe de vlna vel de aliquo tali. talia enim reſpe/
ctiua predicantur de alijs que non ſunt reſpectiua ad
illa quorum ſunt ꝑ ſe ſecundo modo. vel ꝑ accidens
⁊ non ꝑ ſe primo modo. Patet ergo ex dictis ꝙ tem
pus non eſt aliqua res alia a primo motu. quia ꝑ pri
muȝ motū omni alio circunſcripto ſcimus de tempo
ralibus ꝗ̄diu durant: mouentur vel quieſcant. Et ta
men tempus ⁊ primus motus differunt diffinitione.
qꝛ tempus importat aiaȝ que debet certificari. ⁊ alias
res de quibus debet certificari. ⁊ ita nō importat niſi
res permanentes ꝗ̄uis importet aliquas illarum re/
rum permanentium moueri. ¶ Ex quibus patet qđ
eſt tempus ⁊ quomodo eſt tempus ⁊ quomodo nō.

Capitulum octauum.

u Viſo quid eſt tempus: vidēdum eſt qđ Sermo
eſt inſtans. ¶ Circa qđ dico ꝙ in de eē in
ſtans non eſt res ſtatim deſinens eſſe in re/ ſtantis
rum nā. ſed inſtans non eſt aliud ab ipſo
primo mobili. Vn̄ ſicut mutatū eſſe ſiue mutatio nō
eſt aliqua res ſtatim deſinēs eſſe. ſicut prius dictū eſt:
ſed iportat mobile alicubi exiſtens vbi prius non erat
imediate ante. Ita inſtans non eſt niſi primum mo/
bile exiſtens alicubi ſm ſuas partes vbi non erat ante
imediate. vt hoc nomen: inſtans: non dicat niſi pri/
mum mobile exiſtens in tali loco vbi prius non erat
imediate ante nec imediate poſt erit. vt ſicut cum dici
mus: hō eſt in tali locutiōe. vel hoc nunc eſt albuȝ nō

importatur plus niſi ꝙ hoc eſt album quãdo primũ mobile eſt alicubi vbi prius non erat nec poſtea erit. ⁊ hoc intelligenduʒ eſt ſemper imediate. Et ideo eſt conuenientior ſm proprietatem ſermonis modus loquendi per hoc aduerbiuʒ: nunc ſicut fecit Ariſt. 4. phy. per hoc volens nobis innuere ꝙ preter primuʒ mobile in loco determinato ⁊ alias res permanentes que per tempus durant: nunc non eſt aliqua res deſinens eſſe ſtatim. ¶ Et ad hoc vadunt rationes phi. Prima. n. probat ꝙ nõ ſint duo nunc ſibi inuicẽ ſucceſſiua. ita. ſ. ꝙ vna res deſtruaꝛ ⁊ alia ſibi ſuccedat. quia ſi illa res corrũperetur: aut corrũperetur in iſto nunc. aut in alio. non in iſto. quia tũc eſt nec in alio. q2 cum vnũ nunc non ſit imediatum alteri: ſequereꝛ ꝙ idem nũc ſit prius in illis que ſunt media. ⁊ ita duraret per tempus. Sic ergo patʒ ꝙ non eſt ibi aliqua res que vere ſit corrupta deſinens eſſe, ſed ibi eſt primum mobile quod exiſtens alicubi ſm partes deſinit eſſe ibi ⁊ eſt alibi: eo ꝙ mouetur cõtinue. Nec moueat aliquem: quia dico ꝙ primũ mobile eſt alibi vbi prius non fuit. Quia hoc poteſt habere intellectum duplicem ſicut oſtendetur quando dicetur de loco: ⁊ ſub illo intellectu ibidem exprimendo intelliguntur oĩa talia verba. ¶ Secunda ratio phi. probat ꝙ non eſt idem nunc ſemper permanens. hoc eſt ꝙ nõ manet in eodem loco primũ mobile. Tunc eni que ſunt ⁊ que fuerunt ante milleſimuʒ annuʒ eſſent ſimul. ⁊ ita ſequitur ꝙ illud non coexiſtit cuicunqʒ contradictioni. cuius vtraqʒ pars ſucceſſiue verificaꝛ. ⁊ ꝓpter ea dicit phi. 4. huius. tex. cõ. 104. ipſum autẽ nunc eſt ſicut idẽ: eſt vero ſicut non idem. Uult dicere ꝙ inſtans ſit idẽ numero. hoc eſt. nõ ſunt diuerſe res quarum vna alteri ſuccedat. Eſt vero ſicut non idẽ. hoc eſt. mobile in diuerſis locis coexiſtit. propter quod dꝛ primo vna res nunc eſſe. poſtea alia res diciꝛ tunc eſſe. ita ꝙ quãdo mobile exiſtit in vno loco: verũ eſt dicere de vna re nunc eſt: ⁊ poſtea de alia re veruʒ eſt dicere ꝙ tunc eſt. ⁊ ita eadem res eſt non variata ꝗ̃uis ſit alibi ⁊ alibi. ⁊ hoc eſt quod phi. concludit in codẽ textu. Eſt qdem igitur ſicut idẽ ipſuʒ quod nũc dicitur ſemper eſt aut ſicut non idem. ⁊ nãqʒ eſt ſimiliter quod fertur. hoc eſt mouet localiter. ſicut quod fertur ſurſum. hoc eſt. idem eſt ſm ſubſtãtiam. ⁊ tamen eſt alibi ⁊ alibi ſucceſſiue. propter qđ hʒ diuerſa eſſe. hoc eſt diuerſa predicabilia de eo verificanꝛ. Et ita res importata per hoc nomẽ. inſtãs. eſt eadẽ ſemper non variata in ſua ſubſtãtia. ⁊ tñ illa res variatur ſm locuʒ. hoc eſt. ſucceſſiue eſt in diuerſis locis propter quod ſm prius ⁊ poſterius ſucceſſiue de eodem vel diuerſis dicitur nunc eſſe. Et hoc intelligit phy. quando dicit. inſtans vel nunc eſſe aliud ſm eſſe.

Capitulum. nonum.

Obiciꝛ ꝯ dicta ꝙ tpũs non ſit motus

a P maiorez euidentiam predictorũ ponende ſunt aliqʒ obiectiões. Primo eni videtur ꝙ tempus nõ ſit motus. ⁊ hoc ꝓpter rationes phy. ꝑ quas probat ꝙ tẽpus nõ eſt motus circularis ſiue circulatio: q2 quelibet pars tpis eſt tps. ſed non quelibet pars circulationis eſt circulatio. ergo tps ⁊ circulatio prima non ſunt idem ⁊ per cõſequens circulatio non eſt tẽpus. nec econuerſo. ¶ Item ſi motus eſſet tempus. ergo ſi eſſent plures celi primi eſſent plures motus primi. ergo eſſent plura tempora. quod eſt inconueniens. ¶ Item motus ⁊ mutatio tñ ſunt in ipſo mutato vl moto. ſed tempus eſt ſimul vbiqʒ ⁊ apud omnes. ergo tempus non eſt motus nec mutatio. ¶ Item motus eſt velox vel tardus. ſed tẽpus nec velox nec tardus. ergo ⁊c. minor patet. quia velox ⁊ tardum certificantur tẽpore ⁊ etiaʒ diffiniuntur. Uelox enim eſt qui in paruo tẽpore multũ mouetur. Tardus qui in multo tẽpore pertranſit paruʒ. ſed tempus nec diffinitur nec determinatur tẽpore ſiue certificaꝛ. ergo tẽpus nec eſt velox nec tardus. Unde ꝯcludit phi. tex. cõ. 97. Quod qdem. ſ. rõne tẽpus nõ ſit motus: manifeſtum eſt. ¶ Item phi. poſtꝗ̃ inueſtigauit naturam temporis ⁊ concluſit diffinitionẽ temporis. ſubdit. (t. c. 102) non ergo motus tẽpus eſt ſi ſm ꝙ mouet hʒ tempus motus. ¶ Item Cõmen. dicit ꝙ tẽpus non eſt motus ſed numerus motus ergo ⁊c. ¶ Itẽ nihil ſequitur ſeipſum. ſed tẽpus ſeqtur motũ ſm phi. ſeqꝛ autem magnitudineʒ motus. ¶ Item nulluʒ tẽpus mẽſuraꝛ tempore. ſed aliqs motus eſt tempus ꝑ predicta. ergo aliquis motus non mẽſuratur tempore. cõſequens eſt falſum. ergo ⁊c. ¶ Ex omnibus ergo dictis videtur ꝙ nullus motus ſit tẽpus.

Contra dicta de inſtanti

¶ Itẽ ꝙ inſtans nõ ſit ipſa ſbã mobilis videtur. quia ſi eſſet ſubſtantia mobilis nullo mõ eſſet aliud ⁊ aliud inſtans. qđ eſt ꝯ phi. ¶ Item mutatio eſt in inſtanti. ſed mutatio non eſt in ſbã primi mobilis. ergo ⁊c. ¶ Item mutatio menſuratur in inſtanti ⁊ non menſuraꝛ ſubſtantia primi mobilis. ¶ Item phi. 4. huius dicit ipſum nunc idem eſſe quod forte erat: eſſe aũt ipſius alterum eſt. (t. ꝯ. 103) De iſto autẽ eſſe quero. q2 aut eſt aliquid aut nihil. ſi nihil ad nihil eſt vtile tempori. ſi eſt aliquid ⁊ eſt alteruʒ ⁊ ſubſtantia primi mobilis non eſt altera. ergo nunc eſt aliquid preter ſubſtantiam primi mobilis. ¶ Item arguo per rationẽ phi. in principio ca. de tempore. Quia nullius diuiſibilis eſt tñ vnus terminus. ſed inſtans eſt terminus temporis. ⁊ tempus eſt diuiſibile. ergo ſunt illic plura inſtãtia. ſʒ non ſunt plures ſubſtantie primi mobilis. ergo ⁊c. ¶ Item ſʒ phi. illud quod fertur ſeqtur ipſuʒ nũc. ſed nihil ſequiꝛ ſeipſum. ergo quod fertur non eſt ipſum nunc. nec econuerſo. ¶ Itẽ nunc eſt terius temporis. ⁊ cõtinuat preteritũ cũ futuro. ſed iſta non cõpetunt mobili. Unde dicit phi. ipſum autẽ nunc eſt continuatio temporis. ſicut dictum eſt continuat preteritum ⁊ futurum. ⁊ terminus temporis eſt. eſt autem huius quideʒ principiũ: illius vero finis. ¶ Itẽ poſtea ſubdit quoniam ipſum nunc finis ⁊ principiuʒ temporis non eiuſdem: ſed eſt preteriti quidem finis principium autem futuri. Ex quo patet ꝙ motus nõ eſt ſubſtantia primi mobilis cum non ſit nec preterita nec futura. nec nunc eſt ſubſtantia primi mobilis. cũ iſta non ſit finis preteriti nec principium futuri.

Capitulum decimum.

Ad

a Ad ſolutionē predictaꝝ rōnum notandū eſt ꝙ ſicut de motu oriunt̄ multe difficultates propter modū loquendi: q̄r .ſ. pp varietatē eloquij frequēter vtunt̄ hoīes hᵒ noīe. motᵒ. ⁊ diutius hoc verbo mouetur. ita eſt de tpe ꝙ ppter hoc ꝙ vtunt̄ hoc nomine tempus. credunt multi ꝙ vna res aliqua abſolute ſine cōnotatione ⁊ relatione importet̄ hoc noīe tempus. ad modum quo hō ſignificat omnes hoīes. ⁊ albedo ſignificat albedinē. quod nō eſt veruꝫ. Et ideo illi qui dubitant de aliqua propoſitiōe in qua ponit̄ hoc nomen. tēpus. ponant loco illius hanc totam orationem. Aliqd mouetur velociſſime ⁊ vniformiter qḋ quidē intellectus cōſiderans poteſt certificari ꝙ̄diu aliquid durat. mouetur vel quieſcit. Et loco iſtius. tempus eſt continuū. debet poni iſta oratio. aliquid ſine quiete mouet̄ vniformiter ⁊ velociſſime. Et ſic de ſimilibus eſt intelligendū. q̄r vtimur hoc nomine tēpus: pro longa oratione. ⁊ interdū vtimur propoſitione breui pro longa propoſitiōe cōpoſita ex alijs terminis ꝙ̄ ſint illi qui ponunt̄ in propoſitiōe breui. Et ideo tales propoſitiōes breues exponende ſunt ꝑ alias longas. ⁊ ꝑ illas que magis proprie ſunt ⁊ planiores iudicandū eſt de alijs. Et hoc quidē valde vtile eſt ad ſaluandū dicta auctoꝝ. que aliter ſaluari nō poſſent. quod quidē omittentes ⁊ volentes ꝙ omne nomē determinate ſupponat pro aliqua re: admodū quo album ⁊ homo ſupponunt habent ꝯcedere multas propoſitiōes ab antiqs negatas. ſ. ꝙ motus eſt in inſtanti. ⁊ econuerſo qḋ veruꝫ eſt. quia quecunq̄ res vna exiſtens in reruꝫ nā importata ꝑ hunc terminū. motus illa vere eſt in inſtanti. que vere eſt quādo mobile primuꝫ eſt in aliquo loco certo ⁊c̄. Similiter debent dicere ꝙ mutatuꝫ eſſe eſt diuiſibile. q̄r quecunq̄ res detur que ſit mutatuꝫ eſſe illa vere eſt diuiſibilis. ⁊ huiuſmodi que tamē ab auctoribus antiquis negātur. Iſtos aūt non reputo diſcedere ab intentiōe phi. ſed a modo loquendi. Et forte modus eoꝝ eſſet vtilior cōitati maxime ſimplicibus ꝙ̄ alijs. Qualiter autem tales ꝓpoſitiōes poſſūt exponi poterit diligens lector ex eis que ſubdentur ꝯcipere. Sicut aūt propoſitiones habentes illud nomen tempus: exponende ſunt. ita orationes in quibus ponitur hoc nomen. inſtans. exponende ſunt. ſicut iſta. inſtans eſt. eſt exponenda ꝑ iſtam. aliquid qḋ mouet̄ velociſſime ⁊ vniformiter eſt in aliquo loco determinato ⁊c̄. ⁊ ſic exponende ſunt ſimiles ſicut inferius oſtendet̄. ¶ Sꝫ notandū eſt. ꝙ ꝙ̄uis poſſet concedi ꝙ motᵒ primus eſt tēpus. tamen ꝓpōnes in quibus ponit̄ hoc nomen tēpus exponende ſunt ad hoc ꝙ propriiſſime ⁊ certiſſime ſine ambiguitate explicet̄ intellectus earū. ſicut ꝓpoſitiones in qbus ponit̄ iſte terminus: motus: exponende ſunt. Et ita ꝙ̄uis poſſet concedi hec mutatuꝫ eſſe primi mobilis eſt in inſtanti: tamen ille in quibus ponitur hoc nomē. inſtās. exponēde ſunt. ſicut ille in qbus ponitur iſte terius. mutatū eſſe. vel mutatio. ¶ Qualiter autem fiat: viſum eſt partim ⁊ inferius declarabitur ⁊c̄.

Capl̄m. xi.

i Stis ſuppoſitis rn̄dendū eſt ad rōnes. Ūn dico ꝙ phi. nō intēdit īprobare iſtā ꝯclonēꝫ. ¶ Motus primus nō eſt tp̄s. nec ꝑ ꝯn̄s iſtā. motus nō eſt tp̄us. nec econuerſo. ſed intendit ꝓbare iſtaꝫ ꝯclonē. ¶ Motus primus ſiue circulatio nō ſunt cū tpe idē diffinitione. Sil̄r iſtam. tp̄s. ⁊ motus nō ſunt ideꝫ diffōne. hoc eſt. nō hn̄t eandē diffōnem. Et iſta fuit opi. Ari. q̄r ſicut patebit in rn̄dendo ad rōnes hoc ſolum ꝓbāt rōnes phi. ⁊ non aliud. ¶ Unde ad primū dico ꝙ talis forma arguēdi nō valet. Quelꝫ pars tpis eſt tp̄s. quelibet pars circulatiōis nō eſt circulatio. ergo circulatio nō eſt tp̄s. ſed ſeqtur. ergo tp̄us ⁊ circulatio nō ſunt idem diffōne. hoc eſt: nō habent eandē diffōnem. vel ꝙ aliqd importat̄ ꝑ tempus. qḋ non importatur ꝑ motū: vel eodem mō ꝑ circulationē. vel ecōuerſo. Unde ꝙ talis modus arguēdi non valeat. ſ. q̄libꝫ pars tpis ⁊c̄. pꝫ ꝑ infinitas inſtantias. Nam ꝑ talem modū arguēdi probantis ꝙ circulatio nō eſt primus motus ſic arguēdo. quelibet pars tpis eſt tp̄us. nulla pars circulationis eſt circulatio. ergo ⁊c̄. etiaꝫ teneret in alia forma. vbi tn̄ premiſſe ſunt vere ⁊ ꝯcluſio falſa. ſicut: nō ſeq̄t. quelꝫ pars corpis eſt corpus. nulla pars corporis rotundi eſt rotunda. ergo rotundum nō eſt corpus. etiam ꝑ infiita exempla pꝫ ꝙ talis modus arguēdi nō valet. ſicut non ſeqtur. quelꝫ pars corporis eſt corpus. ſed nō quelꝫ pars pedis eſt pes. ergo pes nō eſt corpus. Sic ergo intēdit phi. ꝓbare ꝙ aliqd importat̄ ꝑ motū qḋ nō importat̄ ꝑ tp̄s ⁊ ecōuerſo. ⁊ hoc vtrūq̄ veꝝ eſt. qua ꝑ primū motuꝫ importat̄ ſiue ꝑ circulationē precise totus motᵒ ⁊ nō pars. ꝑ tp̄s aūt importat̄ tam pars motus ſiue circulationis ꝙ̄ totū ſit̄. cuꝫ hoc ꝑ tp̄s importat̄ aīa ⁊ motus ⁊ alia de qbus aīa debet certificari ꝑ tēpus. Sil̄r ex hoc ꝙ iſta ſit vera. quelꝫ pars motus eſt motus. ⁊ ſil̄r iſta. quelibet pars circulationis nō eſt circulatio. ſeqtur ꝙ aliqd importat̄ ꝑ motum qḋ non importat̄ ꝑ circulationē. ⁊ ſic de alijs ſimilibus ꝓdictis. Et ita pꝫ euidenter ꝙ ꝑ iſtā rōnem nō intendit ꝓbare niſi ꝙ iſti teri non ſunt idē diffōne: ⁊ aliqd importet̄ ꝑ vnū qḋ non importat̄ ꝑ reliquū vel ſaltē eodem mō. Sꝫ adhuc obijcies. quia ſm phi. 4. huius tex. cō. 98. Quicunq̄ ꝯcipit tp̄us ꝯcipit motum. ſed quicunq̄ ꝯcipit tp̄us nō ꝯcipit primū motū. ergo primus motus nō eſt tp̄s. maior pꝫ. q̄r dicit. Simul. n. motᵒ ſentimus ⁊ tēpus. hoc eſt ſimul accipit̄ vel apprehendit̄ terius motus ⁊ tempus qḋ ꝓbat ex hoc: ex quo etiam ſeqtur ꝓbatio minoris. dicit. n. Etenī ſi ſint tenebre ⁊ nihil ꝑ corpus patiamur. motus autē qdam in aīa fit ſubito ſimul fieri quoddā tempus. at vero tēpus videtur fieri aliquod ſimul ⁊ motus fieri aliqs videt̄. quare aūt motus aliquid eſſe ipſum. ¶ Ad euidentiam iſtius eſt ſciendū ꝙ quādo aliquid ꝯcipitur cognitione ꝓpria. ſed tn̄ compoſita. ſ. quādo hētur conceptus cōplexus in aīa proprius alicui tn̄ q̄libet pars competit ſibi ⁊ alij. ¶ Sicut aliqs habens iſtius propoſitionis conceptuꝫ. ternarius eſt numerus impar: habet conceptum propriū de trinario: ꝙ̄uis quelibet

Sermo in ſolutiōe obiectorum

Que ſit vis rōnis Ari. ꝓbātis circulationem nō eſſe tp̄s

T. c. 97

pars competat ſibi alij. ¶ Et quādoq; eſt hoc poſſi/
bile quāuis neſciat talis cui talis conceptus eſt propri
us imo eſt poſſibile quāuis neſciat vtrum talis conce
ptus ſit de aliquo. Nunc autē iſte conceptus: motus
velociſſimus ⁊ vniformis cōuenit primo motui. qui
primus motus eſt tempus. ⁊ poteſt aliquis iſtum cō/
ceptum habere quāuis neſciat quis vel qd eſt iſte mo
tus velociſſimus ⁊ vniformis. Immo hoc etiaz eſſet
poſſibile quāuis dubitaret vel crederet ꝙ nullus eēt
talis. Iſte enim conceptus occurrit intellectui quan/
do intellectus vult certificari de quātitate alicuiꝰ mo
tus vel quietis. Qui enim vult certificari quantū mo
uetur: durat vel quieſcit: aliquod ſtatim format natu
raliter iſtum conceptuz dicendo in anima. ꝙ ſi ſim/
pliciter eſſet motus velociſſimus ⁊ vniformiſſimus:
illud quod mouetur duz illud mobile plus mouere
tur: diutius moueretur. ⁊ ita generaliter naturaliter
formaret intellectus iſtum conceptuz quandocunq;
vult per tempus aliquid menſurare. ⁊ ita quicūq; ꝑ/
cipit tempus percipit motuz. ⁊ non ſolū percipit mo
tum: ſed etiam primū motum. hoc eſt: habet conce/
ptum propriū primo motui. ſ. iſtum. motus velociſ
ſimus ⁊ vniformis. ¶ Et propter hoc dicit phi. Si/
mul eni motū ſentimus ⁊ tempus. hoc eſt: quādo ali
quis vult aliquid mēſurare ꝑ tempus ꝑcipit motuz ⁊
tpˢ. ⁊ motuz ſine diſtinctione motus. ⁊ non tantum
motuz in cōmuni: ſed etiam primuz motuz. Unde ſi
ſint tenebre ⁊ nihil per corpus patiamur. ⁊ ita nullū
motū videamus per falſuz ſed tamē eſt motus in ani
ma. hoc eſt. anima habet conceptuz motus. qui con
ceptus ſubito forte fit in aia. ſed ſi ſimul cū hoc vult
certificari q̄tum durat mouetur vel quieſcit: aliquid
videtur fieri quoddā tempus. hoc eſt: habetur cōce/
ptus proprius tēporis. ⁊ ſimiliter cōceptus videt̄ fie/
ri. hoc eſt: cum aia habet conceptuz temporis ⁊ mo/
tus videt̄ fieri aliquid. hoc eſt. habet ſimul conceptū
motus. ¶ Ex quo ſequitur ꝙ tempus eſt aliqd ipſi/
us motus. hoc eſt. eſt aliquod predicabile de motu ⁊
iportans motū. ſicut riſibile eſt aliquid hois. quia eſt
propria paſſio eius. Et ideo ſicut iſta ſtant ſimul. hō
eſt riſibilis. ⁊ riſibile eſt aliquid hois. ita iſta ſtant ſi/
mul aliquis motus eſt tempus. ⁊ tñ tempus eſt aliqd
ipſius motus. quia eſt paſſio ipſius motus primi. eo
ꝙ ꝑ hoc nomen. tēpus. importatur aliqd quod non
importatur ꝑ hoc nomen. motus. ſicut ptz ꝑ diffini/
tionē exprimentez quid nois eius. ¶ Ad ſecundum
dico prio: ꝙ illa ratio equaliter probat ꝙ primus mo
tus nō eſt tempus. ⁊ ꝙ tēpus non eſt aliquod accñs
in motu primo nec in primo mobili. Sicut. n. infert̄
ex hoc ꝙ primūs motus eſt tēpus: igit̄ ſi ſint plures
celi plura tpa. eo ꝙ ad multitudinē celoruz ſequetur
multitudo motuuz. Eadem ratione ſequit̄ ſi plures
ſunt celi. ergo plura erunt tēpora. q: ad multitudinē
motuz ſequetur multitudo paſſionū ſeu accidentiū.
ergo ſi tempus ſit accidens primi motus nō poſſunt
eſſe plures motus primi: niſi eēnt plura tempora ſi/
cut ſi ſint plures homines erunt plura riſibilia. Nec
valet dicere ꝙ tempus eſſet accidens vnius celi ⁊ nō
alterius. quia ſi celi ſunt eque primi: nō eſt maior ra/
tio ꝙ tempus ſit accidens vnius motus celi q̄ alteri
us. Dico igitur ꝙ phus probat ꝙ non quelibet circu
latio eſt tēpus. ſed tñ circulatio prima. ⁊ ideo ſi eſ/
ſent duo celi eque primi ⁊ plures motus primi: in rei
veritate eſſent plura tēpora illa tamen eſſent vnuz ꝑ
equiualentiā tñ. hoc eſt. non plus facerent ad men/
ſurandum illa duo tempora q̄ vnum tñ. ſed illud
tñ eſſet ab omnibus apprehenſibile. Sicut ſi aliqs
volens menſurare aliquid acciperet plures vlnas in
rei veritate eſſent plures vlne quāuis vna tñ per eq/
ualentiam. hoc eſt. faceret ſibi vna tantū quātuz due
ad menſurādum. Aliud exēplum pōt poni de loco
q: poſito ꝙ aqua ⁊ aer ſimul locarent aliqḋ corpus.
ita ꝙ aqua ⁊ aer eſſent ſimul indiſtantes loco ⁊ ſitu.
illud corpus in rei veritate eſſet in duobus locis. q:
non eſſet maior ratio quare eſſet in aere q̄ in aqua. ⁊
ecōuerſo. ⁊ ita vel eſſet in vtroq; vel in nullo. ⁊ tamē
diceretur eſſe in vno loco. q: ad hoc ꝙ corpus ſit in
loco non plus requiritur aqua ⁊ aer q̄ vnum ſoluz.
Et ſic ſi per impoſſibile plures eſſent motus pˢmi eſ/
ſent plura tempora ſiue tempus ponatur pˢmus mo
tus ſiue accidens primi motus. tamen eſſet vnuz per
equiualentiaz modo dicto. ¶ Ad tertiuz dico ꝙ qñ
phs dicit ꝙ tēpus eſt ſimul vbiq; ⁊c. non intendit ꝙ
realiter ſit apud oia illo modo quo motus localis il
lius corporis eſt realiter vbi eſt corpus. ſed intēdit ꝑ
iſtam ꝓpōnem: tēpus eſt vbiq; apud omnia. dicere
iſtam. tēpus eſt id per qḋ omnia quecūq; menſurabi
lia ſunt quantuz ad durationē motuuz ⁊ quietū poſ/
ſunt menſurari. ita ꝙ tēpus dicit̄ eſſe in terra ⁊ in ma
ri. quia omnia que ſunt in mari ⁊ in terra poſſunt tē
pore menſurari. Ex quo ſequitur ꝙ non omnis mo
tus eſt tempus. q: non quilibet motus eſt id per qḋ
omnia que ſunt in terra ⁊ mari poſſunt menſurari.
Sed motus pˢmi mobilis eſt id per qḋ oia que ſunt
in terra ⁊ mari poſſunt mēſurari. Sed nunquid de
beat concedi ꝙ motus primus eſt in terra ⁊ in ma/
ri. ſicut concedit̄ ꝙ tempus eſt in terra ⁊ in mari cuz
motus primus ſit tempus. Dico ꝙ iſta ⁊ ſimiles ſunt
queſtiones ſophiſtarum qui ignorant modos loquē
di improprios quibus auctores frequenter vtuntur.
Unde nō eſt modus loquēdi ꝙ motus primus ſit in
terra ⁊ mari. ſ; ꝙ tempus eſt in mari ⁊ terra. ⁊ ideo
vnum concedit̄ ⁊ non reliquum. Et ideo in iſto ſo/
phiſmate tempus eſt in terra. motus primus eſt tem
pus. ergo motus primus eſt in terra eſt fallacia am/
phibologie. q: maior improprie accipit̄. ¶ Ad 4ᵐ
dico q̄ illud probat ꝙ non omnis motus eſt tēpus.
⁊ ꝙ motus ⁊ tempus habent diuerſas diffinitiones.
Ex hoc enim ꝙ vnus motus eſt velocior alio: ⁊ vnū
tempus non eſt velocius alio. ſequitur ꝙ motus ⁊ tē
pus non ſunt adequate ⁊ conuertibiliter idem. ⁊ ꝙ
non omnis motus eſt tempus: ⁊ hoc concedo. Un/
de ſicut non ſequitur. vnum lignum eſt longiꝰ alio.
ſed vlna non eſt longior alia vlna. ergo vlna non eſt
lignum. ita nec alia conſequentia valet. probat enim
philoſophus ꝙ non omnis motus eſt tempus ⁊ ꝙ
differāt

differunt diffinitiōe. ⁊ ideo de rigore modi loquendi nunquā poteſt cōcedi ꝙ tempus eſt velox vel tardū. Dico igitur ꝙ de virtute ſermōis ſm principia phi. poteſt concedi ꝙ tempus eſt velox. quia tempus eſt velociſſimus motus. ſed non debet ꝯcedi ꝙ tempus eſt tardum nec ꝙ vnū tempus ſit velocius alio: Sicut nec motus primus ſit velocior primo motu. Et quando dicitur ꝙ velox ⁊ tardū diffiniuntur tempore. ¶ Dico ꝙ veruꝫ eſt ꝙ diffinitur motu primo. illud enim eſt velocius quod dum mouetur a tali puncto ad talem punctū mobile primuꝫ plus mouetur. ⁊ illud tardius: quod dum mouetur mobile primuꝫ minus mouetur. ¶ Et ſi dicas ꝙ tempus poteſt haberi de motu aliquo an ſit velocior alio per aliuꝫ inferiorem. dico ꝙ veruꝫ eſt. ſed non ita certitudinaliter. nec a tot. nec ita bene ⁊ faciliter a cōmunitate: maxime ſi motus ſit primus. Unde ille motus erit tempus ⁊ non alius. qui motꝰ magis certificat quācunqꝫ rem ⁊ totam cōmunitatem certificare habet de alijs quantuꝫ durant: mouentur vel qeſcunt. ⁊ omnes iſte conditiones competunt primo motui. ¶ Ad quintum dico ꝙ phy. intendit ꝙ motus non eſt tempus. ſ. conuertibiliter. hoc eſt ꝙ motus ⁊ tempus nō conuertuntur: nec habent eandem diffinitionē. ¶ Per hoc ad aliud dico ꝙ nec eſt conuertibiliter tēpus motus nec ſine motu: qꝛ eſt realiter primus motꝰ. ¶ Et ad Com. dico ꝙ non omnis motus eſt tempus. nec etiam ſemper motus eſt tempus. quia motus primus non eſt actualiter tempus niſi quando partes numerantur. hoc eſt: niſi quando intellectus comprehendit ꝙ primuꝫ mobile primo eſt in hoc loco ⁊ poſtea in alio. ¶ Ad aliud dico ꝙ tempus non ſeqtur motum ſicut res inherens ſibi ſed dicitur ſequi motum quia predicatur per ſe ſecundo modo de primo motu. ¶ Dico etiam ad aliud ꝙ motus totꝰ primus nō menſuratur tempore. ſed motus inferiores tempore menſurantur. ⁊ ipſi tempore diſtinguuntur. Similiter ⁊ magna pars primi motus menſuratur tempore quia paruo motu vel parua parte temporis. quia magna pars motus vel tēporis ſolum menſuratur parte parua tēporis vt tota dies menſurat hora. quia ſcitur ꝙ in hora tranſit tm̄ vel tm̄ ſpaciū ſignatus punctus ⁊ ꝑ conſequens q̄tum ꝑtranſeatur vna die. ⁊ ſic hora menſurat totum diem. hoc eſt qn̄ primum mobile tranſit ab vno puncto ad alium non ſiſtit ſed mouet̄ adhuc iterum ⁊ tertio ⁊ quarto. ⁊ ita idem non menſuratur ſeipſo. ſed ſic ꝙ primū mobile tamdiu mouetur per quod ſcitur ꝙ mouetur ab vno puncto ad alium punctum.

Capitulum. xij.

Soluit ad obiecta de inſtanti

POſtquā ſolute ſunt rōnes qbus ꝓbatur ꝙ tpus eſt alia res a motu: nunc ſoluēde ſunt rōnes qbus ꝓbatur ꝙ inſtans eſt alia res a primo mobili. ¶ Unde ad primū dico ꝙ inſtās nō eſt aliud ⁊ aliud ſic ꝙ ſunt diuerſa inſtantia que ſint diuerſe res totalit̄ ſed ſub iſto intellectu pōt concedi ꝙ inſtans eſt aliud ⁊ aliud. hoc eſt. ꝙ primū mobile eſt ſucceſſiue in diuerſis locis ⁊ alibi ⁊ alibi. ita ꝙ primū mobile ſm diuerſas partes ſuas nūc eſt hic ⁊ nunc alibi. ¶ Ad aliud dico ꝙ iſta propoſitio. mutatio eſt in inſtāti. conceditur ſub iſto ſenſu: qn̄ aliquid ſubito mouet̄: tunc quicqd acquirit ſubito acquirit: ita ꝙ non eſt aliquid prius ⁊ aliquid poſterius acquiſitum. ita ꝙ iſta ꝓpō. mutatio eſt in inſtanti. intelligitur per illam aliā longam ⁊ recipitur iſte modus loquendi. mutatio eſt in inſtanti. ⁊ nō iſte. mutatio eſt in ſba primi mobilis. ſicut illa motus eſt in tempore. ⁊ nō iſta motꝰ eſt in primo mobili: nec iſta. motus eſt in aliquo accidente primi mobilis. Unde idem argumentuꝫ eſt cōtra alios qui ponunt inſtans eſſe quoddā accidens primi mobilis ⁊ tempus eſſe quoddaꝫ accidens primi motus. ¶ Nā arguo ſic. Mutatio nō eſt in aliquo accidēte primi mobilis. mutatio eſt in inſtanti. ergo inſtās nō eſt accidēs primi mobilis. Et ſic motus nō eſt in aliquo accidente primi motus. motus eſt in tempore. ergo tempus non eſt accidens primi motus. Tales ergo modi loquendi recipiuntur. motus eſt in tempore. mutatio eſt in inſtanti. ⁊ non tales motus eſt in aliquo accidente primi motus. motus eſt in aliquo accidente exiſtente in primo motu. mutatio eſt in primo mobili. ⁊ ideo modus arguendi ex talibus. mutatio eſt in inſtanti. ⁊ vniuerſaliter ex his que ſunt improprie cauſant fallaciaꝫ equiuocationis vel amphibologie: ⁊ iudicanduꝫ eſt de eis ⁊ de argumentis in quibꝰ ponuntur per illas que per eas intelligūtur. Et ideo ſicut non ſequitur qn̄ aliquid mutatur totum ſimul acquiritur. Duꝫ primū mobile eſt in aliquo determinato ſitu. ſed mutatio nō eſt in ſba primi mobilis. ergo inſtans eſt alia res. qꝛ ſemp eſt licitū propoſitionē que per aliā intelligitur poni loco ipſius. ¶ Et ꝑ idē ad aliud dico ꝙ iſta ꝓpō. inſtans eſt indiuiſibile. non concedet̄ ſub iſto intellectu. primū mobile non eſt in hoc loco quocunqꝫ deteriato qꝺ dum ſit ibi poſſit eē quecūqꝫ ſucceſſio. ſed ſic mobile eſt in hoc loco ⁊ immediate ante fuit in alio ⁊ imediate poſt erit in alio. ita ꝙ nō eſt ſic ibi ꝙ ipſo ibidē exiſtente poſſet q̄cūqꝫ ꝯdictio verificari. ¶ Ad aliud qn̄ dicit̄. mutatio ſubita menſuratur inſtanti. dico ꝙ iſta eſt falſa etiaꝫ ſm alios q ponunt inſtās eſſe aliam rem a ſba mobilis ⁊ mutationē eſſe aliam rem a motu ⁊ mobili ⁊ omni re ꝑmanente. Nam ſm eos tam mutatio q̄ inſtans eſt res indiuiſibilis. ſed nunq̄ indiuiſibile quantuꝫ ad ſuum eſſe menſurat̄ alio indiuiſibili. ¶ Sicut ſi eſſet aliqua magnitudo indiuiſibilis nunq̄ mēſuraretur alio indiuiſibili. qꝛ non poſſet menſurari. qꝛ intellectus tm̄ dubitat quantū eſt vnū quantuꝫ aliud. ⁊ non pōt ꝑ vnuꝫ indiuiſibile de aliquo certificari q̄tuꝫ eſt: q̄uis forte poſſe certificari quantum ꝑfectuꝫ eſt. hoc eſt. ꝙ vnum eſt ꝑfectius alio. Et eodeꝫ modo nunq̄ pōt intellectus certificari de aliquo q̄tum eſt ꝑ aliud niſi qn̄ vnum eſt maius alio. vel qn̄ vnū eſt diuiſibile ⁊ ignorat̄ vtrum ſit equale vel inequale. ¶ Sed ſic non poteſt eſſe de aliquo indiuiſibili vtrum ſit equale vel inequale alteri indiuiſibili. Dico igitur ꝙ iſta non eſt vera de virtute ſermonis. mutatio ſubita mēſuratur inſtanti: ſi tamen per eam intelligatur iſta.

Vide q̄ pulchre dictum

Quādo aliqd mutatur ſubito acquirit totum ſimul ⁊ non h₃ prius ⁊ poſterius: bene pōt concedi. ¶ Ad aliud dico ꝙ illud qđ dicit phi. competere inſtāti vel nunc non eſt aliqd niſi aliquod predicabile vl' aliqua conditio adiuncta ipſi nunc vel inſtāti. Unde phi. vocat eſſe aliqñ diffinitionem ipſius. aliqñ ipſam rem importatam ꝑ aliquam determinationē vocalem aliam a ſubſtantia ipſius. ⁊ ita aliqñ vnam orationē cōnotata₃. ⁊ ita eſt in propoſito ꝙ illud eſſe alterius nō eſt aliud ꝙ̄ ꝙ cōuenit vere dicere ꝙ hoc primū qñq₃ eſt in aliquo loco ⁊ quādoq₃ in alio ⁊ qñq₃ in altero. ⁊ certe illud eſſe eſt aliud a ſubſtantia mobilis. quia eſt quedā determinatio in mente vel in voce vel ſcripto. ¶ Ad aliud dico ꝙ iſta ꝓpoſitio inſtans eſt terminus temporis. eſt vera ſub iſto ſenſu: ꝙ qñ mobile mouetur eſt in iſto determiato loco in quo prius immediate non erat. nec imediate poſt erit. ⁊ continuat tempus. ⁊ hoc non eſt aliud ꝙ̄ mobile primum continue moueri ⁊ ita ſemper ꝙ eſt in loco determinato in quo imediate prius non erat nec imediate poſt erit nec aliud eſt tempus continuum eſſe ꝙ̄ primum mobile continue moueri. Similiter qñ dicitur ꝙ aliqua pars temporis eſt preterita ⁊ aliqua futura: non deb₃ concedi ꝙ aliqua res que eſt pars temporis prius fuerit ⁊ ꝙ modo iſta res non eſt. ⁊ ꝙ aliqua res erit que modo non eſt. ¶ Sed iſta pars temporis eſt preterita. pars temporis eſt futura. ponitur loco iſtius. primum mobile prius mouebatur imediate ⁊ poſt mouebitur vel erit in loco in quo non eſt. ¶ Et ſimiliter tempus dicitur continuu₃. hoc eſt. primum mobile mouetur continue. Et ſimiliter dicitur ꝙ inſtans eſt finis preteriti ⁊ initium futuri. quia mobile primum eſt prius in vno loco ⁊ imediate fuit in alio ⁊ imediate poſt erit in alio loco. ita ꝙ tunc conuenit dicere. hoc mobile prius mouebatur ⁊ poſt mouebit'. ⁊ iſto modo iſta propoſitio. continuatio temporis eſt ⁊ ſimiliter cetere tales propoſitiones ſunt exponende.

Capitulum. xiij.

Que tē poꝛ mē ſuretur

e X quo conſtat ꝙ tempus eſt menſura videndum eſt quorum eſt menſura ⁊ quorum non. ¶ Eſt autē tempus menſura qua cognoſcitur quantū aliquid durat mouetur vel quieſcit. Non eſt autem motus abſolute menſura qua ſcitur quantum aliqd durat: mouetur vel quieſcit. ſed hoc ſcitur per aliu₃ modum puta per aſpectum vel ſenſum ipſius ⁊ ignorato ꝙ̄diu mouet' qeſcit vel durat aliqd pōt de hoc certificari cognoſcēdo ꝙ durat tamdiu ꝙ̄diu durat coexiſtentia moti dum tot vicibus voluebatur. Et eodem modo tempus eſt menſura qua cognoſcitur ꝙ vnū diutius vel equaliter vel minus diu mouetur durat vel quieſcit ꝙ̄ aliud. ſicut ꝑ hoc ꝙ. a. diutius durauit ꝙ̄. b. Si enim conſideremus ꝙ. a. mouebatur quando primu₃ mobile mouebatur ab oriente in occidens. ⁊. b. non mouebatur niſi dum primū mobile mouebatur ab oriente in meridiem. ſcimus ꝙ. a. diutius mouetur ꝙ̄. b. Et ſimiliter de ſimilibus eſt dicendum. ¶ Moneo tū ꝙ nullus accipiat exēpla niſi gratia exempli. q₂ exempla ponimus non vt ita ſit ⁊c. ſed vt ⁊c. ⁊ ideo illo modo accipiant'. ¶ Ex ꝓmiſſis ſeqtur ꝙ nullum neceſſariū ⁊ ꝑpetuum menſuratur tpe. quia de nullo tali poteſt ſciri ꝑ tp̄s quantum tale aliqd durat. Unde ſi eſſet aliqđ corpus infinitum illud non poſſet menſurari nec ꝑ finitum nec ꝑ infinitum. ſed eoipſo ꝙ apprehenderetur ⁊ cognoſceretur eſſet finitum. ita ſi aliqd imꝑpetuū duret nō poteſt ſciri per aliqd aliud quantū durat. ⁊ ita tale nō poterit menſurari.

Que ſugiant tē pus ip₃

¶ Et ſi dicatur contra. q₂ ſi eſſet corpus infinitū ⁊ ignoraret' eſſe infinitū ꝑ applicatione₃ alteri⁹ infiniti ad ip₃ poſſet ſciri eē īfinitū: ergo tūc ꝑ applicationē alteri⁹ ad ip̄m ſtatim ſciretur ꝙ eēt infinitum: quod tñ neſciebatur. ſed qñ ſcitur de aliquo ꝙ̄tum eſt ꝑ applicationē alterius ad ipſum menſuratur illo. ergo vnum infinitū poſſet menſurari ꝑ aliud infinitum. ergo eadem rōne vnu₃ ꝑpetuu₃ per aliud poſſet menſurari. ¶ Item de quo potes ſciri ꝑ tempus ꝙ diutius durat ꝙ̄ aliud menſuratur tempoꝛe. ſed ꝑ tempus poteſt ſciri ꝙ vnū perpetuum diutius durat ꝙ̄ non perpetuū. ergo perpetuū tempoꝛe menſuratur.

Inſtantia

¶ Ad primū dico ꝙ ſi eſſet aliquod infinitum corpus ⁊ totū videretur ⁊ apprehēderet' ⁊ ignoraretur eſſe infinitu₃. ⁊ poſtea ꝑ applicationem alterius infiniti ad ipſum ſciretur infinitum menſuraret' per aliud infinitū. Sed hoc eſt impoſſibile. Impoſſibile eſt enim ꝙ aliquod infinitu₃ apprehēdatur. ita ꝙ non tantū apprehendatur pars ſed totum ⁊ ignoraretur eſſe infinitum. ⁊ ideo non poteſt infinitū tempoꝛe menſurari. Sicut ſi eſſet aliquod idiuiſibile nō poſſet menſurari. q₂ impoſſibile eſt ꝙ cognoſcat' indiuiſibile viſibiliter vel cognitione propꝛia ⁊ ſimplici qn cognoſcatur eſſe indiuiſibile. vel ſaltem nullu₃ talem poſſet determinare illud eſſe indiuiſibile. Nō poteſt ergo infinitū ſciri eſſe infinitu₃ per applicationem alterius infiniti ad ipſu₃. ſicut ſi applicaret' vnū infinitum ad aliud non cognoſceretur eſſe infinitu₃. ita ꝙ propter applicationē illam non cognoſceret' eſſe infinitū. Et eodē modo nun ꝙ̄ per tp̄s ſcitur aliqd eſſe ꝑpetuum. hoc eſt nunquā ſcitur aliquid eſſe ꝑpetuum: per hoc ꝙ exiſtit tot vel tot reuolutiōibus mobilis primi. ſed ſcitur per deductione₃ vel per alium modu₃: puta ꝙ eſt ſimplex compoſitū vel q₂ non h₃ ꝯrium vel per alia₃ viā.

Solutī

¶ Ad aliud dico ꝙ ad hoc ꝙ aliquid tpe menſuretur non ſufficit ꝙ vnum diutius duret ꝙ̄ aliud ſed opoꝛtet ꝙ per tp̄us poſſit ſciri quādiu durat. Uerumtū quādo ſcitur per tempus ꝙ vnu₃ diutius durat ꝙ̄ aliud: op₃ ꝙ vnum illoꝛū tempoꝛe menſuretur. Unde ſi eſſent duo mobilia ſemper duratura. que tamen de nouo inceperint. quāuis hoc putem eſſe impoſſibile ſ₉m principia phi illa mēſurarentur a tempoꝛe a parte ante. quia ꝑ tempus poteſt ſciri quādiu durabant. Patet ergo ꝙ perpetuū non menſuratur per idē patet quod motus ꝑpetuus non menſuratur per tempus. quia per tempus non poteſt ſciri ꝙ̄tu₃ mot⁹ ꝑpetuus durauit vel durabit. hoc eſt. quamdiu tale mobile mouebatur vel mouebitur, ⁊ ſimiliter eſt de quiete perpetua. ¶ Sed foꝛte dubitabit

Duratō quid ſit

te dubitabit

de dubitabit aliquis quid eſt duratio rei. Ad hoc dico ꝙ duratio rei non eſt aliqua res adueniens illi rei que durat. ſed duratio non eſt niſi exiſtere dum tēpus exiſtit ⁊ duratio tanta vel tanta rei non eſt niſi exiſtentia eiuſdem primuʒ mobile totiens vel totiens. ⁊ duʒ tantum vel tantū mouetur. Patet ergo ꝙ nec res ꝑpetua nec motus perpetuus nec quies perpetua menſuratur tempore. ⁊ eodeʒ modo que ſemper nō ſunt non menſurantur tempore. quia per tempus nō poteſt ſciri de illis quādiu non ſunt. ſicut chymera non poteſt ſcir quādiu non eſt chymera. Cap. xiiij.

Omnia preter perpetua menſurātur tempore. ideo vocantur temporalia. Unde generabilia ⁊ corruptibilia tempore menſurant. quia per tempus durant. ideo duratio eorum tempore menſuratur. non autem ſcitur quantuʒ perfecta ſunt: nec quanta ſunt. Ideo dicitur cōmuniter ꝙ duratio rerum temporalium per tempus eſt. ⁊ tempus eſt menſura duratiōis: ⁊ non perfectionis. que propoſitio debet ſic intelligi ꝙ per tempus poteſt ſciri quādiu durāt res temporales. ⁊ ꝙ vna illarū diutius durat ꝙ̄ alia. ſed non poteſt ſciri quantuʒ pfecta eſt vna res tēporalia ⁊ quanta. nec ꝙ vna eſt maior vel perfectior alia. Sicut autē res tpales menſurantur tempore ꝙ̄tum ad durationem modo preexpoſito. ita omnes motus inferiores ⁊ getationes inferioꝝ menſurantur tempore. pro eo ꝙ non ſunt perpetui. Quia de quolibꝫ motu inferiori poteſt ꝑ tempus ſciri quādiu durat. ⁊ ꝙ vnus diutius durat ꝙ̄ alius. Siĺr eſt de quiete. Non ſoluʒ autem ꝙ̄tum durat motus inferior poteſt menſurari tēpore. ſed etiaʒ motus corporis celeſtis poteſt menſurari tempore. ⁊ ideo dicit phi. ꝙ motus menſuratur tpe. ⁊ tempus menſuratur motu. qꝛ vna parte pua motus vel tēporis menſurat pars magna que eſt magnū tēpus. Quāuis etiā ſicut patet ex prioribus motus celeſtis menſuret quoꝗ motu inferiori. ſicut aliqs per motū ſuū cognoſcit in quo puncto eſt ſol. ꝙ̄uis non ita certitudinalr ſicut ꝑ primū motū cognoſcit ⁊ menſurat motū inferiorē. vnde multi ꝑ motum horologij cognoſcunt horas diei vel cognoſcunt ꝙ̄tuʒ primū mobile vel ſol mouebatur hodie vel poſt ortū ſolis. ¶ Nec moueat aliquē. qꝛ dico vnaʒ partē motus celeſtis mēſurari vna parte parua. qꝛ qualiter motus habeat partes declaratū eſt. eodē modo dꝫ intelligi tps habere partes. Sicut autem tpalia entia menſurantur tpe: ita poteſt dici ꝙ illa que aliqñ ſunt ⁊ aliqñ non ſunt tpe menſurentur. qꝫ non eſt aliud ꝙ̄ dicere: ꝙ per tps poteſt cognoſci ꝙ iſta diutius fuerūt non entia ꝙ̄ illa. ⁊ ideo non eſt intelligendū ꝙ menſura habeat cālitatem vel efficientiā ſuper menſuratum vel ꝙ menſuratū dependeat a menſura: niſi forte intelligendo ꝙ menſura eſt illud per cuius cognitionē intellectus pōt certificari ꝙ̄tum eſt aliquid hoc eſt ꝙ̄tuʒ ad durationē aut quantū ad quantitatē molis vel quantitateʒ pfectionis vel virtutis. ideo ꝙ̄uis tps ſit menſura alioꝝ. tñ nō ex hoc ꝙ eſt menſura eſt cā alioꝝ: ꝙ̄uis poſſit concedi ꝙ tps eſt cauſa aliorum ſicut ponitur ꝙ motus primus eſt cauſa alioꝝ.

Capitulum. xv.

Sermo de menſura ꝑpetuoꝝ

d Dubitabit aūt an ꝑpetua que ſunt ſemper menſurent aliq̄ mēſura: puta eternitate vel euo: ex quo nō menſurantur tpe. Uidetur. n. quibuſdā ꝙ deus menſuret eternitate ⁊ ſb̄e alie ītellectuales euo. Sed mihi videtur ſm opi. phi. ꝙ preter tempus nulla eſt menſura qua menſuratur duratio cuiuſcunꝗ. Quod enim deus non menſuretur eternitate manifeſtum eſt. quia ſi ſic. aut iſta eternitas eſt deus: aut alia a deo. non deus. quia nihil menſuratur ſeipſo. tunc enim aliquid menſuratur quando intellectus certificatur de quantitate alicuius. hoc eſt: quantum eſt vel quantum durat mouetur vł quieſcit per aliud. ⁊ per conſequens ſeipſo non menſuratur. ſemp enim menſura aliqua cognitione notior eſt menſurato. eo ꝙ ꝑ menſure notitiam accipiat intellectus notitiam menſurati quod menſurat. quāuis nō accipiat omnē notitiam menſurati: quia non incomplexam: imo illaʒ preſupponit. ſed accipit notitiam complexam. ſicut aliquis cognoſcens pannum ſed neſciens vtrum ſit trium vel quatuor vlnarum vel plurium. per vlnam deuenit in notitiam talem ſiue certitudinem ꝙ pannus eſt tot vel tot vlnaruʒ. Sicut aliquis ſciens ꝙ aliquis mouetur ⁊ neſciens ꝙ̄diu mouetur per tempus cognoſcit ꝙ tamdiu vel tamdiu mouetur. patet ergo ꝙ nunꝙ̄ aliquid ſeipſo menſuratur. Et ita non mēſuratur deus eternitate ſi illa eternitas eſt deus. Nec poteſt dici ꝙ menſuretur eternitate que eſt alia res a deo. quia nulla res inferior poteſt eſſe menſura dei. ⁊ ita deus nullo modo mēſuratur ſed eſt imenſus. hoc eſt non menſuratur.

Dei duratō nullam hꝫ menſuram

¶ Item probo ꝙ alie ſubſtātie non menſurentur euo. quia quero quid eſt illud euū aut eſt ſubſtantia aut accidens. non ſubſtantia. quia eſſet ſubſtantia intellectualis. Et manifeſtū eſt ꝙ vna ſubſtantia intellectualis non menſuratur alia quantum ad durationem. quia nunꝙ̄ per vnam ſubſtantiam intellectualem poteſt ſciri de alia quantum duret. nec illud euum eſt accidens. quia per tale accidens non poteſt ſciri quamdiu durat ſubſtantia intellectualis. ⁊ ita ſecundum viam philoſophi ſubſtantie intellectuales ⁊ corpora celeſtia ſecundū ſuas ſubſtantias: eo ꝙ ſunt perpetua: non menſurātur aliqua menſura. quia per nullam menſuram poteſt intellectus ſcire quādiu durant. ſed ꝙ ſemper durant: hoc ſcitur per rationeʒ: ⁊ non plus ſcit per tempus ꝙ durent ꝙ̄ per eaʒ ſcitur ꝙ tempus ſemp durat.

Quod intelligētie euo nō menſurētur

¶ Sed nunquid de perpetuis poteſt cōcedi ꝙ ſint in tempore. ſed ꝙ non menſurētur tempore. Dico ꝙ proprie loquendo ſm phi. non debemus concedere ꝙ ſunt in tempore. quia eſſe in tempore non eſt eſſe qñ tempus eſt. ſicut nec eſſe in celo eſt eſſe quādo celum eſt. Sed eſſe in tpe eſt menſurari tpe. qꝛ ſm eundem nihil eſt in tpe. hoc eſt. nihil menſurat tēpore niſi excedatur a tempore. hoc eſt. minus duret ꝙ̄ tpus. qꝛ de

Opa in tellectuſ tpe mēſurant.

nullo alio pōt ſciri per tempus q̄diu durat. ¶ Sed dices ⁊ queres de opationibus intellectus vtrū menſurent tpe. Dico breuiter de oibus que aliqñ ſunt ⁊ aliqñ non ſunt ſiue corporalia ſiue incorporalia ſiue ſpūalia que coexiſtunt tpi vere mēſurant tpe. ⁊ ideo ſicut tales intellectuales opationes ſiue ſint in ſubſtā tijs ſepatis ſiue in alijs quibuſcūq; ſi incipiāt de nouo fieri mēſurant tempore. Sed mutatio ſubita que nō coexiſtit tēpori nō tēpore mēſurat. ⁊ ideo ſi eſſet aliqua res que ſtatim deſineret eſſe:illa nō mēſurare tur. q: nulli tēpori coexiſteret ſicut multi ponunt de inſtāti ⁊ de mutato eſſe. Sed dico q̄ ſm viā phi nulla eſt res talis nec eē pōt. q: ois res que accipit eſſe p tempus durat ⁊ tempore menſurat. q: per tēpus poteſt ſciri q̄diu durat. Cap. xvj.

Quō tē pus ſe hēat ad aiam.

q **Uia** phi faciunt difficultatem circa tēpus an ſit in aia vel poſſit eſſe ſine aia. ideo quō tēpus ſe habeat ad aiam eſt ſciendū. Patet aūt ex dictis q̄ in diffinitione tpis debet poni aia:vel magis reſpectu anie. q: in diffōne tēporis ponit menſura. ſed menſura in ſua diffōne reſpicit aiam. q: mēſura eſt illud per qd aia certificari debet de quātitate ignota modo pexpoſito. ⁊ ita aia debet poni in diffōne qd nois tpis. ⁊ ita fit in diffōne que eſt. tēpus eſt numerus motus ſm prius ⁊ poſterius. que debet ſic intelligi. tēpus eſt illud quo aia mēſurat ſm prius ⁊ poſterius p qd nata eſt certificari de alijs quātū durant mouent vel q̄eſcunt. niſi enim aliquis cōſideret ⁊ numeret prius ⁊ poſterius in mobili. hoc eſt. niſi ꝯſideret ⁊ aduertat q̄ mobile vniformiter motū prius eſt in vno loco ⁊ poſtea in alio:nunq̄ ꝑcipit tempus. Sed ex hoc q̄ cōſiderat ⁊ ꝑcipit q̄ mobile vniformiter mouetur. ⁊ tñ prius eſt in vno loco ⁊ poſterius in alio perpendit tēpus. ⁊ ita tēpus eſt numerabile ab aia. ita q̄ hoc totum numerabile ab aia:vel equalens ſibi debet poni in diffōne tpis. Unde qui nō ꝯſiderat prius ⁊ poſterius nō ꝑcipit tēpus. ſicut pꝫ de illis dormiētibus qui nō ꝑceperūt prius ⁊ poſteri⁹. de quib⁹ loquit Ar. 4 phy. te. cō. 97. Ex qb⁹ pꝫ q̄ ſi aia nō poſſet eſſe tps. nō poſſet eē tps cū nihil poſſet eſſe nūerus vel menſura. Unde motus ꝑmus q̄uis poſſet eſſe vniformiſſimus ⁊ velociſſimus:ſi tñ aia nō poſſet eſſe:tunc ille motus nō poſſet eſſe tēpus. Ideo dicit phs q̄ tps

Quō tē pus cō plet per aiam.

eſt ens in aia. ⁊ q̄ ſuū eſſe completū eſt ab aia:nihil aliud intelligens niſi q̄ motus extra non poſſet eē tēpus ſine aia. Sicut virga que in rei veritate eſt vlna: nō poſſet eſſe vlna ſi aia non poſſet eſſe. q: ſi aia non poſſet eſſe per virgā non poſſet aliqd mēſurari. ſed vlna eſt illud per qd aliqd pōt mēſurari. ergo ſi anima nō poſſet eſſe:virga non poſſet eſſe vlna. ⁊ tñ virga in rei veritate eſt vlna. ⁊ vlna eſt extra aiam. nec eſt plus in aia q̄ lapis. tamen aia ponit in diffōne hui⁹ nominis vlna:⁊ non lapidis. ⁊ pro tanto poteſt dici q̄ vlna eſt ab anima. ⁊ q̄ eſſe ſuum completum eſt ab aia. ⁊ multa alia que debent intelligi modo predicto. ſic q̄ ſi aia non poſſet eſſe nec aliqd poſſet eſſe vlna. Oportet aūt ſcire q̄ duplr poteſt itelligi q̄ anima ponat in diffinitione tēporis. vnomodo vt denotet tempus eſſe illud per qd anima actualiter certificatur vt iſta ſit deſcriptio temporis. Tempus eſt illd per qd anima certificatur. Alio modo vt denotetur q̄ tempus eſt illud per qd anima pōt mēſurare alia: q̄uis de facto nō menſuret vel ſiue menſuret actualiter ſiue non. Et tunc talis pōt eſſe deſcriptio temporis. Tempus eſt illud per quod aia pōt certificari de alijs. Si ꝑmo modo intelligat deſcriptio temporis dico q̄ ꝑmus motus non eſt tempus niſi quādo anima per ipm mēſurat alia. ⁊ tunc ſub iſto intellectu oportet concedere q̄ ſi aia non numeraret motum primū ſm prius ⁊ poſterius mēſurando alia p ipm non eſſet tempus. Si aūt ſcdo modo intelligatur:tunc debet dici q̄ motus primus eſt tempus ſiue anima mēſuret vel numeret primū motū ſiue non. ⁊ ita tempus eſt:ſiue anima menſuret ſiue non. Sed tñ non eſſet tempus:nec motus prius eſſet tempus:ſi aia nō poſſet mēſurare vel numerare. Et iſte mod⁹ ponēdi videt magis ꝯſonus oibus dictis. q: mirum eſſet apud vulgū dicere q̄ nullum tēpus eſſet ſi nulla aia numeraret motū primū vel menſuraret. Et ideo hic nō eſt difficultas realis ſed vocalis magis. pꝫ q̄ illud qd eſt tēpus:eſt realiter extra aiam:tñ dependet ab aia q̄ ſit tēpus:cum tēpus nō poſſit eē tēpus:ſiue illud qd eſt tēpus non poſſit eſſe tēpus ſine anima. hoc eſt:niſi aia non poſſet eſſe. ſicut cauſa in nullo depēdet a ſuo effectu. ⁊ tñ cauſa nō pōt eſſe cā ſine ſuo effectu. Cap. xvij.

Quō tē pus ſit cā corruptio nis.

q **Uia** multi ponunt q̄ tēpus eſt cā corruptionis rerū. vidēdū eſt quō eſt hoc poſſibile. Eſt aūt ſciēdū q̄ cū tēpus ſit realiter primus motus nō eſt aliter tēpus cauſa corruptionis q̄ ꝑmus motus. Nūc aūt ꝑmus motus eſt cā aliquo mō nō tñ corruptionis ſꝫ etiā gñationis. q: aliqñ ꝑmū mobile qñ mouet debite approximat quibuſdā ⁊ a quibuſdā elongat. idō tunc eſt cā aliquoꝝ ⁊ aliqua corrūpunt tunc. Tñ dꝛ ſpāliter cauſa corruptionis rerum. q: ſm q̄ aliquid magis durat ex continua actione corpoꝝ exterioꝝ. ⁊ interdum interioꝝ:ſi res ſit cōpoſita ⁊ habeat partes intrinſecas:debilitantur res in ſua virtute. vnde tandem accidit corruptio. non aūt ex hoc q̄ aliqua res diutius durat generatur. ⁊ ideo dicitur q̄ tempus eſt cauſa corruptionis magis q̄ generationis. cum tamen in rei veritate illud quod eſt tempus ſit cauſa tā generationis q̄ corruptionis. non tamen ꝑpter hoc quod eſt tempus. ſiue enim eſſet tempus ſiue non. ſi tamen eſſet motus primus:nihilominus tamen eſſet cauſa generationis ⁊ corruptionis. vnde q̄uis motus primus ſit tempus:non tñ propter hoc nec min⁹ nec plus res corrumpit. ſꝫ quia omne temporale neceſſario corrumpet. ideo dicit q̄ tempus eſt magis cauſa corruptionis q̄ gñationis. C. xviij. De loco

Sermo de exñtia loci.

s **Icut** omne quod mouetur mouetur in tempore. ita omne qd mouetur:mouetur in loco. ideo poſt conſiderationem de tempore reſtat conſiderare de loco. Circa qd

ea quod videnduz eſt an locus ſit ꝛ quid locus ſit. ꝛ quō corpora ſunt in loco. ꝛ quō locus ſe habeat ad locatum. Quod aūt locus ſit: manifeſtum eſt: nec pōt demonſtrari a priori. tamen conſtat ꝙ locus eſt per hoc ꝙ corpora localiter mota tranſeūt de loco ad locum. ꝛ in eodem loco ſuccedunt inuicem diuerſa corpora. Alias autez rationes ponit philoſophus. 4. huius quia tamen omnes concedunt locum eſſe. ideo illas omitto quare eas videas ibi.

Capitulum xix.

Sermo in opionib⁹ entitatis loci.

Quid autem ſit locus maiorem habet difficultatem. Unde ꝛ circa hoc ſunt diuerſe opiniones. Quidam enim ſicut recitat Ariſtoteles quarto huius dixerunt ꝙ locus eſt ſpacium contentum inter latera continentis. ſicut totum ſpacium contentum inter parietes domus eſt locus. ꝛ ſic de alijs. Alij autem dixerunt locum eſſe materiā. alij autē formā. Philoſophus vero ponit locū eſſe vltimuz corporis continētis. Due vero opiniōes poſtreme paruā vel nullā habent apparentiaz. ꝛ modernis temporibus maios defenſores habent quas philoſophus ſufficiēter improbat. Ideo circa eas nolo immorari. ¶ Prima autē opinio ꝗuis nō habeat multos defendentes qui ſunt ſapientes. apparēt tamen vulgo. ideo circa ipſam aliqualiter eſt inſiſtendum. ꝙ enim non ſit ſpacium medium probat philoſophus quarto huius. quia ſi ſpacium medium ſiue dimenſiōes eſſent locus: ſequeretur ꝙ loci eſſent infiniti. ¶ Iſta conſequentia patet euidēter ꝛ poteſt declarari multipliciter. vno modo ſic. Si ſpacium medium eſſet locus: tunc aliquid diceretur in loco: quia eſſet preſens ſpacio: ſed ita conuenit cuilibz parti totius eſſe preſens tali ſpacio ſicut toti. equaliter ergo totum eſt in loco ꝛ pars quelibz. ſed ſunt iſinite partes. ergo loca ſunt infinita. ¶ Itē ſi locus ſit ſpaciuz. ergo locus eſt corpus ſed omne corpus eſt mobile. ergo illud ſpacium moueri poterit de loco ad locum. ꝛ ita loci erit locus. ſed non eſt veriſimile ꝙ aliquod corpus quieuerit ꝑ tempus infinitum. ex quo ergo illud ſpacium ſi ſit corpus: mouebatur ꝛ nunꝗ quieuit continue per tempus infinitum. ergo infinities fuit motum. ꝛ per conſequens erunt infinita loca. quia infinita loca mouebantur infinities ad vnum. ¶ Circa declaratiōem iſtarum rationum ꝛ aliarum quas facit Ariſto. volo inſiſtere. ſed hoc ſufficere videtur ad probandum ꝙ locus nō ſit tale ſpacium. ¶ Quia aut tale ſpacium eſt aliud a locato aut non. ſi non. ergo locus eſt locatum. ꝛ idē eſſet in ſeipſo ſicut in loco. ſi aliud. Et manifeſtū eſt ꝙ non eſt aliquod indiuiſibile. ergo eſt diuiſibile ꝛ extenſum: non magis ſm vnam partem ꝗ ſm aliaz. ergo eſt longum latuz ꝛ profundum. ꝛ ꝑ conſequēs eſt corpus quod non poteſt dici. Tum quia duo corpora tunc eſſent ſimul. tum quia nec ſubſtantia ſicut patet inductiue. nec accidens. quia nullum accidens poteſt eſſe ſine ſubiecto. ergo oportet ponere aliquaz ſubſtantiam in qua eſſet illud accidens. ꝛ ita haberet ꝙ preter ſubſtantiam locatam eſſet alia ſubſtantia infra latera continentis. ¶ Sed forte inſtabis ꝯtra iſtas rationem. quia dices ꝙ in ſuperioribus dictum eſt ꝙ aliqua ꝗtitas eſt ſbā ꝛ aliq̄ ꝗtitas eſt q̄litas. gͦ eadez ratione quantitas eſt albedo ꝛ color. ꝛ per cōſequēs color eſt corpus. ꝛ ſimiliter materia ſubſtantialis ꝛ forma. ſed iſta ſtant ſimul ꝛ ſunt in eodez loco. ergo plura corpora ſunt in eodem loco vel ſimul. ergo ꝑ hoc ꝙ plura corpora non poſſunt eſſe ſimul: non poteſt probari ꝙ locus non ſit ſpacium. ¶ Ad ſolutionem iſtius rationis eſt ſciendum ꝙ corpus dupliciter accipitur. Uno modo pro illo qḋ per ſe exiſtit abſq; hoc ꝙ ſit pars alterius. Alio modo dicitur corpus eſſe illud quod eſt longum latum ꝛ ꝓfunduz. Primo modo impoſſibile eſt ſm viam philoſophi duo corpora eſſe ſimul. ꝛ talia corpora eſſent ſpacium ꝛ locatum. quia manifeſtum eſt ꝙ nec locatuz eſt pars alterius nec ſpacium vel ſaltem vtrunq; poteſt non eſſe pars. Si autem corpus accipitur ſecūdo modo: dico ſm viaz philoſophi ꝙ duo corpora ſunt ſimul: imo plura. quia ſic omne quod eſt longum latum ꝛ profundum eſt corpus. Et manifeſtum eſt ꝙ plura quorum quodlibet eſt longum latum ꝛ profundum ſunt ſimul. Et ſi dicas ꝙ ſi duo corpora eēnt ſimul eadem ratione ꝛ infinita. Similiter ſi plura eſſent ſimul. ergo vnum penetraret reliquum. ſed manifeſtum eſt ꝙ non plus penetraretur vnum illorum ſm vnam dimenſionem vel partem ꝗ ſm aliam. ergo ſm quamlibet. ꝛ per conſequens cum ſint partes infinite vnum illorum corporum erit actu diuiſum in infinitum. Dico ꝙ ſi duo corpora primo modo dicta eſſent in eodem loco eadem ratione infinita corpora poſſent eſſe in eodem loco. ſed non eſt ſic ſecūdo modo accipiendo.

Corp⁹ dr dupr.

T.c.8. Locuz non eſſe ſpaciuz ſeparatuz

Capitulum xx.

Sermo in loci quidditate.

Viſo quid non ſit locus: videnduz eſt quid eſt locus. Diffinit itaq; philoſophus quarto phyſicorum ſic locum. Locus eſt vltimuz corporis continentis contigui imobile primuz. Ad cuius euidentiā eſt aduertenduz ꝙ non eſt imaginādū ꝙ in corpore locante ſit aliqua ſuperficies vl aliquis ſitus diſtinctus totaliter a corpore locante quomodo albedo diſtinguitur ſm ſe totam a ſubiecto. ꝛ ꝙ illa ſuperficies que eſt finis vel terminus eſt locus equalis locato. Et ita circa hoc primo oſtendenduz eſt ꝙ locus non eſt aliqua res talis. Secundo videndum eſt de intentione philoſophi ꝛ Cōmē. Tertio ponende ſunt alique obiectiones: ꝛ ſoluende. ¶ Primo ꝓbatur ꝙ locus non ſit talis res alia a corpore locāte. qꝛ ſuperficies non eſt aliqua res alia a corpore locato diſtincta ſm ſe totam. ergo nec locus. conſequentia patet. quia locus ꝛ ſuperficies non diſtinguuntur realiter. Quod patet per hoc ꝙ ſuperficies eſt vltimuz corporis. ꝛ ſm Cōmen. eſt finis ꝛ terminus. ſꝫ nulla res alia eſt finis corporis. ergo ꝛc. Aſſumptū primo de ſuperficie probatuz eſt alibi. Similiter fruſtra ꝛc. ſed omnia que dicuntur de loco poſſunt ſaluari abſq; hoc ꝙ locus ſit res diſtincta a ſuperficie

T.c.28

corporis continentis. quia ita locabit: ⁊ ita continebit: ⁊ ita erit equalis locato, ſicut ſi ponatur alia res. ergo locus non eſt alia res a ſuperficie. Similiter ſi locus ſit alia res a ſuperficie: oportet ꝙ ſit in genere quantitatis: qualitatis vel ſubſtantie. ⁊ non poteſt poni in genere qualitatis: nec ſubſtantie vt ſatis patet. ergo eſt in genere quantitatis. ⁊ ſi ſic. vel eſt quantitas continua vel quantitas diſcreta. non diſcreta certum eſt. ergo eſt continua. aut ergo eſt ſucceſſiua. aut permanens. non ſucceſſiua. manifeſtū eſt. ergo permanens. vel eſt ergo longitudo vel latitudo. vel profunditas. vel tales dimenſiones. ⁊ per conſequens eſt linea vel ſuperficies vel corpus. ¶ Cõfirmatur. omne quantum permanens continue eſt longum latū ⁊ profundum. igitur locus eſt longus latus ⁊ ꝓfundus. ⁊ nihil eſt huiuſmodi niſi ſit linea vel corpus: vel ſuperficies. ergo ⁊c̄. ¶ Quod autem ſuperficies non ſit alia res ſc̄m ſe totam diſtincta probatū eſt alibi. ⁊ hic etiam adduco quaſdam quia tunc eſſet accidens ⁊ haberet ſubiectū primū. Tunc queritur de iſto ſubiecto primo: aut eſt corpus aut aliud a corpore. Si primū: tunc in qualibet parte iſtius corporis erit aliquid ſuperficiei illius. quod eſt manifeſte falſum. quia in parte citra illam ſuperficiē non eſt illa ſuperficies: aut alia pars eius. nec ſubiectū primū eſt aliud a corpore. quia tunc eſſet ſubſtantia. ſed omnis ſubſtantia extenſa eſt longa lata ⁊ profunda. igitur habet aliquā partē in profundo que non eſt ſub aliqua parte illius ſuperficiei. ergo ⁊c̄. ¶ Item ſi ſuperficies eſſet in aliqua ſubſtãtia ſicut in ſubiecto: eadem ratione corpus quod eſt quãtitas eſſet diſtincta res a ſubſtãtia ⁊ eſſet in ſubſtantia ſubiectiue. ⁊ tunc quero de illis ſubiectis duobus: quorū primū eſt illius ſuperficiei ⁊ aliud primū corporis. aut faciunt per ſe vnum aut vnū eſt pars alterius. Si faciunt ꝑ ſe vnum ⁊ ſunt ſc̄m ſe tota diſtincta: vel ergo ſunt partes eiuſdē rationis vel diuerſarum: non poteſt dari primū. quia impoſſibile eſt ꝙ vnū quod eſt diuiſibile ſc̄m profunditatē. ⁊ aliud quod eſt indiuiſibile ſc̄m profunditatem ſint eiuſdem rationis. q2 que ſunt eiuſdem rationis vel ſunt eodem modo diuiſibilia. vel eodē modo indiuiſibilia. Similiter tunc aliquod cõpoſitum continuū cõponeretur ex indiuiſibilibꝰ: quod eſt impoſſibile. Nec poteſt dici ꝙ eſſent alterꝰ rationis in compoſito. quia tunc vnū eſſet forma ⁊ aliud materia. quod patet eſſe falſum. q2 non ſunt plures partes alterius rationis in cõpoſito que ſunt ſubſtantie niſi materia ⁊ forma. Nec poteſt dici ꝙ vna illarū ſubſtantiarū ſit pars alterius. quia tunc ſubſtantia diuiſibilis componeretur ex indiuiſibilibus. Nec poteſt dari ſecundū membrum. quia tunc talis ſubſtantia corporea non eſſet per ſe vnum. Similiter ſi ſuperficies ſit alia res accipio duas partes continui. ⁊ quero vtrū eſt eadem ſuperficies terminans vtraqꝫ partem corporis continui aut alia ⁊ alia. ſi eſt alia ⁊ alia. igitur ſuperficies eſt imediata ſuperficiei. quod Ariſto. improbat. Si ſit vna per diuiſionem corrumperetur ⁊ generarentur due ſuperficies. quia non eſt maior ratio ſi remanet illa ſuperficies poſt diuiſionem: ꝙ remaneat in vna parte pluſꝙ̃ in alia. ⁊ per conſequens manet ſimul in vtraqꝫ vel in nulla. ſed impoſſibile eſt ꝙ per diuiſionem vna ſuperficies corrumpatur ⁊ duo generarentur. quia generãs nõ deſtruit vnum indiuiduum vnius ſpeciei ⁊ generat nouum indiuiduū eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto. Tū quia accidens nõ deſtruitur niſi vel per deſtructionē ſubiecti ſui. vel per inductionem ſui cõtrarij: vel alicuius incõpoſſibilis. vel per abſentiam ſue cauſe. quorū nullū poteſt contingere in propoſito. Tum quia accipio ſubſtantiā que eſt primū ſubiectū prime ſuperficiei. ⁊ quero vtrum illa manet vel non. Si non manet. igitur aliqua ſubſtantia per diuiſionem corrumpitur ⁊ non materia. igitur forma. Tūc quero de materia que erat ſub forma corrupta vbi manet vel in vtraqꝫ vel in neutra. vel in altera nõ in vtraqꝫ: manifeſtū eſt: nec in neutra: quia tunc ſepararetur ⁊ eſſet noua inductio forme: ⁊ tunc non eſſet ſola diuiſio. quod eſt impoſſibile. Nec manet in altera. Tum quia non eſt maior ratio quare ſit plus in vna ꝙ̃ in alia. Si primū ſubiectū manet: aut igitur in vtraqꝫ parte aut in altera tm̃. aut in neutra. ⁊ deducatur idem quod prius. ¶ Propter iſtas rationes ⁊ alias conſimiles que adducuntur alibi dicendū eſt: ꝙ locus non eſt alia res a ſuperficie. nec ſuperficies a corpore. nec aliqua talis res diſtincta a corpore ſc̄m ſe totā: quia in corpore nulla eſt pars quin ſit pars corporis vel ſit accidens in eo vel locatum coniunctū cum eo. Si autem ſit pars corporis oportet ꝙ ſit corpus. Si ſit accidens in eo oportet ꝙ ſubiectū primū illius accidentis ſit realiter corpus vel pars corporis: ⁊ ſiue ſit pars corporis ſiue corpus neceſſario accidens in eo ſicut in primo ſubiecto eſt diuiſibile ad diuiſionem illius. ita ꝙ in qualibet parte illius ſubiecti primi ſit aliqua pars illius accidentis. ⁊ per conſequens illud accidens eſt extenſum ad extenſionem corporis. ſic per conſequens eſt longum latum ⁊ profundum ſicut ſuum ſubiectū primum. Si autē ſit in corpore ſicut in loco tunc manifeſtū eſt etiam ꝙ eſt corpus ſi ſit circumſcriptiue in loco. Et ideo ſc̄m intentionē Ariſtotelis eſt dicendū ꝙ nõ intelligit ꝙ locus ſit alia res a corpore locante ⁊ vna alia res terminãs ipſū corpus. ſed ipſū corpus ſeipſo terminatur ex hoc ꝙ non habet partes vlterius protenſas. Nec eſt aliud ipſum corpus terminari vel finiri niſi tantum extendi ad extenſionē equalē vnius partis ⁊ non amplius. Unde ſi eſſet talis res circūdans ipſum corpus ſicut aliqui imaginant ſi illa res deſtrueretur nihilominus corpus remaneret finitum ⁊ non magis nec minus ꝙ̃ prius. ⁊ ideo non eſt talis alia res. Sed intellectus philoſophi eſt dicere ꝙ locus eſt continens aliud corpus ſibi vbiqꝫ contiguū. ita ꝙ non eſt aliqua pars corporis contenti exterior. que ſcilicet tangat aliud corpus quin contiguatur alteri parti loci. nec econuerſo. nec aliud intendit philoſophus

S/ m̃ non diſtigui a corpe rõnes.

Deterſatio ꝙ ſuperficies nõ diſtiguitur a corpe.

loſophus per vltimum corporis continentis. ¶ Et ideo quando dicit ꝙ locus eſt vltimum corporis continentis: debet ſic intelligi: ꝙ locus eſt corpus cuius quelibet pars vltima contiguatur locato. Et vocatur hic vltima pars quelibet pars: que tãgit aliud corpus. Sicut ſi ſit corpus: puta aqua in vaſe: quelibet pars que tangit vas vocatur hic vltima. nõ ꝙ ſit ſimpliciter vltima. ita ꝙ quelibet alia ſit terminata ante eam. ſed dicitur vltima. quia tangit aliud corpus. ſ. aquam: inter que non eſt aliquod medium nec aqua nec pars aque cuius eſt pars. Et iſto modo ſi ſit corpus bipedalis quantitatis vna medietas erit vltima. ⁊ alia medietas illius erit vltima ⁊ alia illius. ⁊ ſic in infinitum. quia quelibet illarũ terminatur ad aliud corpus extra illud quod eſt bipedalis quantitatis. Sed partes medie vocantur non vltime: ille ſcilicet que terminantur ad puncta media imaginata inter vltima. hoc eſt terminarentur ſi eſſent talia puncta. Si igitur corpus eſt locus cuius quelibet pars vltima ex illa parte qua locatum continet tanquam locatum: ⁊ partes illius conſimiliter tangant corpus locans: ita ꝙ quelibet pars vltima locati tangat vltimã partem locantis. tunc eſt proprius locus. ita ſi eſſet vas plenum aqua: ita ꝙ non eſſet in vaſe aliquod foramen. tunc illud vas diceretur locus proprius illius aque. quia nulla tunc eſſet vltima pars aque interior quin tangat aliquam partem vaſis.

Capitulum. xxj.

Dubitationes ꝯ deteriata.

Sed contra iſta videntur aliqua argumẽta. Primo quia vltimum continentis non eſt illud cõtinens. quia idem eſſet vltimum ſuiipſius. ¶ Itẽ dicit Ariſtoteles ꝙ totus aer non eſt locꝰ proprius alicuius. qꝛ tunc locus ⁊ locatũ non eẽnt equalia. ⁊ tunc quia ratione totus aer non eſt locꝰ alicuius nec totum corpus eſt alterius. ⁊ tamen oportet ꝙ aliquid illius ſit locus alicuius. ⁊ non aliqua pars propter eandem rationẽ. ergo aliquod aliud. quod non poteſt eſſe niſi ſuperficies. ¶ Similiter locus ⁊ locatum ſunt equalia. ſed corpus continens non eſt equale contento. ergo ⁊c. ¶ Item Commentator

Quarti phy.

commento. 33. dicit ꝙ alius eſt locus primus: alius eſt locus ſecundus. ⁊ dicit ꝙ res eſt in ſecundo loco. quia eſt in primo. ⁊ exemplicat ſicut aliquid eſt in aere eſt. quia in vltimo fine continente ipſum. igitur ſecundum eum aer eſt locus ſecundus: ⁊ vltimum continens corpus ipſum locus primus. ⁊ ꝑ conſequens ſunt diſtincte res. ¶ Item eodem commento ſubdit poſt. ꝙ ſi totus aer eſſet locus illius rei primus: Tunc locus rei vel res que dicitur eſſe in loco illo non eſſent equales. ⁊ hoc habet pro inconuenienti.

In ꝑmẽto quãtitatis.

¶ Item in predicamentis Ariſtoteles ponit lineam eſſe diſtinctam ſpeciem a corpore. ⁊ ponit ibidem locum eſſe diſtinctam ſpeciem a linea ſuꝑficie ⁊ corpore. ¶ Item corpus eſt mobile per ſe. ſuperficies non eſt niſi mobilis per accidens. ergo ⁊c. ¶ Item falſum ſumitur in arguendo: ſcilicet ꝙ omne accidens habeat ſubiectũ primũ. ita ꝙ ſit totum in toto ⁊ pars in parte. quia intellectꝰ eſt primo in homine ⁊ nõ pars in parte. ¶ Similiter dualitas eſt ꝑmo in duplo. ⁊ tamẽ nõ eſt pars in ꝑte. ⁊ ſic de alijs. ¶ Item omne corpus eſt mobile ſecundum philoſophum. locus eſt immobilis: vt patet in diffinitione loci. ergo ⁊ cetera. ¶ Iſtis tamen non obſtantibꝰ dicendum eſt ꝙ nec locus nec ſuperficies eſt alia res a corpore.

Diſſolutio rõnum

¶ Ad primũ dicendũ ꝙ aliquid vltimũ continentis eſt illud continens. ⁊ aliquod non. nam accipiendo vas continens aquã: ipſum vas vocatur vltimum continentis. ita ꝙ ſit conſtructio intranſitiua. vltimum continentis ideſt vltimum quod eſt continens. ſicut dicimus naturam hominis. hoc eſt. natura que eſt homo. Preter etiam illud continẽs vltimũ q̃libꝫ ps vaſis tãgẽtis totã aquã vocat̃ vltimũ ꝯtinentis ⁊ q̃libꝫ illaꝝ diſtinguitur a vaſe continente. ſicut pars a ſuo toto. ⁊ econuerſo ita ꝙ iſte locus nõ eſt illud continens. hoc eſt. non eſt totum. ſed eſt ps Tamen pro iſta auctoritate ⁊ alijs ſequentibus eſt ſciendum ad intentionẽ philoſophi ⁊ Cõmen. ꝙ ipſi diſtinguunt continens commune a continente proprio. ⁊ primũ vocant ſimpliciter continens ⁊ ſecundum vocãt vltimũ continẽs. ſicut exemplificat de aere ⁊ de vltimo aeris reſpectu alicuius corporis exiſtẽtis in aere. puta reſpectu ligni vel nauis vel alicuius talis. qꝛ totus acceptus cathegorematice cõtinet illõ corpus. ⁊ tamen nõ eſt proprius locus quia continet illud ⁊ multa alia. ſed vltimũ corporis quodcunqꝫ ſit illud quod nõ continet niſi preciſe illud eſt locꝰ illius proprius. ⁊ illud vltimum differt a toto aere ſicut pars a toto. ⁊ ideo locus ꝓprius non eſt totus ille aer: ſed pars illius aeris. ¶ Et per idẽ dicitur ad aliud ꝙ totus aer ſcilicet qui continet illud corpus ⁊ aliud non eſt locus ꝓprius ⁊ primus illius. ⁊ hoc eſt quia habet multas partes que non tangunt illud corpus preter partes ſuperiores que tangunt aliam ſpheram ſuperiorem. Et nõ ſequitur totus aer nõ eſt locꝰ iſtius. ergo nec aliquod aliud corpꝰ eſt locus alicuiꝰ quoniam multe ſunt partes aeris interiores que nõ ꝯtinẽt partes iſtius locati. ſꝫ non eſt ſic de quocunqꝫ alio corpore. qꝛ alicuius corporis nulla eſt pars vltima interior quin contineat partem vltimã aliquam iſtius locati. ⁊ ideo eſt locus primus iſtius locati ſeu corporis. ¶ Ad aliud patet qñ dicitur ꝙ locus ⁊ locatum ſunt equalia. quia ſcilicet ſecundum partes vltimas tangũt ſe. nec ex parte illa locus eſt longior vl latior locato. ⁊ tamen cũ hoc ſtat ꝙ locus ſit magis vel minus ſpiſſus locato. ⁊ etiam ꝙ partes ſuperiores vel inferiores non tangentes locatum ſint longiores vel latiores. ¶ Ad aliud patet ꝙ Commentator loquitur de toto aere continente multa corpora. ⁊ ideo nullius aliquorum corporum eſt locus primus: ſed in iſto toto aere dicitur corpus locatum. quia eſt in aliqua parte corporis aeris. cuius

quelibet pars vltima verſus locatum tangit aliquam
Cō. 33 partem locati. Et ꝙ Cōmen. loquatur de toto aere
patet: quia dicit ꝙ finis rei alius eſt proprius rei qui
dicit in aere eſſe. ⁊ alius eſt qui cōtinet ipſuꝫ ⁊ aliud.
verbi gratia finis totius aeris. ⁊ ideo totus aer eſt lo/
cus ſcd̄us. ſed aer equalis ſm lōgitudinē latitudinē
⁊ profunditatē locato eſt locus ꝓprius. ⁊ iſti duo ae/
res: vt ita dicam diſtinguunt ſicut totū ⁊ pars. ¶ Et
per idem patꝫ ad aliud ꝙ loquit̄ de toto aere: ⁊ ideo
locus proprius eſt locus equalis ſed totus aer non eſt
equalis ſecundum omnem dimēſionem quia ex omi
parte eſt longior ⁊ latior. ⁊ ideo prim⁹ locus talis cor
poris non eſt equalis tali corpori. accepto equali mo
do preexpoſito: quia corpus occuparet totum aereꝫ:
ſed ꝯtinēt̄ multa corpora in aere. Et quando dicit̄
ꝙ locus ꝓprius locati ē vltim⁹ finis aeris continentis
locatum: accipit fineꝫ pro vltima parte contigua cor
pori locato ⁊ equali ſibi modo preexpoſito. ⁊ diſtin/
guit inter vltimū finem ⁊ ceteras partes que non tan
gunt locatuꝫ. volens ꝙ vltimus finis ſit locus loca/
ti: ⁊ non alia pars: que nō eſt vltima. Et ideo dicit ꝙ
illa vltima que. ſ. ſunt equalia locato ſunt finis. ⁊ nō
vltima cōia: que. ſ. tangunt nō ſoluꝫ illud corpus ſed
etiam alia. ¶ Et ſi dicat̄ ꝙ ſm iſtum modum eiuſdē
locati erunt plura loca ꝓpria ⁊ p̄ma. qꝛ ſi aliq̄ ps vl
tima ſit locus ꝓprius ⁊ prim⁹ alicuius corpis. hoc nō
eſt: niſi qꝛ quelibet pars eius contingatur illi corpori
locato. ⁊ nullius alteri⁹ corporis ps vltima cōtingat̄
illi. ſed tales ſunt multe partes. ergo quelibet illaruꝫ
eſt locus ꝓprius ⁊ primus. ¶ Dōm ꝙ quelibet illaꝝ
partiū pōt dici locus ꝓprius ⁊ primus. tm̄ ꝓpriiſſime
pōt vocari locus totum quod nō eſt ps alicuius talis.
ſicut ſi vas ſit plenū aqua: ꝓpriiſſime pōt vocari vas
locus ꝓprius ⁊ primus aque. ⁊ tamē quelꝫ pars illi⁹
vaſis pōt vocari locus etiam ꝓprius prim⁹ diſtinguē
do locū ꝓpriuꝫ ꝑ m contra locum cōem. Nec incon/
uenit eſſe plura loca vni⁹: dūmō illa plura ſe hēant
ſicut pars ⁊ totuꝫ: ita ꝙ quibuſcunqꝫ acceptis duob⁹
vnus eſt ps alterius. ¶ Ad aliud de libro p̄mentorū
dictum eſt ibi ꝙ phi. non intendit dare ſemper diuer
ſas ſpecies importantes diuerſas res. ſed intendit di/
uerſum ordinē cōceptuum. puta qꝛ ali⁹ ordo eſt ſu/
periorum hoc eſt: illoꝝ cōceptuum: ⁊ alioꝝ. ⁊ ſufficit
hoc ad intentioneꝫ phi. ſicut declaratum eſt ibi. Et ꝑ
idem pꝫ ad aliud: ꝙ corpus ⁊ loc⁹ poſſunt dici diſtin
cte ſpecies. qꝛ de aliquo quod primo eſt corpus ⁊ lo/
cus pōt vere affirmari ꝙ eſt corpus ⁊ locus. ⁊ poſtea
poteſt affirmari ꝙ ē corpus q̄uis nō ſit verus locus:
Sicut ſi aer contineat corpus: tunc eſt vere corpus ⁊
locus. ⁊ ſi poſtea partes iſtius aeris cōiungantur ⁊ nō
contineant aliquid: ille idem aer tunc eſt corpus. ta/
men tunc nō eſt locus. qd̄ pōt cōtingere ſolum ꝑ mo
tum localem. qꝛ per hoc ꝙ partes approximantur q̄
diſtabant prius ⁊ hoc ſufficit ad diuerſum ordineꝫ p̄
bilium ⁊ ad hoc ꝙ talia p̄bilia ſint ſpecies diuerſe de
quibus loquitur philo. ibidem. ¶ Ad aliud dico ꝙ
iſta eſt vera. ſuperficies eſt ꝑ ſe mobilis: ſi iſta ſit vera
corpus eſt per ſe mobile: tenendo ꝙ neutra ſit com/
poſita: vt patet ſyllogiſmo expoſitorio. tamen qꝛ iſtā:
philoſophus intelligit vt compoſitaꝫ: corpus eſt per
ſe mobile. ꝓpterea alia compoſita debet negari. ſ. iſta
ſuperficies eſt per ſe mobilis. qꝛ licet iſta ſit vera ꝑ ſe.
corpus eſt mobile. tamen hec nō eſt vera per ſe ſuper
ficies eſt mobilis. Unde qꝛ in diffinitione exprimente
quid nominis ſuperficiei ponitur aliquid negatiuuꝫ:
ideo nō eſt talis predicatio per ſe. ſuperficies eſt mo/
bilis. ⁊ hoc ſufficit ad intentioneꝫ philoſophi ꝙ hec
nō ſit vera per ſe ſed per accidens. ſuperficies eſt mo/
bilis. ¶ Ad aliud dicendum ꝙ q̄uis accidens ſpiri/
tuale quod eſt in homine non ſit in parte intellectiua
vel intellectuali hominis ſm partem ſuam. Si tamē
primum ſubiectum ſuum ſit homo: tunc pars ſua eſ/
ſet in parte hominis. Sed nunc ita eſt ꝙ ſuum ſubie
ctum primum eſt anima intellectiua que eſt indiuiſi/
bilis: ſicut intellectus eſt indiuiſibilis. ⁊ qꝛ anima in/
tellectiua eſt indiuiſibilis ⁊ eſt tota in toto ⁊ tota in q̄
libet parte ⁊ nō pars in parte. ſimiliter ſuum accidēs
ſpirituale. ⁊ exempla nō ſunt ad propoſitum. qꝛ du/
plicitas ⁊ corporeitas ⁊ huiuſmodi nō ſunt alie res ſe
cundum ſe totas diſtincte a duplo ⁊ a corpore: ſicut In ſua expōne ſup p̄menta ariſto.
alias fuit oſtenſum.

Capitulum xxij.

Quantum ad vltimuꝫ argumentuꝫ de immobilitate eſt De imobilitate loci.
ſciendū ꝙ iſtā imobilitatē loci diuerſi di/
uerſimode nituntur ſaluare. Dicunt enim
aliqui ꝙ in loco eſt duo conſiderare. ſ. illud quod eſt
materiale in loco ⁊ eſt ſuperficies corporis continen/
tis. ⁊ illud quod eſt loci ibi formale. ſ. ordo ad vni/
uerſum. Ordo autē ad vniuerſuꝫ eſt immobilis ſem
per. Locus enim quantuꝫ ad id quod eſt formale in
eo nec per ſe nec per accidēs moueri poteſt. quod ꝓ
batur dupliciter. ſicut videmus ꝙ quelibet pars flu/
uij mouetur. totus autem fluuius eſt immobilis quo
dammodo. quia q̄diu durat curſus aquarum tan/
diu curſus retinet eundem ſitum. Nauis enim ſi li/
getur ad anchoram vt non ſimul cum flumine fluat
dicetur ſemper eſſe in eodeꝫ loco. quia licet alia ⁊ alia
aqua ſit ſubter eaꝫ. ⁊ licet nauis nō ſemper habeat eū
deꝫ ordinē ad partes fluuij. quia partes ille ſunt mo
biles. quia tamen q̄diu ſit ligata eſt in eodeꝫ loco re
ſpectu ad totum fluuium. propter quod totus fluui/
us dicitur quodammodo locus. quia locus nauis ha
bet immobilitatem ex ordine ad totum fluuium. Si
militer ⁊ ſi quelibet pars vniuerſi ſit mobilis: tamen
vniuerſum non mutat locum ſuum ſecunduꝫ ſubſtā
tiam ⁊ locus ſurſum dicitur eſſe immobilis. quia cō/
cauum orbis lune ſemper eſt in eadeꝫ diſtantia ad cē
trum nec eſt in vno tempore plus ſurſum q̄ in alio.
⁊ ſicut locus ſurſum eſt imobilis: ita locus deorſum.
Eſt enim immobilis. quia centrum immobilitatis ꝑ
ſeuerat. ſic ergo in ordine ad vniuerſum habet locus
immobilitatem. Et ideo ſi aliquid in terra quieſce/
ret ⁊ vento flante moueretur ⁊ tolleretur totus aer
qui eſt circa ipſum. non diceretur mutare locum:
quia eūdem haberet ordinem ad totum vniuerſum
quem

quem prius habuit ergo ⁊c. Probat idem ſic qꝛ licet te quieſcente poſſet moueri aer qui eſt iuxta te vel aliquod corpus circundans te: ſemper tamen dicereris eſſe in eodem loco. quia ſemper es in eadem diſtantia ad centrum ⁊ ad polos mundi qui ſunt immobiles. ⁊ ideo per reſpectū ad iſta locus dicit̄ eſſe immobilis. ¶ Sed iſta nō declarant immobilitatē loci. qꝛ ſi locus ſit formalis ordo vel diſtantia ad centrum ⁊ ad polos mundi. ille ordo erit formaliter in corpore locante ⁊ non in corpore locato. qꝛ ſi eſſet in corpore locato ſequeretur ꝙ locus formaliter eſſet in corpore locato formaliter quod eſt contra Ariſto. Si ergo ille ordo eſt in locante. ergo mutato locante mutatur ordo. qꝛ cum ordo ſit quoddā accidens ſm iſtum errorem impoſſibile eſt ordinē illum eſſe immobilem mutato habente eundē ordinē. ¶ Confirmatur. qꝛ ſicut accidens abſolutum nō poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. ⁊ hoc idē accidēs numero. ita accidēs quod ipſi ponūt reſpectū nō poteſt idē numero manere in diuerſis ſubiectis. ergo moto ſubiecto habente illū ordinē nō manet ille ordo. ergo ille ordo nō manet in mobile mutata ſuperficie continētis. ⁊ ꝑ ꝯſequens non manet locus formaliter immobilis ſicut nec materialiter. ¶ Ex iſto pꝫ ꝙ nō declarant imobilitatem loci ꝓpter hoc ꝙ circūdans aliud mouet̄ ipſo nō moto. Naꝫ ex quo locus ſm eos mālr eſt alius ⁊ alius ⁊ formale in loco ſit in māli loco: ita ꝙ maneat in loco materiali. ſicut materiale in loco eſt aliud. ita habent ꝯñter dicere ꝙ formale in loco eſt aliud. Et cōfirmat̄ qꝛ ſm eos formale in loco eſt accidens exiſtēs in ſuperficie que eſt materiale in loco: ſed ſuperficies cōtinentis eſt alia ⁊ alia. ergo ordo ad vniuerſuꝫ qui eſt in ſuperficie eſt alius ⁊ alius. Itē ex idētitate diſtantie locati nō ſequit̄ idētitas loci. qꝛ diſtantia nauis ad totū fluuiū nō eſt locus nauis. qꝛ tūc locus eēt ſubiectiue in locato: qḋ ipſi negant. Et cōfirmatur. qꝛ cū nauis locatur eſt in fluuio. ⁊ manifeſtum eſt ꝙ totus fluuius nō eſt ꝓprius locus nauis. ergo aliqua pars fluuij eſt locus ꝓprius nauis. ⁊ tunc arguit̄ ſic. Hec ps fluuij q̄ eſt ꝓprius locus nauis nō hꝫ ſemper eandē diſtantiā ad totum fluuiuꝫ. ⁊ hec pars fluuij eſt ꝓprius locus nauis ergo per ꝯñs nō eſt ſemꝑ idē locus nauis. Si dicatur ꝙ hec ps ē ꝑᵒ ꝓprius locus nauis. ⁊ deīde alia pars hñs eādē diſtātiā. Cōtra. qñ ſuccedit alia ps nō eſt eadē diſtātia illius ꝑtis precedentis. ⁊ cum ſm eos diſtantia ſit accidēs in diſtante ſi diſtans ſit aliud oportet ꝙ diſtantia ſit alia ⁊ per ꝯñs nō eſt idē locus formaliter. ¶ Et ꝯfirmat̄ totū precedēs. qꝛ locus proprius alicuius vel eſt ſubſtātia vel accidens ſubſtātie. nō ꝑmū igit̄ ſcdm. Et ſi flante vento nō maneat eadē ſubſtantia. ergo nec idem accidēs numero. Et qḋ in ſcda rōne dicunt de imobilitate poloꝝ ⁊ cētri: ꝓcedit ex imaginatione falſa. vꝫ. ꝙ in celo ſint poli imobiles: ⁊ in terra ſit vnū centrū imobile. qꝛ hoc eſt impoſſibile Impoſſibile eſt enim ſubiectum alicuius accidentis moueri localiter ⁊ ipm accidēs ſi maneat idē numero nō moueri localiter. Sed qḋlibet ſubiectū accidētis: ⁊ quelibet ſubſtātia in celo mouet̄ localiter, ergo poli vel non manebūt idem vel mouebunt̄ localit̄. Si dicat̄ ꝙ polus qui eſt indiuiſibilis non eſt pars celi: cū celū ſit ꝯtinuum: ⁊ cōtinuū non cōponat̄ ex indiuiſibilibus. ¶ Contra. ſi polus ſit ⁊ non ſit pars celi. aut ergo eſt ſubſtantia corporea vel incorporea. Si corporea eſt diuiſibilis. ergo non indiuiſibilis. ſi ſubſtātia incorporea. ergo eſt intellectualis. ⁊ per cōſequēs eſſet intelligētia. ⁊ ita intelligentia eſſet polus celi. ꝙ eſt ridiculū. ⁊ per ꝯñs impoſſibile eſt ponere tale accidens indiuiſibile vel talem ſubſtantiā que ſit polus. Et ideo quicqd eſt in celo ſiue ſit accidens ſiue ſubſtantia eſt diuiſibile. ⁊ per ꝯñs mobile. ſicut dicit Cōmen. in de celo ⁊ mun. ¶ Ideo alij magis veridici dicunt ꝙ qñ aliqḋ tale corpus mouet̄ circa quieſcens nō manet idem locus numero ſed alius ⁊ alius numero per equiualentiā. ideo dicūt ꝙ locus eſt alius: tñ dicunt ꝙ locus eſt imobilis. qꝛ nullo mō pōt moueri locus: ſed qñ ſuꝑficies mouet̄ ille locus corrūpit̄. ⁊ illa eſt relatio que corrūpit̄ ſubiecto illo moto localiter. Iſta opinio eſt vera quantū ad hoc ꝙ ponit ꝙ eſt alius locus numero in tali caſu quando corpus circūdans locatū mouet̄ localiter. Sed quātū ad hoc qḋ ponit ꝙ locus corrūpit̄ per hoc ꝙ ſubiectū mouet̄ localiter falſa eſt ⁊ procedit ex falſa imaginatione. ſ. ꝙ locus ſit quedā relatio diſtincta realiter a locante. ſicut oñſum eſt alibi. qꝛ phs nullā rem talem ponit: ⁊ hoc etiā eſt falſum ſm ſic opinantes. qꝛ ſi locus ſit talis relatio. ſequeret̄ ꝙ locus non eſſet in genere quantitatis. qꝛ ſm eos nulla res eſt in diuerſis ꝑdicamētis. Et ſimiliter talis relatio nō eſt vltimū corporis ꝯtinētis. ergo nō eſt locus. ⁊ per cōſequēs nō obſtāte ꝙ talis relatio deſtruat̄. non ſequit̄ locū corrūpi. Et per ꝯñs nō ſequit̄ locū eſſe imobilem imobilitate oppoſita motui locali. Silr̄ nulla proprietas loci ꝯuenit tali relationi: qꝛ nec ꝯtinet tale locatū nec eſt equalis tali locato: que tñ ſunt preciſe de rōne loci. Ideo de virtute ſermonis ꝓprie loquēdo debet ꝯcedi ꝙ locus eſt mobilis. quia nihil eſt in iſtis inferiorib' gñabilibus ⁊ corruptibilib' quin ſit mobile motu locali per ſe vel per accidēs. qꝛ omne qḋ eſt in iſtis inferiorib' vel eſt ſubſtātia vel accidēs. Si ſit ſubſtātia ſiue ſit materia ſiue forma ſiue cōpoſitū adhuc eſt mobile. pꝫ inductiue. Si aūt ſit accidens ⁊ ſuū ſubiectū ſit mobile eſt mobile per accidens. Et ideo locū opꝫ eſſe mobilē per ſe vel ꝑ accidens. Et ꝓpter hoc dicit Cō. cō. 41. ꝙ locus non eſt ꝯtinens imobile niſi per accidens. Eodem modo dico ꝙ quādo aliquid circa aliqḋ quieſcens cōtinue mouet̄: corpus circūdatū continue eſt in alio loco. qꝛ corpus circūſtans ſicut oñſum eſt prius eſt locus. ergo ſicut eſt aliud ita eſt alius locus. ¶ Verūtamē pro intētione phi eſt ſciendū ꝙ phus intēdit dicere ꝙ locus eſt imobilis per equiualentiā. hoc eſt. ꝙ tm̄ valet locus ad ſaluādū oīa que ponunt̄ de loco. ac ſi realiter eſſet imobilis. ⁊ ita poſſunt in eodem loco ſibi ſuccedere diuerſa corpora loco mutato ſicut poſſent ſi locus eſſet imobilis. Similiter eſt de oībus cōditionib' ꝓprijs ipſius loci ꝙ ita poſſunt ſaluari ſicut

Impugnat̄ cōmūe placitū de loci immobilitate.

2ª opio de imobilitate loci.

Quomodo ſit audienda loci mobilitas.

ſi loc⁹ eſſet imobilis ſimplr ⁊ nihl aliō intelligo p lo
cum eſſe imobilē ſm equalentiā. Unde qñ aliquod
corpus eſt ſm vnā ptē in aliquo corpore ⁊ ſm aliā
in alio corpore alterius ſpēi: ſicut ſi lignū inſingatur
in luto alicui⁹ fluminis vna ps ptinetur ab aqua ⁊ alia a
terra ⁊ alia ab aere eſt idem locus ſm equiualentiā.
Similiter quando aliquo corpore quieſcente corpus
circundans mouetur continue eſt vnus locus p equi
ualentiam. ita ꝙ ad ſaluandū quietē corporis loca
ti: ⁊ alia que dicunt̄ de loco ⁊ locato tm̄ valent iſta lo
ca diſtincta numero ⁊ non plus. Et hoc eſt ipſa loca
diſtincta eſſe vnum numero locum per equiualētiā.
Et hoc intelligit Com. quādo dicit in diuerſis locis
ꝙ locus eſt imobilis equaliter. intelligit enim locum
eſſe imobilem equaliter per equiualentiā. ¶ Et ſi di
catur ꝙ omne qđ ptinue eſt in alio loco ⁊ alio moue
tur localiter. Dicendū ꝙ non. ſed ſolū illud cor-
pus qđ taliter ſe habet ꝙ eſſet in alio ⁊ alio loco etiā
ſi locus eſſet imobilis vere mouet̄ localiter: ⁊ ita non
eſt in ppoſito. Nam iſto caſu poſito ſi locus eſſet im
mobilis ptinue eſſet in eodem loco de facto: quāuis
poſſet eſſe in alio. ⁊ hoc intēdit phs qñ dicit ꝙ locus
eſt ſicut vas intranſmutabile. qꝛ ſicut vas pōt trāſmu
tari q̄uis ſm equiualentiā maneat imobile reſpectu
aque vel alterius ptenti in vaſe. ¶ Si dicat̄ ꝙ ſi lo-
cus eſt imobilis ſm equiualentiā. ergo eſt imobilis.
qꝛ arguit̄ a determinabili ſumpto cum determinatio
ne ad ipſū per ſe ſumptum. Dōm ꝙ pña nō valet.
qꝛ imobile ſm equiualentiā eſt cōe ad mobile ⁊ imo
bile. ſicut album ſm dentes eſt cōe. qꝛ aliqs ſm den-
tes eſt albus. ⁊ eſt etiam albus: aliquis vō non eſt al
bus. ⁊ tamen eſt albus ſm dentes. ⁊ ideo pña nō va-
let. ¶ Item qñ dicit phs ꝙ fluuius totus eſt magis
locus nauis q̄ pars fluuij. nō eſt intelligēdū de vir
tute ſermonis hoc eſſe verū cum totus fluuius ſit tm̄
locus cōmunis nauis. ⁊ per pñs nō eſt locus nauis
niſi ppter partē. ⁊ ideo nō eſt magis locus q̄ pars.
ſed intelligit ꝙ aliqua pditio loci magis cōpetit toti
fluuio. nā totus fluuius nō perdit totū locū ⁊ acq
rit alium. ſed pars ſua depdit totum locum ⁊ acqui-
rit alium. ⁊ tm̄ totus fluuius nō eſt locus nauis niſi p
pter partem. ſed pmo ppter vnam partem. ſcđo p-
pter aliā. ⁊ ita fluuius ſemp eſt locus nauis dum na-
uis quieſcit. nō ſic aūt aliqua pars eſt locus. Et hec
eſt ratio quare magis totus fluuius eſt locus nauis
q̄ aliqua pars. ¶ Alia eſt ratio quare magis totus
fluuius dicit̄ magis locus q̄ aliqua eius pars. qꝛ na-
ue quieſcente ⁊ fluuio nec aucto nec diminuto equa-
lis eſt diſtantia in toto tēpore quietis nauis inter vlti
mas partes fluuij ⁊ ipſam nauim: q̄uis fluuius in di
uerſis tēporib⁹ habeat diuerſas partes vltimas. nec
eſt ſic de aliqua parte fluuij que eſt prius locus nauis
Et ſic per iſtam rōnem pōt aſſignari rō ſeu cā quare
aliqd dicit̄ eſſe in toto celo. qꝛ. ſ. corpore quieſcente
equalis eſt diſtātia ad omnes partes vltimas celi. ita
ꝙ omni hora eſt verum dicere ꝙ corpus tm̄ vel tm̄
accepta aliqua determinata quātitate menſuretur. ⁊
hoc corpus equaliter diſtat ab oībus partibus vlti-

Quō fluuius ſit magis proprius locus nauis q̄ pars.

mis celi. ⁊ ppter iſtam rōnem dicit̄ corpus quieſce-
re in terra quātūcūq3 tam celū q̄ aer mouet̄. v.g.
ponat̄ gratia exempli corpus quadratum. ⁊ ſit vna
pars eius. a. ſcđa. b. tertia. c. quarta. d. Si tunc. a.
diſtat a partibus ſupioribus per centū miliaria. ⁊. b.
diſtat tantundem a partibus dextris. ⁊ ſic de alijs. ⁊
tunc dico ꝙ hec erit vera. hoc quadratū quieſcit ſiue
celum moueat̄ ſiue non: dūmodo nō moueat̄ motu
recto ſed motu circulari. Et ita bene ſaluabit̄ quies il
lius corporis ⁊ equalis diſtantia ad celum ſi quelibet
pars celi moueat̄ circulariter. ſicut ſi non mouerent̄
⁊ ſicut ſi eſſent poli imobiles ſicut aliqui imaginant̄
⁊ ideo imobilitas poloꝝ nihil facit. ¶ Et ſi arguitur
cōtra predicta ꝙ locus non pōt moueri: qꝛ tunc lo-
cus eſſet locatus. Dicendum ꝙ locus vere mouet̄ ⁊
vere eſt in loco. Aer enim vere eſt locus alicuius. ⁊
tamen vere eſt in loco ſicut qui continet̄ ab alio: non
tamen eſt in loco per vltimas partes cōtiguas locato
ſicut non continet̄ ab alio manentibus illis partibus
quibus ille partes vltime ⁊ omnes partes vltime con
tigantur alteri: ſed per eas continent ⁊ non continen-
tur. ⁊ hoc ſufficit ad intentionē philoſophi. Et ſi di
catur ꝙ omne qđ mouetur requirit aliquem locū in
quem recipit̄. ſed locus non mouet̄ per partes non
cōtiguas corporis continētis ⁊ mouet̄ per partes cō-
tiguas contēto per quas eſt locus. ergo per iſtas ve-
re acquiret locum alium: ⁊ ita locus ex ea parte qua
eſt locus vere in loco eſſet. ¶ Dicendū ꝙ non om
ne qđ mouetur acquirit alium locum quantum ad
omnes partes ſuas. ⁊ ideo nō mouet̄ niſi quātū ad
ſuas vltimas partes quibus contigatur contento qui
bus acquirit alium locum. Sed pōt moueri duplici
ter per iſtas partes. qꝛ aliquādo tales partes per hoc
ꝙ mouentur coniungunt̄ localiter. vt cum pmo par
tes aeris cōcurrunt quādo auferuntur a corpore qđ
circūdabant. Aliquādo vō partes non coniungunt̄
ſed remanentes ſemp equaliter diſtant. In pmo ca-
ſu partes iſte vltime que primo erant contigue loca-
to mouentur vt ſint in alio loco. ⁊ non vt fiant locus
alterius. qꝛ ex hoc ipſo ꝙ coniungunt̄ non ſunt lo-
cus. qꝛ nihil ab ipſis continet̄. In ſecundo caſu non
mouentur partes iſte vt ſint in alio loco ſed vt ſint lo
cus alterius. ſicut ſi aer continue fluat a ligno cuius
eſt primo locus ad lapidem contiguū illi ligno: mo
uet̄ vt ſit locus lapidis qui prius eſt locus ligni. ⁊ ecō
uerſo. Et ita patet ꝙ locus eſt vere mobilis. eſt tamē
imobilis per equiualentiā. quia ad ſaluandū multa
que de loco dicuntur ſufficit ꝙ locus eſſet imobilis ⁊
maxime ad ſaluandū motū ⁊ quietem corporis na
turalis propter que duo maxime ponitur locus. ita
enim poſſunt ſaluari tam motus q̄ quies corporum
ſi locus eſſet imobilis ſicut ſi eſſet mobilis. Immo
etiam niſi aliquis locus eſſet mobilis motu circula-
ri. ſicut celum non poſſet eſſe motus ⁊ quies corpo-
rum. Et hec eſt intentio philoſophi ⁊ Cōmen. ⁊ nō
alia. Et iſto modo poſſunt gloſari omnes auctorita
tes philoſophi ⁊ Cōmen. que vident̄ eſſe contrarie.
Unde non eſt intellectus philoſophi dicere ꝙ locus

eſt ſimpliciter imobilis. ita ꝙ nullo modo poſſit moueri. Ná vltimuz celū ſm euz eſt mobile. ⁊ tñ eſt locus. qꝛ cuz motu recto non moueatur ſed tm̄ circulari ſufficit q̄tuz ad hoc ꝙ ſaluetur imobilitas loci. qꝛ q̄tuz ad hoc nihil refert ꝙ ſit mobile motu circlari vel nō. Et ſimilit̄ eſt dōm de medio ꝙ nihil refert ꝙ ſit ſimpliciter mobile vl̄ immobile dūmodo illud quod eſt in medio mundi ſm ſuas ptes vltimas ſemper equaliter diſtet a partib⁹ celi ſuperioribus ⁊ alijs. Et ideo identitas loci ꝑ equiualentiā in iſtis inferioribus attendenda eſt per equalē diſtantiā ad partes celi ſuperiores ⁊ inferiores: ⁊ nihil refert ꝙ moueat̄ circulariter vel nō quantū ad hoc dūmodo nō moueat̄ motu recto. ¶ Itē nota ꝙ imobilitas ⁊ identitas loci per equalentiā nō eſt attēdenda ex medio mundi: niſi qꝛ primo attendenda eſt ex imobilitate celi motu recto. qꝛ enim celuz nō mouetur nec ſuperius nec inferius. ideo dicitur medium mundi eſſe immobile per equiualentiaz quod tamen vere eſt mobile q̄uis terra ſm ſe totaz nun̄q̄ moueatur. Et nota ꝙ locus ſurſuz ⁊ locus deorſum accipiendi ſunt in comparatione ad cētrum. ⁊ ideo immobilitas vnius indiuiſibilis centri ſecundum ꝙ aliqui imaginantur nihil facit ad hoc ꝙ vnus locus ſit ſurſum ⁊ alius deorſum nec ad hoc ꝙ locus ſit immobilis vel idem. ſed hoc ſolum ꝙ centruz non mouetur motu recto. Et ideo omnis locus qui plus appropinquat vltime parti cētri q̄ alter eſt locus deorſum ⁊ alter ſurſum. ¶ Itez nota ꝙ ſicut dicit philoſophus quarto phiſicoruz in principio capi. de loco. vas eſt vere locus ⁊ vere mobile. Unde locus ⁊ vas non differunt niſi ſecundum ſuperius ⁊ inferius nec aliā differentiam intēdit phi. ⁊ Commen. dare inter locum ⁊ vas. ¶ Et ſi dicatur ꝙ ſi vas eſſet ꝓprie locus: vere quando aliquid moueretur ad motuz vaſis vel nō moueretur vel manēs in eodem loco moueretur. Dicenduz eſt ꝙ tale motuz vere eſt in eodē loco ſibi proprio quando tamen idez locus numero eſt in diuerſis per equiualentiaz. hoc tantum valet ad hoc ꝙ corpus exiſtens in eo moueatur ac ſi eſſet aliud ⁊ aliud vas. ⁊ alius ⁊ alius locus. ⁊ ideo concedo ꝙ idem manens in eodez loco ꝓprio mouet̄: nō tamen manet in eodem loco communi nec iſte idez eſt vnus numero per equiualentiam. ſed eſt plures per equiualentiā ſed nec iſte locus eſt in eodē loco numero. ſed mutat locuz ⁊ ideo exiſtens in eo mouetur localiter. Unde in talibus eſt magis difficultas vocalis q̄ realis. ⁊ magis poteſt deduci ad inconueniens vulgo q̄ ſapientibus. ¶ Itez notandum ꝙ ad nomen locus. eſt nomen relatiuuz ſm Com. ⁊ tamen illud de quo verificat̄ hoc nomen locus: eſt vere q̄titas. ⁊ ꝓpter hoc ponit phi. locum in genere quantitatis in lib. predicamētorū. ſed qꝛ hoc nomen locus eſt ꝓprie relatiuum. ideo nō ponitur ꝑ ſe in genere quantitatis. ſed per accidens quando dicit. Amplius preter hoc tempus ⁊ locus. ¶ Item nota vltimo ſm opi. Com. cō. 43 ꝙ celum eſt in loco per accidens. ⁊ ita ꝙ equiuoce dicitur celuz eſſe in loco ⁊ alia corpora. Uerūtamen diffinitio quam dat

De loco vltime ſpere.

phi. de loco nō competit celo per ſe nec per accidens q̄uis enim hec ſit vera. celuz eſt in loco per accidēs hec tñ eſt falſa. celū eſt in vltimo corpis ꝯtinētis ꝑ accidēs. qꝛ nec eſt in vltimo ꝑ ſe nec ꝑ accn̄s. Et ꝓpter hoc dicit Com. ꝙ hec diffō quā dat de loco eſt ipoſſibile ꝙ ſit cōis omni corpori ſimplici circulari ⁊ rotūdo. ſ. vltimo celo. Si tñ iſta diffō cōpeteret vltimo celo: oīs diffō loci eēt ſaltim ꝑdicabilis de celo ꝑ accn̄s Et ita pꝫ ꝙ vltimū celuz ⁊ alia corpa equoce ſunt in loco ⁊ celū eſſe in loco ꝑ accn̄s nō eſt aliud q̄ celum ꝯtinere aliqđ quieſcēs qđ eſt in loco per ſe tanq̄ ꝯtinēte ipm. Et ꝑꝑ hoc dicit Com. ꝙ oēs expoſitores nō potuerūt attingere hāc expōnem: qꝛ ipſi accipiunt eſſe in loco ſm diffōnem Ariſt. volētes ꝙ eē in loco cōpetat ꝑme ſphere. ⁊ tñ nullo mō ſibi cōpetit diffō data ab Ariſt. ¶ Item nota ꝙ Com. in hoc cō. nō vocat centrū aliqđ indiuiſibile imobile exiſtēs in medio mūdi ſicut aliqui imaginant̄ ⁊ falſe. ſed vocat cētrū corpus quieſcēs ſm oēs partes ſuas diſtans a celo equaliter. Unde dicit ꝙ nō eſt ibi quies ꝑꝑ quietez centri qđ eſt terra ⁊ ita terrā dicit eſſe centrū. Item celū eſſe in loco per accn̄s nō eſt aliud q̄ celum eſſe ꝯtinens centruz circa qđ mouet̄: ita ꝙ aliter partes celi appropinquant̄ iſti parti terre quieſcētis q̄ pri⁹. ⁊ ſic de alijs. ⁊ hoc eſt celum moueri per ſe localiter. quia aliter ſcđm partes appropinquat ad quieſcens: quod per ſe eſt in loco. ſed tamen centrum. ideo eſt per ſe in loco. quia habet aliquid continens ipſum. Uerūtamen hoc eſt ſciēdum ꝙ q̄uis corpus celeſte moueatur circa terram quieſcentem in medio mundi. tamen nihilominus hoc poſito ꝙ terra moueretur non minus centruz mouetur: ⁊ tunc de facto nō moueretur circa aliquod quieſcens ⁊ tamen tūc moueretur: qꝛ taliter ſe habet ꝙ ſi aliqđ quieſcens eſſet in medio partes ſue diuerſimode approximarentur continue partibus quieſcentibus illius. Et per iſtum modum poſſet ſaluari ꝙ celum mouetur circa terrā quieſcentem: ⁊ quomodo celum eſt in loco per accidens. Et hec dicta de loco ⁊ eius diffinitione ⁊ ex cōſequenti de toto opuſculo ſufficiant.

Quō intelligat̄ ꝙ celuz ſit in loco ꝑ accidens.

¶ Expliciunt auree ſummule in lib. phyſicoꝝ Fratris Guilielmi de villa Occham Anglie: Academie Nominaliuz principis: Sacrarū litterarū ꝓfeſſoris: ex ordine minoꝝ: Correcte vigili ſtudio ac labore venerabilis patris Fratris Auguſtini de Filizano ordinis ſancti Auguſtini Sacre Theologie profeſſoris.
Impreſſeq; Uenetijs per Lazarum de Soardis.
Anno. 1506. Die. 17. Auguſti.
Cum priuilegio.

Excuſatio Lazari.

Si quid forte tuos offendet lector ocellos
Qđ mihi mendoſo grāmate verſus eat
Emendare velis: nam non me Lazarus iſtis
Confecit mendis Bibliopola tuus
Sed turbata magis preſſoris inertia quando
Sera dedit laſſas artibus hora manus.

Finis.

¶ Petrus Garaottus de Forliuio Artium ꝛ Medicine cultor Fratri Marco Alexandreo de Beneuento religionis Celeſtinoꝝ ordinis ſancti Benedicti Artium Bacchalario achademie Nominalium imitatori fideliſſimo Salutem.

Perpetuos dent Marce dies ꝛ vota ſecundent
Numina: nec precibus pars vacet vlla tuis.
Te duce nāqꝫ caput celeberrimus extulit Occham.
Proh pudor: occultus vir fuit iſte diu.

¶ Joannes Franciſcus Signorectus Alexandreus mirandula diuine philoſophie ꝓfeſſor Fratri Marco: qui ſupra huius operis manifeſtatori: Salutem.

Qui tantum in tenebris Gulielmus ſteterat Occham.
Diuini interpres fidus Ariſtotelis
Intrepide emunctis in aperto naribus extat
Per te Beneuenti gloria Marce tui.
Poſterior tanto plaudet gens grata labori.
Tollet ꝛ immenſum nomen ad aſtra tuum.
Per te chriſticole rediuiuet gloria gentis
Per te Marce viri fama perennis erit.